

EGİTİME BAKIŞ

EĞİTİM-ÖĞRETİM VE BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

**Bir İstiklal ve İstikbal
Meselesi Olarak
Öğretmenlik Mesleği**
Ali YALÇIN

**Öğretmen
Mehmet Akif İnan**
Hıdır YILDIRIM

**Tarihten Hayata:
Öğretmen**
Prof. Dr. Zekeriya ULUDAĞ

**Gelecek On Yılların Okul
ve Öğretmen Profili**
Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ

**Eğitim Tarihimiz
Tecrübesinde Müderristen
Muallime, Muallimden
Öğretmene: Öğretmenliğin
İtibarı, Statüsü ve Değeri**
Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

**Asım'ın Nesli Yolunda Bir
Zaruri İhtiyaç: Öğretmen
Akademisi ve Öğretmen
Bilimleri Enstitüsü**
Prof. Dr. Zakir AVŞAR

**Öğretmenlik Mesleği:
Bugünü ve Geleceği**
Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN

**Öğretmen Eğitiminde
Model Önerisi:
Okuryazar Öğretmen**
Doç. Dr. Nail YILDIRIM

**Saygın Öğretmen
Yetiştirme ve İstihdamı
Üzerine Düşünceler**
Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ

Öğretmenin Kimliği
Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ

**Bilgi Çağında
Öğretmen İtibarı**
Prof. Dr. Burhan AKPINAR

EĞİTİM-BİR-SEN

Kadim Zamandan Yeni Döneme Öğretmenliğin Mutasyonu

Hız. Âdem'e öğretilen isimlerle başladı insanoğlunun öğrenme serüveni. Hız. Âdem'den sonra, insan, bilmenin gücüyle doğaya hâkim olmuş, bu sayede hayata karşı pozisyon almayı öğrenmiş, öğrendikleri ona yeni öğrenme kapıları açmış, hayat ağacı acziyete karşı bilme kabiliyetini kullanarak bugünlere gelmiştir.

Her mesleğin tarihi kadim zamanlara uzanmaz, çünkü meslekler zamanla değişen ihtiyaçlara cevap, toplumsal taleplere arz olarak doğar. Bazı meslekler insanın varlığı veya doğasıyla doğrudan ilgili olduğu için, tarihleri, insanlık kadar eskidir. Öğretmenlik mesleği her toplumun geçmişinde köklü bir yere sahiptir. Meslekler, değişen toplumsal hayata bağlı olarak, algı, itibar, rol, etki, misyon açısından gelişir, değişir veya başkalaşır.

Kültür tarihimiz ve ilim geleneğimiz içinde öğretmenlerimiz, üstün bilgiye sahip olan kimse anlamında üstad; terbiye eden kişi manasında mürebbi; bilen ve öğreten kişi olarak muallim; şehzadelerin eğitim ve öğretiminden mesul kişi olarak lala veya atabey; ders veren kişi olarak müderris; akıl öğreten, öğüt veren kişi manasında hoca; bilgili, iyi ahlaklı, olgun ve örnek kimse olarak bilge gibi farklı tevaccüh, tarif ve mertebelerle itibar bulmuştur. İnsana dokunduğu veçhesiyle mümeyyiz, içinde incelik ve yücelik barındıran bu isimleri geride bırakan, belki terk eden bir yaklaşım, maalesef mesleğin mutasyonu oldu. Eskiye defederek yerine yenisini türetme sayrılığı, mesleği tarihi saygınlığından soyutladı. Öğretmenlik, pedagojinin önüne konan pozitivist ideolojiyi zihinlere kodlamaya 'memur' bir meslek olarak ihdas edildi. Öğretmen, zamanla toplum içindeki etkili rolüyle 'bir bilen' hüviyetinden uzak düşerek görevini ifa eden bir personele indirildi.

Kurulan yeni devlet yapısıyla, özellikle yüksek memuriyetler en büyük itibara denk geliyordu. Yeni devletin merkezi havzasında milletin taşradaki üryanlığına tek sütte devletin kapısıydı. Anadolu'da bir çocuğun kurtulması denilen şey, devlet kapısında iş bulmasıydı. Bu anlayışı özendiren sistemde, öğrenme sonucu elde edilen bilginin önüne konan pozitivist ideolojiyi elde edilen diplomanın işlevi daha önemli oldu. Diplomanın sağladığı unvan, toplumsal katmanlar arasındaki geçişi sağlayan tek kuvvetti. Bu sapma, yıllar içinde mesleki ehliyetimiz ve karakter yapımız itibarıyla ne kadar olgun ve gelişmiş olduğumuzun değil, öğrenme sonucu hangi makama erişeceğimiz, hangi konuma yükseldiğimizin önemli olduğu anlayışını doğurdu. Bu anlayışa göre yetenekli olduğumuz alana değil, bize itibar sağlayacak olana; severek yapacağımız mesleğe değil, atamayı daha kolay olan işe yönelmemizi sağlayarak idealizmden uzaklaşmış, pragmatizme sarılmış bir toplumsal yapı oluştu.

Dünden bugüne sınıva yönelik 'öğrenme' faaliyetinin merkeze yerleştiği, kişilik olarak olgunlaşmaya, davranışsal olarak gelişmeye yönelik 'eğitimin' çepere düşüşü, öğretmenin aktörden figüre dönüştüğü, öğrencinin asttan üste çıktığı, sınav sonucunun eğitim sürecinin önüne geçtiği, müfredatın ihtiyaçtan doğan ihtiyari bir mesele olmaktan çıkıp ideolojik tabuya dönüştüğü bu esikte, tüm yanlışları doğuran ana sapmalar gözden kaçırılıyor, eğitim sisteminin tüm kamburu maalesef öğretmenin sırtına yükleniyor.

Yaşadığımız çağ değişecek, müfredat değişmeyecek; eğitimden beklentiler değişecek, gerekli refleksler verilmeyecek; bir gencin öğretmen olması politikalara değil, tesadüflere dayanacak, mesleğe en elverişli kişiyi bulmak için baştan gayret verilmeyecek; bu mesleği seçmiş kişiler bir sürü eşeği geçmiş olsa da önüne son kertede mülakat duvarları örülecek. Bu ve benzeri politikalar, öğretmenlik mesleğinin toplumun gözünden düşmesine neden olmuş, mesleğin itibarını zedelemiş, başarılı gençlerin de hayallerini süsleyen ilk tercihlerinde yer alan bir meslek olmaktan çıkmıştır. Nitekim Stratejik Araştırmalar Merkezimizin (EBSAM) Kasım 2016'da yaptığı "Öğretmenlik Mesleği ve Mesleğin Statüsü" araştırmasına göre, öğretmenlerin en az yarısı kendi çocuğunun öğretmen olmasını istemeyecek dercede mesleğinden soğumuş durumdadır.

Neticede güncel bir öğretmen yetiştirme programı yapılmadan, meslek topyekün ele alınıp eski zengin kültür üzere, ideal meslek hüviyetiyle yeniden yapılandırılmadan, öğretmen yetiştirenlerle yerleştirenler arasında bir koordinasyon kurulmadan ne bekleniyor olabilir?

Eğitimin yeniden tartışma odağı olduğu bugünlerde, 'Her eğitim sistemi ancak öğretmeni kadardır' fikrinden hareketle, eğitimin başat aktörü öğretmenlik mesleğini ele alan bir sayı çıkarmak istedik. Dünden bugüne öğretmenlik mesleğinin tarihine uzanıp, bugüne kadarki değişim zamanlarına ışık tutarak, bugünkü mesleki algıyı, statüyü ve gelecekte erişilmesi gereken noktayı işaret eden bir sayı hazırladık. Kıymetli akademisyen ve düşünce insanlarının, özenle emek verdikleri çalışmaların, öğretmenlik mesleğinin kayıplarının telafisine katkıda bulunacağını umuyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle...

sukrukulukisa@ebs.org.tr

EĞİTİM BAKIŞ'in bu sayısı 25 bin adet basılmıştır. Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Bir İstiklal ve İstikbal Meselesi Olarak Öğretmenlik Mesleği Ali YALÇIN / Genel Başkan	1
Tarihten Hayata: Öğretmen Prof. Dr. Zekeriya ULUDAĞ	3
Eğitim Tarihimiz Tecrübesinde Müderristen Muallime, Muallimden Öğretmene: Öğretmenliğin İtibar, Statü ve Değeri Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ	6
Öğretmenlik Mesleği: Bugünü ve Geleceği Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN	18
Saygın Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamı Üzerine Düşünceler Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ	27
Bilgi Çağında Öğretmen İtibarı Prof. Dr. Burhan AKPINAR	35
Öğretmen Mehmet Akif İnan Hıdır YILDIRIM	42
Gelecek On Yılların Okul ve Öğretmen Profili Doç. Dr. Zülfi DEMİRTAŞ	50
Asım'ın Nesli Yolunda Bir Zaruri İhtiyaç: Öğretmen Akademisi ve Öğretmen Bilimleri Enstitüsü Prof. Dr. Zakir AVŞAR	56
Öğretmen Eğitiminde Model Önerisi: Okuryazar Öğretmen Doç. Dr. Nail YILDIRIM	61
Öğretmenin Kimliği Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ	66
Öğretmenliği Kıymetlendiren Değerler Yakup YILDIZ	72
Öğretmenin Önemi, Yeterlikleri, Statüsü ve Denetiminin Rolü Zafer ÖZER	80
Öğretmen Atamaları ve Öğretmen Yetiştirme Doç. Dr. Süleyman ELMACI	87

EĞİTİM BAKIŞ
Yıl: 13 • Sayı: 41 • Eylül - Ekim - Kasım - Aralık 2017

Eğitim-Bir-Sen'in 4 Aylık Ücretsiz Yayınıdır

Eğitim-Bir-Sen
Adına Sahibi
Ali YALÇIN
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni
(Sorumlu Müdür)
Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Editör
Şükrü KOLUKISA
Doç. Dr. Zülfi DEMİRTAŞ

Yayın Kurulu

Latif SELVİ
Ramazan ÇAKIRCI
Mithat SEVİN
Hasan Yalçın YAYLA
Atilla OLÇUM

Basın Danışmanı
Mahfuz YALÇINKAYA

Eğitimciler Birliği Sendikası Genel Merkezi
Oğuzlar Mahallesi Av. Özdemir Özok Sokak No: 5 Balgat/ANKARA
Telefon: (0.312) 231 23 06 (pbx) • Faks: (0.312) 230 65 28
e-posta: ebs@ebs.org.tr
web: www.ebs.org.tr

Grafik Tasarım & Baskı
Hermes Ofset Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde No: 105 İskitler-ANKARA
Telefon: (0.312) 341 01 97 • Faks: (0.312) 341 01 98
hermes@hermesofset.com

Basım Tarihi: Şubat 2018

Bir İstiklal ve İstikbal Meselesi Olarak Öğretmenlik Mesleği

Ali YALÇIN

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen Genel Başkanı

Öğretmenlik mesleği her toplumda en çok önemsenen, bu nedenle en çok tartışılan ve toplumsal çıktıklarına bağlı olarak da en çok eleştirilen mesleklerin başında geliyor. Toplumun kültürel birikimini geliştirmek ve ideal nesiller yetiştirmek bir devletin/toplumun en önemli istiklal ve istikbal yatırımıdır. Nitekim nesil, bir toplumun cenneti olabileceği gibi cehennemi de olabilir. Albert Einstein'ın yerinde ifadesiyle, öğretmen ihmal edildiğinde o ülke intihar ediyor demektir.

Bu öneminden dolayı öğretmenlerin, içinde yaşadıkları çağın sorunlarını doğru idrak etme, sorunları belirleyebilme, bu sorunlara tatmin edici çözümler üretme konusunda yeterli, yetenekli ve beceri sahibi olmaları beklenir. Öğretmenler aynı zamanda bu ve bunlara benzer becerileri toplumun diğer üyelerine de kazandırır. Maalesef, eğitim sistemi, hizmet öncesinde alınan eğitim, hizmet içi eğitim ve öğretmen yetiştiren mekanizma göz önüne alındığında günümüz öğretmenlerinin bu özelliklere sahip olmasını beklemek mümkün görünmemektedir.

Modern öncesi toplumlarda, bugünden farklı olarak, ilim, talep edene verilmiştir. O nedenle öğrenciye "talebe veya talip" denmiştir. Bir hocaya talebe olmak için önce kabul edilmek gerekir. O nedenle her talebe hoca tarafından seçilmiş bir kişidir. Burada kişinin makam mevki-sine, zenginliğine değil talebelik kıstaslarına bakılır. Bu durum doğal olarak hocaların itibarını çok yüksek tutmuştur. Nice devlet adamı için bazı hocalara talebelik yapabilmek başlı

başına bir şeref nedeni kabul edilmiştir. Modern dönemle birlikte yaygın ve örgün eğitim artmış, eğitim sistemi değişmiş, öğrenci profili de öğretmen profili de değişmiştir.

Bir talebin sonucunda değil de zorunlu olarak okula giden talebenin yerini öğrenci; modernizm öncesi dönemin "müdrerris", "hoca", "hâce"lerinin yerini ise modern dönemle birlikte "öğretmen" aldı. Bilgi kaynaklarına ve bilgiye bizzat ulaşarak bilgiyi yeniden üreten, bütün bunları bir usul çerçevesinde yapan, elde ettiği bilgiyi/ilmi hayatın içinden rafine eden, bilgiyi aktarmakla kalmayıp muhatabını eğiten, bilgi ve birikiminde çok yönlü bir yapıya sahip hocaların yerini; verili paket bilgiyi -onu da özgünleştirmeden- olduğu şekliyle aktarması istenen bilgi transfer elamanları olarak öğretmenler aldı. Her ne kadar isimlendirme bu süreci adeta tek başına özetliyorsa da mesele salt isimlendirmeye ilgili değil. Mesele, hoca ve müdrerris kimliğinin; taşıdığı fonksiyon, nitelik ve içerik itibarıyla dozajı artan bir şekilde sekülerleşerek sırasıyla muallim ve öğretmene dönüşmesi ve bugün geldiği nokta itibarıyla sadece verili bilgiyi transfer eden bir forma indirgenmiş olmasıdır. İbn Haldun'a göre eğitim/öğretim, meslek olmanın yanında bir sanattır. Zamanla yitirilen bu vasıf, eğitim ve öğretmen paradigmasının yanlış kurulmasının bir neticesidir.

Elbette sorun modernizmin karakterinde olmakla birlikte birçok ülkede bu sorun aşılacak şekilde bu dönemde de gerçek anlamda hocalık misyonunu yerine getirebilecek öğretmen

profilleri üretilmiştir. Dünün bilge ve aydın eğitimcilerini bugün de kurmak mümkündür. Bunun kurumsal düzeyde olmasa da bireysel düzeyde sayısız örnekleri vardır. Yapılması gereken, medeniyetimizin birikimini bugünün birikimiyle buluşturarak öğretmenlik mesleğine kodlayabilmektir. Öğrencinin ruhuna dokunabilen, bilgiyi aktarmanın yanında sosyal hayatta da öncü misyonu üstlenmiş, bilge, "Asım'ın nesli"ni teşekkül ettirecek öğretmen profilli nesiller yetiştirilebilir ve Akif İnan'ın ifadesiyle "çağı kurtaracak" bir netice elde edilebilir. Aliya'nın deyimiyle, "Yeryüzünün öğretmeni olmak için gökyüzünün öğrencisi olmak lazımdır." Gökyüzüyle ilişkisi kesilmiş bir paradigmayla bunun olmayacağı aşikârdır.

Eğitimin öznesi her ne kadar öğretmen gibi görünüyorsa da aslında gizli öznesi devlet ve uyguladığı eğitim sistemidir. Zira özne olarak öğretmeni yetiştiren, eğitim metodunu ve öğretmenin eğitim faaliyeti sırasındaki sınırlarını belirleyen, eğitim materyallerini ve programları hazırlayan devlettir. Eğitimin dört ayağı olarak devlet/eğitim sistemi, öğretmen, öğrenci, aileden bahsetmek gerekir. Devlet ayağının içerisinde eğitimin fiziki şartları ile eğitim materyalinin olduğunu da ifade edelim. Dolayısıyla ortaya çıkan sonucu salt öğretmen üzerinden değerlendirmek öğretmene büyük haksızlık olacaktır.

Öğretmen, yukarıda dile getirdiğimiz üzere, verili olanı uygulamakla sınırlandırılmıştır. Yani ancak bütün şartlar olgunlaşmışsa öğretmenin verili vazifeyi en iyi şekilde yerine getirmesi beklenebilir veya eğitim sisteminin sonuçları üzerindeki etkisi sağlıklı ölçülebilir. Türkiye'de şu anda söz konusu şartların olgunlaştığını söyleyebilmenin çok uzagındayız. Buna karşın eğitim sisteminin arızalarının faturasının öğretmene kesilmesi, harici sebeplerin bir ürünü olarak ortaya çıkan itibar kaybını daha da derinleştirmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin itibarsızlaştırılması, en temelde öğrencinin, yani neslin eğitimine olumsuz yansımaktadır. İtibarını yitirmiş bir öğretmenin öz saygısını da yitireceği mukadderdir. Öz saygısını yitirmiş bir öğretmenin saygın olması ise beklenemez. Bu tablo derinleştikçe, giderek fasit bir daireyi doğuracaktır. Bunun önüne geçmek, öğretmenlik mesleğinin itibarının artırılması ve eğitim zemininin olgunlaştırılmasıyla mümkündür.

Eğitimin şartlarının/zemininin olgunlaştırılması konusunu sürekli akılda tutarak, öğretmenin eğitimin gerçek öznesi olabilmesi ve öğretmen-

den en yüksek verimin alınabilmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durmakta, konuya altlık olarak şu tespitleri yapmakta fayda var.

Öğretmenlik ne kadar idealize edilirse edilsin, sonuçta profesyonel bir meslektir ve emek-ücret ilişkisine tabidir. Öğretmenlik ideali de ancak emek-ücret dengesinin sağlanmasıyla olgunlaşabilir. "Dünyada her şeye değer biçilebilir ama öğretmenin eserine değer biçilemez" diyen Sokrates'e kulak vererek, devletin öğretmene verdiği değerlerin bir göstergesi olan ücret konusunda OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri ortalamaları çıta olarak kabul edilebilir.

Öğretmenin başarısı, idealistliğinden önce donanımıyla ilgilidir. Bu donanım da ancak çok iyi bir lisans eğitimi ve sonrasında hizmet içi eğitimlerle sağlanabilir. Sistem ne kadar mükemmel kurulursa kurulsun, eğitim sisteminin pratik öznesi öğretmen olduğundan, öğretmenin kalitesi sisteminin kalitesinin çitasını oluşturmaktadır. Başarı için, öğretmeni yetiştiren sistem veya öğretmeni yetiştiren kurumlar ciddi bir şekilde elden geçirilmelidir.

Öğretmenin başarısı aynı zamanda fiziki şartların uygunluğu, uygulanması istenen öğretim metodu ve eğitim materyaliyle de doğru orantılıdır. Özellikle bilginin aktarılması sürecinde uygulanması gereken metodun verimliliği öğretmenin verimliliğini doğrudan etkilemektedir. Bunun yanı sıra eğitim materyallerinin kalitesi ve yerindeliği de ayrıca değerlendirilmelidir. Dolayısıyla eğitimde kalıcı kalitenin sağlanması, yukarıda sayılan hususlarla birlikte öğretmenin yetiştirilmesinden atama sistemine varıncaya kadar gerekli şartların bir bütün olarak aynı anda sağlanmasıyla mümkündür. Bunları sağlamadıkça, ne eğitim sistemimiz başarılı olabilir ne de öğretmenin saygınlığı istenen düzeye çıkarılabilir.

Dijital çağın bizi hazırlıksız yakaladığı bir dönemde, nesillerin yetiştirilmesi çok daha fazla önem arz etmektedir. Bu yeni süreçte bizi bekleyen tabloda nesillerin kaybolup gitmesini istemiyorsak, öğretmenlik mesleğinin bir istiklal ve istikbal meselesi olduğunu kavramalı ve buna göre hareket etmeliyiz.

Mesele son derece ciddidir ve kaybedecek bir dakikamız bile yoktur.

Tarihten Hayata: Öğretmen

Prof. Dr. Zekerriya ULUDAĞ
Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Günümüzün temel problemlerinden birisi insan ve insandan kaynaklanandır. Eğitim ve öğretmen problemin görünen yüzü olarak ifade edilebilir. Elbette ki bu sadece günümüzün değil yüzyılların meselesidir. Ülkemiz temel olarak alındığında öğretmen problemi istihdam ve maaş meselesidir. Eğitimin problem olarak ortaya çıkmasının sebebi siyasal, sosyal ve eğitim politikalarını belirleyenlere, öğretmen ise topluma ve bireye aittir

Günümüzde öğretmen özel ya da resmi bir kuruluştaki belirli bir ücret karşılığı eğitim faaliyetinde bulunan kişi olarak kabul edilmektedir. Aşağıda da ifade edeceğimiz üzere ona çağlar içinde farklı anlamlar yüklenmiştir. Hatta ideolojik bakış açıları öğretmene "totaliterliğin" sınıf içindeki temsilcisi gözüyle bakmış ve sürekli eleştiri konusu yapmıştır. Bilinen bir şey varsa o da her açıdan ortaya çıkan bu tartışmaların varlığını sürdüreceğidir. Öğretmen meselesine çözüm bulmanın yolu insanın fıtratı yani yaratılışı ile ilgilidir. Kaynak görmezden gelinerek problemin çözülmesi mümkün görünmemektedir.

Eğitimin hem öznesi hem de konusu olan öğrenci yani insan arasında bağlantı noktası, güçlendiricisi, kimine göre mühendisi kimine göre mimarı öğretmen, yaşlılarımızın hafızalarındaki isimle muallim. Kültür ve medeniyet tarihimiz içerisinde adı münevver, aydınlanmış kişi, terbiye eden, ilmin peşinden koşturana, ilmiyle maruf, anlamlarına gelen mürşit, muallim, müderris anlamlarına gelen farklı isimler verildi. Zaman için-

de ona öğretme sanatlarını iyi bilmesi dolayısıyla pedagoğ, yeri geldi ideolojik bakışı kazandırdığı için ideolog, yeri geldi aydınlık bir dünyaya uyum sağlatan ve vatandaşlık kültürünü kazandırdığı için eğitimci isimleri verildi. Sonuçta eğitimi değerlerden uzaklaştırmak istediğimiz günden beri sadece bilgiyi aktaran kişi olarak öğretmen ismi layık görüldü.

Rousseau "Hâlık'ın elinden çıkan insan tertemizdir. Onu kötü yapan içine girdiği kültürdür, medeniyettir" diyor. İnsan tabiatı gereği günahsız ve tertemiz olarak dünyaya gelir. O, her şeye iyiyeye kötüyeye, doğruya yanlışaya, başarıya başarısızlığa açıktır. Barışa ve insani özelliklere sahip olarak dünyaya gözlerini açar. Hıristiyan dünyanın temsilcisinin bu düşüncelerine J. Locke "insan zihnini tabula rasa" olarak tasvir ederek destek verir.

"Her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar" diyen bir İslami kültür yaratılanın değerlerle ilgili özelliklerini anlatır. Çünkü İslam kelime olarak teslim olmak barış yapmak, selamete ermek, itaat etmek, ihlâs v.s. gibi anlamlara gelir. Dolayısıyla insanın sergüzeşti kelimenin içinde gizli olarak varlığını göstermektedir.

Ancak temel problem bir çevreye gözlerini açmak değil o çevreyi dünya yapmaktır. Dünyayı yaşanılır kılacak olan "insan ancak eğitimle insan olur" diyen Kant'la birlikte düşünürsek insanileşmiş insan olacaktır. Bu onun yaratılışına da uygundur. Eğitim ikinci yaratılıştır. Zira birincisi Hâlık'ın elinden ikincisi öğretmenin elindedir. Kültür ve medeniyetimizin banisi Muhammed (s.a.s) "beni

Rabb'im terbiye etti" derken bu gerçeği ifade etmiştir. Adem'i yaratan ve varlıkların bilgisini öğreten Allah insanlığın ilk öğretmeni iken İslam'ın Peygamberi öğretmenlik görevini devam ettirmiştir. Eğitimin temel iki görevinden birisi insanda bilişsel gelişmeyi sağlamak ikincisi duyuşsal temelde onu insanileştirmektir. Yani ona değerleri kazandırmak, bilimsel olarak açıkça ifade edilmesede bu iki ayağın senteziyle olgunlaşmasını sağlamaktır. "Güzel ahlakı tamamlamak" ifadesi de buna uygun olanı ifade eder.

N. Topçu "medeniyetler muallimle kuruldu" diyor. Kültürün taşıyıcısı fert ve toplum iken medeniyetin kurucusu öğretmendir. Çünkü "devirlerin idealizmini yaşatan muallimdir."

İnsanlık tarihi hakîmler, din adamları, rahipler ve filozofların omuzlarında yükselmiştir. Yunanda sitenin öğretmenleri sokakları dolaşan ahlak filozofları ile ders veren sofistler olmuştur. Cemil Meriç, entelektüel dünyanın ve öğretmenliğin ilk temsilcileri olarak sofistlere büyük bir değer verir. Zira onlara göre aydınlatılması, gereken tek varlık insandı. Onlar insanı "idrakiyle, tefekkürüyle, iradesiyle ve temayülleriyle, insanı tetkik ediyorlardı" Meriç'e göre "Sofistler hem ahlak, hem de düşünce alanında birer devrimcidiler." Elbette ki Sofistlerin öğretmenlik anlayışları sokratik bakış açısıyla eleştirilebilir. Ama unutulmamalıdır ki öğretmen, gerçek anlamda meçhülün savaşıdır. Bilinemeyenin, idrak edilemeyenin rehberidir, mürşididir. Zaman zaman tarihi köklerinden koparılan sadece bilimsel kaygılarla "davranış mühendisi" olarak kabul edilse de "insan denen meçhülün" "ruh mimarıdır".

Öğretmen medeniyetlerin kurucusu olduğu gibi zihinlerin köprüsüdür. Her ne kadar böyle bir görevi "aptalca" görenler varsa da medeniyetlerin ve insanlığın ortak değerlerine sadece kitaplar

yoluyla değil öğretmenin idrakiyle ulaşılır. C. Meriç Fichte'nin "mukaddeslerini kaybeden aydın, rahibin hasreti içindedir. Entelektüel (öğretmen z.u.) rahip gibi olmalıdır. Onun vazifelerini benimsemelidir. Bilgisi ile topluma hizmet etmeli, halka gerçek ihtiyaçlarını sezdirmeli ve onları nasıl karşılayacağını öğretmelidir." cümlelerini aktarır.

İnsana idrak nişaneleri sunan öğretmenin kendisi nedir? O her şeyden önce bir insandır. Kendisinden, çevresinden ve kendisini aşan varlık alanından sorumludur. Varoluşçular insanın kendi varoluşunu bir anlamda sorumluluk kavramıyla açıklarlar. Kur'an inananlara hitaben insanın sorumlu olduğunu, verdiği sözde durması gerektiğini defalarca insana hatırlatır. "...emanetlerine ve ahitlerine sadakat gösterirler" (Mu'minin 8). Dolayısıyla o, öncelikle insan olarak sorumludur. Tarihsel olarak bizim de içinde olduğumuz eğitim ve

bilim anlayışımız açısından "âlimlerin peygamberlerin varisleri olduğu" ortak kabulü insandan daha fazla ilim erbabını, ders vereni, eğitim faaliyeti ile meşgul olanı sorumlu kılmaktadır.

Bunun için öğretmen önce kendisini tanımak, kendisi hakkındaki bilgilerini kontrol

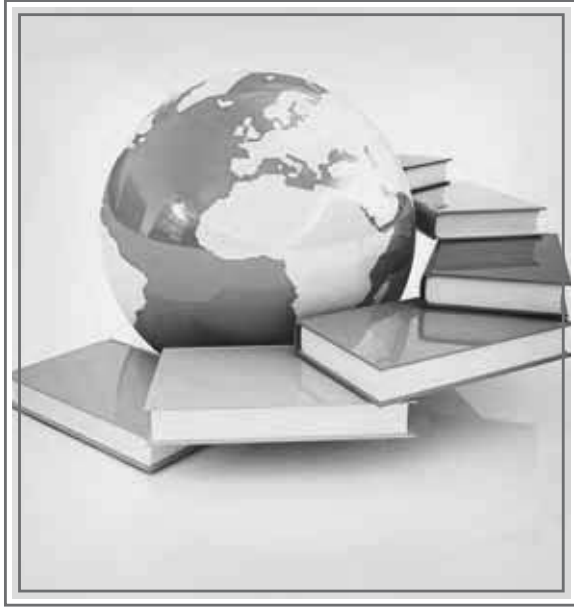
etmek zorundadır. İbn Sina eğitimcinin öncelikle "arınma"sı gerektiğini ifade eder. Bu düşünce ile o, Platon ve Aristoteles'teki eğitimin amacı insanın mutluluğudur düşüncesini hatırlatır. İbn Sina açık bir şekilde dünya ve ahiret arasındaki dengeyi eğitimle kurma yolunu seçmiştir. Dolayısıyla dünya ve ahiret saadeti eğitimcinin nefsinin arındırması ile yakından ilişkilidir. Arınma sadece eğitim için değil bilim için de sonraki dönemlerde gerekli görülmüştür. Zira F. Bacon bilimsel çalışma yapacak olanlar için insan öncelikle "zihnindeki putlardan kurtulmalıdır" derken adeta eskiye bir atıf yapar. Elbette ki burada sözü edilen "arınma" kavramı eğitim ve bilim açısından daima şüpheli

olarak kalmaya devam edecektir. İnsana mutluluk ve saadet getirmesi gerektiğine inanılan "arınma" gelenek ile modernin mihenk taşı gibi görünmeye devam edecektir.

İslam eğitim tarihi içinde eğitimciye verilen değer onun kişisel özellikleri ve gayesinden kaynaklanmaktadır. Zira devrin eğitimcisi "nefsi arzularından arınmış, nazari yönünü irfanla pratik yönünü ahlakla" süsleyerek kemale ermiş insan olarak görülmüştür.¹

Benzer bir düşünceden hareket eden N. Topçu, "kaderimizin hakikatının işleyicisi, karakterimizin

yapıcısı, kalbimizin çevrildiği her yönde kurucusu odur. Fertler gibi, nesiller de onun eseridir. Farkında olsun olmasın, her ferdin şahsi tarihinde muallimin izleri bulunur" derken güzel vasıflarla donanmış bir öğretmenin bir insanı yüceltmedeki sorumluluğunu İskender'in "babam beni gökten yere indirdi. Hocam beni yerden göğe yükseltti" cümlesi ile anlamlandırır.

1. Dodurgalı, A.; İbn Sina Felsefesinde Eğitim isimli çalışmasında bir eğitimcide bulunması gereken özellikleri; "Akıllı olmak/Vakur, haysiyetli, onurlu ve şahsiyet sahibi olmak/Sevgi;meslektaşlarını ve öğrencilerini sevmek/Dindar olmak/Görevini sevmek/Ahlaki davranışlar kazandırmada basiretli olmak/Çocuk yetiştirmede uzman olmak/Dış görünüşünde temiz ve tertip olma/İnsanların en önde gelenlerinde bile saygınlık uyandıran bir şahsiyete sahip olmak/Meliklere has davranışları kendisine mal etmiş olduğunu herkesin bildiği bir kişi olmak/Görgü kurallarına uygun olarak yaşayan biri olarak bilinmek" şeklinde sıralamaktadır. S.48-49, Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi Vakf Yay. İstanbul,1995.

Eğitim için çözüm arayışları geçici tedbirlerle mümkün olmadığı gibi insanı anlamamıza da kâfi gelmeyecektir. Bunun yanında "ezberciliğe" karşı çıkanların müsebbip olarak gördükleri ve "öğretmen merkezli" eğitim diyerek itiraz ettikleri noktada, insanın özgürlüğünü öne çıkararak "tabii olmayan, manevi bilimlerin problemleri aracı, otonomluğun kızgın vasıtası" şeklindeki iddialarla "öğrenci merkezli" bir sistemi şiddetle tavsiye edenler bir taraftan davranışçılığın farklı bir versiyonu ile karşımıza çıkarken diğer taraftan insanın özünü, yaratılışını ve sorumluluğunu görmezden gelmektedirler. Daha da önemlisi onlar hayatın giriftliği karşısında çoklukta birlikten kaçanlar, ruhlarında yüceliklerin duygusunu tatmayanlardır.

Öğretmenlik ölçü ve idraktır. Aklın ve ruhun birlikteliği adalet ve merhametle bezenmemiş olanlar insanı anlamayacaktır. "Âlemin mihrakı insandır. Ham gerçeğe katılmış her ne varsa insanın eseridir, onun içindedir. İnsan ise her şeyden önce ve en mühim vasfıyla ahlaki varlıktır." Nefsin arzularını dizginleyenler, teorinin amacını irfanla buluşturan ve davranışlarını ahlakla süsleyenler insanı anlayacak "hakikatlerin hakikati olan insana ulaşacaklardır."

Öğretmeni anlamak ve öğretmen yetiştirmek isteyenler ekonominin şartları ile bilimin değerlerden arınmış yüzüyle ve siyasi amaçlarla değil ruhun ihtiraslarının aşk ile dengelendiği noktadan hareket etmelidirler. Çünkü "aşk, maddeye esir olmamaktır. Allah'a yani sonsuz birliğe ulaşmaktır. Fertte cemiyeti, insanda insanlığı sevmektir. Şekle değil tecelliye bakmaktır"

Esasen istikbalimizi ve istiklalimizi ona bağlamışsak, geleceğimizin garantisi olan gençlerimizin diplomalarında onun mührü bulunacaksa hem öğretmeni hem de insanı Şeyh Galip'in "Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen / Merdum-ı dide-i ekvan olan âdemsin sen" mısralarındaki anlamına uygun tarihsel bağlarından kopmayan bir anlayışla eğitimin içinde insanı, insanda öğretmeni, öğretmende geleceği kuralmalıyız.

Eğitim Tarihimiz Tecrübesinde Müderristen Muallime, Muallimden Öğretmene: Öğretmenliğin İtibar, Statü ve Değeri

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Kısa Bir Etimoloji: “Öğretmen” Kelimesinin Doğuşu:

Çağdaş Türk edebiyatının mümtaz simalarından Nihad Sami Banarlı, “Öğretmen” başlıklı bir yazısında, “bizzat ‘öğretmen’ kelimesinin bile hocalığı küçük düşüren yıkıcı bir icat olduğuna dikkat çekmiştir. Banarlı, “bu kelimenin uydurulduğu yılların hocalığı küçümsemesi, çeşitli yıkıcı sebepler yanında, daha ona verilen isimden başlıyordu”¹ diyerek tarihte bunun böyle olmadığını anlamlı örnekler vererek anlatmıştır. Ona göre, ‘öğretmen’in aslı ‘hoca’dır. Hoca kelimesini Türkler, Fârisideki ‘hâce’ kelimesinin mânâ ve kudsiyetiyle kullanmış, eski Türkçe ‘üstad adam’, ‘mukaddes adam’ manasındaki ‘koca’ kelimesinin bir devamı olarak yaşatmışlardır. Bu kullanım, bugün Türklüğünü muhafaza eden topluluklar ve aileler arasında hala aynı kuvvetle yaşamaktadır. ‘Ata’ kelimesi daha Gök-türk Yazıtlarından beri hoca mânâsında kullanılmıştır (...). Atalarımız bunun için kendi hocalarına Ata, Koca, Atabeg, Hoca gibi göğüs dolusu seslerle söylenecek heybetli isimler verirlerdi. Onları bu meslek adlarının saygı ve mukaddeslik mûsikisi haline gelmiş sesleriyle çağırırlardı.²

Şu halde sesiyle, musikiyle, tarihiyle heybetli kelimelerin yerine ‘öğretmen’ kelimesi ne zaman, nasıl ve niçin üretildi? Hikâyeyi kısaca özetleyelim: ‘Öğretmen’ kelimesi, 1930’lardan sonra başlayan dil reformu cinayetinin ürünü olarak, Osmanlı pratiğinde “muallim, hoca, koca, müderris, atabeg, mürebbi, bilge” vb. biri birbirinden farklı

kavramların yerine kullanılmaya başlandı. Tespit edebildiğimiz kadarıyla ‘öğretmen’ kelimesi ilk defa 1935’te hazırlanan *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Sözlüğü*’nde muallim sıfatının karşılığı olarak yer aldı.

Türk Dil Reformu üzerine en gelişkin araştırmayı yapanlardan Geofry Lewis’e göre dil reformcuları Türkçeden kovmaya niyet ettikleri kavram ve kelimelerin³ karşılıklarını bulmak için öncelikle Türkçenin antik dönemine (İslâm öncesi çağlar) müracaat ediyorlar, oralardan bir şey bulamazlarsa Batılı örneklerine bakıyorlar, ondan da bir şey çıkmazsa düpedüz uyduruyorlardı. ‘Muallim’ kelimesi de bundan nasibini aldı. “*Uzman* kelimesini Fuad Köprülü’nün uydurduğu rivayet edilir. Tramvayın parlak dönemlerinden sonra doğmuş olan okuyucular için, bu *vatman*ın, iki İngilizce kelimedenden, elektrik gücünün birimi *watt* ve *man* kelimelerinden oluşan Fransızca *wattman* kelimesinin Türkçe yazımı olduğunu belirtmek gerek. *Uzman*ın başarısıyla gayrete gelen reformcular, bu eki fiil köklerine eklemeye ve öğretmen, *yazman*, *okutman*, *seçmen* gibi kurallara aykırı kelimeler üretmeye başladılar.⁴ Böylece Türkçe gerek anlam, gerekse gramer bakımından arızalar içeren bir kelimeyi sözlüğüne dâhil etmiş oldu.

Bu gün yaygın bir kullanıma ve kabule mazhar olan ‘öğretmen’ kelimesinden her halde kimsenin şikâyeti yok. Durum böyle olsa da toplumun zi-

1. Nihad Sami Banarlı, *Türkçenin Sırları*, İstanbul: Kubbealtı neşriyat, 1995, s.191.

2. Nihad Sami Banarlı, *Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, (Hazırlayan: Nermi Suner Pekin), İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2007, s.40.

3. Türkçeden atılması planlanan kelime ve kavramların neredeyse tamamı Arapça ve Farsça idi. Türklerin Arapçadan aldıkları kelimelerin hemen hemen tamamı *Kur’an-ı Kerim* kaynaklıdır. Yüzyıllar içinde Türkçe belkemiği Kur’an olan bir dil haline gelmiştir. Dil reformcuları Türkçeyi bu Kur’anî vasfından uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

4. Geofry Lewis, *Trajik Başarı, Türk Dil Reformu*, (Çeviren: Mehmet Fatih Uslu), İstanbul: Çeviri Bilim Yayınları, 2016, s.151.

hin, şuur ve bilinç dünyasında 'öğretmen' kelimesi ile en yaygın eş anlamlısı olan 'hoca' arasında derin bir farkın olduğu da herkesin malumudur. 'Öğretmen'den başka bir sıfatı ne bilen ne de kullanan ilkokulun körpe, saf zihinli çocukları, ortaokulda kısmî bir kafa karışıklığına uğrarlar; liseye geldiklerinde ise öğretmenlerine "hocam" diye hitap etmek onlar için artık bir yetişkinlik göstergesidir. Üniversite öğretim elemanlarına "öğretmenim" diye hitap etmek ise kullananı gülünç duruma düşürebilir (Bunu tecrübe etmiş biriyim). Halk nazarında da öğretmen ve hoca ayrı şeylere işaret eder.

Bu meseleyi şahit olduğum bir enstantaneyle örneklendireyim: 2014'ün bir sonbahar gününde, sabahçı ilköğretim öğrencileri curcuna halinde okuldan çıkıyor, anneleri de onları karşılıyordu. Genç bir anne minik, sevimli bir kızını çekiştirerek götürüyordu. Minik kız muhtemelen istenmeyen bir şeyler yapmış ki anne kızını şöyle tehdit etti: "Yarın okula, öğretmenin yanına geleceğim, hocam diyeceğim..." Devamının anlamı yok!. Anne için okuldaki kişi hoca, kızı için öğretmen. Bu, Türk toplumunun şuur akışının ifadesidir.

'Öğretmen' ve 'hoca' kelimelerinin farklılığını Nihad Sami Banarlı'nın kırk beş sene önce yaptığı uyarılarla bitirelim: "Türkçede büyük meslekleri ve büyük mefhumları (bu gün çok sayıda görüldüğü gibi) cılız ve sünepe sözlerle seslendirmek âdeti yoktur. Bugün, dilde görülen cılızlık, Türkiye'deki son yıkıcı hareketin bir icadı ve her büyük mesleğe taarruz eden bir hamlesi ve hiylesidir. Herhalde Türkiye'de hocalık mesleği, adı öğretmen kaldıkça kolay yükseltilemez. Bu mesleğe onun manasına uygun, yüce bir ad bulunmalıdır."⁵

Öğretmenlik Mesleğinin Doğuşu ve Gelişimi

İnsanın diğer canlılardan farkı sonsuz öğrenme ve öğretme yeteneğine sahip olmasıdır. Bu

aynı zamanda yaşam için zarurettir. İnsanın yaşayabilmesi için doğuştan getirdikleri hayli sınırlı olmakla birlikte güçlü bir öğrenme potansiyeli bahşedilmiştir. Bu acziyet ve ona bağlı yetenek öğretmek eylemini de insanlığın başlangıcından itibaren var etmiştir. Öğretmek eylemi ve onun faili (rab, mürebbi, muallim, öğretmen) insanlığın tarihiyle eşit bir meslektir. İnsanlık tarihi kadar eski ve saygın meslekler çok azdır. Bu süreklilik ve saygınlık çağlar boyunca devam etmiş, zaman içinde coğrafyadan coğrafyaya değişiklik gösterse de bu güne kadar önemini devam ettirmiştir. Bu gün teknolojinin, iletişimin, maddî imkânların bu kadar ilerlemesine rağmen eğitimde, öğretimde hâlâ en önemli unsur olarak öğretmen/eğitici önceliğini korumaktadır ve insanlık yaşadıkça da duracağına benzemektedir.

İlk insandan beri devam eden eğitimcilik/öğretmenlik için çok geniş bir anlam düşünülmüştür. Bir yönüyle bakıldığında her insan bir eğitici, öğretmendir. Anne, baba, arkadaş, akraba, esnaf, sanatçı siyasetçi farklı yönleriyle eğitimcilik de yaparlar. Bu zaviyeden bakıldığında eğitimciliğin bir yaşı, sınırı, yetişme şartı yoktur. Herkes, her an bir anlamda eğitici ve öğreticidir. Ancak işin içine ilim, usul, metot, kavram, düzen, plan, program girdiğinde eğitimcinin ve öğreticinin vasfı ve kimliği değişir. Artık herkes eğitimci ya da öğretmen değildir. Ebeveyn insan için hayatta en büyük eğitimidir. Ancak mesele bilgi ve davranışı belli bir yöntem dâhilinde en kısa ve etkili biçimde aktarmaya geldiği zaman sıradan anne babalar eğitimci/öğretmen sayılamazlar. Kısaca öğretmeni diğer öğreticilerden ayıran en önemli vasıf, *sahip olduğu yöntem bilgisi ve öğrettiklerine bilincin eşlik etmesidir*. Bilincin ve usulün eşlik etmediği eğitim sıradandır ve neticeleri kestirilemez. Bu bakımdan öğretmenin elinde bir konuyu öğrenmek, mutlak olarak iyiye, güzele ve ideale doğru yönelmenin adıdır. Bu bakımdan öğretmenin yeri ve önemi daima yaşayacaktır.

Resim 1: "Herhalde Türkiye'de hocalık mesleği, adı öğretmen kaldıkça kolay yükseltilemez. Bu mesleğe onun manasına uygun, yüce bir ad bulunmalıdır" önerisini yapan hayati ve eserleriyle seçkin bir hoca olan Nihad Sami Banarlı hocası Fuad Köprülü ile.

5. Nihad Sami Banarlı, *Türkçenin Sırları*, İstanbul: Kubbealtı neşriyat, 1995, s.195.

Antik Yunan'dan Modern Döneme Öğretmenlik Mesleğinin Doğuşu ve Gelişimi

İnsanlık tarihinin yazılı ilk kayıtlarından itibaren öğretme işini bir meslek olarak yapan insanların varlığından da bahsedilmektedir. Sümerlerde çivi yazısı öğretmen işini profesyonel ustalar yapıyordu. Bu günün okul sistemini ana hatlarıyla hiç aratmayacak ölçüde ileri düzeyde bir eğitim ortamı vardı ve burada 'sınıf abisi' denilen hocalar çamur üzerine kamışlarla yazı yazmasını öğretiyorlardı. Sümerlerin eğitim sistemlerine bakıldığında ana hatlarıyla bu günün eğitim sisteminden geri kalan bir taraf yoktur.

Mezopotamya medeniyetleri yanında Antik Yunan'da ise öğretme işi çok da ileri boyutlara ulaşmış ve insanlık tarihinin en önemli hocaları yetiştirmiştir. İlk defa Yunanlılarda üst düzey teoloji ve felsefe yapan ve tahsil yaptıran hocalar, hâkimler/filozoflar ile çocukları eğitenler arasında belirgin hiyerarşiler oluşmuş, entelektüel/zihnî olan ile cismanî/bedenî olan arasında ayırım yapılmıştır. Sokrates diyalog yöntemi ve meraklandırma ile gençleri kendi kendilerine öğrenmeye zorlamıştır. Böylece o, entelektüel zihin eğitimi faaliyetinde kapıyı aralarken talebesi Platon felsefe eğitimini bir anlamda kurumsallaştırmış ve Akademia'ı kurmuştur. Burada 'üstat', 'magister' olarak anılan Sokrat ve Platon'dan sonra, Lykeion sahibi Aristoteles "first teacher=muallim-i evvel" sıfatını elde etmiştir.

Bu süreçte hür insanların çocuklarını okula getirip götürülen görevliler *pais agoges* ya da *paedagogus* olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Artık bu tarihten sonra, âlim, hâkim, hoca, filozof ile bu günkü anlamda öğretmen tamamıyla farklılaşmaya başlamıştır. Öğretmenlik, efendilerinin çocuklarını yetiştiren ve onlara bakanların "pedagog" olarak adlandırılmasıyla bir mesleğe dönüşmüştür. Büyük İskender'in hocalığını yapan Aristoteles de öğretmen çocukların erdemli eylemlere yönlendirilmesini sağlayan rehber olmuştur.

Çocuk bakıcılığı Antik Yunanda kölelere verilmiş bir işti. Efendilerinin çocuklarını onların rızası doğrultusunda eğitmek, -daha çok da jimnastik ve müzik öğretmek için bir ustaya götürmek- pedagogların işiydi. Seçkin aristokrat bir zümre bu iş ile ilgilendiğinden tabiatı gereği de burada bir ücretlendirme söz konusu değildi. Yüksek düzeyli felsefe, teoloji ve sanat eğitimi ise istisnalar olmakla

birlikte her zaman ücretliydi. Buna itiraz eden Sokrates, cezasını canıyla ödemişti. Eğitimin ücretlilik durumunu, felsefenin, sanatın ve yedi hür bilginin (*liberales artes*) alınıp satılması olarak değerlendirilmemek icap eder. Oysa Atina sitelerinin genişlemesi sürecini fırsata çevirmeyi düşünen Sofistler, ilimlerin ve sanatların öğretimini paraya endekslenmiş ve parası olanlara ders vermeye başlamışlardır. Zira bu sayede belli düzeyde eğitim alanlar Atina vatandaşı olma vasfına ulaşacaktır. Böylece, daha Antik Yunan'da bilgi alınıp satılan bir metaya dönüşmeye başlamıştır.

Helenistik dönem gerek ilimlerin öğretilmesi ve filozofların toplumdaki saygınlığı gerekse eğitim ve öğretimin daha da kurumsallaşması bakımından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Antik Yunan'dan gelişen sınıflama ve sınırlandırmalar bütün Ortaçağ boyunca da devam etmiştir. Hıristiyanlığın Kutsal kitabı İncil'de Hz. İsa'nın "the master-baş muallim ya da sadece *teacher*-muallim" olarak zikredildiği görülür. Batı Hristiyan manastırlarında ve şövalye okullarında teoloji, felsefe ve hukuk dersi verenler ile zenginlerin ve din adamlarının çocuklarını eğiten, onlara basit düzeyde okuma yazma ve aritmetik öğreten kişiler birbirinden hemen her bakımdan ayrılmıştır. Çocuk eğitimcilerine pedagog denirken, teoloji tahsili yapan ve yaptıranlar ise 'magister', 'schoolar', 'teacher' gibi sıfatlarla anılmıştır. Aynı durum, İslâm dünyası için de büyük oranda geçerlidir ve büyük benzerlikler vardır.

Roma ve Bizans dönemleri Antik Yunan mirasının azalarak da olsa devam ettiği uzun zaman aralıkları olmuştur. Ortaçağ Hıristiyan dünyasında kilise öğretilerinin ve teolojinin öğretildiği, üst düzey entelektüel bilgi akışının yapıldığı mekânlarda profesyonel ve hayli katı bir hoca-talebe ilişkisinden bahsedilebilir. Buna karşın geniş halk kitlelerinin okuma yazma, dünyevî bilgiler edinme gibi beklentisi ya da zorunluluğu söz konusu değildir. Bu bakımdan da öğretmen, eğitimci, pedagog endüstri devrimine kadar çok da anlamlı ve geniş kitleleri ilgilendiren bir meslek olmamıştır.

İslâm, İlim, Âlim ve Hoca

Bir dinin, felsefenin, düşünce sisteminin var olabilmesi, geniş kesimlere ulaşabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi tutkun savunucularına, müntesiplerine, üyelerine bağlıdır. Bu sayede din ya da düşünce yeni nesillere aktarılabilir ve zama-

nın şartlarına uyum sağlayabilir. Bu sürece kısaca eğitim de denilebilir. İslâm da bütün zamanlara ve toplumlara hitap ettiğinden devamı eğitim kurumlarıyla sağlanmıştır. Peygamberimizden itibaren İslâm'ın temel inanç ve amel hususlarını yeni nesillere öğretebilmek için başta medreseler olmak üzere tekkeler, zaviyeler, camiler, mescitler, işlev görmeye başlamıştır. Bu eğitim mekânlarında da farklı statü ve rollerde kişiler görev almıştır.

İslâm'ın hikmeti, bilgisi her şeyi bilen Allah (el-Âlim) tarafından gönderilen *Kur'an'a* dayanır. Dolayısıyla Müslüman toplumda özünde Allah'a ait olan bilgiyi elde edene, Allah'ın bilgisine atfen 'âlim' denmiştir. Âlim'in ârif, şeyh, müderris, üstad, gibi sıfatları varsa da bunlar ilk sırada yer almaz. Âlim, öğreten, eğitenden ziyade bilendir. Farsça kökenli "hoca" ve medresede ders veren 'müder-ris' ise daha çok 'bilen' ve 'öğreten' anlamındadır. Müslüman toplumda bunların hepsine büyük önem verilmiş saygı gösterilmiştir. Toplumda ilim talep edenlere, talebelere ve hocalarına karşı aşırı hürmetkâr olunmuştur. Tasavvufi ortamlarda ise şeyh, müşit, üstad daha da ileri boyutta bir saygıya ve bağlılığa yükselmiştir. Öyle ki, ilim, sanat, marifet söz konusu olduğunda şeyh, hoca, üstad her şeyin üstündedir, anne babadan bile!

IX. ve X. yüzyıllardan sonra İslâm eğitim kurumları kurumsallaşmış ve medreseler üst düzey İslâmî ilimlerin okutulduğu, ilmin üretildiği yerler haline gelmiştir. Aynı zamanda medreseler devlet ile de bütünleşerek memur, devlet adamı ve yargıçların yetiştiği yer haline gelmiştir. Medrese mezunları madden ve manen itibarlı mesleklere eriştiklerinden toplumdaki saygınlığı yüksektir. Aynı zamanda devletin meşruiyeti ve yönetimiyle de eklemlendiğinde, açık bir şekilde denge unsuru haline gelmişlerdir. Medrese mezunları ya en düşük seviyesinden başlamak üzere medresede müderris, ya bir devlet görevlisinin yanında yardımcı memur, ya da sarayda memur olarak iş bulabilirdi. Memuriyet hayli kısıtlı olduğundan, çoğu medrese mezunu müderris olarak atanırdı. Müderrisler görev yaptıkları medresenin bağlı olduğu vakıf gelirleri ölçüsünde maaş alırdı. Bunun yanında başka gelirleri de olabilirdi. Başarıları sayesinde daha üst medreselere ve merkezî yerlere gelebilme ihtimali/imkânı olduğundan müderrisliğin önü açıktı. Çalışan, gayret eden ve şansı yaver giden Şeyhülislâm bile olabilirdi. Bu bakımdan Osmanlı toplumunda hem manevî bakımdan hem

de maddî geleceği açısından âlime olağanüstü hürmet gösterilirdi.

İslâmî bilginin intikalinde medresenin yanında en önemli kurum kuşkusuz tasavvufî ortamlardı. Tekke ve zaviyelerde dinin daha püriten halinin yaşanması söz konusudur ve burada şey/müşit-mürüt ilişkisi söz konusudur. Tekke şeyhten sorulur, yegâne otorite odur. Dolayısıyla onun hocalığı, üstatlığı sorgulanamaz. Bu durum toplumda da kabul ve yaygınlık göstermiştir.

Otoriteye, üstada, bir öğreticiye vurgu yapmak ve bilginin elde edilmesinde onu hiyerarşinin tepesine konumlandırmak aslında skolastik tarzın bir ilkesidir. Antik Yunan'dan beri devam eden bu zihniyet, İslâmî dönemde de devam etti. İslâm âlimleri arasında çok tekrarlanan "*Belanın en büyüğü sayfaları hoca edinmektir*" ifadesi, kitabi, bireysel öğrenmeyi ikinci plana atıp hocayı başköşeye oturtan anlayıştır. "Hocası olmayanın dini de yoktur, üstadı olmayanın önderi şeytandır" hükümleri de ilim yolunda mutlak hiyerarşiyi ön görmektedir. İmam-ı Şafi'ye atfedilen "ilmi kitaplardan öğrenen kimse, ahkâmı öğrenmekten mahrum kalır"⁶ tespiti de ilim öğrenmede hocanın önemini net olarak ortaya koymaktadır. İlimler dünyasının hakikat patikasında yol alabilmenin ancak bir yardımcı sayesinde olabileceğini vurgulayanlardan, Hasan el-Basrî de "ilim kalp gözüyle anlaşılır, amel baş gözüyle yapılır. Muallim daima göz önünde bulundurulmalı ki kalp gözüyle görmeye alışsın" uyarısı yapmıştır.

İlim talebinde hocanın konumunu ve önemini belirleyen o kadar çok vak'a, tavsiye ve ilkeye rastlanır ki, klasik İslâmî eserlerin hemen hepsinde ilim öğrenmenin yolunun hocaya talebe olmaktan geçtiği ilke olarak benimsenmiştir. İlim talep etmede hocayla irtibatın ve iltisakın, akrabalıktan öte geçtiği vurgulanmıştır. Bu durum âlimleri ve hocaları toplumda ve devlet idaresinde muazzam bir saygınlığa taşırken, seçkinlerin, amirlerin meşruiyetini onlardan almalarına kadar getirmiştir. Öyle ki şehir, ilimle ve âlimle yönetilir hale gelmiştir. Yönetici elitler, büyük savaşçılar meşruiyet ve güç devşirdikleri âlimleri daima korumak, onlara hâmi olmak durumunda kalmışlardır. Bütün ortaçağ boyunca bir insan âlim olmasa bile, seçkin, yönetici, lider olmasının yolu âlime hürmet etmekten ve

6. Ahmed Çelebi, *İslâm'da Eğitim Öğretim Tarihi*, (Çeviren: Ali Yardım), İstanbul: Damla Yayınları, 1998, s.163

ilmi korumaktan geçmiştir.⁷ Bu karşılıklı etkileşim âlimleri büyük makamlara konumlandırırken, alt seviyedeki eğitimcilerin aynı imkândan faydalanabildiğini söylemek güçtür. Nitekim gerek sosyal statü, gerekse ekonomik kazanç bakımından çocuklara temel dinî bilgiler öğreten kişilerin yüksek olduğu söylenemez. Çoğu kere, sıbyan mektebi hocalığını ve cami imamlığını bırakıp başka mesleklerle yönelme söz konusu olmuştur. Bu durum Antik Yunan'dan modern öncesi döneme kadar çok değişmeden devam etmiştir. Buna karşın müderrislerin (fıkıh=İslâm hukukçuları) kazançları ve saygınlıkları daima yüksek olmuştur.

Semasında tek yıldız İbn Haldun *Mukaddime* adlı feyzi ve ışığı çağları aşan eserinde, vaz ettiği umran ilmine göre, insanlığın insanî değerleri üretebilmesi ve geliştirebilmesi için şehirli olma muhtaç olduğunu anlatır. Ona göre umranın gerçekleşebilmesi için ilimlerin ve sanatların gelişmesi gerekir ki bu da ancak eğitimle olur. Eğitimin gerçek anlamda yapılabilmesi için de öğretme işini kendine meslek edinmiş insanların olması gerektiğini belirtir. Dolayısıyla da İbn Haldun modern eğitimcilerden yedi asır kadar önce "öğretimin bir meslek ve sanat olduğunu iddia etmiştir."⁸ İbn Haldun'a göre, öğretimde terimlerin ve metotların değişik oluşu, ilim öğretmenin de bir sanat oluşuna delalet eder. Tanınmış ünlü üstatlardan her birinin, bütün meslek ve sanatların durumuna göre kendilerine göre, kendilerine has bir öğretim metodu vardır. Üstatlardan her birisinin kendilerine mahsus terim ve metotları oluşu, bu metot ve terimlerin ilimden sayılmadığına delalet eder. Eğer böyle olsaydı hepsinin metodu bir olurdu. Devamlı ilim meclislerine katılmak, çok ezberlemek, ilim tahsiline çaba harcamak, bütün bunlar, ilimde ve öğretimde tasarruf melekesi kazandırmaz. Muallime lazım olan en önemli unsur, karşılıklı konuşma ve tartışmalarla dilin bağını çözmek ve öğretim sanatının ta kendisi olan melekeyi kazanmaya çalışmaktır.

7. Michael Chamberlain, *Ortaçağ'da Bilgi ve Sosyal Pratik*, (Çeviren: Büşra Kaya), İstanbul: Klasik Yayınları, 2014.

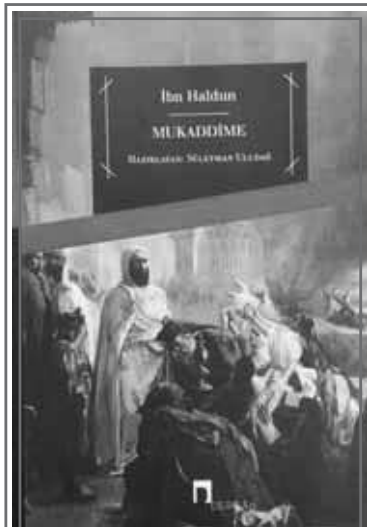
8. İbn Haldun, *Mukaddime*, (Çeviren: Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014, s.776.

İslâm Dünyasında Âlim, Müderris ve Hocaya Saygı

İlimlerin ve sanatların öğrenilmesinde bir üstadta, hocaya; devletin ve toplumun idaresinde ise güce, saygınlığa ve meşrutiyete duyulan ihtiyaç nedeniyle âlimlere, müderrislere Ortaçağ boyunca yüksek itibar gösterildiği görülmektedir. Bu sebeple hocalara niçin ve nasıl saygı gösterileceğine dair geniş bir literatürden bahsedilebilir. Bilgisi, ameli ve büyük talebeleriyle, 'en büyük imam' sıfatını taşımasına rağmen, İmam-ı A'zam için anlatılan bir hikâye hocaya verilen değer hususunda hayli ibretliktir. Hikâyeye göre, İmam-ı A'zam hocalarına aşırı hürmetkârdır. Hatta yatarken, hocasının mezarının olduğu cihete ayaklarını uzatmaz. Bir gün ders okuturken yoldan birileri geçmiş. Büyük imam bu adamı görünce ayağa kalmış ve ona hürmet göstermiş. Bu zât, toplumun çok iyi bilmediği, hakkında müspet şeylerin söylenilmediği, alelade biriymiş. İmam-ı A'zam'ın bu davranışı üzerine şaşkınlığa düşen talebeleri sormuşlar; Ey imamımız, bu adama neden saygı gösteriyorsun? Oysa o, saygıya layık biri değildir! İmam-ı A'zam, o benim hocam sayılır. Ben bir yavru köpeğin ne zaman ergen olduğunu çok araştırdım, bir türlü bulamadım. Yalnız bu adam bana aradığım bilgiyi verdi. Köpekler, arka ayaklarını kaldırıp da ihtiyaç gidermeye başladıklarında ergen olurlarmış. Bana bu bilgiyi verdiği için o zâta her zaman hürmet ederim demiş.

İslâmî ilim literatürün ilim bahisli kitaplarında mutlaka hocaya hürmet bahisleri yer alır. Hatta sırf ilim öğrenmenin âdâbi üzerine yazılmış eserler söz konusudur. Bunlar arasında belki de en önemlisi, ilim öğrenmede temel ilkeler, yollar, yöntemler, âlimin ve talebenin vasıfları, görevleri gibi konularda tam bir klasik hükmünde olan İbn Cema'a'nın eseridir. İlim, âlim ve talebe konularında hemen herkesçe referans gösterilen *Tezkiretü'sâmi ve'l-Mütekellim fi Edebi'l-âlim ve'l-Müte'allim* (İslâmî Gelenekte Eğitim Ahlâkı) başlıklı eserinde İbn Cema'a hocaya saygı noktasında şöyle der:

Talebe hocadan başka hiçbir şeye bakmamalı, özellikle ders esnasında kulağına gelen sesleri

Resim 2: İbn Haldun, meşhur eseri *Mukaddime*'de "öğretimin bir meslek ve sanat olduğunu" ve umranın hayat bulabilmesi mutlak manada düzenli eğitime ve öğretmene ihtiyaç duyulduğunu 14. yüzyılda yazmıştır.

araştırmak için sağa sola dönmemelidir. Elbisesinin yeniyle oynamamalıdır. Kollarını açıkta bırakmamalı, elleri, ayakları yahut bedeninin herhangi bir uzvuyla oynamamalıdır. Elini yüzüne, gözüne, saçına, sakalına götürmemeli, burnunu kaşıyıp oynamamalı, ağzını açmamalı, dişlerini gıcırdatmamalıdır. Öğrenci bir duvara ya da mindere yaslanmamalı, yahut hocasının huzurunda elini bunlara koymamalıdır. Arkasını ya da yanını hocasına dönmemeli, ellerinin üzerine yaslanıp oturmamalı, gereksiz yere çokça konuşmamalı, şaka yahut kırıcı olabilecek sözler söylememeli, şaşırtıcı bir durum olmadıkça gülmemelidir. Şayet kendisini tutamayacak olursa sesini yükseltmeden gülmelidir. Zorunlu olmadıkça boğazını temizlemeli, kendisini tutabildiği sürece tükürmemeli, balgamını saçmamalı, ancak tükürüğünü koluna yahut mendiline silmelidir. Şayet aksırırsa oldukça sessiz olmalı ve yüzünü bir mendille kapatmalıdır. Şayet esneyecek olursa öncelikle ondan kurtulmaya çalışmalı, olmazsa ağzını kapatmalıdır. Hocasına karşı riayet etmesi gereken bir husus da onun kible cihetinde yahut hocasının yanında bir minder üzerine oturmalıdır.9

İbn Cema'a'nın muallim ve talebe davranışlarına ilişkin sayfalarca izahat verdiği görülür. Onun muallim ve talebenin vasfı üzerine maddeler halinde yazdıkları günümüz için de öneminden ve değerinden bir şey kaybetmemiştir. Özgün bir eğitim ve öğretmen modelinin arandığı şu günlerde İbn Cema'a'nın çağlar öncesinde belirlediği ilkeler bize yol gösterebilir. Ona göre muallimin tutum ve davranışları şöyle olmalıdır:

1. Daima Allah korkusu içinde olmalı, O'nu zikretmeli, düşünüp gözetmelidir. **2.** Öncekilerin hakkını hukukunu gözetmeli, Allah'ın ilme ait kıldığı şerefi korumalı (İlmi öğretmek için talebenin ayağına gidilmesi, ilmi hor görmektir!). **3.** Muallim/âlim dünyaya gönlünü kaptırmamalı, az dünyalıkla yetinmelidir. **4.** Muallim, makam, mal, gösteriş, şöhret, hizmet alma veya akranlarından

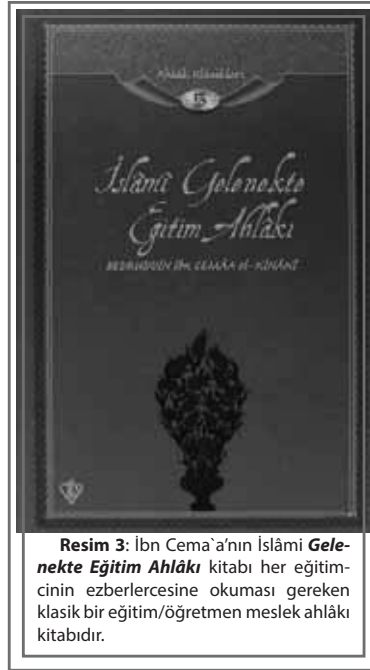
9. Bedruddin İbn Cema'a el-Kinânî, *İslâmî Gelenekte Eğitim Ahlakı*, (Çeviren: Muhammed Şevki Aydın), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, s.167.

öne geçme gibi dünyevî amaçlara ulaşmak için ilmini merdiven yapmaktan uzak durmalıdır. **5.** Öğretmen ticaretle uğraşmamalı, çok para kazanma derdinde olmamalıdır. **6.** Muallim hakkı ve hakikati her yerde ve her şartta söyleyecek, başına gelenlere de sabretmesini bilecektir. Kendi ilminden bizzat muallim faydalanmalıdır. *Eğer muallim kendi ilminden faydalanmazsa, o ilimden kimse faydalanamaz.* **7.** Muallim dinin hoş gördüğü davranışları, ahlâkı kendi şahsında sürdürmelidir. **8.** Muallim, güleç yüzlü olmalı, selamı yaymalı,

cömert olmalı, yemek yedirmeli, öfkeyi yutmalı, kimseye eza-cefa etmemeli hatta onların ezasına katlanmalı, empati kurabilmeli, asla kin tutmamalı, öç alma duygusunda olmamalı, başkasından insaf dilemeli, iyiliğe teşekkür etmeli, başkalarına rahatlık sağlamalıdır. **9.** Asla haset içinde olmamalı, başkalarının ayıbıyla uğraşmamalıdır. **10.** Çalışma ve gayretini devamlı arttırmalı, okuma, okutma, ders mütalaa etme, düşünme, kitaplara not alma, yazma araştırma içinde olmalıdır. **11.** Ömrünü zayi etmemeli, zamanı iyi değerlendirmelidir. **12.** Bilmediklerini kendinden makamca, yaşça, soyca aşağıda olanlardan öğrenmekten çekinmemelidir. **13.** Daima yazmakla ve bilgi toplamakla meşgul olmalıdır. Ama tam bir fazilet ve ehliyete

sahip olmak kaydıyla.

İbn Cema'a muallimin ders anlatırken, hangi kurallara uyması, hangi davranışları kendine düstur edinmesi gereği hakkında da şunları sıralar: Muallim, ilim öğreteceği yere, ilme saygısından dolayı güzel giyinerek, hoş kokular sürünerek edeple gitmelidir. Evinden çıkarken dua ile çıkmalı, ders esnasında dik ve vakur bir şekilde durmalı, vücudunu kontrol etmeli, şakadan ve gereksiz gülmelerden sakınmalıdır. Muallim, karnı aç, susuz, tasalı, öfkeli, üzüntülü ya da sıkıntılı olduğu anlarda ders vermemelidir. Ayrıca dersi ne bıktırarak kadar uzatmalı ne de süresini ihlâl edecek kadar kısa tutmalıdır. Bu konuda dinleyicilerin durumunu dikkate almalıdır. Bir de sesini ne kendi meclisini açacak kadar yükseltmeli ne de dinleyicilerin bile işitemeyeceği kadar alçaltmalıdır. Herkes tarafından görülecek yerde oturmalı ve sesi herkese ulaşmalıdır. Talebelerine karşı asla ki-

Resim 3: İbn Cema'a'nın İslâmî Gelenekte Eğitim Ahlakı kitabı her eğitimcinin ezberlercesine okuması gereken klasik bir eğitim/öğretmen meslek ahlâkı kitabıdır.

birlememlidir. Eğitime başlamadan biraz *Kur'an* okumalı sonra da dua etmelidir. Farklı dersler verecekse en önemlisinden başlamalıdır. Din ile ilgili şüpheli şeylerden ya bahsetmemeli ya da şüpheyi gidererek dersi bitirmelidir. Ders meclisini gürültüden korumalıdır. Dersi kaynatmaya izin vermemelidir. Soru soranı dinlemeli, yüzüne bakmalıdır, heyecanlanırsa onu teskin etmelidir. Bilmediği bir soru gelirse açıkça "bilmiyorum" demelidir. Huzuruna gelen yabancıya sevecen davranmalıdır. Ders saatini değiştirmede bir zaruret yoksa talebenin yararını gözetmelidir. Dersin bitiminde "her şeyi en iyi bilen Allah'tır" demelidir. Muallim öğretmeye ehliyetli değilse bu işe girmemelidir.

İslâm ilim ve edep tarihinde âlime ve hocaya verilen değer Türklerin Müslüman olmadan önceki hayatlarında da var olduğuna dair bilgiler/yorumlar vardır. Göktürklerin hakanlarına "bilge" sıfatı vermesi bunun önemli göstergelerinden biridir. Uygur Türkleri de bilgelige ve bilgelere hakanları, devlet yöneticileri kadar değer vermişlerdir. Türklerin Müslüman olmasından kısa süre sonra üretilen ve sonraki çağlarda derin etkileri olan metinlerde de hocaya, âlime büyük önem, değer ve yüksek bir statü verildiği görülür. Yusuf Has Hacib'in (1019-185) kaleme aldığı *Kutadgu Bilig*'de âlimler için; "olarını katig sev ağırla sözün bilgilerin öğren öküş ya azın (beyit:4341)"¹⁰, onları çok sev, onlardan hürmetle bahset, çok veya az onların bilgilerini öğren, onlara asla dil uzatma, bu dinin direği gerçekten onlardır (âlimler ve hocalar)" denilmektedir. Yusuf Has Hacib, "eğer hocalar olmasaydı, bitkiler bitmez, otlar yeşermezdi, onların ilmi halk için bir ışıktır" diyerek, ilim ehlinin toplumdaki yerini en üst noktaya konumlandırmıştır.

10. Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, (Çeviri: Reşit Rahmeti Arat), Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1998, .314.

Resim 4: Yusuf Has Hacib *Kutadgu Bilig*'de "âlimleri, hocaları çok sev, onlardan hürmetle bahset, çok veya az onların bilgilerini öğren, onlara asla dil uzatma, bu dinin direği gerçekten onlardır" diyerek hocaya yüksek düzeyde bir statü ve saygınlık verir.

ettiği belirtilebilir. Ulema devletin kuruluşundan, cihan devleti haline gelmesinde ve daha sonraki süreçte adaletin temininde, devlet düzeninin sağlanmasında ve refahın paylaşımından en büyük rolü oynamıştır. Bu bakımdan sadece toplum değil, devlet adamları, padişahlar da âlimlere, hocalara, müderrislere son derece hürmetkâr davranmıştır.

İslâm ilim geleneğinde muallim ve hoca hakkında en önemli eserlerden birini yazan Burhaneddin Zernucî'dir. 11. yüzyılın sonlarında kaleme alınan *Ta'limü'l-Müte'allim*¹¹ başlıklı "eğitmcilerin eğitimi" anlamına gelen kitabında yazar, âlim, ilim talep etme ve muallimlik mesleklerini birlikte ele alır söylediklerinin her üçü için de geçerli olduğunu belirtir. Ona göre, eğitim öğretim hayatında en önemli kişi baba ve hocadır. Zernucî, "kişi, ilme ve ulemaya saygı göstermedikçe ilmî çalışmalarında ne bilgi ne de fayda elde eder" diyerek hocanın merkezî konumunu bir kez daha vurgulamıştır.

Osmanlı medeniyetinin ana direklerinden birini ulemanın teşkil

ettiği belirtilebilir. Ulema devletin kuruluşundan, cihan devleti haline gelmesinde ve daha sonraki süreçte adaletin temininde, devlet düzeninin sağlanmasında ve refahın paylaşımından en büyük rolü oynamıştır. Bu bakımdan sadece toplum değil, devlet adamları, padişahlar da âlimlere, hocalara, müderrislere son derece hürmetkâr davranmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in hocası Akşemseddin ve Molla Gürani'ye söyledikleri ve onlardan aldığı nasihatler, Yavuz Sultan Selim'in İbn Kemal'in atının ayaklarından sıçrayan çamurla kirlenen kaftanını türbesine koymayı vasiyet etmesi Osmanlı Padişahlarının âlime verdikleri değeri gösteren en güçlü temsillerdir. Bu örnekleri onlarca kat arttırmak da mümkündür.

Osmanlı ilim ve ahlâk geleneğinde kuşkusuz en yüksek zirveyi temsil edenlerden biri Kınalızade Ali Efendi'dir ve *Ahlâk-ı Âlâî* (1564) başlıklı muhteşem kitabının "Der beyân-ı Adâb-ı Terbiyet-i Evlâdu Etfâl" başlığı altında muallimin niteliklerini ve talebeye nasıl davranması gerektiğini anlatır. İlim

Resim 5: *Ta'limü'l-Müte'allim*: İslâmî eğitim öğretim geleneğinde hocalara tazim ve hürmeti en yüksek düzeyde öğretleyen, hoca olmadan ilimlerin hakikatine erişilemeyeceğini belirten klasik eğitim kitaplarımızdan biri.

11. Burhaneddin Zernucî, *Açıklamalı Ta'limü'l-Müte'allim Tercümesi*, (Tercüme: Talha Alp), İstanbul: 2004.

öğrenmek için hocaya ziyade hürmetin ve saygının gerekli olduğunu belirten Kınalızâde Ali, iyi bir muallimin tevazu ehli olmasını, adalet içinde davranmasını, çocuk psikolojisini bilmesini şiddetle salık verir. Benzer ifadelerin aynı çağlarda Amasyalı Hüseyin Oğlu Ali'nin *Tarikü'l-Edeb* adlı eserinde de zikredildiğini görebiliriz.

Osmanlı klasik eğitiminde eserleri çokça okunan ve gerek seçkinler gerekse halk üzerinde derin etkileri olan eğitimci şairlerden biri Nabi'dir (ö: 1712). Oğluna nasihat maksadıyla yazdığı *Hayriye* adlı eserinde âlimlerin vasıflarını, ilim öğrenmenin yollarını, hangi ilimlerin öğrenilmesi gerektiğini ve bu süreçte nasıl bir yol izlenmesi gerektiği uzun beyitler halinde sıralamıştır. Nabi, hocaya, ilme hürmeti öncelikle zikrettikten sonra, ilmin son-

suzluğuna işaret ederek burada âlim geçinmenin gerçek cehalet olduğunu hatırlatmıştır.

Osmanlı'nın yeni bir çağa adım atmaya başladığı XVIII. yüzyıl sonlarında yetişen Sümbülzâde Vehbî'nin (1718-1808) *Lütfiye* (1791) başlıklı eseri de eğitim klasiklerimizden biridir. Sümbülzâde de eğitime başlamada ve ilim talebinde hocanın büyüklüğünü öncelikle vurgular. Âlimlerin peygamber varisi olduklarını hatırlattıktan sonra onların tavsiyelerine kulak verenlerin amaçlarına ulaşacaklarını, hoca olmadan gerçek ilmin talep edilemeyeceğini vurgular.

Modern Eğitim ve 'Muallim'in Doğuşu

Rönesans, reform, aydınlanma, endüstri çağı derken dünyanın büyüünün bozulması ve XVIII. yüzyıl sonrasında yeni hayat tarzının icadıyla eğitim, bilim, bilgi, bilginin taşıyıcıları da yeni tanımlar kazandı. Modern dönem kendi eğitim kurum-

larını, bilgi sistemini, eğitimcilerini, eğitim kaynaklarını ve araçlarını da üretti. İşte bu süreçte klasik dönemin âlimi, şakirdi, hocası, mollası, müderrisi, medresesi, tekke ve zaviyesi yerini yeni kurumlara, araçlara ve kişilere bıraktı.

Burada bizi asıl ilgilendiren, "modern zamanlarda muallim ve öğretmene dönüşecek olan kişi modernite öncesinde kimdi, nerede ve nasıl bir statüde bulunmaktaydı" sorusunu cevaplamaktır. Modernite öncesinde yaygın okur-yazarlık ve kitle eğitimi söz konusu olmadığı gibi kitlesel seküler bilgi aktarımı da yoktu. Küçük yaşta çocukların topluca aldıkları eğitim neredeyse tamamıyla dinî nitelikli idi. Temel dinî vazifelerini yapabilecek kadar bilgi edinmek herkese farz olduğundan imkânlar ölçüsünde her ebeveyn çocuğunu sıbyan mektebi, cami ya da mescit benzeri yerlere gönderirdi. Bu durum diğer din mensupları ve toplumlar için de benzer şekilde icra ediliyordu. Sıbyan/mahalle mektebi ve camilerde görevli olan kişiler imam ya da medreseyi erken terk etmiş dinî bilgileri çok yüksek düzeyde olmayan kişilerdi. Toplum, çocuklara temel dinî bilgilerini öğrettiği için sıbyan mektebinde ya da camide eğiticilik yapan kişilere saygı duyardı. Çoğu kere onların iâşe ve ibateleri mahalle sakinleri tarafından karşılanır, hatta belli düzeyde nakdî ya da aynî yardımlar da yapılırdı. Bu uygulama yaklaşık olarak Tanzimat senelerine kadar devam etti.

XVIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise Batı dünyasında kapitalizmin, sömürgeciliğin, sermayenin ve modern-ulus devletlerin ihtiyacı olarak kamu eğitimi ihtiyaç, hatta zaruret haline geldi. Söz konusu kamu eğitiminde ise dinî bilgiden ziyade seküler/dünyevî bilgilerin öğretilmesi esastı. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de yeni tip eğitime gerek duyuldu. Bu geleneksel dönemin dinî bilgiler öğreten din görevlisi, cami imamı ya da hocasından farklı olmalıydı. Batı'da gerçekleşen bu gelişme tez zamanda Osmanlı'da da kendini gösterdi ve II. Mahmut'tan (1820'ler) itibaren her Osmanlı ferdinin mektebe gitmesi okumanın yanında yazmayı da öğrenmesi ve bunlara ilave olarak da tarih, coğrafya, harita gibi bilgilerden de edinmesi gündeme geldi. Böylece geleneksel sıbyan/mahalle mekteplerinin karşısına devlet kontrolünde ve denetiminde ibtidaî mektepler kurulmaya başlandı. Bu okullar yüzyılın sonuna doğru tam anlamıyla günümüz ilköğretim okullarının formunu aldı. Söz konusu okullarda çocukları

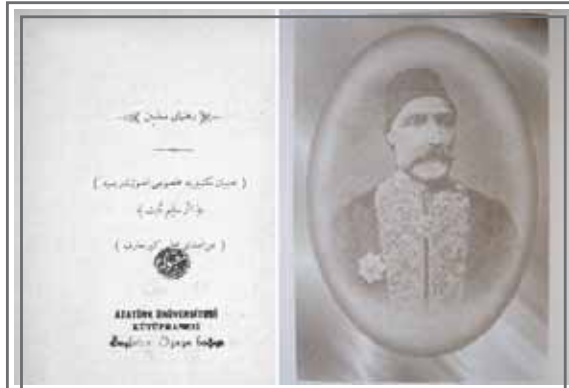
eğitmek üzere ihtiyaç duyulan kişilere de medrese hocasından ya da cami imamından farklı olarak “muallim” denildi.

Her ne kadar “muallim” kelimesi, köken itibarıyla İslâm’ın en karakteristik kavramlarından biri olan ‘ilm’den türemiş ve Hz. Allah’ın sıfatlarından biriye de XIX. yüzyılın başlarında yaygın kullanıma sokulduğunda seküler bir kimlik ve iç-

riğe işaret ediyordu. Bu dönemde artık muallim, sadece elif-bâ ve temel dinî bilgileri öğreten kişi değildi. O, bunlara ilave olarak okuma yazma öğretme, matematik, tarih ve coğrafya anlatan ve üstelik bütün bunları zaman ve mekân bakımından öncekilerden farklılaşan bir ortamda aktaran kişiydi. Bunlara ilave olarak muallimin yetkili makamlar tarafından verilmiş kurumsal öğretim belgesine sahip olması, maaşını devlet tarafından alması ve memurun sahip olduğu hak ve ödevlere malik olması da gerekiyordu. Bu yönüyle muallim modern dönemin resmî yetki sahibi “öğretim memuru” idi. Ancak unutmayalım ki bütün paradokslarına rağmen, Osmanlı son dönemi modernleşmesi dini asla ıskalayan, onu arka plana atan, yok sayan bir mantaliteye dayanmıyor, bilim ve teknolojinin gelişmelerini din ve gelenekle birlikte anlamaya ve yaşamaya gayret ediyordu. Bu bakımdan yeni devlet okullarında dinî karakter belirgin olduğu gibi burada görev yapan muallimlerin dinî bilgilerinin yüksek olması, okul içinde ve dışında ibadet ve muamelâta dikkat etmeleri beklenirdi.

Muallimden Öğretmene, Maariften Eğitime, Mektepten Okula

Osmanlı son dönemi muallim ve eğitim hayatı, her ne kadar görünüşte makul ve benimsenebilir bir yeni usul ve tip sunsa da felsefi açıdan derin krizler barındırıyordu. Bir taraftan pozitifizmin, materyalizmin, kapitalizmin bütün imkânlarına açık olunacak, diğer taraftan da dinin, geleneğin koşullarına riayet edilecekti. Kendi içinde çelişkiler barındıran bu yaklaşım II. Abdülhamid döneminde daha da hızlandı. II. Meşrutiyet döneminde

Resim 7: Tanzimat’ın öncü eğitimcilerinden **Selim Sabit Efendi**’nin *Rehnümâ-yı Muallimin* adlı klasik eserinde de görüldüğü üzere modernleşme döneminde muallim sıfatı yaygın olarak kullanılmaya başlanacak ve yeni eğitimci tipi tasarlanacaktır.

çelişkilerin boyutu büyürken, üstüne milliyetçilik, seküler ulus-devlet, ırk temelli millet gibi yeni bileşenler eklendi. Nitekim devletin 1918 sonrasında çökmesiyle, eğitim ve sosyal alandaki krizleri de içinden çıkılmaz hale geldi.

Yeni kurulan Cumhuriyet’in ilk yıllarında eğitimin dinî mi millî mi olması tartışıldı ve kısa süre içinde din ve gelenek içerikli bir eğiti-

min kesin olarak karşısında pozisyon alındı. Devleti yıkan, toplumun geri kalmasına sebep olan amillerin başında dinî inanışların ve geleneksel uygulamaların olduğu kabul edildiğinden onlardan bir an önce kurtulmak icap ediyordu. İşte bu sebeple de Cumhuriyet yabancıların da desteğini alarak yeni/ideal eğitim ortamları, yeni eğitimciler ve öğrenciler tasarladı. Bunların adları dâhil olmak üzere, gerek görünüşleri gerekse içerikleri öncekilerden belirgin bir şekilde farklılaştı. Bu beklentilerle ma’arif eğitime, muallim öğretmene, mektep okula, Darümuallimin öğretmen okuluna, fesler şapkaya, şehadetnâmeler diplomaya, müderrisler profesöre, Darülfünûn üniversiteye dönüştü.

Cumhuriyet’in İdeal Öğretmeni¹²

Erken Cumhuriyet dönemi eğitimcileri, öğretmen ve öğrenci davranışlarını, öğretilmesi beklenen bilgileri çerçevelerken, günlük hayata dair somut görünüşler de belirlediler. Öncelikle öğretmenlerin bilgi kaynaklarının, değer dünyalarının teşekkülünde nerelerden beslenmeleri gerektiği konusunda tavsiye, telkin ve yer yer de emre varan belirlemeler yapılmıştır. Bu duruma en iyi örneklerden biri erken Cumhuriyet dönemi eğitimi üzerine hemen her bakımdan etkileri olan Kâzım Nami Duru’nun öğretmenin şahsî, meslekî ve toplumsal hayattaki ahlâk esaslarını belirleyen 1934 tarihli *Muallimin Meslek Ahlâkı* başlıklı eseridir.

12. Bu başlık, “Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Yeni Değerler ve İdeal Tipler” başlıklı yazımdan iktibas edilmiştir. Metnin tamamı için bk.: Mustafa Gündüz, *Maariften Eğitime, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Eğitim Düşüncesinde Dönüşüm*, Ankara: Doğu batı Yayınları, 2016, ss.501-529.

Kâzım Nami eserine, öğretmenliğin ve meslekî kültürün önemine vurgu yaparak başlar ve ilk olarak, bir öğretmenin hangi kaynaklardan beslenmesi gerektiğini anlatır. Ona göre bir öğretmen "irfanı" elde edebilmek için öncelikle bolca okumalı, şahsî çalışmalar yapmalı, gezmeli, meslekî konferanslara katılmalı ve yetkin kişilerle konuşmalıdır. Yazar okumanın faziletine dair bütün referansları Batılı kişilerden alır. Hangi kitapları okunması gerektiği konusunda bilgiler verir. Buna göre bir öğretmenin ayağı kütüphaneden kopmamalıdır. Her gün mutlaka bir gazete okumalıdır. Arkadaşları ile kitap mübadelesi yapmalıdır.

Yazar, muallimin okuyacağı kitaplara gelince belirgin hedefler gösterir. Öncelikle resmi yayınlar, Maarif Vekâleti'nin ve Türk Tarih Cemiyeti'nin yeni yayınları mutlaka okunmalıdır. Bunlardan sonra ise, *CHP'nin 10. Yıl Rehberi*, millî iktisat kitapları ve bu vadede yazılmış romanlar okunmalıdır. Okunacak romanlar içtimaî, iktisadî veya millî bir gaye güden romanlar olmalıdır. Aşk romanlarına iltifat edilmemelidir. Yine öğretmenler şiirle ilgilenmeli ve modern Türkiye'nin şairlerini okumalıdır. Bu şairler arasında zikredilen isimlerin başında Behçet Kemal, Kemalettin Kâmu ve Ömer Bedrettin başta gelmektedir. Bundan sonra ise öğretmenlerin meslekî kitaplar okumalarında fayda vardır. Özellikle felsefe, tarih, edebiyat, coğrafya ve içtimaiyata, fizik ve kimyaya, spor ve terbiye-i bedeniye dair kitaplar okunmalıdır.¹³ Bu listede geleneksel her hangi bir bilgi alanına, ahlâka, dine ve Osmanlı şair ve yazarlarına yer verilmemesi ilginçtir.

Bir öğretmenin gezerek de bilgi, görgü ve irfanını geliştireceğini anlatan Kâzım Nami, mesela Ankara'da görev yapan bir öğretmenin nereleri gezmesi gerektiği konusunda onlara kısa bir gezi rehberi sunar: gerçi her öğretmen Ankara'yı çok iyi tanımalıdır ama orasını gezmeye gelen biri öncelikle, Ankara Kalesi, Ogüst Mabedi, Bend Deresi, Hatip Çayı, Çubuk Çayı, Keçi-Ören, Mamak köyü, Taşpınar, Eti-Mes'ut, Polatlı ve Sakarya dolayları,

13. Kâzım Nami Duru, *Muallimin Meslek Ahlâkı*, İstanbul: Devlet Matbaası, 1934, s.7-16

Gordiyom[sic.] vb. yerleri iyice gezmeli ve tarihi, coğrafyayı, toplumu bu şekilde anlamaya çalışmalıdır. Yine burada Ankara'da Hacı Bayram Veli'den, Ankara Kalesi içindeki Selçuklu ve Osmanlı eserlerinden, Akif'in Altındağ'daki Evinden, Camilerden hiç bahsedilmemesi oldukça manidardır.

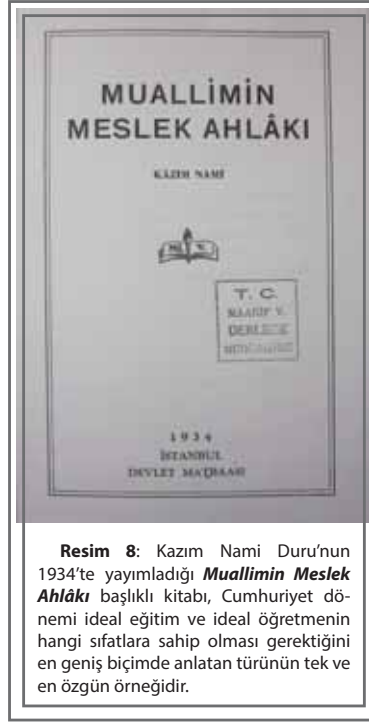
Cumhuriyet'in ilk döneminde ideal öğretmenin vasıflarına ilişkin bir başka belirleme de İhsan Sungu'nun Fransızcadan tercüme ettiği bir listedir.¹⁴ Bu listede ideal bir lise öğretmenin vasıfları sıralanmıştır. Buna göre bir lise öğretmeninde şu vasıflar olmalıdır: Öğretmen hırslı olmalıdır. İşinin eri olmalı, daima neşeli ve güvenilir olmalıdır. Mesaisine dikkat etmelidir. İşinde ve hayatında adil, kuvvetli ve dost görünümlü olmalıdır. Sağlıklı muhakeme yapmalı, gösterişten uzak durmalı, talebelerine müsamaha etmeli, sağlığına dikkat göstermelidir. Açık doğru sözlü olmalı, kimseye blöf yapmamalı, yeniliklere açık, müteşebbis olmalı, dil şuuruna sahip bulunmalıdır. Liderlik ruhuna sahip olmalı, iyi arkadaşlıklar edinmelidir. Açık zihinli ve mutedil davranışlara sahip olmalıdır. Sohbeta eğilimli, ince zarif, giyimine dikkat eden ve iktisatlı biri olmalıdır.

Burada sayılan öğretmen niteliklerine benzer şekilde Kazım Nami de *Muallimim Meslek Ahlâkı* kitabında pek çok madde sayar. Her ne kadar Kazım Nami, eserinin başında bu bir tercüme değildir, telif bir eserdir ancak Fransızca yazılmış bir kitaptan esinlenilmiş dese de, öğretmen nitelikleri konusundaki maddeler, İhsan Sungu'nun verdiği liste ile bire bir örtüşür. Bu da Kazım Nami'nin diğer pek çok Cumhuriyet eğitimcisi gibi temel esin kaynağının Fransa olduğuna işaret eder.

Aslında Kazım Nami, "kaybedecek vaktimiz yoktur; saatin değil, saniyenin bile bizim için büyük bir değeri vardır. En az zamanda en iyi öğreten tedris yollarını seçeceğiz. *Ananeye yer vermeyeceğiz*"¹⁵ derken, geçmişi tamamen sildiğini ve yeni bir dünya inşa etmek istediğini çok açık bir

14. İhsan Sungu, "Bir Lise Mualliminin İyi Vasıfları", *Terbiye*, C. 3, S.14, 1929, ss. 284-290.

15. Duru, *age*, s. 23.

Resim 8: Kazım Nami Duru'nun 1934'te yayımladığı *Muallimin Meslek Ahlâkı* başlıklı kitabı, Cumhuriyet dönemi ideal eğitim ve ideal öğretmenin hangi sıfatlara sahip olması gerektiğini en geniş biçimde anlatan türünün tek ve en özgün örneğidir.

şekilde ifade etmektedir. Bu yeni dünyanın değerleri ise kısmen antik Anadolu medeniyetlerinden, çoğunluğu ise modern Batı'dan devşirilecektir.

Muhafazakâr Eğitim Düşleri ve İdeal Muallim

Cumhuriyet'in makbul eğitimcileri, aydınları, bürokratları ideallerindeki eğitim dünyasını, öğretmeni ve öğrenciyi yaratabilmek için büyük gayret gösterdiler. Hedeflerine ulaşma sürecinde de hatırı sayılır yol aldıkları söylenebilir. Ancak yeni toplumun yeni eğitimi ve eğitimcisi **bütün toplum kesimlerini kucaklamaktan uzaktı**. Bu sebeple de planları, idealleri, mefkûreleri devlet katında uzun süre karşılık bul(a)mayan muhafazakâr-milliyetçi olarak tanımlanan bazı aydınlar da (Mehmed **Âkif**, Nurettin Topçu, Mümtaz Turhan, Necip Fazıl, **Şükûfe** Nihal, Halide Nusret, Mehmet Kaplan, Samiha Ayverdi, Nihad Sami Banarlı, Celal Ökten, Erol Güngör vd.) kendilerine göre, Türk milletinin ve eğitim sisteminin sahip olması gereken muallim tanımını yaptılar. Bu aydınların ideal eğitim ve öğretmen hakkındaki görüşlerini sıralamak ayrı bir araştırmanın konusu olabilecek kadar geniştir. Bu bakımdan burada temsil kabiliyeti yüksek iki mümtaz simanın ideal öğretmen hakkındaki görüşlerini özetleyerek yazıyı bitirmek anlamlı olacaktır.

Çağdaş Türk edebiyatının önde gelen seçkin hocalarından Orhan Okay kendini her şeyden önce bir hoca, muallim olarak tanımlamış ve öğretmenlik hakkında şöyle demiştir:¹⁶

"Dünyada acaba kaç meslek öğretmenlik kadar feyizli ve bereketlidir? Konusu maddeden başlayarak bitki ve hayvana doğru yükselen meslek alanları arasında eşref-i mahlûkat olan insana yönelenlerin itibarı hiç şüphesiz daha fazladır. Ruh ve beden sağlığı, ahlâk, hukuk, iktisat... İnsanoğlunun yeryüzündeki mut-

luluğuna uzanan gayretlerin hepsi mübarek ve kutsidir. Ama bütün bu mesleklerin öğretmenliği ve bütün öğretmenlikler başka hiçbir alanda olmadığı kadar verimlidir. Çünkü diğerlerinde, en beşeri olanlarında bile, ne olursa olsun, konunuz önünüzde nihayet bir obje gibi durur. Onunla ilişkileriniz, birtakım tespitlerden ve kesbetmiş olduğunuz bilgiler çerçevesinde tekliflerden. İyileştirmelerden, mevcut şablonlardan birine uyarlamaktan ibarettir. Hâlbuki öğretmenlikte, haydi biraz somutlaştıralım, en kalabalık sınıflarda bile hep teker teker insanlar vardır. Öbür mesleklerde olduğu gibi şablonlar belki burada da vardır. Hepsine aynı dersi anlatırsınız, hepsinin aynı bilgiye sahip olmasını istersiniz. Fakat biraz sonra onların hepsi, birer birer önünüzde uyanmağa, kıvıldağa başlar. Birden yüze kadar her birinin zekâları, şahsiyetleri, sempatileri, antipatileri, alışkanlıkları, kurnazlıkları, saflıkları gözünüzün önünde sıralanır. İçinizde, her birinin birden yüze kadar, yani en alt seviye ile en mükemmel arasında bir yeri olur, bir sevgisi olur. Öğretmenlik iki ruh arasında en hasbi ilişkilerin mesleğidir. Onun için bu hasbiliğin meyveleri de bir süre sonra yine sevgi olarak size döner. Öğretmenliğin feyzi ve bereketi bu meyvelerdir."

Yerli, özgün, millî, şuurlu vazifeshinas muallim meselesi denildiğinde kuşkusuz ilk akla gelen eğitimcilerden biri artık bir klasik haline gelmiş eser

olan *Türkiye'nin Maarif Davası*¹⁷ kitabının müellifi Nurettin Topçu'dur. "Medeniyetleri muallimler kurmuştur" diyen Topçu'nun "maarif demek, muallim demektir" ifadesi aslında her şeyi özetler ve öğretmene tarihi statü ve değerini en yüksek düzeyde verir. Ona göre, muallim meselesi, maarif davasının ana meselesidir. Maarifi yapacak olan muallimlerdir. Milli eğitim bakanlığı sadece eğitim sistemini

düzenleyici bir cihazdır. Kitap, program, imtihan ve bütün öğretim meselelerini çözümlenecek olan bir milletin muallim ordusudur.

Resim 9: 36 sene Öğretim üyeliği yaptığı Erzurum'da "İstanbul Hoca" diye anılan **Orhan Okay**, eserleri, icra ettiği hocalığı ile örnek eğitimcilik sergilemiş akademisyenlerden biridir.

16. Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017, s.300.

17. Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016, (İlk basım, 1962).

Muallim, geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde buna tahammül etmesini bilen, tahammül etmesini seven idealcidir. Muallim hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkârdır, kullanıcısı değil, yapıcısıdır, seyircisi değil, aktörüdür. Muallim ruhların sanatkâridir. Gençlere bilmediklerini öğreten bir nâkil değildir. Muallim, genç ruhları kendilerine mahsus manadan bir örs üzerinde döverek işleyen bir demircidir, kendisine verilen vazifeyi gözlerini kapayarak yapan, program müfredatını sene sonuna kadar bitirmeye muvaffak olan, hatta yalnız dersini hakkı ile kavrayan talebe yetiştirebilen muallim, vazifesinin en mühim kısmını başarabilmiş sayılmaz.

Muallimin mesuliyeti çok büyüktür. Muallim sahip olduğu bu mesuliyetle içimizde en hür olan insandır. Çünkü mesuliyetimiz, hürriyetimizin kaynağıdır. Bir memlekette ticaret ve alışveriş tarzı bozursa ondan muallim mesuldür. Siyaset, milli tarihin ayrıldığı çizgiden ayrılmış, milletin tarihî karakterini kaybetmişse bundan mesul olan yine muallimdir.

Muallim sadece bir memur değildir; Hele hele muallim asla bir tüccar değildir. Muallimlik sevgi işidir. Ruh sevgisidir. Muallim hepimizin her an muhtaç olduğu doktordur. Tahammülsüzlüğü ve şikâyetin başladığı yerde muallimlik biter. Ancak Topçu'ya göre artık, muallim bu gün madde ve manasıyla değişmiştir. Bu günün muallimi okumamaktadır, çalışmamaktadır, kendisiyle uğraşmamaktadır, kendine bir dert edinmemekte ve ideal sahibi olmamaktadır. Hatta derslerle meşguliyeti yüzünden, çok kere o, okumaktan hoşlanmayan adam olarak yaşamaktadır.

Sonuç Yerine: Öğretmen Kimliğini/Kisvesini Taşımak

Herkes öğretmen olabilir mi ya da kimler öğretmen olabilir ve öğretmen kalabilir? Öğretmenim diyen, bu kıyafeti taşıyan onun hakkını vermemelidir. Kissadan hisse:¹⁸

18. Selim Divâne El-Kırımı, *Âlimlerin Zorlukları ve Erenlerin Edepleri*, (Yayına Hazırlayan: H. Rahmi Yananlı), İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2012, s.15-15.

"Bir gün yaralı bir kuş Hz. Süleyman'a gelerek, kanadını bir dervişin kırdığını söyler. Hz. Süleyman, dervişini hemen huzuruna çağırır ve ona sunar:

"Bu kuş senden şikâyetçi, neden kanadını kırdın?"

Derviş kendini savunur:

"Sultanım, ben bu kuşu avlamak istedim, Önce kaçmadı, yanına kadar gittim, yine kaçmadı. Ben de bana teslim olacağını düşünerek üzerine atladım. Tam yakalayacağım sırada kaçmaya çalıştı, o esnada kanadı kırıldı".

Bunun üzerine Hz. Süleyman kuşa döner ve der ki;

"Bak bu adam haklı. Sen niye kaçmadın? O sana sinsice yaklaşmış. Sen hakkını savunabilirdin. Şimdi kolum kanadım kırdı diye şikâyet ediyorsun?"

Kuş kendini savunur.

"Efendim, ben onu derviş kıyafetinde gördüğüm için kaçmadım. Avcı olsaydı hemen kaçardım. Derviş olmuş birinden bana zarar gelmez, bunlar Allah'tan korkarlar diye düşündüm ve kaçmadım."

H. Süleyman bu savunmayı doğru bulur ve kisasın yerine getirilmesini ister.

rilmesini ister.

"Kuş haklı, hemen dervişin kolunu kırın" diye emreder.

Kuş o anda;

"Efendim, sakın öyle bir şey yaptırmayın" diyerek öne atılır.

"Neden" diye sorar Hz. Süleyman.

Kuş sebebini şöyle açıklar:

"Efendim, dervişin kolunu kırarsanız, kolu iyileşince yine aynı şeyi yapar... Siz en iyisi mi, bunun üzerindeki derviş hırkasını çıkartın... Çıkartın ki, benim gibi kuşlar bundan sonra aldanmasın."

Resim 10: Nurettin Topçu, sadece *Türkiye'nin Maarif Davası* başlıklı eseriyle değil hayatı, dertleri, talebelerine düşkünlüğü, meslek ahlâkı ve entelektüel duruşuyla öğretmenlik mesleğinin en mümtaz şahsiyetlerinden biridir.

Öğretmenlik Mesleği: Bugünü ve Geleceği

Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Kayseri

*"Eğer bugünün öğrencilerini,
dünün öğrencilerini eğittiğimiz gibi
eğitirsek, onların yarınlarını çalmış oluruz!"
John Dewey.*

Eğitimin Amacı ve Öğretmenin Rolü

Eğitimin bir ülke için en önemli unsur olduğu konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Bir ülkenin gittikçe artan bilgi tabanlı küresel toplum ve ekonomiler içinde gelişimini sağlayabilmesi, sürdürülebilirliği ve yaşamaya devam edebilmesi **iyi eğitilmiş ve iyi vatandaşlardan** oluşan bir nüfusa sahip olmasına bağlıdır. Bu bakımdan eğitimin en temel görevlerinden biri, bireyin kişiliğini olumlu yönde etkileyerek iyi bir vatandaş olmasına katkı sağlamaktır. Eğitim amacı sanıldığı gibi bilgi edinmek, kitap okumak, bazı gerçekleri öğrenmek, bazı becerileri kazanmak, belli seviyeler için sınavları kazanmak, öğrenme hevesi kazandırmak, bireylerin akıllarını kullanmalarını öğrenmelerine katkı sağlamak veya meslek sahibi olmak değildir. Halk arasında sıklıkla dile getirilen "vatanına milletine hayırlı bir evlat olarak yetişmek" cümlesi maalessiz giderek duyulmamakta duyulsa bile mevcut merkezi testler ve diğer uygulamalar sayesinde bu hedef asla yerine getirilmemektedir. Oysa **eğitimin en önemli amacı iyi vatandaş yetiştirmektir!**

Eğitimin görevi, vatandaşları hem hizmet verdiği toplumun sunduğu olası potansiyellerden,

imkânlardan ve fırsatlardan yararlanmaya hazırlamak hem de çıkabilecek olası tehlikelere, tehditlere ve tuzaklara karşı durabilmek ve bunlara karşı gelebilme bilgi ve cesaretine sahip olmaya hazırlamak olmalıdır. Eğitimde ana hedef, bireyleri gelecekte doğru, sağlıklı ve erdemli kararlar verebilecek ve bu sorumluluk içinde insan hak ve özgürlüklerine saygılı, erdemli, vicdanlı ve merhametli birer birey olarak yetiştirmek olmalıdır.

Bireyin kişiliğinin oluşmasında aileden sonra en önemli görev okula dolayısıyla bu eğitimi gerçekleştirecek öğretmenlere düşmektedir. Böyle olunca da öğretmenin nitelik dünyası, en belirleyici unsur olmaktadır. Ailede başlayan içinde yaşanan toplumun dünya görüşünü, duygusal yönelimlerini, siyasal değerlerini, inanç ve etik değerlerini kısacası toplumu toplum yapan değerleri ve kültürünü öğrenme süreci okulöncesi eğitim devamında da ilk ve ortaöğretimle devam eder. Sürecin bu kadar uzun ve etki faktörü açısından önemli olması nedeniyle öğretmen, çocuğun yaşamında anne ve babasından sonra en önemli kişi olmaya adaydır. Hatta öyledir. Öğretmenin yardımıyla bir yandan çeşitli bilgi ve beceriler kazanan çocuk diğer yandan onun nitelik dünyasından, düşüncelerinden, duygusal tepkilerinden, değerlerinden ve alışkanlıklarından etkilenir. Bu yüzden ki öğretmen çocuk için bir rol model olma özelliğini taşır. Bu yüzden ki nitelik dünyası yüksek, alan öğretim bilgisine sahip, donanımlı ve adanmış modellerin çocukların eğitim ve öğretimlerinde kritik bir önemi vardır.

Peki, öğretmen doğulur mu, olunur mu? Bu soruyu mesleğe yeni atanan pek çok öğretmen kendi yeteneklerini sorgularken sorar. Aslında öğ-

retmen olmayı kafasına koyan, uygun rol modeller bulan ve her geçen gün daha iyi bir öğretmen olmak için sürekli çalışan, gelişen ve kendini yenileyen bireyler gerçekten etkili birer öğretmen olabilirler. **Unutulmamalıdır ki en iyi öğretmenler bile hata yaparlar. Amaç mükemmellik değil, daha iyi olabilmek olmalıdır.**

Öğretmen her şeyden önce eğitim sistemi ve öğrenci arasında iletişim görevi görür. Herhangi bir eğitim programının veya bir yeniliğin öğrenci üzerindeki etkisi, öğretmenin vasıtasıyla gerçekleşir. Bu yüzden de öğretmen etkililiğinin artırılması, eğitimin en temel amaçlarından birisi olmuş ve olmaya da devam ediyor. Etkili öğretmen, aynı öğrenci grubuna diğer öğretmenlere nazaran onların daha iyi öğrenmelerine ve başarılı olmalarına katkı sağlayan kimsedir. Bu yüzden öğretmenin rolü kritiktir. **Eğitim ve öğretim konusunda ne değişirse değişsin, nitelikli ve etkili bir öğretmenin yerini hiçbir şey alamayacaktır!**

Son zamanlarda sıklıkla dile getirilen teknolojinin gücü ve bu gücün eğitim üzerindeki etkisi dolayısıyla öğretmenin rolünün giderek azalması ve etkisizleşmesi görüşüne katılmam mümkün değildir. Sıradan öğretmenler için bu öngörü gerçek olabilir. Bu durum geçmişte de aynıydı! Etkili öğretmenler için böylesi bir vizyon kabul edilebilir değildir. Bu durumu sürekli son model silahlar alan ancak nitelikli ve adanmış insan gücünden yoksun bazı Arap ülkelerinin durumuna benzetmek mümkündür! Bunun en güzel, bir o kadar da en acı, örneğini 1967 Arap-İsrail 6 gün savaşında görürüz. Arap ülkelerinin hemen hepsinde yeterince silah vardı ancak İsrail'e karşı hiçbir varlık gösterememişler hatta uçaklarını havalandırmadan havaalanlarında onların birer çelik yığınına dönmelerini izlemek zorunda kalmışlardı. Teknoloji ancak ehil ve adanmış ellerde yararlı ve etkili olabilir!

Mevcut eğitim sistemimiz, maalesef hala 19. yüzyılın gerçeklerine göre kasabalı, köylü veya

orta sınıf insanları, şehirde bulunan fabrikalarda işçi, devlet dairelerinde memur veya toplumun ihtiyaç duyduğu diğer meslek elemanlarını yetiştirmek üzere tasarlanmıştır. **Bu sistem; ders geçmeyi hedef alan, benzer becerileri kazandıran, kazanılan bu becerileri diğer bireylere göre daha gelişmiş olanlara avantaj sağlayan, asla sorgulatmayan, düşündürmeyen, yaratıcılığa, risk almaya, eleştirel düşünmeye müsaade etmeyen, sadece sayısal ve sözel zekâların değerli görüldüğü, ezberin vazgeçilmez olduğu, anaokulundan doktora sonrasına kadar bu iki zekâ ve sol beyin odaklı, standart ve merkezî testlerle bireyleri bireysel olarak değerlendiren, bireyleri tek tipeştiren, bireyleri gerçek yaşama hazırlamayan dolayısıyla da bireylerin gerçek birer test**

çözücü robot olmasını sağlayan bir sistemdir. Böylesi bir sistem ile de **tıpkı** Dewey'in öngörüsü gibi çocukların dolayısıyla da ülkenin geleceği maalesef çalınmaktadır. Bu sistemde maalesef öğretmenin rolü de eskimiş, sıradan, kitaptaki ve merkezi testlerde sorulması muhtemel düşük seviyeli düşünme becerilerinin sergilenmesine yönelik bilgileri aktarmaktan başka bir şey olmamaktadır!

Son yirmi yıldır bilginin doğasının hemen her konuda temelden değişmesi, bilginin inanılmaz bir hızla yaratılması, kullanılması, öğrenme kuramlarının ve dolayısıyla öğretme kuramlarının değişmesi aynı zamanda ekonomi ve teknolojideki değişimlerin sonucu olarak, öğretmen eğitimi de çok büyük bir meydan okumayla karşı karşıya kalmış ve kalmaya devam etmektedir. Bu bakımdan öğretmenin rolleri artık çok değişmiştir. Rollerin değişmesi asla öğretmenin önemini azaltan bir unsur değildir. Aksine bu durum, etkili öğretmenlere olan ihtiyacı arttıracaktır. Bu yeni öngöründe, öğretmen; fırsatlar yaratan, ihtiyaçları tespit etmeye yardımcı olan, olası müşterilerle bağlantılar kurarak veya uzmanlığından ötürü olası projeler hakkında önerilerde bulunan, proje planlayıcısı olarak

talep edildiğinde öneriler ve kaynakları sağlayan, hayal kırıklığı anlarında cesaretlendiren, tamamlayıcı uzmanlığı ve becerileri sağlayan ancak sonuç olarak neyin yapılabileceğine öğrencinin karar verdiği bir süreç içinde danışman, planlayıcı, güdüleyici ve ortak, yani gerçek bir risk yöneticisidir.

Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmen Kaynakları

Öğretmenlerin, kamuoyu ve kanun koyucular tarafından eğitim reformlarının gerçekleştirilmesi için gerekli değişim elemanı olarak görülmesine ve bu süreçteki önemleri sıklıkla dile getirilmesine rağmen ne öğretmenler ne de öğretmen eğitimi gerekli dikkati ve önemi maalesef hiçbir zaman elde edememiştir.

Öğretmen yetiştirme ve istihdamı konusuna tarihsel bir süreç içerisinde bakıldığında, ülkemizde ihtiyaç duyulan öğretmen kadrolarının planlı ve nitelikli bir şekilde karşılandığını söylemek hemen hemen imkânsızdır. Öğretmen yetiştirme konusunda karşımıza çıkan ilk kurum Darülmualimîn-i Rüşdî'dir. O tarihten günümüze kadar görüntüde olmak şartıyla birçok öğretmen yetiştirme ve istihdamı modeli uygulanmıştır. Kişisel olarak, bir model hariç; amacı, özellikleri, neden, nasıl ve nereye yetiştirildiği belli olan bir öğretmen yetiştirme modelinin takip edildiğine ve genel bir eğitim modelimizin olduğuna inanmıyorum! Yani 2018 dünyasında bile Türkiye'nin bir eğitim modeli ve bu modele hizmet edebilecek öğretmenleri yetiştirecek bir öğretmen yetiştirme modeli maalesef bulunmamaktadır. Bunun belki de tek istisnası Köy Enstitüleri modelidir. Bu modelden önce de iki şehrimizde (Denizli ve Kayseri) köy muallim mektepleri kurulduğu bilinmektedir. Her ne kadar Türkiye'ye özgü bir model denilse de benzerlerini Hollanda'da İsviçre'de ve Almanya'da bulmak olasıdır. Hatta aynı yıllara ait Amerika Birleşik Devletleri'nde bizdeki Köy Enstitüleri binalarına benzer öğretmen yetiştirme kurumları bulmak mümkündür. Çünkü o yıllardaki hükümetlere danışmanlık yapan pek çok yabancı bilim adamı bulunmaktaydı (Dewey, Kühne) hatta bazıları da yukarıda zikrettiğim ülkelere mensup veya bu ülkelerde çalışanlar idi. Köy Enstitüleri; kuruluş amacı, sonuçları, bulunduğu yüzyıl ve dönemi itibarıyla başarılı olmuş bir modeldir ancak son zamanlarında oldukça politize oluşu ve tek tip

mezunlar vermesi bakımından hayli sıkıntılı bir yapısının bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Beni en çok rahatsız eden konu ise 2018 yılında dahi bu kurumlardan kurtarıcı olarak bahseden nostaljik, yenilenmemiş, çağın gerisinde kalmış, eskiye bağımlı kişilerin ve kurumların olmasıdır. Zamanında işe yarayacak olabilir ancak Köy Enstitüleri'ni 21. yüzyılda kurtarıcı olarak görmek son derece düşündürücü ve anlamsızdır.

1970-80 arası yaşanan siyasi olaylar nedeniyle yapılan öğretmen eğitimi çalışmalarını ciddiye almak asla mümkün değildir. 1974-1975 yılları arasında mektupla öğretmen yetiştirme yöntemi izlenmiştir. Bu programda daha çok yaz aylarında kısa süreli 4-5 haftalık derslerle öğretmen yetiştirilmiştir.

1975-1976 yıllarında yükseköğretim kurumlarındaki ideolojik ayrışmalardan kaynaklanan şiddetli çatışmalar nedeniyle öğrenimlerine devam edemeyen öğrenciler, 1977-1979 yıllarında hızlandırılmış programlarla eğitim görmüşlerdir. Bu yöntemle 3 ay gibi kısa sürede herhangi bir uygulama yaptırılmaksızın yaklaşık 30-40 bin öğretmen yetiştirildiği düşünülmektedir. "On beş günde kabak bile yetişmez ama öğretmen yetiştiririz." gibi ifadelerin sebebi bu uygulamalardır! Bu tür uygulamalar sonucu mesleğe atanmış öğretmenlerin hala meslekte olabileceklerini düşünmek bile insanı rahatsız etmektedir.

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereği daha önce Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere bağlı olarak öğretmen yetiştiren yüksekokullar, enstitüler ve akademiler, 20 Temmuz 1982'de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında üniversiteler bünyesinde toplanmıştır. Bu aşamada üç yıllık yükseköğretim okulları, eğitim fakültelerine, iki yıllık eğitim enstitüleri de eğitim yüksekokullarına dönüştürülmüştür.

Yüksekokulların bir gecede üniversite bünyesinde fakültele dönüşmesi veya fakülteler içindeki bölümlere dâhil edilmesiyle hem nicelik hem de nitelik açısından akademik unvana sahip öğretim üyesi açığı ortaya çıktı. Yüksekokullarda veya eğitim enstitülerinde kariyer yapmış öğretim elemanı yok denecek kadar az, hatta hiç yoktu. Bu nedenle fakültele dönüştürüldüklerinde bu bölümlere üniversitelerin ilk fakülteleri olan fen ve edebiyat fakültelerinde bulunan ve unvan almış öğretim üyeleri, hem öğretim üyesi, hem bölüm başkanı hem de dekan olarak atandı. Bu durum

eğitim fakültelerinin şu ana kadar süren sıkıntılarının da bence en büyük nedenidir! **Alan çalışmış ancak o alanının nasıl öğretileceğini çalışmamış bu yüzden de bilmeyen yüzlerce kişi öğretim üyesi olarak eğitim fakültelerine atandı, maalesef bu durum kısmen azalsa da hala sürdürülmekte ve ülkemizde öğretmen yetiştirilememesinin en önemli nedenlerinden biri olmaya devam etmektedir. Bu şahıslar bölüm başkanlıkları ve dekanlık gibi pozisyonlarda bulduklarından fakültele alanan araştırma görevlileri de dâhil yine kendilerine benzer ve aynı vasıflara sahip kişilerin eğitim fakültelerinde istihdam edilmesine sebep oldular. Şu an bile eğitim fakültelerinde alan öğretimi çalışmış öğretim üyesi sayısı % 30'u geçmemektedir. Aynı oranın eğitim fakültesi dekanları için de geçerli olduğu kanaatindeyim!** Alanı bilen ancak o alanı nasıl öğretebileceğini bilmeyen öğretim üyelerinden yıllarca öğretmen yetiştirmeleri beklenmiş ve maalesef bu durum bütün çıplaklığıyla da devam etmektedir.

Üniversitelerin öğrenci kontenjanlarının artırılması furyasından eğitim fakülteleri de nasibini almış ve hem fakültelerin fiziki şartları hem de öğretim elemanı eksikliklerine rağmen bu durum gerçekleşmiştir. Plansızca yapılan bu uygulama birkaç yıl içinde pek çok bölümde gerekenden fazla mezun verilmesine ve yığılmalara sebep olmuş ve sonucunda atanamayan öğretmenler diye bir sorun ortaya çıkmıştır.

Eğitim fakülteleri bağlamında bunlar olurken ve yetmezmiş gibi yıllardır devam eden "formasyon" garabetiyle de bu nicelik artışına daha büyük bir yük bindirilmiştir. Haziran ayında yayımlanan Öğretmenlik Strateji belgesinde çok güzel açıklamalar ve stratejik hedefler bulunmasına rağmen, ne acıdır ki, "formasyon" garabetinin derhal sonlandırılması ve eğitim fakültelerinin kontenjanlarının ivedilikle bir dakika bile beklemeksizin (en az %50) azaltılması yönünde tek bir cümle dahi bulunmamaktadır! Niteliğin önündeki en büyük sorunun nicel artış olduğu gün gibi açıkken bu durumun göz ardı edilmesi aksine diğer fakülte mezunlarına da öğretmen olarak istihdam edilebilme hakkı sağlanması abesle iştigaldir! Bu da, "formasyon" garabetine devam edileceğini göstermekte ve şikayet edilmesine rağmen hiçbir tedbir alınmayacağı anlamına gelmektedir. **Formasyon eğitimi sadece ve kısıtlı sayıda eğitim**

fakültelerinde bulunmayan ve öğretmen istihdam ihtiyacı olan bölümler için belli şehirlerde açılmalıdır!

Ortaya çıkan tabloyu kısaca özetlemek gerekirse; eğitim fakültelerinde alan öğretimi çalışmış öğretim üyesi eksikliği ve alan öğretimi pratiğinin yeterince ve nitelikli yapılamamasından kaynaklanan sorunlardan dolayı yetiştirilemeyen öğretmenlere, dört yıl boyunca detaylı alan dersleri alıp üzerine eğitim bilimleri bölümü öğretim üyelerinden alınan 31 saatlik birkaç dersle öğretmen yapılan fen, edebiyat ve diğer fakülte mezunlarından oluşan bir öğretmen havuzu tablosuyla karşı karşıyayız!

On binlerce yetersiz ve gereksiz öğretmen yaratmak, ardından da "atanamayan öğretmenler" kriziyle uğraşmak bize özgü bir saçmalaktan başka bir şey olmasa gerek. Oysa öğretmen olarak atanacaklar hem özel yetiştirilmeli hem de bu özel mesleğe titizlikle seçilerek atanmalıdırlar. Çünkü her öğrenci; yetenekli, özel seçilmiş mükemmel bir öğretmeni hak ediyor. Son zamanlarda dillerden düşmeyen ve hakkında doğru dürüst bilgisi olmadan fikir beyan edilen Finlandiya'da öğretmen olmaya başvuranların sadece %15-18'i programlara kabul ediliyor! "Finlandiya eğitimde şöyle yapıyor, böyle başarılı!" naraları atanların Finlandiya'da yaklaşık 40 senedir nelerin yapıldığını anlaması ve bilmesi lazım! İçerikleri ve yapıları anlamadan, bilmeden karşılaştırma yapmak ve örnek göstermek konusunda üstümüze yok doğrusu!

Kendisi alan öğretimi çalışmadığından alanı bilen ama alanını nasıl öğreteceğini bilmeyen öğretim üyelerinin bulunduğu eğitim fakültelerinden ve detaylı alan çalışarak birkaç genel eğitim bilimleri dersi alarak öğretmen yapılmaya çalışan fen, edebiyat ve diğer fakülte mezunlarından 21. yüzyıl için gerekli öğrenme becerilerini kazanacak öğrenciler yetiştirilmesini bekleyen bir ülke! Geçmişteki durumu da artık siz tahayyül ediniz! Bu yüzdendir ki, ne matematik, ne resim, ne müzik, ne yabancı dil ne Türkçe ne de dinimizi öğretebildik, öğrenebildik!

KPSS'nin öğretmen seçmekten çok uzak olduğunu ve mutlaka gerçekten öğretmen seçmek amacına yönelik düzenlenmesi gerektiğini şahsen ısrarla birkaç MEB bakanına mektup yazarak dile getirmiştik. Sınavın öğretmen seçebilmesi için mutlaka alan öğretimi sorularını içermesi gerektiğini vurgulamıştım. Ancak onca çabama, dö-

nemin Millî Eğitim Bakanı ile birebir konuşmama ve yazışmama, ilgili müsteşarlarla yazışmama ve konuşmama rağmen, KPSS bir alan soruları formatından kurtulamamıştır. Zaten merkezi sınav formatı dolayısıyla da her türlü hileye açık bir durumda olduğu bizlerce bilinen bir durumdu ancak yetkililerin uyanması 15 Temmuz sonrasında gerçekleşmiştir!

KPSS formatının direk alan sorularından oluşması ve standart sınav formatında yani çoktan seçmeli olması, 4 yıllık öğrenimi boyunca sadece öğretmenlik uygulaması sırasında bir, bilemediniz iki kez tahtaya çıkmış ancak ezber yapan ve soru çözme tekniklerini uygulayan binlerce kişinin öğretmen olmasına zemin hazırlamaktadır. Formasyon programlarındaki öğrencilerden hayatlarında ilk kez benim dersimde tahtaya çıktıklarını duymanın acı veriyor, kahrediyor!

Daha önceki pek çok yazımda detaylı ve ısrarlı olarak irdelediğim gibi standart sınavlar yapıları gereği zaten sayısal/sözel zekâları daha gelişmiş bireylere avantaj sağlamaktadır. Hangi alanda olsun benzer yapıdaki bireylerin öğretmen olması sağlanarak tek tür öğretmen tipi yaratıldığının farkında bile değiliz! **Benzer özellikler**

gösteren öğretmenlerden yaratıcı olmalarını, risk alabilmelerini, eleştirel düşünebilmelerini, analiz edebilmelerini yani yüksek seviyeli düşünme becerilerini sergilemelerini, öğretmenliklerinde bunlardan yararlanmalarını nasıl bekleriz? Kaybeden kim?

Unutulmamalıdır ki öğretmenlik bir "nasıl yapıldığını bilmek" mesleğidir. Öğretmenliğin %60'ı nasıl yapıldığını bilmek yani pedagojik alan bilgisi, % 40'ı ise alan ve diğer bilgilerdir. Alan sorularından oluşan veya alan soruları ağırlıklı bir sınav asla öğretmen seçemez. Çok geç olmadan ve bir on yıl daha kaybedilmeden alan öğretimi, alan pedagojisi ağırlıklı sorulardan oluşan bir değerlendirme formatı oluşturulmalıdır. Son bir yıldır uygulama-

ya başlanan mülakat olumlu ve gerekli bir uygulamadır ancak formatı ve niteliği için, duyularım sonucu, aynı olumlu düşünceleri dile getirmem mümkün değildir.

Mevcut bu öğretmen eğitimi sistemi ve öğretmen atama anlayışı devam ettiği sürece eğitimde ne değişirse değişsin o çok önemli olan öğretmen unsuru maalesef hiçbir şekilde kendini gösteremeyecektir. Bu bakımdan eğitim konusunda ister müfredat, ister değerlendirme, ister teknolojik ve isterse de sistem değişikliği yapılsın, bu mevcut öğretmen kadrosuyla çağın gerektirdiği becerileri kazandırabilmek imkânsızdır. Nitelik dünyaları yüksek ve kendileri bizzat bu becerilere sahip olmayan öğretmenlerden nitelikleri yüksek çağın gereksinimlerini karşılayabilecek öğrenciler yetiştirmesini beklemek hayalden başka bir şey olmayacaktır. Bu arada aynı anlayışla bu öğretmenleri yetiştirecek yine benzer niteliklere sahip öğretmen eğitimcilerinin de bulunması en önemli şarttır. C kalite öğretmen eğitimcisiinden A sınıf Öğretmen, C sınıf öğretmenden de A sınıf öğrenci yetiştirilemez.

Eğer öğrencilerimizin iyi yetiştirilmesini ve kendilerine iyi hizmet

verilmesini istiyorsak, eğitim sistemimizin sınıflarda etkin olacak öğretmenleri atamasını sağlamalıyız ve öğretmenlerin çağın gerektirdiği becerileri öğrencilere öğretebilmesini ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmelerini bekliyorsak, bu öğretmenlere bu becerileri kazandırabilecek öğretim üyelerinin bulunduğu programlar oluşturmalıyız. Öğretmen eğitimcileri kimlerdir? Öğretmen eğitimcilerinin nitelikleri, aldıkları eğitimler nelerdir? Öğretmen eğitimcileri için gerekli olan anahtar beceriler neler olmalıdır? Öğretmen eğitimcileri nasıl atanmaktadır? Etkin bir öğretmen eğitimcisi kime denir? Gibi sorulara mutlaka cevap verebilecek bir sistem oluşturulmalıdır.

2018 yılında dahi Türkiye'nin gerçek manada bir eğitim modeli ve buna uygun bir öğretmen

yetiştirme politikasının olmaması ne acıdır! Yaratıcı, risk alabilen, eleştirel düşünebilen, cesur, vizyoner, farklılığı önemseyen, özgün, küresel yetilerle donatılmış, yenilikçi ve girişimci ruha sahip nesilleri kim, nerede ve nasıl yetiştirecek? Elbette bu tür nitelikleri bünyelerinde barındıran ve bu nitelikleri ortaya çıkarabilecek öğretim donanımına sahip öğretmenler diyeceksiniz.

Peki, bu öğretmenleri kim, nerede ve nasıl yetiştirecek? Elbette yine bu tür nitelikleri bünyelerinde barındıran ve bu nitelikleri ortaya çıkarabilecek öğretim donanımına sahip öğretmen eğitimcileri yetiştirecek. Kendileri girişimci ruha, yapıya ve öğretim tekniklerine sahip olmayan öğretmen eğitimcilerinin, girişimci ruha sahip öğretmenler yetiştirmesi mümkün müdür? Bu yüzden bu felsefeyi benimsemiş öğretmen eğitimcilerinin görev yaptığı, gerçek öğretmen yetiştirme merkezleri olan eğitim fakültelerine ihtiyaç vardır!

Bu makaleyi yazım aşamasında yayımlanan yeni öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri belgesini de yukarıda izah etmeye çalıştığım çerçevede ele almak gerekmektedir. Öğretmenlerden belli yeterlilikler istenirken bu yeterlilikleri kimlerin ve nasıl kazandıracağı konusu maalesef yer almamaktadır. Öğretmenlere bu yeterlilikleri kazandıracak kurum ve yetiştiricilerin doğal olarak bu yeterliliklere sahip oldukları düşünülmektedir. Bu düşünce maalesef başlı başına sorun ve çocuğun ölü doğmasına sebep olmaktadır ve olacaktır da!

Gelecek İçin Nasıl Bir Öğretmen?

Nitelikli bir eğitim herkesi, nitelikli bir öğretmen ise her şeyi değiştirebilir!

Mevcut eğitim anlayışı maalesef geçmiş yüzyılların becerilerini kazandırmayı hedeflemektedir. Bu yüzden de daha önce irdelendiği gibi sadece öğrencilerin değil ülkenin de yarınları çalınmaktadır!

Bugünün ihtiyaç duyulan öğretimi, öğretmenlerden mesleklerinin olduğu kadar kendilerinin de bilgi seviyelerini sürekli geliştiren ve geliştiren birer yüksek seviyeli bilgi işçileri olmalarını beklemektedir. Ancak kendilerini bilgi işçileri olarak gören mevcut öğretmenler, yüksek riskli sözde standart merkezi testler odaklı eğitim anlayışından ötürü fabrika düzeninde hizmet veren anlayış ve bunun merkezi konumundaki okullar tarafından maalesef ilgi görmemekte ve emir komuta zinciri içinde eziyet görmekte ve zamanla törpülenerek yok edilmektedirler. Bu durum ne yazık ki sadece MEB sisteminde değil yükseköğretim kurumlarında bile yaygın bir durumdur.

Öğretmenlik profesyonel bir meslektir ve fakülteye girdiği ilk günden mezun olana kadar öğretmen olarak yetiştirilmiş bireylerin hizmet vereceği bir alan olmalıdır. Öğretmen eğitimi verecek öğretim üyelerinin de mutlaka alan eğitimi üzerine çalışmış ve pedagojik alan bilgisine sahip öğretim üyeleri arasından titizlikle seçilmeleri gerekmektedir.

Öğretmenlerin her ne kadar takip etmeleri gereken bir müfredat var ise de, mesleklerini

icra ederken; ders içeriğini, materyalini, aktivitelerini, öğretim yöntemlerini ve değerlendirme sistemlerini belirleme gibi oldukça fazla bir serbestiye sahiptirler. Öğretmenler; yapacakları yaratıcı, özgün ve çağdaş seçimlerle ya farkındalık yaratarak öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine ve girişimci ruhlarını ortaya çıkarmalarına yardımcı olurlar ya da sıradan klasik tercihler yaparak derslerin sadece, lezzet alınmadan ve işlenmiş olmak, yapılmış olmak için yapılmasına sebep olurlar. Zaten mevcut test odaklı eğitim anlayışı öğretmenleri boşa çıkartmakta ve lezzetsiz, anlamsız ve yapılmış olmak için yapılan derslere sebep olmaktadır.

Bu bakımdan benim yıllardır yazdığım ve fikir babalığını üstelendiğim girişimci öğretim ve öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Başarılı girişim-

cilerin ve öğretmenlerin genel özellikleri ayrı ayrı bilinen ve üzerlerinde pek çok çalışma yapılmış konular olmasına rağmen başarılı girişimcilerle öğretmenlerin benzerliklerini ve farklılıklarını öğretmen gözüyle incelemiş bir çalışmaya literatürde pek rastlanmamaktadır. Bu amaçla 2014 yılında Aberdeen, Zagreb ve Kayseri’de gerçekleştirdiğimiz iki günlük seminerlerde katılımcı öğretmenlere başarılı girişimcilerin özelliklerinin etkin öğretmenler tarafından da kullanılıp kullanılmadığını sorduk. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%73) başarılı girişimcilerin özelliklerinin aynı zamanda etkin öğretmenler tarafından da kullanıldığını ifade etmişlerdir. Bu bilgi girişimcilik ve öğretmenlik konusu için çok ama çok önemli bir yere sahiptir.

Yaratıcı, risk alabilen, eleştirel düşünebilen, cesur, vizyoner, farklılığı önemseyen, özgün, küresel yetilerle donatılmış, yenilikçi ve girişimci ruha sahip nesilleri kim, nerede ve nasıl yetiştirecek? Elbette bu tür nitelikleri bünyelerinde barındıran ve bu nitelikleri ortaya çıkarabilecek öğretim donanımına sahip öğretmenler diyeceksiniz. Peki, bu öğretmenleri kim, nerede ve nasıl yetiştirecek? Elbette yine bu tür nitelikleri bünyelerinde barındıran ve bu nitelikleri ortaya çıkarabilecek öğretim donanımına sahip öğretmen eğitimcileri yetiştirecek. Kendileri girişimci ruha, yapıya ve öğretim tekniklerine sahip olmayan öğretmen eğitimcilerinin, girişimci ruha sahip öğretmenler yetiştirmesi mümkün müdür? Bu yüzden bu felsefeyi benimsemiş öğretmen eğitimcilerinin görev yaptığı, gerçek öğretmen yetiştirme merkezleri olan eğitim fakültelerine ihtiyaç vardır!

Girişimci öğretim yapan öğretmenler; olumlu durlar, kendilerine ve başkalarına karşı sorumluluk duyarlar, açık fikirlidirler, dengelidirler, isteklidirler, esnektirler, işbirliği içindedirler, kendilerine güvenleri vardır, eylem odaklıdır, ileri görüşlüdürler, aktif öğrenme stratejilerini uygularlar, statükoya karşı koyar ve değişimi ararlar, geleneksel değillerdir, çabuk adapte olur ve değişirler, yaratıcı problem çözücüdürler, kendileri başlatır başkalarını beklemesler, statüye ve güce ihtiyaçları yoktur, kuvvetli ve zayıf yönlerini bilirler, mesleklerine tutkuyla bağlıdır, güven verir ve diğerlerini heveslendirirler, kendilerine davranılmasını istedikleri gibi diğerlerine davranırlar, başkalarıyla yarışmak yerine onları desteklerler, iyi bir iletişim ağına ve farklı alanlardan arkadaş profiline sahip-

tirler ve ders anlatan birinden ziyade bir spor koçu gibi davranır, öğrencilerin bireysel öğrenme sürecini destekler ve kişisel becerilerinin gelişime katkı sağlarlar.

Bu tür öğretmenleri; gençlerin büyük bir istekle ve hevesle öğrenebilmelerine, yaratıcı olmalarına, risk alabilmelerine, sorumluluk üstlenmelerine, grupta çalışabilmelerine, özgün fikirlere sahip olabilmelerine, hayal kurabilmelerine ve büyümek için gelişmelerine rehberlik eden, kural yıkıcılar olarak tanımlayabiliriz.

Gerçek girişimciler de kural yıkıcı değil midir zaten! Öğrencilerini dikkatle dinler, gözler, önderlik ederler ve yeni fikirlerinin eyleme dönüşmesi için onları teşvik ederler.

İnternetin, akıllı tahtaların hatta tablet bilgisayarların tüm uygulamalarıyla sınıflarda yer alması öğretimi kökünden etkileyecek potansiyele sahip olduğu gerçeği yadsınamaz. Ancak benim sürekli dile getirdiğim bütün bu teknolojik olanaklardan önce bu uygulamaları etkin olarak kullanabilecek akıllı ve alan öğretimini bilen öğretmenlere ihtiyaç olduğudur. Öğretmenlerin bu uygulamaları öğretmenliklerinde etkin olarak kullanabilmeleri, mutlaka eğitimleri sırasında bu uygulamalardan yine etkin olarak yararlanmalarına bağlıdır. Bu uygulamalardan eğitimleri sırasında yararlanmamış öğretmen adaylarının mesleğe atanınca başarılı olmalarını beklemek hayal olacaktır.

Ülkemizdeki eğitim fakültelerinin programlarına bakılırsa maalesef genelde akademik hazırlığa odaklandıklarını görürüz. Oysa bu durum çok uzun zamandır artık pek çok ciddi ülkede öğretmenleri gerçek hayatlarına yani okula hazırlayan bir pratiğe odaklanmıştır. Programlardaki akademik bilgi ve pratik oranlarının mutlaka bir dengeye getirilmesi geç kalınmış bir gerçektir. Ancak mevcut öğretim üyesi kadrolarının özgeçmişleri düşünüldüğünde sadece programların değiştirilmesiyle bu durumun halledilmeyeceğini de itiraf etmek gerekir!

Meslek hayatında öğretmen eğitimi ile ilgili tek bir satır dahi yazmamış belki de hiç okumamış; tarih, müzik, edebiyat, biyoloji, fizik veya matematik gibi katıksız alan çalışmış öğretim üyeleri çok rahatlıkla eğitim fakültelerine dekan olarak atanabiliyor! Hatta doktora olmadığı halde bir gecede alınan bir kararla profesör yapılan değişik sanat alanlarından (müzik, resim gibi) kimseler

eğitim fakültelerine dekan yapıldılar. Sonra da bu fakültelerden öğretmen yetiştirmeleri beklendi ve bekleniyor! Bu insanların fakülteleri ne hale getirdikleri ise ciddi bir araştırma konusu hatta başlı başına bir katliam belgeselidir.

Bu tür örneklerle bir tıp, mühendislik veya fen fakültesinde rastlamak mümkün müdür? Örneğin üroloji bölümüne, uzmanlığını ortopedi alanında yapmış birisi doçent veya bir başka unvanla atanabilir mi? Alan eğitimi çalışmış veya sanayide kimya çalışmış, doktora yapmamış ama bir kanunla profesör yapılmış birisinin bugüne kadar bir fen fakültesine dekan olarak atandığını duyan veya gören birisi var mıdır? Eğitim fakültesi dekanlarının kaç alan öğretimi çalışmıştır? Eğitim fakültesinden herhangi bir profesörün rektör olduğunu duyan veya gören var mıdır? Hatırladığım kadarıyla 1992-2002 tarihleri arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ne art arda atanmış iki rektör hariç! Bütün bunlar eğitim fakültelerine verilen önemin ve gösterilen akademik ciddiyetin bir göstergesi değil midir? Eğitim Fakülteleri maalesef üniversitelerin üvey evladı ve göz ardı edilen bir birimidir!

Son Sözler

Öğretmenlerin kendileri öğrenmeye ve öğretmeye âşık değilse başkalarını öğrenmeye âşik edemezler! Mustafa Zülküf Altan

Eğitim-öğretim bağlamında rolleri değişse de hiçbir şey nitelikli bir öğretmenin yerini asla alamayacaktır. "Sınıf 1999" adlı filmde okullardaki disiplin sorunlarının bilenen yöntemlerle giderilemeyeceği görülünce, okullarda daha katı disiplin sağlamak amacıyla yapay olarak yaratılmış "taktik eğitim üniteleri" olarak adlandırılan robot öğretmenler yerleştirilir. Öğrencilerin bu yeni öğretmenlerin robot olduklarından haberleri yoktur! Makinalara ne yüklenirse onlar da yüklenilenleri yaparlar! Robot öğretmenler disiplin konusunda

iyi bir iş çıkarırlar ancak bir süre sonra kontrolden çıkarak birer ölüm makinasına dönüşürler. **Her şeyi mühendislik, fen ve bilim olarak görenlere, yapay zekâ üzerinde çalışanlara bu kadar önem verilmesi doğru mudur? İşin vicdan, ahlak ve merhamet boyutu nerede kalmaktadır? Makinalara vicdan ve merhamet de yüklenebilir mi? Ve bu makinalar bu erdemleri gerektiği gibi kullanabilir mi? Gibi sorular bu filmi izlerken sormamız gereken sorulardır. Bu sorulara vereceğimiz cevaplar da nitelikli bir öğretmenin yerini ve vazgeçilmezliğini bizlere gösterecektir.**

Mevcut sistemde adeta bir bürokrat gibi davranan, yaşayan, alan öğretimi çalışmadıkları için pedagojik alan bilgisine sahip olmayan ve sadece alan bilgisi transferi yapan öğretim üyeleriyle yarıda çerçevesi çizilen vizyonu gerçekleştirmek mümkün değildir! Alan anlatan ve geleneksel değerlendirme yöntemleri kullanan ve daha önceki yüzyılların öğretim anlayışını benimsemiş öğretim üyelerinin yerini mutlaka gerçek yaşamı sınıfa getirebilecek ve girişimci ruha sahip öğretim üyeleri almalıdır. Peki, neler değiştirilmelidir? Öncelikle bir eğitim modeline karar verilmeli ve öğretmen eğitiminin de bu modele uygun öğretmenler yetiştirmesi sağlanmalıdır.

Öğrenmeye etki eden bireysel farklılıkların farkında olan, bunları bünyesinde hissedilen, yaşantısında ve öğretmenliğinde aktif olarak kullanan, bu farklılıkların öğretime nasıl etki ettiğinin bilincinde olan, öğrenmeye ve öğretmeye dair inançlarını bilen ve sonuçta da öğretmenlik felsefesini bu doğrultuda oluşturmuş ve hayata geçirmiş, öğrenmeye ve öğretmeye âşık öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır! Siz bu tanımın neresindesiniz?

Eğitimin bir seyahat olduğu ve amacın bu seyahat süresince alınacak zevk olduğu maalesef ne eğitim anlayışımızda ne de okulların işleyişinde dikkate alınmamaktadır. İçsel motivasyonun önemi son derece önemlidir. Ancak sol beyin odaklı, sayısal/sözel zekâ tabanlı merkezi yapılan testler odaklı bir sistem, eğitimden zevk almayı maalesef olanaksız hale getirmiştir. Süreç, adeta bir işkenceye dönüşmüş ve tek amaç bir basamağı bitirip bir üst basamağa geçmek için verilen testleri almak olmuştur! Bireylerin ne yapmak istedikleri veya neler yapabilecekleri konusunda en ufak bir odaklanma söz konusu değildir. Bu durumun doğal sonucu olarak da öğrenmeden zevk almayan, kendi

başına öğrenemeyen, öğrenmenin yaşam boyu devam edeceğini asla düşünemeyen, kendini tanımayan ama sürekli her şeyi isteyen mutsuzlar ordusu bir toplumdur!

2023 hedefi ve 2071 vizyonu olan yeni bir Türkiye yaratılırken mevcut eğitim sisteminin sil baştan ele alınması kaçınılmazdır. Bu yapılandırma oluşturulacak eğitim anlayışına uygun öğretmenlerin yetiştirilmesi ve göreve atanması da sistemin merkezini oluşturmalıdır. Hedef 21. yüzyılın akademik becerileriyle donatılmış iyi vatandaşlar yetiştirmek olmalıdır. Bu vatandaşları da bizzat kendileri bu meziyetlere sahip öğretmenler, onları da benzer niteliklere sahip öğretmen eğitimcileri yetiştirecektir. Türkiye'nin yukarıda değinilen bu kutlu yürüyüşüne en büyük katkısı eğitim camiasının, yani öğretmenler ve bunları yetiştirecek öğretmen eğitimcileri vereceği şüphe götürmeyen tek gerçekliktir.

Nitelik sorunu ciddi olarak karşımızda dururken ve öğretmen olmayı bekleyen ve öğretmen olacağını düşünen milyonlar sıradayken ve olabileceklerin sayıları sınırlı olduğu halde 2017-2018 yerleştirme kontenjanlarında bile hâlâ bölümlerin kontenjanlarını bölümlerin isteklerinden üç, dört kat fazla olarak görmek hem iç karartıcı hem de geleceğin iyi olmayacağını bir göstergesidir. Bu durum aynı zamanda politika oluşturanların söylem ve stratejilerinde samimi olmadıklarının bir göstergesidir.

Çağın gerektirdiği ve gelecek yönelimli, nitelikli bir eğitim sunabilmek için belli nitelikleri olan ve öğretmenlik yapabileceklerin öğretmen yetiştirme programlarına alındığı, bu programlarda hem akademik, hem klinik hem de kişisel beceri ve yeterliliklerin kazandırıldığı, mesleğe seçimlerin çok adil ve en iyilerini seçmeye yönelik yapıldığı, mesleğe atananların ilk yıllardan başlamak üzere profesyonel gelişimlerine yönelik ciddi çalışmalar yapıldığı ve kariyer basamaklarında ilerlemelerinin gerçekleştirildiği ve bu sistem içinde uzun süreler mutlu bir şekilde kalmaların sağlandığı bir sistem yaratılmak zorundadır. Örnek olarak gösterilen ülkelerin tamamı böyle bir sistem oluşturdukları için bugün kendilerinden bahsedilmektedir!

Eğitimi bir bütün olarak; genel felsefesiyle, nasıl bir toplumda yaşanması istendiğine cevap verebilecek, bireylerin kendilerini mutlu hissedebilecekleri ve gerçekleştirebilecekleri, sonucunda

da toplumun olacağı, bu düşüncüyü öğrencilere kazandırabilecek öğretmenleri, bu öğretmenlere liderlik edebilecek, idareci ve liderleri, bu idareci, öğretmen ve öğrencileri barındıracak çağın gereklerine uygun ve estetikten taviz vermeyen okulları, bu öğretmen ve liderleri yetiştirecek gerçek öğretmen eğitimcilerini, bu öğretmen eğitimcilerini istihdam edecek yine çağın gereklerine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim fakültelerini ve bütün bu organizasyonu yönetecek eğitimi anlamış, içselleştirmiş ve ideal olarak yaşantısına aktarmış kanun koyucu ve yöneticileri aynı idealler için bir arada düşünmeli, tasarlamalı ve organize edebilmeliyiz, tıpkı sürekli örnek gösterilen ama şurasından burasından kırılarak anlatılan Finlandiya'da, Singapur'da olduğu gibi! Türkiye bunu fazlasıyla hak ediyor.

Öğretmenlik meslek olarak asla önemsizleşmeyecektir ancak mevcut sistemsizlik, sıradan eğitim ve atama anlayışı ile öğretmenlik mesleği sadece erozyona uğramamakta çok daha önemlisi ülkenin hem bugünü hem de geleceği tahrip edilmektedir. Bu durumu görece ve tek bir gün bile beklemeden inisiyatif kullanabilecek gerçek adanmışlara ihtiyaç duyulmaktadır! Bu insanlar var ama ...

Not: Okumayı kolaylaştırmak ve her kesimden insanın rahatlıkla okuyabilmesi adına bilinçli olarak daha önceki yazılarımdan yapılan direkt ve dolaylı alıntılar için yazı içinde standart referans gösterme yöntemi kullanılmayarak bunlara "yararlanılan kaynaklar" bölümünde yer verilmiştir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Altan, M.Z. (2017). *Hayallerindeki Eğitim Fakültesi*. Ankara, PEGEM.
- Altan, M.Z. (2017). 15 Temmuz Perspektifinde Eğitim: Eğitimin Amacı Nedir? *Eğitime Bakış*, 38, 43-51,
- Altan, M.Z. (2017). Öğretmenliğe Dair Filmler ve Öğretmenler. Ankara, PEGEM.
- Altan, M.Z. (2016). Eğitim ve Toplum Paradoksu: Nasıl Bir Toplum Olmak İstiyoruz? *Eğitime Bakış*, 36, 14-24,
- Altan, M.Z. (2014). *Türkiye'nin Eğitim Çıkması Girişimci Öğretim Girişimci Öğretim*. Ankara, PEGEM.
- Altan, M.Z., McMurtry, D., & McMurtry, S. (2014). Effective teachers as effective entrepreneurs: Results of a tri-nation professional development project. *International Journal of Social Entrepreneurship and Innovation*, 3, 230-244.
- Altan, M.Z. (2013). *Professional Teacher Educators for Professional Teachers*, ATEE, Halden, Norway.
- MEB (2017). <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlilikleri/icerik/486>

Saygın Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamı Üzerine Düşünceler

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Giriş

Eğitim sisteminin işleyişini ve üretilen hizmetin niteliğini belirleyen en önemli kaynağın öğretmen olduğu söylenebilir. Diğer kaynakların niteliği öğretmenin ürettiği hizmetin niteliğini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemekle birlikte, belirleyici öge öğretmendir. Diğer bir deyişle, hiçbir eğitim sisteminin kalitesi, öğretmenlerinin kalitesini geçemez. Son yıllarda eğitim sisteminden, bir başka deyişle okullarda verilen eğitimin niteliğinden yakınmalar giderek artmaktadır. Öyleyse öğretmen niteliği ile ilgili sorunlar artıyor demektir. Eğitimdeki başarısızlık öğretmenin iyi yetiştirilememesinden kaynaklanabileceği gibi öğretmenin çalışma koşullarından, uygulanan yanlış politikalardan da kaynaklanabilir. Bu çalışmada, öğretmenlerin

hizmet öncesi ve hizmet içinde yetiştirilmelerinden hareketle öğretmenlik mesleğinin saygınlığına zarar veren değişkenlerden ve öğretmenliğin daha saygın bir meslek haline getirilebilmesi için yapılması gerekenlerden söz edilecektir.

Bu bağlamda, konu "Öğretmen Strateji Belgesi" ile ilişkilendirilerek incelenmeye çalışılacaktır. Öncelikle ifade etmek gerekirse, öğretmenlik mesleğinin giderek saygınlığını yitirdiğini, öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde iyi yetiştirilemediğini Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) da kabul etmektedir. Şöyle ki; 2017 yılında yürürlüğe giren 2017-2023 yıllarını kapsayan "Öğretmen Strateji Belgesi" bu durumu aşağıda şekil 1'de gösterildiği şekilde ifade etmektedir.

ŞEKİL 1: ÖĞRETMEN STRATEJİ BELGESİ 2017-2023 GENEL ÇERÇEVE		
AMAÇ 1 Yüksek nitelikli, iyi yetişmiş ve mesleğe uygun bireylerin öğretmen olarak istihdamını sağlamak	AMAÇ 2 Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimini sürekli kılmak	AMAÇ 3 Öğretmenlik mesleğine yönelik algıyı iyileştirmek ve mesleğin statüsünü güçlendirmek
HEDEFLER <ul style="list-style-type: none">Öğretmen yetiştirmeye yönelik programlarda eğitimleri iyileştirmekÜniversite mezunları arasından öğretmenlik mesleğine en uygun olanları seçmek	HEDEFLER <ul style="list-style-type: none">Öğretmenlerin gelişim ihtiyacını tespit için periyodik olarak yapılacak bir performans değerlendirme sistemini hayata geçirmekAdaylık sürecinden itibaren öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişim faaliyetlerinin niteliğini artırmak	HEDEFLER <ul style="list-style-type: none">Öğretmenlik mesleğinin statüsünü güçlendirmekÖğretmenlerin çalışma şartlarını iyileştirmekKurumlar ve bölgeler arası farklılıklara göre iyileştirici tedbirler almakKariyer ve ödüllendirme sistemini geliştirmek

Kaynak: MEB ÖYGGM, 2017.

Şekil 1’de görüldüğü gibi MEB öğretmen yetiştirme ve hizmet içi eğitimde var olan sorunları kabul etmekte ve önlem olarak hedefler belirlemektedir. Aynı şekilde, önemli ölçüde birinci ve ikinci amaçlardaki sorunların bir türevi olarak üçüncü amaçta belirtildiği gibi öğretmenlik mesleğine yönelik algıda ve dolayısı ile öğretmenlik mesleğinin saygınlığı ve statüsünde de sorunlar vardır. MEB tarafından belirlenen bu çerçevede konuyu incelemek için öncelikle öğretmen yetiştirme ve atama, daha sonra hizmet içi eğitim ve son olarak bu sorunların öğretmenlik mesleğinin saygınlığına ve statüsüne yansımaya biçimleri üzerinde durulacaktır.

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Öğretmen yetiştirme, kökü çok derinlere giden bir sorun olmakla birlikte, çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle, konuya günümüz koşullarında bakmak gerekirse, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edildiği gibi öğretmen olabilmenin üç ön koşulu vardır. Bunlar, alan bilgisi, pedagojik formasyon ve genel kültürdür (METK,1973). Bu önkoşullar açısından mevcut durum aşağıda kısaca değerlendirilmektedir.

Alan bilgisi, öğretmen olmak isteyenlerin öğretecekleri alandaki bilgi birikimleri ile ilgilidir. Türkiye’de maalesef son yıllarda, üniversite mezunu herkese öğretmen olabilme şansı verilmektedir. Bu nedenle taban puanla girilen fakültelerden mezun olan binlerce öğretmen adayı alan sınavına girmektedir. Bu durum öğretmenliğin ne kadar sıradan bir meslek olarak algılandığının da somut bir göstergesidir. Geçtiğimiz günlerde MEB 2016 yılında yapılan alan bilgisi sınavının sonuçlarını açıkladı. Bazı bölümlerden mezun olan öğrencilerin sorulan 50 soruya verdikleri ortalama doğru cevap sayıları şöyle; matematik 9, fizik 15, kimya 16, biyoloji 17, Türk dili ve edebiyatı 22, din kültürü ve ahlak bilgisi 25. Görüldüğü gibi sonuçlara göre bu fakülteler adaylara öğretmen olabilmek için yeterli düzeyde alan bilgisi kazandıramamaktadırlar. Eğitimciler ısrarla “bilen öğretir” mantığına karşı çıkarak öğretmen olabilmek için bir alanı bilmenin yeterli olmayacağını, o alanın nasıl öğre-

tileceğinin de bilinmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Oysa gelinen noktada maalesef öğreteceği konuyu da bilmeyen bir kitleyle karşı karşıyayız. **Alanını bilmeyen bir öğretmene ne öğrenci ne de velinin saygı duyması beklenmemelidir.**

İkinci koşul **pedagojik formasyon** ya da başka bir deyişle öğretmenlik meslek bilgisidir. Kısaca bu program, her öğretmen adayına sahip olduğu bilgiyi kime öğreteceğinin, nasıl öğreteceğinin, öğrenme ürünlerini nasıl ölçeceğini ve değerlendireceğinin, ne tür araç ve gereçler kullanması gerektiğinin, sınıfı nasıl yönetebileceğinin, disiplini nasıl sağlayabileceğinin öğretildiği bir programdır. Bu programda yer alanların yanında bu programda olmayan birçok ders, eğitim fakültelerinde ayrıntılı olarak verilirken, eğitim fakültesi mezunu olmayanlara YÖK’ün belirlediği içerik ve kredilerle çok sınırlı bir ölçüde verilebilmektedir.

Gelinen noktada tartışılan konu, içerikten ziyade formasyon belgesi almak isteyen, bu belgeyi alınca öğretmen olacağını sanan büyük bir kitleye bu belgenin nasıl verileceği ile ilgilidir. MEB Türkiye’de öğretmen ihtiyacı doyum noktasına ulaşmış olmasına rağmen, neredeyse fakülte ve yüksekokullardan mezun olan hemen herkese, öğretmen olabilme imkânı vermektedir. Talim Terbiye Kurulu’nun 9 sayılı kararı hangi bölümden mezun olanların hangi dersi ya da dersleri okutabileceğini belirlemektedir. Dolayısıyla okutabileceği bir ders olan bütün üniversite mezunları, pedagojik formasyon belgesi sahibi olduklarında, öğretmen de olduklarını düşünmektedirler. Bu nedenle de kendilerini “atanamayan öğretmen” olarak tanımlamaktadırlar.

Maalesef pedagojik formasyon kontenjanlarının belirlenme yetkisinin üniversite senatolarına devredilmesi sorunu daha da büyütüştür. Özellikle fen edebiyat ve ilahiyat fakülteleri başta olmak üzere, hemen hemen bütün fakülteler öğrencilerinin tümüne pedagojik formasyon verilmesini istemektedirler. Bu durum özellikle istihdam sorunları nedeniyle öğrencilerin tercih etmediği, öğrencisizlikten kapanma noktasına gelen fakültelerin yöneticilerini ve öğretim üyelerini de yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle, öğretim üyelerinin

konuyu Cumhurbaşkanı'na kadar götördükleri biliniyor. Öğrencilerin haklarını korumaktan öte kendi çıkarlarını koruma derdine düşen öğretim üyeleri, bu konuya üniversite senatolarında daha fazla sahip çıkmaktadırlar. Genellikle talepleri, hiçbir ölçüt koymadan bütün öğrencilerinin bu haktan yararlanmaları şeklinde olmaktadır. Her ne kadar YÖK belirlediği usul ve esaslarla kontenjan belirlenmesinde eğitim bilimleri alanında yeter sayıda öğretim üyesi bulunma şartı getirmişse de, bu şartı senatolar hiçbir şekilde dikkate almamaktadırlar. Hatta bazı üniversitelerde ilahiyat fakülteleri kendileri pedagojik formasyon vermektedirler. YÖK ve MEB hiçbir eğitim bilimci öğretim üyesinin derse girmediği bu formasyon programlarının açılmasına izin vermek suretiyle öğretmenlik mesleğini ve bu mesleğin saygınlığını ne kadar önemsediklerini açıkça ortaya koymaktadırlar!

Oysa gayet iyi bilindiği gibi ülkemizde acil bir öğretmen ihtiyacı bulunmamaktadır. Sorun nitelik sorunudur. Türkiye'de yapılması gereken, az sayıda nitelikli öğretmen yetiştirmektir. Tabii ki, eğitim fakültelerinin bütün alanlarda öğretmen yetiştirmesi mümkün değildir, ihtiyaç olması halinde niteliği ve kapsamı gözden geçirilerek formasyon programları düzenlenebilir. Fakat hali hazırdaki uygulama ülkeye, eğitim sistemine, öğretmenlik mesleğine ve mesleğin saygınlığına zarar vermeden başka hiç bir işe yaramamaktadır.

Öğretmen olabilmenin önkoşullarından üçüncüsü de **genel kültürdür**. Öğretmen, dersini etkili bir biçimde yapabilmek, örnekleyebilmek, öğrenciyi etkileyebilmek ve dikkatini çekebilmek için geniş bir genel kültüre sahip olmalıdır. Ancak üniversitelerde uygulanan genel kültür amaçlı Türkçe, İnkılap Tarihi, Yabancı Dil dersleri ile yeterli düzeyde bir genel kültür kazandırılmayacağı açıktır. 2547 sayılı kanunun 5'inci maddesinin (i) fıkrası ile zorunlu hale getirilen ve öğrenciler tarafından "5İ" dersleri olarak bilinen, yasak savmak amacı ile birçok üniversitede artık uzaktan eğitimle verilen bu dersler, zorunlu olmaktan çıkarılmalıdır. **Her öğrenciye zorunlu olarak yabancı dil dersi verilmesi ancak sömürge ülkelerinde görülecek bir uygulamadır. Daha tuhaf, hatta trajedi**

komik olanı, resmi dili Türkçe olan bir ülkede, üniversite düzeyinde bütün öğrencilere Türkçe dersinin zorunlu olarak verilmesidir. Kısaca, amacını ve anlamını yitirmiş olan 5İ dersleri acilen kaldırılmalı ve bunun yerine öğrenciler için genel kültür kazandırmaya dönük seçmeli derslerin sayısı artırılmalıdır.

Neden öğretmen adayları Özel Alan Bilgisi Testinden, öğrencilerimiz PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası sınavlardan düşük puan alıyorlar diye düşünüyor ve üzülüyoruz. Aslında nedenleri çok açık, öğretmen yetiştiren kurumların niteliğini yükseltmeden eğitim sisteminin başarılı olması mümkün değildir. Kısaca Türkiye'de, öğretmen yetiştirme açısından bir değerlendirme yapıldığında, durum her geçen gün biraz daha kötüye gitmektedir. Ancak, suçu sadece eğitim fakültelerine yüklemekle bu işin içinden çıkmak mümkün değildir (Dönmez, 2017a, 2017b).

Eğitim fakültelerinin programları 1997 ve 2006 yıllarında güncellenmiştir. Son günlerde YÖK'ün girişimi ile eğitim fakültelerinin programları tekrar güncellenmektedir. Güncellenen programın 2018-2019 akademik yılında uygulanması beklenmektedir. Buna karşın **Türkiye de, TTK'nun 9 sayılı kararına göre öğretmenlik mesleğine kaynaklık eden, eğitim fakülteleri dışındaki fakülteler, programlarında öğretmen yeterliklerini esas alan hiçbir değişiklik yapmamaktadırlar. Bu duruma, bu fakültelerin mezunlarına öğretmenlik hakkı veren YÖK ve MEB maalesef seyirci kalmaktadır.**

Öğretmen Adaylarının Seçimi ve Atanması

Öğretmen atamaları son yıllarda giderek daha büyük bir sorun haline gelmiştir. İşsizliği ötelemek amacı ile gençlere umut dağıtılması, bu politikanın bir uzantısı olarak pedagojik formasyon kontenjanlarının belirlenmesine ilişkin yetkinin üniversite senatolarına bırakılması, işsiz gençlerin bir umut pedagojik formasyon programlarına yönelmesi, giderek bu gençlerin sayısının ve sosyal baskı gücünün artması, hükümeti ara çözümler üretmeye, ara sıra personel alımı yapmak suretiyle baskıyı azaltmaya zorlamaktadır. Bu süreçte uygu-

lanan çözümler, çoğu zaman daha büyük sorunların oluşmasına, giderek MEB'e güvenin daha da azalmasına yol açmaktadır. Özellikle farklı branşlarda farklı puanlarla atama yapılması, mülakatlarda açıklık ve şeffaflığın sağlanamaması, ne zaman hangi branşta ne kadar sayıda atama yapılacağından önceden açıklanmaması atama sistemine ilişkin başlıca sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum öğretmen olarak atanmaları da, atanamayanları da rahatsız etmekte, mesleğin saygınlığına ve statüsüne zarar vermektedir.

Öğretmen Stratejisi Belgesinin 1. Amacının 2. Hedefi, "üniversite mezunları arasından öğretmenlik mesleğine en uygun olanları seçmek" şeklinde ifade edilmiştir. Bu belge 2011 yılında Antalya'da yapılan çalıştayda hazırlanmış ve dönemin bakanına sunulmuştur. Belgenin yayınlanması beş yıldan fazla sürmüştür, fakat bu hedefin gerçekleşmesi için öngörülen eylemler bugüne kadar hayata geçirilememiştir.

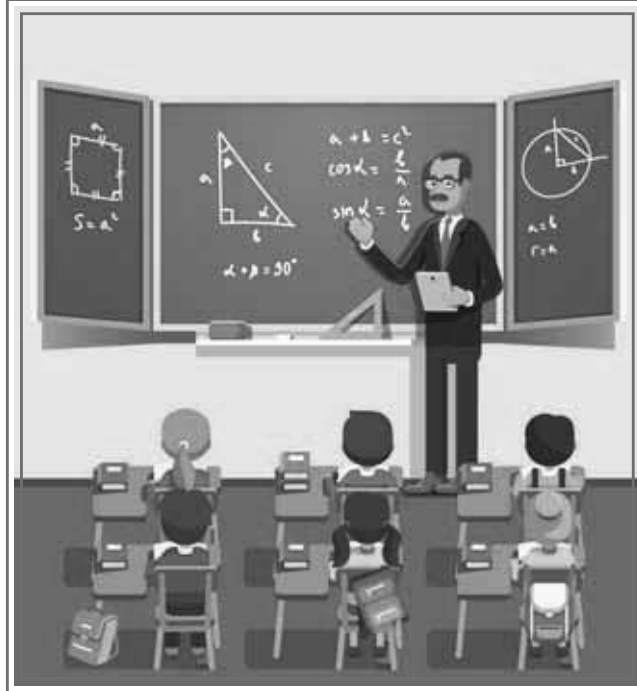
Öğretmenlerin Hizmet içi eğitimi

Eğitim sisteminin en önemli ve öncelikli sorunlarından biri hizmet içi eğitimidir. Türkiye'de öğretmen ihtiyacı doyum noktasına ulaşmış, acil bir öğretmen ihtiyacı kalmamıştır. Nerdeyse mevcut öğretmenler kadar öğretmen olmak için sırada bekleyen adaylar bulunmaktadır. Her geçen gün formasyon alan öğrencilerin sayısı artmaktadır. Üniversiteler gereğinden fazla üretimde bulunurken, mevcut öğretmenlerin eğitimi için yapılanlar çok yetersiz kalmaktadır. Eğitim sisteminde, kamuya ait okullarda 1.050.000 civarında öğretmen görev yapmaktadır. Bilginin hızla üretildiği ve tüketildiği, bilgi teknolojilerinin hızla geliştiği, prog-

ramların ve öğretim tekniklerinin değiştiği bir dönemde öğretmenlerin adeta kendi hallerine terk edildiği, devede kulak bile sayılmayacak tür ve sayıdaki hizmet içi eğitim etkinlikleri ile bu sorunun üstesinden gelmek mümkün değildir. Aralık 2016'da yayımlanan PISA 2015'in okul müdürleri tarafından yanıtlanan okul anketi verilerine göre, Türkiye'de öğretmenlere sunulan hizmet içi eğitim olanakları nicel olarak OECD ülkelerinin ortalamasının çok altında kalmaktadır (ERG,2017). Türkiye, OECD tarafından yapılan TALIS araştırmasına katılan bütün ülkeler içerisinde hizmet içi eğitime katılım oranları en düşük ülkedir. Türkiye hizmet içi

eğitimin devlet tarafından en çok desteklendiği ülkelerden biri olmasına rağmen, öğretmenlerin hizmet içi eğitime katılım oranlarının düşük olduğu ve daha fazla hizmet içi eğitim talep etme konusunda diğer ülkelerdeki meslektaşlarına göre daha isteksiz oldukları görülmektedir. Türkiye'de öğretmenlerin isteksiz olmalarının muhtemel nedeni, MEB tarafından sunulan hizmet içi eğitimin kalitesi ve yöntemiyle ilgilidir.

TEDMEM tarafından yapılan bir araştırmaya göre öğretmenlerin %62,7'si yapılan hizmet içi eğitimlerin sayısını yetersiz bulurken, katılımcıların %74,4'ü içeriği de yetersiz bulmaktadır (TEDMEM, 2014). Ciddi bir ihtiyaç analizine dayanmayan, çoğu kuramsal bilgi aktarımı şeklindeki eğitimlerin öğretmenlerin ilgisini çekmediği ve dolayısı ile yararlı olmadığı söylenebilir. Çoğunlukla Bakanlık personelinin eğitimci olarak görev aldığı bu tür etkinlikler öğretmenler tarafından tatil fırsatı olarak değerlendirilmektedir. Bakanlığın 2017 yılı hizmet içi eğitim uygulama esaslarınının 19. maddesindeki "Hizmet içi eğitim faaliyetlerine çağrılanlar, eğitim

merkezine eş ve çocuklarını getirmeyeceklerdir.” ifadesi maalesef bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye’de uygulanmakta olan hizmet içi eğitimlerin en önemli eksiklerinin öğretmenlere eğitim veren eğiticilerin niteliği, eğitimlerin düzenlenmesinde öğretmenlerden geribildirim alınmaması, verilen eğitimlerin ihtiyaca yönelik olması için öğretmenlerle işbirliği yapılmaması ve sistematik bir hizmet içi eğitim modelinin uygulanmaması olduğu gösterilmektedir (Bayrakçı, 2010)

Öğretmenlik Mesleğinin Saygınlığı

Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle cevaplanması gereken sorular şunlar olabilir: Meslek nedir? Meslek olmanın koşulları nelerdir? Öğretmenlik bu koşulları ne ölçüde karşılamaktadır? Öğretmenlik bir meslek olarak yeterince saygın ve statüsü yüksek bir meslek midir?

Meslek Nedir?

Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü’nde meslek, bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş, uğraş olarak tanımlanmaktadır. Bu uğraş, genellikle, insanların kendilerinin ve aile üyelerinin yaşamlarını sürdürebilmeleri için icra ettikleri yaşamsal bir olgudur. Meslekler, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapının gerektirdiği bir iş bölümü sonucu toplumun bir kısım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkarlar.

Meslek Olmanın Koşulları Nelerdir?

Alanyazında meslek olma koşulları ile ilgili yazılanları genel olarak aşağıda belirtilen altı başlık altında incelemek mümkündür:

1. Formel eğitimden geçme: Meslekler, genellikle, gelişmemiş toplumlarda görenekle babadan oğula geçer, az gelişmiş toplumlarda usta çırak ilişkisiyle öğrenilir, gelişmiş toplumlarda formel bir eğitimle edinilir (Dönmez, 2011). Bir başka deyişle çağcıl bir toplumda bir meslekten söz edebilmek için ilgili alanda eğitim görmek gerekir. Bugün artık bu eğitim lisans üstü düzeye taşınmıştır.

Bir meslekte uzmanlaşabilmek yüksek lisans hatta bazı alanlarda doktora eğitimini gerektirmektedir.

2. Ekonomik kazanç sağlama: Bir meslekten söz edebilmek için ikinci koşul yapılan işten kazanç sağlayabilmektir. Çağcıl toplumlar örgütlü toplumlardır. Örgütlenme beraberinde uzmanlaşmayı, zamandan, emekten tasarrufu ve nitelik artışını getirmektedir. Amaç işi daha kısa sürede, daha nitelikli ve daha çok sayıda yaparak daha fazla ekonomik kazanç elde etmektir. Bu nedenle insanlar örgütlere bilgi, beceri ve emeklerini verirken, örgütler de buna karşın yapılan işin önemine ve değerine bağlı olarak işi yapanlara para ödemektedir. Bir değişim aracı olarak kazanılan paranın miktarı, kazananın yaşam standartlarını, toplumsal statüsünü ve saygınlığını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde meslek seçiminde meslek elemanlarının bu işten elde ettikleri kazanç miktarı çok önemli bir rol oynamaktadır. Kazanç amacı gütmeksizin, zevk için yapılan iş hobi olarak adlandırılmaktadır.

3. Giriş denetimi: Hemen hemen her meslek için bir giriş denetimi yapılmaktadır. Bu denetim, genellikle bazı koşulların yerine getirilmesini gerektirmektedir. Örneğin serbest meslek olmasına rağmen avukat olabilmek için örgün eğitim görmek yeterli olmamakta, staj yapmak, şoför olmak için sürücü belgesi almak gerekmektedir.

4. Meslek örgütüne üyelik: Dördüncü koşul bir meslek odasına üye olmaktır. Avukatlık için baro, doktorlar için tabipler odası, mühendisler için mühendisler odası gibi meslek örgütlerine üye olmak gerekmektedir.

5. Mesleki etik: Bir mesleği icra edebilmek için o mesleğin gereği olan bilgi ve beceriye sahip olmanın yanında o mesleğin gerektirdiği değerlere sahip olmak ve mesleği bu değerlere içtenlikle bağlı kalarak uygulamak anlamına gelmektedir. Mesleki etik, ilkeleri belirlerken, meslek ahlakı bu ilkelere uygun davranmayı içermektedir.

6. Toplumsal kabul: Altıncı koşul ise toplum tarafından bir meslek olarak kabul edilmesidir. Bir başka deyişle toplumsal meşruiyet, topluma yararlı bir mal ya da hizmetin üretilmesidir.

Bir Meslek Olarak Öğretmenlik Bu Koşulları Ne Ölçüde Karşılayabilmektedir?

1. **Formel eğitimden geçme:** Daha önce öğretmenlerin yetiştirilmesi başlığı altında yapılan açıklamalar ışığında söylemek gerekirse, Türkiye’de bugüne kadar öğretmen eğitimi konusu hükümetler tarafından genellikle ihmal ve istismar edilmiştir. 1970’li yıllarda yokluktan, mecburiyetten yüksek öğrenim görmüş olan herkes istediği takdirde öğretmen olabiliyordu. Bu uygulamaya doğru bir yol olduğu için değil, başka çare bulunmadığı için başvurulmuştu. Kısaca zaruret hali söz konusu idi. O tarihlerde insanlar berberde diş çektiyor, arzuhalcilere dava dilekçesi yazdırıyorlardı. **Bugün hâlâ bunca eğitim fakültesi varken, yükseköğrenim gören herkes pedagojik formasyon alabiliyorsa, öğretmen olarak atanma hakkına ve şansına sahipse, herkesin yapabileceği bir işi yapan insanların saygınlığının ve statüsünün yüksek olmasını beklemek doğru olmayacaktır.** Daha önce de ayrıntılı olarak ifade edildiği gibi öğretmen olmak isteyenlerin çoğunun, hizmet öncesi eğitimi; alan bilgisi, pedagojik formasyonu ve genel kültürü, öğretmen olanların hizmet içi eğitimi yetersizdir.

2. **Ekonomik kazanç sağlama:** Her türlü değerlerin paraya çevrildiği ve tecime elverişli hale getirildiği bir dönemde, doğal olarak bir mesleğin saygınlığını sağlayan en önemli değer para olacaktır. Öğretmenlik yaparak elde edilen gelirle saygın bir yaşam sürdürmenin mümkün olmayacağını söylemek malumu ilam olacaktır. Toplumcu bakış açısı, idealist felsefe miadını doldurmuştur. “Aç gezerim kuyruğumu dik tutarım” anlayışı iflas etmiştir. **Toplumsal gerçeklik şu ki, bir kısım üyeleri şoförlük, boyacılık, simitçilik yapan bir mesleğin saygınlığından söz etmek inandırıcı olmayacaktır. Unutulmamalıdır ki, her iş arayanı öğretmen yaparsanız gerçek öğretmenler işsiz kalırken, öğretmenliği bir yaşam biçimi olarak içselleştiremeyenler daha fazla kazanmak için ikinci bir iş daha arayacaklardır.** Amaç daha fazla para kazanmak olunca, nasıl kazanıldığının bir önemi kalmamaktadır.

3. **Giriş denetimi:** Öğretmenlerin, neredeyse tamamına yakını (%97) devlet okullarında ça-

lışmaktadır. Bu durum MEB’i en büyük, hatta tek işveren haline getirmekte, bu güçlü konumu nedeni ile MEB hoyratça davranma hakkını kendinde görmektedir. Sınav sistemleri ile sık sık oynama, istediği zaman mülakat yapma, istediği branşta istediği zaman istediği kadar atama yapma ya da yapmama gibi örnekler çoğaltılabilir. **Giriş denetiminin daha açık, şeffaf, hesap verebilir nitelikte olması bakanlığa olan güveni arttıracığı gibi, adil bir yarış kazananlar daha onurlu, gururlu ve mutlu olacaklardır.** Bu tür uygulamalar öğretmenliğin saygınlığı ve statüsüne katkıda bulunacaktır.

4. **Meslek örgütüne üyelik:** Türkiye’deki memurların 1/3’ünü oluşturan öğretmenlerin bir meslek örgütünün olmaması büyük bir eksiklik. Bugüne kadar öğretmenlerin her türlü haklarının sorumluluklarının, ödül ve cezalarının 657 sayılı kanun çerçevesinde yürütülmesi onların sıradan memurlar olarak görüldüklerinin açık kanıtıdır. Öğretmenlik yapılan işin bir gereği olarak çeşitli özellikleri olan bir meslektir. Bugüne kadar bir meslek yasasının olmaması büyük bir eksiklik. Ayrıca, öğretmenlerin MEB’in insafına terk edilmemesi, mesleki haklarının geliştirilmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, meslek elemanlarının korunması ve mesleki gelişimlerinin sağlanması açısından bir meslek odasının olmaması da aynı şekilde önemli bir eksiklik.

5. **Mesleki etik:** Öğretmenlerin seçiminde, atanmasında ve çalışmalarında meslek etiğine uygun olarak davranıp davranmadıklarının sürekli olarak izlenmesi ve gerektiğinde etik ihlallerin belirlenmesi konusunda başta okul yöneticileri ve öğretmenler olmak üzere bütün okul paydaşlarına önemli görevler düşmektedir. Mevcut durumda sadece yasalarla suç olarak belirlenmiş davranışlar için soruşturma açılabilen ve ceza verilmektedir. Oysa etik ve ahlak, yasaların ötesinde kamu vicdanı ve kültürle ilgili bir konudur. Öğretmenlik meslek etiği ile ilgili ciddi sorunlar vardır. En başta, milletvekili andının bir kopyası olan öğretmen andı mutlaka ve acilen değiştirilmelidir. İçeriği yanlış olmamakla birlikte, öğretmenlik mesleğinin etik ilkelerini içermemektedir. Bu and öğretmenliği profesyonel bir meslek olarak değil sıradan bir

memurluk olarak görmektedir. Oysa **profesyonel bir öğretmenin Atatürk ilkeleri** üzerine değil, Hipokrat andında olduğu gibi meslek etiği ilkeleri üzerine **and** içmesi gerekir. Aksi taktirde öğrencisinden bilgi saklayan, kendi öğrencisine ücretli kurs veren, derse hazırlıksız gelen, ders zamanını boşa harcayan, öğrencilerine karşı sevgisi ve hoşgörüsü olmayan, bütün teneffüsleri okulun önünde sigara içerek geçiren bir öğretmene yapılabilecek hiçbir şey kalmamaktadır. Düşünün bir imam da devlet memurudur. Devlet memurlarının görev başında olmamak koşulu ile içki içmesi suç değildir. Yatsı namazından sonra içki içen bir imam bu durumda suç işlemiş olmaz. Fakat bu davranışın etik olduğunu söylemek mümkün müdür? **Suç olmasa bile etik ilklere uygun davranmayan bir öğretmene öğrencinin, velinin ve toplumun saygı duyması mümkün değildir. Bu tür davranışlar mesleğin saygınlığına ve statüsüne zarar vermektedir.**

6. Toplumsal kabul: Öğretmenlik toplumun en çok kabul ettiği ve birçok mesleğe oranla daha yakından tanıdığı, benimsediği bir meslektir. Toplum, öğretmenin yaptığı işe ürettiği hizmete adeta bir kutsiyet atfetmektedir. Ancak **toplumun mesleğe gösterdiği ilgi ve saygı ile meslek elemanlarına gösterdiği ilgi ve saygı her zaman aynı olmamaktadır.** Bu noktada öğretmenin kişiliği, davranışları ve özellikle iletişim yeterliği önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç

Bir mesleğin saygınlığı ile o mesleği icra eden kişilerin saygınlığı arasında bir ilişki vardır. Bir insanın mesleği onun başkaları tarafından değerlendirilmesinde bir önkoşul, genel bir çerçeve oluşturur. Ancak zaman içinde iletişim arttıkça değerlendirme bireyin kişiliği ve yeterlikleri bağlamında yapılır. Değerlendirilen kişi bazen mesleğin genel kredisi ile çizilen çerçeveyi dolduramadığı gibi, bazı durumlarda da bu çerçeveye sığmaz. Bu durum önemli ölçüde çevrenin beklentileri ile ilgilidir. Bu beklentiler ise çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine bağlıdır.

Toplumun giderek eğitim düzeyinin yükselmesi, çocuğa ve onun eğitimine verilen değer artması, bilginin hızla üretilip, hızla tüketilir hale gelmesi, bilgi teknolojilerinin gelişmesi, bilgiye ulaşmanın kolaylaşması öğretmen yeterliklerinin gözden geçirilmesini, öğretmenin değişen koşullara uyum sağlayabilecek bilgi ve becerilere sahip olmasını, kendisini sürekli geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Böyle olmadığında, öğretmen kendisini değerlendiren çevrenin gözünde değerini ve saygınlığını yitirmektedir.

Bu değerlendirmede öne çıkan ölçütler, öğretmenin kendi alanına hakimiyeti, dersi öğrencinin anlayabileceği şekilde ve sevdirecek anlatması, adil bir değerlendirme yapması, çocuğun gelişim özelliklerine, beklentilerine, değerlerine, kişiliğine saygı duyması ve onu geliştirmeye dönük bir dil kullanması, Türkçeyi doğru ve etkili kullanması, mesleğin etik ilkelerine uygun davranması gibi bir çok kaynakta görebileceğimiz özelliklerdir.

Peki öğretmenler bu niteliklere sahip mi? Öğretmenlerin bu özelliklere ne derece sahip oldukları her gün haber bültenlerine yansıyan olaylardan anlaşılmaktadır. Maalesef birileri bu tür öğretmen davranışlarını kaydedip görüntüleri haber programlarına göndermese toplumun okulda yaşananlardan haberi olmayacaktır. **MEB adeta okullarda olup bitenden haberdar olmamak için illerdeki maarif müfettişliklerini kapatırken başka ne söylenebilir?** Bu tür travmatik olaylar yaşandıktan sonra öğretmen hakkında soruşturma açılması, ceza verilmesi neyi çözer.

Unutmamak gerekir ki, **saygı hak edilir, dilenilmez.** Öyleyse öğretmenlerin daha saygın ve mesleki statülerinin daha yüksek olması için;

1. Eğitim fakültelerinde olduğu gibi öğretmenliğe kaynak oluşturan bütün fakülte ve yüksek okullara giriş için puan barajı getirilmelidir. Aksi taktirde eğitim fakülteleri için getirilen puan barajı onların aleyhine sonuçlar doğurmaya devam edecektir.

2. Kendi alanındaki akademik başarısı 4 üzerinden 3 ya da 100 üzerinden 75'in altında olanlara pedagojik formasyon verilmemelidir.

3. Halihazırdaki pedagojik formasyon programları mutlaka gözden geçirilmeli, içeriği zenginleştirilmeli, uygulamaya ağırlık verilmeli ve lisansüstü düzeye çekilmelidir.

4. Yeni eğitim fakültesi açılmamalı, gerekli öğretim üyesi sayısına sahip olmayan bölümler kapatılmalı, eğitim fakültelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı azaltılmalıdır. Bu amaçla bölümlere verilen kontenjanlar azaltılmalı, öğretim üyesi kadroları artırılmalıdır.

5. Üniversite öğrencilerinin genel kültür düzeylerini artırmak amacı ile 5i dersleri kaldırılmalı, bunun yerine öğrencilere daha geniş bir havuzdan seçebilecekleri seçmeli dersler verilmelidir.

6. Öğretmenlik uygulamaları için illerde, stajyer öğrencilere mesleği sevdirecek, her yönü ile iyi örnek olacak, işini seven, mesleki adanmışlık düzeyi yüksek, uzman öğretmenler görevlendirilmelidir. Bu öğretmenlerin seçilmesine, eğitilmesine ve görevlendirilmesine özel bir önem verilmeli, bu amaçla fakülte okul işbirliği geliştirilmelidir.

7. Öğretmen seçme ve atamalarında daha açık, şeffaf ve hesap verebilir uygulamalara geçilmeli, bu amaçla çoklu değerlendirme (mülakat, port folyo, öğretmenlik uygulaması vb.) kriterleri belirlenmeli ve kamuoyu denetimine açık olmalıdır.

8. Bu çoklu değerlendirme kriterlerinden biri olan mülakatlar için uygulama standartları, değerlendirme kriterleri ve mülakat komisyonlarında görev alacakların belirlenmesine ilişkin ilkeler önceden ilan edilmelidir. Ayrıca bu komisyonlarda eğitim fakültelerinden eğitim bilimci bir üye mutlaka olmalı, istendiğinde sendika temsilcileri gözlemci olarak katılabilmeli ve mülakatlara ilişkin kamera kayıtları tutulmalıdır.

9. Öğretmenlerin çalışma koşulları iyileştirilmeli; sınıf mevcutları azaltılmalı, tam gün eğitime geçilmeli, mahrumiyet bölgelerinde çalışanlara teşvik amacıyla erken terfi, ücret artışı, lojman gibi imkânlar sağlanmalıdır.

10. Öğretmenler kendilerini geliştirmeye özendirilmeli, alanlarında yüksek lisans, doktora yapmaları teşvik edilmeli, zaman zaman performans değerlendirmelerine ve talebe dayalı olarak hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.

11. Türkiye’de öğretmen maaşları birçok OECD ülkesinin altındadır. Diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, alınan eğitimin süresi, çalışma koşulları, işin zorluğu ve önemi gibi ölçütler dikkate alınarak öğretmen maaşlarında mutlaka iyileştirme yoluna gidilmelidir.

12. Acilen öğretmenlik meslek yasası çıkarılmalıdır. Bu yasada öğretmenlerin her türlü özlük haklarına yer verilmelidir. Bu yasa 657 sayılı yasa da ayrıntılı olarak üzerinde durulmayan öğretmen yetiştirme, seçme, atama, görevlendirme, yer değiştirme, yükselme, ödüllendirme, mesleki gelişim, meslek etiği, meslek örgütleri, sendikal haklar gibi konular ayrıntılı olarak düzenlemeli, günü birlik değişen yönetmeliklere olan ihtiyaç ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

13. Acilen “Türkiye Öğretmenler Odası” adıyla bir meslek örgütü kurulmalıdır. Her öğretmenin doğal üyesi olacağı bu örgüt, öğretmenlerin özlük hakları, çalışma koşulları, meslek etiği gibi konularda etkin bir rol üstlenmeli, Bakanlığın insan gücü planlaması, atamalar, soruşturmalar, etik ihlali gibi konularda öğretmenler adına çalışmalara müdahil olmalıdır.

14. Öğretmenlik mesleğinin etik değerlerini içermeyen, öğretmenliği profesyonel bir meslek olarak görmeyen, ihtilal döneminin ürünü olan, öğretmeni belli bir ideolojinin savunucusu haline getirmek isteyen öğretmen andı mutlaka değiştirilmeli ve onun yerine öğretmenliği evrensel ve profesyonel bir meslek olarak gören ve meslek etiği ile ilgili ilkelere vurgu yapan bir öğretmen andı yazılmalıdır.

Kaynaklar

- Bayrakçı, M. (2010). In-service teacher training in Japan and Turkey: A comparative analysis of institutions and practices. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(1),10-22.
- Dönmez, B. (2011) Öğretmenlik mesleki değerlerinin aşınma sürecine ilişkin bir değerlendirme, *Eğitime Bakış*, 7(19).
- Dönmez, B. (2017) Eğitim fakültelerinin suçu ne?, *Öğretmen Dün-yası*, 38 (447).
- Dönmez, B. (2017) Milliyet Gazetesi, Konuk Yazar, Günah keçisi olarak eğitim fakülteleri.
- ERG (2017) Eğitim Değerlendirme Raporu.
<https://www.memurlar.net/haber/633129/meb-2017-yili-tum-hizmeteci-egitim-planlari.html>
- TEDMEM (2014) Öğretmenin gözüyle öğretmenlik mesleği araştırması.

Bilgi Çağında Öğretmen İtibarı

Prof. Dr. Burhan AKPINAR
Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

Giriş

“Her zamanın bir hükmü vardır” kaidesine, Bilgi Çağı olarak adlandırılan günümüz dünyasının da kendine has hususiyetleri ve ‘ruhu’ vardır. İçinde yaşadığımız için çok fark etmesek de, bu ruhun tesirinde olduğumuz muhakkaktır. Bilgi Çağı’nın en belirgin özelliği, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimdir (Parlar, 2012). Bedük (2002) bunlara, “bilginin, insan, organizasyon ve toplum hayatında temel güç ve ana sermaye halini almasını” da eklemektedir. Bu hususiyetleri camii Bilgi Çağının etkisi,

tüm sahalarda ve mesleklerde olduğu gibi, bilgi işiyle ilgili eğitim sahasında ve bilgiyi iş edinen öğretmenlik mesleğinde de ciddi şekilde hissedilmektedir. Bilgi Çağı’nın eğitime yansımaları, “Bilgi Çağı Eğitim Paradigması” (BÇEP) şeklinde ifade edilebilir. Bu yazıda BÇEP’in eğitim teorisi ve uygulamalarından ziyade, öğretmenlik mesleğine olan etkileri, özellikle de öğretmen itibarını aşındıran etkileri üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

BÇEP, öğretmenlik mesleğini birkaç boyuttan etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Eğitimi zaman ve zeminden bağımsız hale getirerek,

geleneksel öğretmen-öğrenci-tahta üçlemesini tarihe gömen BÇEP, öğretmenlik mesleğinin ontolojik zeminini derinden sarsmış ve bilinen öğretim pratiklerinin çoğunu boşa çıkarmıştır. Dahası, BÇEP, öğretmen itibarı ve meşruiyetinin temel zemini olan ‘bilgi otoritesi olma’ argümanını öğretmenin elinden alarak, adeta onu soluksuz bırakmıştır. Çünkü öğretmenin geleneksel gücüne meydan okuyan ve itibarını sarsan dergi ve gazete, sinema, radyo, televizyon, İnternet (Google, Youtube, Facebook, vb.), sivil toplum örgütleri gibi

yeni kurumlar ortaya çıkarmıştır (Özcan, 2011). Öğretmen itibarını tehdit eden bu yeni durum, rakip kurumların ortaya çıkmasıyla sınırlı değildir. Zira öğretim sürecinde, öğretmenin temel malzemesi olan ‘bilgi’ artık, eski bilgi değildir. Çağa adını veren bil-

gi; kaynağı, anlamı, değeri, dağıtımı, kazanılması (elde edilmesi) ve öğretilmesi bakımından radikal şekilde değişime uğramıştır. Yani eğitimdeki değişim, sadece ontolojik değil, epistemolojik olmak üzere iki boyutludur. İşte BÇEP, temel olarak eğitimdeki bu ikili değişimi ifade etmektedir. Nitekim öğretmenlerin itibar sorunu da dâhil, yaşadıkları sorunların önemli bir kısmı bununla ilişkilidir.

Öğretmenlerin şaşkınlığı, sessizliği ve kızgınlığı büyük oranda bahse konu değişimi anlamamak veya bu değişime uyum sağlayamamakla ilişkilidir. Buna hakları da vardır, çünkü klasik yaklaşımlarla yetişmiş öğretmenlerin ilk aşamada bunu anlamaması normal karşılanabilir (İnal, 2008; Hu, Clark ve Ma, 2003 Akt: Gündüz ve Odabaşı, 2004). Normal olmayan, bu konuda niyet, zihin ve fiili olarak harekete geçmemektir. Tabi ki, akli gözüne inmiş, kozmosu salt maddi perspektiften algılayan ve yaşadığı bütün sorunları maaş penceresinden görmeye çalışan öğretmenlerden bunu beklemek gerçekçi değildir. Kaldı ki, öğretmenlerimizin çoğunu tenzih ederiz, salt pragmatist zihinlerin itibar diye bir derdi de olamaz.

Peki, durum bu ise öğretmen eski itibarını yeniden kazanmak için ne yapmalıdır? Cevap basittir, Zamanın Ruhuna ve onun eğitimdeki yüzü olan BÇEP'e direnmek. Kısacası öğretmenler, eğitim işinde, okul ve sınıfta (eğer var olmaya devam edeceklerse), teknolojinin ulaşamadığı noktalara konuşulmalıdır. Teknolojinin insan ve eğitime dair bıraktığı boşlukları doldurmaya çalışmalıdır. Sanal ve dijital teknolojinin yapamadıkları, aslında öğretmenin yeni rolleri ve itibar kaynaklarıdır. Bu mümkün ise, öğretmenin, eğitim sürecinde ileri teknoloji ile rekabet etmeye çalışması, en azından enerji kayıdır. Elbette ki, bu kolay olmayacaktır. Zira önceki asırlardan kalan 'bilgi otoriteri olmak' gibi kadim alışkanlıkları terk etmek güçtür. Ancak öğretmen itibarı için 'güç olsun, geçmiş olmasın' daha iyi bir tercihtir. Söz konusu güçlüğü yenmek için mantıklı olan işe, BÇEP'i anlamakla başlamaktır. Bu noktada öğretmenlerin, BÇEP'in bilgi olgusu üzerindeki etkilerini, eğitim, öğretim, okul ve sınıfa dair söylediklerini, öğretmen ve öğrenci rollerine ilişkin öngörülerini anlamaları, kabul etmeleri ve bunları tatbik etmeleri önemlidir. Bu, sadece öğretmenlerin itibarını sürdürmek için değil, Türkiye'nin Bilgi Toplumu olabilmesi için de gereklidir. Çünkü Bilgi Çağında, bilgi toplumu olabilmek için eğitimin işe koşulması gerekmektedir (Gündüz ve Odabaşı, 2004). Şurası açıktır ki, Türkiye, mevcut eğitim sistemi ve okul yapısıyla öğretmen itibarını sürdüremeyeceği gibi, bilgi çağı insanını da yetiştiremez. Covey'in (2005: 21) tabiriyle, "Bilgi çağında yaşıyoruz, ama kurumlarımızı (okullarımız da dâhil) insan potansiyelinin ortaya çıkmasını tamamen baskı altında tutan kontrolcü bir Endüstri Çağında işletiyoruz. Dolay-

ıyla Bilgi Toplumu olacaksak, topyekûn eğitimde 'bilgi' eksenli ve 'teknoloji' odaklı değişim, kaçınılmaz görünmektedir. Çünkü Bilgi Teknolojilerinin, bilgi toplumlara üzerinde büyük etkisi vardır (Aydın, 2003). Öğretmen itibarı da dâhil olmak üzere, eğitimle ilgili gelişimde ibre, teknoloji yoğun bir yapıyı işaret etmektedir. Nitekim McNair ve Galanoulı (2002), Bilgi Çağında öğretmen niteliklerini aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Akt: Gündüz ve Odabaşı, 2004):

- Bireysel yeterlilik: Özel bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarını kullanabilme.
- Konu yeterliliği: Öğretmenlerin kendi alanlarına eğitim teknolojilerini bütünleştirebilme yeterliliği.
- Öğretme yeterliliği: Eğitim teknolojilerini kullanarak dersi planlama, hazırlama, öğretme ve değerlendirme yeterliliği.

Öğretmenler, yukarıda zikredilen yeterliliklere sahip olunca, internet ve onunla bağlantılı olarak cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi, bu çağın itibar nesnelere karşısında ön almış olacaktır. Görüldüğü gibi, Bilgi Çağında eğitimle ilgili tüm faktör ve değişkeler ileri teknoloji ile ilişkilendirilmektedir. Bir örnek olarak, ileri teknolojiye uyum sağlayan Anadolu Üniversitesi, Türkiye'nin eğitim ihracatı yapan tek üniversitesi olmuştur (Aydın, 2013). Barkley'in (2013) öngörüsüyle, herkes ve her kesim, 21. yüzyılda (yani ilk çeyreğini yaşadığımız günümüzde), 'okul ile web siteleri ortaklığına' hazır olmalıdır. Gelişme de, itibar da ve hatta istikbal de bu hazırlıkla yakından ilişkilidir. Bu ilişki ekseninde aşağıda BÇEP'in öğretmen itibarı üzerindeki etkilerine kısaca temas edilmiştir.

Bilgi Çağı Eğitim Paradigması (BEÇEP) ve Öğretmen İtibarı

Eğitim sürecinin öğrenci, öğretmen ve program (müfredat) olmak üzere üç temel öğesi bulunmaktadır. Bir eğitim sisteminin etkililiği ve verimliliği (dolayısıyla itibarı ve meşruiyeti) bu üç öğenin belirli bir hedefe doğru uyum içerisinde ilerlemesine bağlıdır (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2016). Bilgi Çağı ve onun eğitimdeki uzantısı olan BÇEP, sözü geçen bu temel öğeleri ciddi şekilde etkileyerek, bunlar arasındaki insicamı bozmuştur. Bunun yansımalarından birisi de, öğretmen meşruiyeti ve itibarının aşınmasıdır. Öğretmen itibarı sorununun birçok yönü ve boyutu vardır. Bu

boyutlar, öğretmenlerin bizatihi kendileriyle ilgili olanlar (itibar algısı gibi), öğrencilerle ilgili olanlar, müfredatla ilgili olanlar şeklinde sıralanabilir. Bunlara hizmet öncesi eğitim, atama, istihdam, statü, kariyer, yönetim ve ekonomik nedenler de eklenebilir. Bu çalışma, öğretmen itibarını BÇEP ekseninde ele aldığından, konu, daha çok öğretmen-öğrenci-bilgi üçlemesi bağlamında ele alınmıştır.

BÇEP, öncelikle, okul ve sınıfta, öğrenciyi hiç olmadığı kadar ön plana çıkararak ve bilgiye ulaşmada öğretmenin tekeli kırarak, öğretmenin süreçteki merkezi pozisyonunu zedelemiştir. Bu durum, öğretmenlerin uzun yıllardır süregelen 'kendisini eğitimin, okulun, disiplinin ve başarının yegâne sebebi kabul etmek' şeklindeki alışkanlıklarını bozmuştur. Bir anlamda 'terk-i adet' denilebilecek bu pozisyon kaybı, öğretmenlerde önce şaşkınlığa, sonra itiraza ve nihayet olumsuz itibar algısına yol açmıştır. Nitekim literatür ve ilgili çalışmalar (Yurdakul, Gür, Çelik ve Kurt, 2016), öğretmenlerin bizatihi kendilerinin itibar sorunu (sosyal statü anlamında) algısına sahip olduklarını doğrulamaktadır. Eğitim-Bir-Sen'in (2004) yaptığı bir çalışmaya göre, MEB'in öğretmene yeterince değer vermediğini düşünen öğretmenlerin oranı %90,7; toplumumuzun öğretmene verdiği değeri yetersiz görenlerin oranı ise, %88,9'dur. Aynı sendikanın 2008 yılında tekrarladığı çalışmada, öğretmenlerin konuyla ilgili karamsarlıklarının arttığı belirlenmiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2008). Fakat Sunar'ın (2015), 32 ilde ve 2500 kişi üzerinde yürüttüğü TÜBİTAK destekli çalışmada, öğretmenlik, en itibarlı meslekler arasında %80,98 oranıyla dördüncü sırada yer almıştır. Son yıllarda milli bütçeden en fazla payın eğitime ayrılıyor olması da, bu itibar sırasının tesadüfi olmadığını göstermektedir. Bu durum zihinlerde, öğretmenlik mesleğinin itibarı konusunda, öğretmenler ile toplumun aynı noktada durmadığını; sorunun daha çok öğretmen algısıyla ilişkili olabileceğine dair kuşku uyandırmaktadır. Nitekim Eğitim-Bir-Sen'in (2004) yaptığı çalışmada, "Yeniden meslek seçmem gerekirse öğretmenliği tercih ederim" diyenlerin %56,1 gibi bir oranda kalmış olması, öğretmenlerin (en azından bir kısmının), mesleklerini salt ekonomik perspektiften görme eğiliminde oldukları veya yaptıkları işi içselleştiremedikleri şeklinde değerlendirilebilir. Bu, çok ciddi bir sorundur, zira "işine saygı göstermeyen başkasından saygı göremez" (Beyreli, ?). Öğretmenlerin, mesleklerini maddi perspek-

tiften algılaması pragmatizmle; mesleklerini içselleştirememeleri ise, BÇEP olgusu bağlamındaki yeni rolleriyle ilgili kafa karışıklığına bağlı olabilir. Burada MEB'e düşen öğretmen statü ve itibarını güçlendirecek çalışmalar yapmak; öğretmene düşen ise, Bilgi Çağı, İletişim Çağı, Dijital Çağ adına ne denirse densin, bu Yeni Çağ'da da eğitim ve öğretim için gerekli ve vazgeçilmez olduğunu, söylemlerinden ziyade eylemleriyle (davranışlarıyla) ortaya koymaktır.

Eğitim mekanik bir süreç olmadığına göre, internet ve sanal ortamdaki gelişmeler ile okul ve sınıflardaki bütün teknolojik donanımına karşın, eğitimde öğretmeni vazgeçilmez kılan birçok neden hâlâ bulunabilir. İşte bu nedenler, Bilgi Çağı'nda öğretmenin yeni dayanakları ve meşruiyet kaynaklarıdır. Bunların neler olduğuna dair literatür şöyle özetlenebilir: Bilgi Çağı öğretmeni, sınıfın tek hakimi ve öğrencinin yegâne bilgi kaynağı olmayıp, hem kendisini ve hem de öğrencilerini bilgiye ulaştırandır. Öğretmen, samimî, canlı, neşeli ve duygusal iletişime sahip olmalıdır (Yetim ve Göktaş, 2004). Teknolojinin yapamadığı bu yeterliliklere sahip olmak, her şeyden önce öğretmenin işini sevmesine bağlıdır. Eğitim Teknolojileri Birliği (ISTE)'ye (2008) göre Bilgi Çağında öğretmen, teknoloji okur-yazarı olmalı, derslerinde teknolojiyi kullanabilmeli, öğrencilerini teknolojiyi kullanmaya yöneltebilmeli, öğrenme çevresini öğrencilerin teknolojiyi kullanabilecekleri biçimde düzenleyebilmeli ve meslektaşları ile internet üzerinden iş birliği yapabilmelidir (Seferoğlu, 2009). Bu noktada, öğretmenlerin BÇEP bağlamındaki yeni rollerini benimseyebilmesi için, teknolojiye yönelik tutumların da büyük önem arz etmekte olduğu unutulmamalıdır. Çağı anlayan, teknoloji okur-yazarı, müşfik bir ses, şefkatli bir bakış ve merhametli bir dokunuşa sahip, güler yüzlü bir öğretmene, internet nasıl rakip olabilir? Bu noktada öğretmene düşen, bilgi aktarmaktan ziyade, "öğrencinin ruhundaki değerli cevheri açığa çıkararak, onu değersiz şeylerden kurtarmak ve ona ikinci bir doğum sağlamaktır" (Büyükdüvenci, 2001).

BÇEP bağlamında, öğrencinin merkezi pozisyonuna bağlı olarak öğretmenin değişen pozisyonu ile ilgili itibar sarsıcı nedenlere değindikten sonra, öğretmenlik mesleğine ilişkin itibarı zedeleyen diğer sebeplere de kısaca değinmekte yarar vardır. Literatüre göre, öğretmenlik mesleğinde statü ve dolayısıyla da itibar denilince ilk akla ge-

len konu, genelde mesleğin ekonomik getirisidir. Bu perspektiften ele alındığında Türkiye’de öğretmenliğin statüsünün düşük olduğu bir vakıdır. Benzer şekilde ABD ve İngiltere gibi ülkelerde de, öğretmenlik mesleğinin statü kaybına uğradığı, ücret bakımından doyurucu olmadığı dile getirilmektedir (Mustan, 2002). Bu açıdan ele alındığında, bir mesleğe atfedilen statü ile o mesleğin maddi getirileri, sosyal imkânları, çalışma şartları vb. arasında çok yakından bir ilişki olduğu bilinmektedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Literatürde bunlara ek olarak, öğretmen yetiştirme politikaları, farklı meslek mensuplarının öğretmen olarak atanması, öğretmen istihdam politikaları, mesleki standardın belirsizliği, çalışma koşulları, sosyal değişim, öğretmen kişiliği gibi çok farklı nedenler de yer almaktadır (Gurbetoğlu, 2015; Gündüz ve Oda-başı, 2004; Bek, 2007; Başkan, 2001). Farklı bir bakış açısıyla, mesleğin icrasında inisiyatif konusunda dikkat çeken Gür’e (2013) göre, öğretmene duyulan saygının azalmasının nedeni, ‘çocuk için öğretmen en iyisini bilir ve yapar’ anlayışının zayıflamasıdır. Öğretmenliğin büyük oranda alt ve orta sosyo-ekonomik seviyeye sahip adaylar tarafından tercih edildiğine vurgu yapan Güven’in (2010), çözüm için, “öğretmenlik mesleğinin, üst sosyo-ekonomik seviyeye sahip insan gücünü çekebilmesi ve geniş bir toplumsal tabana yayılması, toplumsal algıya katkı yapar” şeklindeki önerisi oldukça dikkat çekicidir. Bu konuda daha anlaşılır şekilde Özcan (2011), saygınlık için, “öğretmenler bilge kişiler olmalıdır” diyerek, konuyla ilgili olarak psikolojik tatmin, manevi haz ve ekonomik güç kavramlarına dikkat çekmektedir. Mustan (2002) ise, öğretmenlerin toplumsal yaşamdaki davranışlarının da, öğretmenlik mesleğine ilişkin olumsuz imaja yol açmakta olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde Özoglu’na (2011) göre de, öğret-

menlik mesleğinin saygınlığının düşük olmasını sadece ekonomik nedenlere indirgemek ve özlük hakları çerçevesinde ele almak doğru değildir.

Öğretmenlik itibarı konusu veya sorunu, ekonomik düzlem dışında ele alındığında, durum değişmektedir. Çağa ve kültüre göre değişse de medeniyet, tarih ve kültürümüzde öğretmenliğin, bütün maddi öğelerin ötesinde, kutsal bir meslek olarak görüldüğü ve görülmeye de devam ettiği (bazı aşınmalara rağmen) söylenebilir. Dolayısıyla öğretmenlerin itibar kaybında bu nokta göz ardı edilmemelidir. Nitekim İslam tarihi boyunca muallim ve müderrisler toplumun en itibarlı kimşeleri arasında yer almıştır (Güngör, 2015). Benzer şekilde, ABD tarihinde öğretmen ‘yarı manevi’ bir varlık; Avrupa’da da ahlaki bir varlık olarak görülmekteydi (Popkewitz, 1991 Akt: Eğitim-Bir-Sen, 2008). Bunların anlamı, itibar kaybında sözü geçen noktanın ihmalinin de olabileceği gerçeğidir. Yoksa ‘eğitim emekçisi öğretmen’ anlayışıyla ne dengeli bir ilerleme sağlanabilir ne de öğretmenlere itibar temin edilebilir. Öğretmenlik mesleğini ekonomik perspektif ve ideolojik açıdan görmek, onu, maddi tatmin açısına indirgemektir

(Akyüz, 1992). Eğer öğretmen itibarı mevzusunun ahlaki bir boyutu varsa, konuyla ilgili olarak yakın tarihimizin en önemli eğitimci şahsiyetlerinden birisi olan Emrullah Efendi’ye kulak vermek gerekir: “Bir milletin ahlakı, eğitimdeki derecesiyle eşit seviyededir” (Ergün, 1990; Altın, 2010). Ahlaki perspektiften bakıldığında Tozlu (2012: 14) da, eğitim konusundaki sorunların birinci derecede ahlak felsefesi ile sosyal felsefeyi, ikinci derecede ise, epistemoloji ve metafiziği ilgilendirmekte olduğuna vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde *İbn-i Rüşd* de nefis, ruh ve gönül doktoru olarak nitelediği eğitimcinin vasıfları arasında ahlakı da zikretmektedir (Aruç, 2004). Bu konuda son noktayı Topçu (1998: 12) koymaktadır:

Hakikat şu ki, millet bünyesinde inkılaplar mekteple başlar ve her milletin, kendine özel olan mektebi vardır. Milli mektep, zihniyet ve örfleriyle, metotları ve müfredatıyla, terbiye prensipleri ve psikolojik temelleriyle, hatta binasının yapı tarzıyla kendini başka milletlerinkinden ayırır.

İkinci olarak BÇEP, ontolojik anlamda müfredatın altını oyarak, okul ve sınıfta öğretmenin elini zayıflatmıştır. Sadece öğretmeni değil, giderek topyekûn eğitim sisteminin yeniden sorgulanmasına yol açacak kadar büyük riskler (veya yeniden yapılanma fırsatları) barındıran bu epistemolojik kırılma ya da makas değişikliği, eğitim sürecindeki alışkanlıkları darmadağın etmeye başlamıştır. Zira uzun yıllar müfredat, öğretmenin sınıftaki yol göstericisi, MEB'in de başlıca performans ölçütüydü (Titiz, 2000). Sözü geçen epistemolojik makas değişikliğini okuyabilmek için, öncelikle Çağa (Bilgi Çağı) adını veren olgunun (bilginin) geçirdiği değişim ve dönüşümü anlamak gerekir. Öğretim sürecinde öğretmenin, mesleğini icra ederken neredeyse yegâne (erdem, ahlak ve kişiliği hariç tutulduğunda) malzemesi olan bilgi, birçok bakımdan radikal biçimde değişmiş ve dönüşmüştür. Bugün, Newton'cu dünya görüşü, Taylor'un mekanik anlayışı ile Rönesans ve Pozitivizmden ilham alan fabrika-okul modeli ve belli bir bina etrafında (okul) kurumlaşmış eğitim paradigması (Şimşek, 1997), büyük oranda geçerliliğini yitirmiştir. Aynı şey, Pozitivizmin öz çocuğu olan davranışçı psikoloji (Sargut, 2001: 49) için de geçerlidir. Bunların yerine geçmeye aday paradigmanın eseri olan BÇEP'e göre, bilgilenme (eğitim, öğrenme) okul, müfredat ve öğretmenin kapasitesi ve sınırlarını çoktan aşmıştır. Bugün bilgi toplumunun gelişen yönelimlerine cevap vermenin çok uzağında olan okulun, yeni bir yüze ve kimliğe ihtiyacı vardır (Parlar, 2012). Sınır tanımayan bu değişimi okuyabilmek için öncelikle, Newton'cu görüşün tahtına kuantumun; Pozitivist paradigmanın tahtına da Post-pozitivizmin yerleşmekte olduğunu anlamak önemlidir. Bunun için BÇEP'in, "bilgi mutlak değil, görelidir; birey tarafından yapılandırılan bilgi, nesnel değil, öznel; bilgi, evrensel değil, dil ve kültürel bağlıdır; bilginin keşfi değil, yorumu söz konusudur (Aydın, 2006); bilgi, aktarılamaz, inşa edilir, yapılandırılır" biçimindeki argümanlarını analiz etmekle işe başlanabilir. Bu analizler sonucunda, eğitimde çok şeylerin değiştiği, değişmesi gerektiği görülecektir. İşte, öğretmenin temel iti-

bar dayaklarından olan bilgi olgusundaki bu değişim, öğretmeni de değişime zorlamaktadır. Çağı kuşatmış ve O'na adını vermiş olan bu değişime direnmek beyhudedir. Zira epistemolojik anlamda öğretmen için "eski hal muhal; ya yeni hal ya izmihlal". Zamanın epistemolojik ruhunu okuyup, anlayıp ve buna göre vaziyet (pozisyon veya konum) alanlar müstesna. Bu istisnalar dışında kalan öğretmenlerin yaşadığı itibarsızlık algısında bu 'izmihlal' durumunun etkisini kim inkâr edebilir?

Bahse konu epistemolojik değişim sadece Türk Eğitim Sistemi (TES) için değil, birçok ülkenin eğitim sistemi ve öğretmen yetiştirme politikasında savrulmalara yol açmış ve açmaya da devam etmektedir. Nitekim bugün ABD'de hem öğretmenlik mesleğini seçen öğrencilerin sayısı, hem de niteliğinin bir göstergesi olan eğitim fakültelerine girişteki puanların düştüğü (Mustan, 2002) görülmektedir. Bu noktada birçok ülkede gözlenen 'eğitim reformları' aslında Bilgi Çağı'na uyum çabalarıdır. Son yıllarda Türkiye'de öğretmen yetiştirme modeli de dâhil, eğitimdeki değişim çabalarını da bu perspektiften okumak mümkündür. Bazıları, bunu salt politik argümanlarla ilişkilendirip, istikrarsızlık olarak görse de, Türkiye'nin son zamanlarda eğitimdeki arayışları, aslında Bilgi Çağı'nı anlamak ve uyum sağlamakla da ilişkilidir. Dolayısıyla TES için, öğretmen yetiştirme modeli ve öğretmen itibarı sorunu da dâhil, değişim anlaşılabilir. Anlaşılır olmayan, bu değişimin zemini ve şeklidir. TES'in değişimi noktasında sorun, ABD başta olmak üzere Batı'nın taklidi mesabesinde kalmasıdır. Oysaki evrensel boyutları olsa da, büyük oranda milli olan eğitim, taklit ve ithal edilemez; hele de, her biri birer madde uygarlığı olan Batı toplumlarından (Guenon, 1991). İkbâl'e göre, taklitçilik dilenciliktir. Dilencilikle benlik kurulamaz, kurulduğu sanılsa da bu, sahte bir benliktir. Özellikle Batıyı taklit Doğulu insanda özü yitirmiş, özgürlüğü, yaratıcılığı bastırıp, doğru insani gelişmeyi çarpıtmıştır (Saiyidain, 2003). Batı'dan öğretmen itibarı ile ilişkilendirilen 'öğretmen standartları', 'öğretmen yeterlilikleri' veya 'öğretmen yetiştirme modeli' ithal etmede Guenon'un (1991) tespitlerine kulak vermek önemlidir.

Modern kargaşanın kökleri Batı'dadır. Doğu ruhu bu sapkınlıklara direnebiliyor. Oysa bugün az-çok Batılılaşmış, kendi geleneklerini bir kenara itip modern sapkınlıkları benimsemiş Doğululara rastlamak mümkündür. Avrupa ve Amerika üni-

versitelerinin öğretileriyle baştan çıkarılmış olan bu unsurlar kendi ülkelerinde de huzursuzluğa ve karışıklığa neden olmaktadır.

Dolayısıyla milli bir eğitim ve öğretmen yetiştirme politikası, itibar sorunu da dâhil birçok problemin çözümü için önemlidir. Yoksa öğretmen itibarını maddi sahada, maaşla ilişkili gören pragmatist anlayışla, sorunu çözemeyiz. Bu, pragmatist tavır, Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktır. Sadece yakın tarihimize bakarak geldiğimiz (veya gelemediğimiz) noktada, milli bünyenin pragmatizmi hazmedemediğini rahatlıkla görebiliriz. “Çağdaşlaşma” veya “Küreselleşme” argümanlarıyla eğitim ithalatında ısrar, zaman kaybından başka bir şey değildir. Öğretmen yetiştirme de dâhil, topyekun eğitim sistemine bilgi kadar erdem, değer ve ahlakı da giydiremezsek, bugünkü reform çabaları, yarın çocuklarımızın çıkmazları olacaktır.

Eğitim modeli ithal etmede Batı için söylenen şeyler, Rusya ve Çin’in başını çektiği Doğu için de geçerlidir. Bu durumda, Türkiye’nin, kendisini, Batı ve Doğu arasında ‘üçüncü bir orta yol’ olarak konumlandırması daha mantıklı değil midir? Kaldı ki, itibar sorunuyla bağlantılı olarak öğretmen yetiştirme modeli, kendi medeniyet, tarih ve kültürümüzden ilham almalıdır. Çünkü eğitim anlayış ve uygulamaları, içinde geliştiği kültüre özgüdür ve millidir (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2016). Bunu anlamakta zorlananlar için akla şu kuşku takılmaktadır: ‘Batı Uygarlığı olmadan yaşayamayacağımız’ bize öğretilmiş olamaz mı? (Alacapınar, 2016). Bu ‘öğrenilmiş çaresizliği’ (veya teslimiyeti), Eşref (1991), “öğretmenlerimiz, günümüzde her konunun bağımsız bir ünite olarak Batıda meydana gelen düşünce sistemine göre öğretilmesine ve konuya sadece bu açıdan bakmaya adeta adapte olmuşlardır” şeklinde dile getirmektedir.

Sonuç

Öğretmen itibarı konusu veya sorunu, aslında topyekun eğitimin bugün yüz yüze olduğu ontolojik bunalımla yakından ilişkilidir. Çünkü “nasıl bir eğitim?” sorusu, “nasıl bir okul?”, “nasıl bir öğretmen?” ve nihayet “nasıl bir insan?” sorusu ile yakından alakalıdır. Bu sorunun cevabı, “İnsan-ı Kamil” olmalıdır. Çağa uydurduğumuzda İnsan-ı Kamil, bilişim okur-yazarı, zihin, beden, ruh ve duyguları itibarıyla dengeli gelişmiş “bütün insandır”. Çıktısı veya ürünü bütün insan olan bir okuldaki (veya

eğitim sistemindeki) öğretmenin itibar sorunu olur mu? Nitekim “mesleğin saygı gördüğünü düşünen öğretmenlerin genelde PISA raporunda iyi göstergelere sahip ülkelerden çıkıyor olması” (<http://www.bulten.gen.tr>), bunu desteklemektedir. Elbette tek neden bu değildir ama günümüzde gözden kaçırılan tek nedenin bu olduğu aşikârdır. Konuyla ilgili düzenleme, araştırma ve çalışmalarda, pragmatist nedenler yanında bu noktanın da dikkate alınması, öğretmen itibarı için önemlidir. Dolayısıyla MEB, topyekun TES ve öğretmen yetiştirme modelinde, Bilgi Çağı ile BÇEP’i dikkate alarak, ‘değişen bilgi ve insan’ bağlamında yeni düzenlemelere gitmelidir. Çağı yadsımayan bu düzenlemede, öğretmen yetiştirme modeli (eğer varsa) ise, baştan-ayağa yeniden kurgulanmalıdır. Bunun için öğretmen yetiştirmede öncelikle, toplumsal karşılığı olan bir temel düşünce veya felsefe tesis edilmelidir. Çünkü felsefe, mesleğin profesyonelliği için de çok önemlidir (Mustan, 2002). Bu felsefenin detayları için, toplumun şifrelerine inmek; toplumun; inançları, idealleri, ideolojisi, yakın ve uzak amaçları, rüyaları ve hatta hayallerine ulaşmak önemlidir (Sönmez, 2007). Zira öğretmen yetiştirme uygulamalarını ülkelerin genel kültürel ikliminden ayrı düşünmemek gerekir (Akdağ, 2005). Bahse konu felsefe ve kültürel iklim için Topçu (1998), adres olarak, “İslam ve Kuran’ın felsefesini” göstermektedir. Her biri birer misyon adamı olan “Bilge öğretmen” ancak sağlam felsefi temellere oturtulmuş bir modelle yetiştirilebilir. Mevcut öğretmen yetiştirme modeli ile geldiğimiz noktaya bakıldığında, bu ihtiyaç daha iyi anlaşılır. Zira itibar sorunu da dâhil, öğretmenlerin birçok problemi aslında öğretmen adayı seçme ile öğretmen yetiştirme ve istihdam politikalarıyla yakından ilişkilidir. İtibar başta olmak üzere diğer tüm gereklilikler için, öğretmen yetiştirmede, bilimsel ve teknolojik yeterlilikler ve ekonomik gereklilikler ile “Peygamberlik mesleği” nosyonu arasında bir denge kurulmalıdır. Bu denge, gelişmesinde eğitime büyük umutlar bağlamış olan Türkiye’nin, Batı ile Doğu ortasında üçüncü bir yeni güç olarak tarih sahnesine çıkması yolunda önemli kilometre taşlarından birisidir. Bunun için gelişmiş ülke modelleri çok iyi analiz edilirken, tarihimizdeki özgün uygulamalardan da yararlanılmalıdır. Zira Türkiye öğretmen yetiştirmede ciddi bir tarihi birikime sahiptir. Sorun, bu birikimi günümüz gerçeklerine transfer edecek derinliğe sahip düşünür, akademisyen ve öğretmenlerin sayısındaki yetersiz-

lik veya bunların organize olamamasıdır. Çözüm yolunda, milli davaları dert edinmiş, donanımlı ve düşünen kafaları bir araya getirecek, onlara hedef tayin edecek üst koordinasyonu sağlamak kritik öneme sahiptir. Bu noktada politikacılar ve sivil toplum kuruluşları ile MEB başta olmak üzere YÖK ve TÜBİTAK gibi kurum ve kuruluşlara büyük sorumluluklar düşmektedir. Zira eğitim artık salt öğretmenlere ve eğitimcilere bırakılamayacak kadar önemli bir süreçtir (Büyükdüvenci, 2001). İlgili bütün kurum ve kuruluşların omuzlaması gereken eğitim ve öğretmen yetiştirme meselesi, eğitim kalitesini, eğitim kalitesi ise, Türkiye'nin gelişme ve hatta beka konusuyla çok yakından ilişkili stratejik bir konudur.

Kaynaklar

- Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. ve Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(6), 143-160.
- Akdağ, B. (2005). İsveç'te Öğretmen Yetiştirme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 3(12), 58-70.
- Akyüz, Y. (1992). Türkiye'de Öğretmenin Öğretmen ve Meslek İmajı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (11), 115-121.
- Alacapınar, F. G. (2016). Eğitim Felsefeleri, Geleceğin Okulu ve Öğretmeni. İçinde *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar* (Eds. E. Yılmaz, M. Çalışkan & S. A. Sulak). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Altın, H. (2010). II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırlarından Emrullah Efendi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimize Katkıları. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 151-165.
- Aruç, N. Y. (2004). İbn Rüşd'ün Eğitim Felsefesi. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Aydın, B. (2003). Bilgi Toplumu Oluşumunda Bireylerin Yetiştirilmesi ve Matematik Öğretimi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (14), 183-190.
- Aydın, H. (2006). Postmodernizmin Eğitimdeki Uzantısı: Felsefi Yayıncılık. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, 1-12.
- Aydın, D. (2013). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Eğitimde Kullanılması ve Anadolu Üniversitesi Örneği. *Yeni Eğitim Sistemi, Dijital Eğitimde Öğretmenin Yeri ve Önemi Sempozyumu*, 7-8-9 Şubat, Antalya.
- Barkley, S. (2013). Öğretme, Öğrenme ve Teknoloji. *Yeni Eğitim Sistemi, Dijital Eğitimde Öğretmenin Yeri ve Önemi Sempozyumu*, 7-8-9 Şubat, Antalya.
- Bedük A. (2002). Bilgi Çağı, Örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanaklar. *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Kocaeli, 2002.
- Bek, Y. (2007). Öğretmenin Toplumsal / Mesleki Roller ve Statüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Dönem Projesi. *Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Başkan, A. G. (2001). Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirilmede Yeniden Yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 16 – 25.
- Beyreli, L. (?). Eğitim Başarısı Öğretmen Başarısıyla Gelir. *Konferans*. <https://rdt.kku.edu.tr/AnaBilimDali/Haber/Index/538>.
- Büyükdüvenci, S. (2001). *Varoluşçuluk ve Eğitim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Covey, S. R. (2005). *8'inci Alışkanlık- Bütünlüğe Doğru* (Çev: S. Soner ve Ç. Erendağ). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Sosyal Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Eğitim-Bir-Sen (2004/2008). Türkiye ve Dünyada Öğretmenlik (Retorik ve Pratik). Rapor. http://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/246-egitimbirsen.org.tr-246.pdf (Erişim: 28.11.2017).
- Ergün, M. (1990). Türk Eğitim Sisteminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 17, 453-457.
- Eşref, S. Ali (1991). İslam Eğitiminde Yeni Ufuklar. İstanbul: Fikir Yayınları.
- Guenon, R. (1991). *Modern Dünyanın Bunalımı* (Çev: Nebi Avcı). İstanbul: Ağaç Yayıncılık
- Gurbetoğlu, A. (2015). Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çabaları ve Geçmişten Alınmayan Dersler. <http://www.tyb.org.tr> (Erişim: 25.12.2017).
- Gündüz, Ş. ve Odabaşı, F. (2004). Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3, 143-148.
- Güngör, F. (2015). Öğretmenin Kıymetini Takdir Edebilmek. *Diriliş Postası*, 23 Kasım 2015. <http://fethingor.net/dirilis-postasi>(Erişim: 03.12.2017).
- Gür, S. B. (2013). Öğretmenlerin Vasıfsızlaştırılması ve Yeniden Vasıflandırılması. XII. Geleneksel Eğitim Sempozyumu, Yeni Eğitim Sistemi, Dijital Eğitimde Öğretmenin Yeri ve Önemi, 7-8-9 Şubat 2013, Antalya.
- Güven, D. (2010). Profesyonel Bir Meslek Olarak Türkiye'de Öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27 (2), 13-21.
- İnal, K. (2008). *Eğitim ve İdeoloji*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mustan, T. (2002). Dünyada ve Türkiye'de Öğretmen Yetiştirilmede Yeni Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29, 115-127.
- Özcan, M. (2011). *Bilgi Çağında Öğretmen Eğitimi, Nitelikleri ve Gücü Bir Reform Önerisi*. Ankara: Türk Eğitim Derneği İktisadi İşletmesi.
- Özoğlu, M. (2011). Türkiye'nin Öğretmen "Yetiştirme" Politikası. 21. *Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu*, Eğitim Bir-Sen, 10-11 Aralık 2011 Ankara.
- Parlar, H. (2012). Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 193-209.
- Saiyidain, K. G. (2003). İkbâl'in Eğitim Felsefesi (Çev: Necmettin Tozlu). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Sargut, A. S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Seferoğlu, S. S. (2009). Yeterlilikler, Standartlar ve Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmeler Işığında Öğretmenlerin Sürekli Mesleki Eğitimi. Eğitimde Yansımalar. *IX: Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkması Ulusal Sempozyumu*. Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi 12-13 Kasım 2009, Ankara.
- Sönmez, S. (2007). Türk Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Okulları) Felsefesi. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 230-239.
- Sunar, L. (2015). Türkiye'de Çalışma Yaşamı ve Mesleklerin İtibarı. <http://turkeyses.net/>(Erişim: 17.12.2017).
- Şimşek, H. (1997). *21. Yüzyılın Eşliğinde Paradigmalar Savaşı Kaostaki Türkiye*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Titiz, M. T. (2000). *Okulda Yeni Eğitim*: İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Topçu, N. (1998). *Bütün Eserleri. Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tozlu, N. (2012). *Eğitim Felsefesi*. İzmir: Altın Kalem Yayınları.
- Yetim, A.A. ve Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 541-550.
- Yurdakul, S., Gür, B.S., Çelik, Z. ve Kurt, T. (2016, Kasım). Öğretmenlik Mesleği ve Mesleğin Statüsü. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi. <http://www.bulten.gen.tr/> (Erişim: 17.12.2017).

Öğretmen Mehmet Akif İnan

Hıdır YILDIRIM
TİHEK Üyesi-Yazar

Avusturyalı romancı, oyun yazarı, gazeteci ve biyograf Stefan Zweig'in, tarihte büyük dönüşümlere sebep olmuş on iki tarihi olaydaki belirleyici anlar üzerine yazdığı "İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar" adlı güzel bir eseri vardır. Zweig bu eseriyle ilgili olarak, "Çağları aşan bir kararın bir tek takvime, bir tek saate, çoğu kez de yalnızca bir tek dakikaya sıkıştırıldığı trajik ve yazgıyı belirleyici anlara, bireylerin yaşamında ve tarihin akışı içinde çok ender rastlanır. Ben böyle anları İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar diye adlandırdım; çünkü onlar, tıpkı yıldızlar gibi, hiç değişmeden geçmişin karanlığına ışık tutmaktadırlar." demektedir. Bir büyük gelişmeyi tetikleyen, önemsiz ve basit addedilebilecek küçük, çoğu zaman sıradan bir olay, bugün karşımıza insanlık tarihini etkileyen büyük bir olayı, bazen çağ açıp çağ kapatan başlı başına büyük bir hadiseyi çıkarmış oluyor. Çoğu zaman bizler, büyük hadiseyi yorumlarken onu doğuran basit ve

sıradan vakanın, bu vakanın tarih sahnesinde canlandırılması görevini üstlenen çoğu zaman isimsiz kahramanın farkına bile varmamış olabiliyoruz.

"İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar" ol-

duğu gibi şüphesiz hayatta 'insan'ın, ferdin, bir tek insanın yıldızının parladığı anlar da var. Bu anlar, insanın yaşamının akış yönünü, akış hızını değiştiren anlar. İnsanın bazen yıldızını parlatan; belki bazen de yıldızını söndüren anlar. Olumlu ya da olumsuz yönde zirveye ulaşmış insanların dramatik kavşaklarla karşılaştığına ve bu kavşaklardaki anlık yönelişlerin büyük sonuçlarının ortaya çıktığına şahit oluyoruz. İnsanın yıldızının parladığı anlarda büyük çoğunlukla yanında mesleğini mesele edinmiş bir öğretmenin olduğunu görüyoruz. Küçük bir dokunuşla resmin bütününe değiştiren bir ressamın sihirli dokunuşuyla öğrencisine dokunan bir öğretmen. Bazen bir dokunuş, bazen bir tebessüm, bazen bir küçük hediye, bazen derdine ortak oluş, bazen bir sırrı paylaşma, bazen bir özdeşleşme, akışı birdenbire değiştiriyor ve ardından bir insanın yıldızı parlamaya başlıyor.

İnsana dokunma ehliyeti taşıyan ve buna ilişkin imkân sunulan öğretmen, bir dokunuşuyla tarihi değiştirecek önemde bir gücü elinde bulundurduğunun bilincini taşıdığı anda değişir tarih. Öğretmenin,

hatası telafi edilebilir bir mesleğin mensubu olmadığının bilincini kuşanmış olması gerekir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde öğretmenlik bir idealistlik mesleğidir.

Edebiyat tarihçiliğinde bir ekol olmuş ve yetiştirdiği öğrencileriyle ideal öğretmeni öğretmenlik yaşamında örneklemiş büyük bir öğretmen olan Prof. Dr. Mehmet Kaplan, "İdeal öğretmen, gerçekte var olmayan, fakat her öğretmenin içinde ulaşılacak bir model olarak yaşayan ve onu kendisine çeken, benzetmeye çalışan bir öğretmendir. Böyle ideal bir model güzel ve iyi bir şeydir. Zira o, gerçekte var olan öğretmeni her sabah erkenden uyandırır; ona okulunu, öğrencilerini, derslerini düşündürür, yapması gereken şeyleri dikte eder. Mevcudiyetinin farkında olmasa bile, her öğretmenin içinde böyle bir ideal öğretmen vardır. O, çok ciddidir, gevşekliği asla hoş görmez. Onun gerçek öğretmenden istediği birinci şey, 'vazife duygusu'dur. Bu duyguya sahip olmayan bir kimsenin iyi bir öğretmen olmasına imkân yoktur." diye tarif etmektedir ideal öğretmeni. Öğretmenlik, bir ciddiyet mesleğidir aynı zamanda. Gevşeklik, laubalilik, tembellik, yeniliklere kapalılık öğretmeni içten içe çürüten olumsuz davranışlardır.

Öğretmenlik maddi tatmin mesleği değildir, ortaya konulan hizmetin karşılığı iki cihanda manevi tatmindir ve öğretmenlik, bu arayış içerisinde olanların başarılı olabileceği bir meslektir. Buradan hareketle, öğretmenlik peygamberlik mesleğidir, bunun bilicinde olan öğretmenler de peygamberlerin varisleridir. Öğretmenlik sadece öğretmenden ibaret de değildir. Bu çerçeveden ele alındığında imal edilmiş 'öğretmen' kelimesinin sığ kaldığı da ifade edilebilir.

"Hocalık Sanattır" adlı bir kitabı bulunan ve yalnızca örgün eğitimde rahle-i tedrisinden geçen öğrencilerini değil, sohbetleriyle toplumu yetiştirme yükümlülüğünü taşıyan Prof. Dr. Osman Öztürk, bir sohbetinde öğretmenlik sanatına ilişkin

şu değerlendirmelerde bulunmaktadır: "Öğretmenlik; tatmini maddede arayanların veya maddi bakımdan tatmin olmak isteyenlerin mesleği olarak düşünülemez. Öğretmenlik, 'yüksek ideal' sahiplerinin tatmin olacağı bir meslek olarak düşünülmemelidir. Hocalık, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji ile dersten çıktıktan sonra yorgunluk değil; haz ve heyecan duyabilenlerin mesleğidir. Öğretmen dersin nasıl geçtiğini, günün nasıl bittiğini, hafta sonunun geldiğini fark edemeyecek kadar, öğretme ve bir şeyler verme sevdalısı ve tiryakisidir. Geleceğin mühim insanların hocası olmuş olacağını, onların yapacakları hayırlı iş ve hizmetlerden dolayı dünyada büyük gurur ve haz duyacağı gibi, ahirette de hesapsız ecre nail olacağını düşünerek heyecanlanır. Öğretmenlik; ideal ve heyecanla tatlanan ve bu sayede katlanılan bir meslektir. Eğitim-öğretimin mihreri ve temel taşı öğretmendir -belki de daha doğrusu 'öğreten'. Çok lüks binalarda, çok iyi imkânlar içerisinde;

vasıflı öğretmen olmadıkça yapılabilecek fazla bir şey yoktur. Siyasetçisi, idarecisi ve velisi ile bu gerçek kavranamadıkça, havanda su dögmeye devam eder dururuz. (...) Öğretmen kimdir? İdealisttir. Hocadır, muallimdir ve öğreticidir. Velidir. Arkadaş, sırdaş ve dosttur. Rehberdir, örnektir. Çok okuyan ve çok okutandır. Takdir ve teşekkürü boldur. Yol gösterici ve yönlendiricidir."

Nurettin Topçu'nun öğretmenlikle ilgili derinlikli bir tanım içeren, öğrencilerine yönelik şu sözleri öğretmenliğe adanmış bir hayatın yargılarını ortaya koyması bakımından son derece değerlidir: "Bizim işimiz, sizin yalnız zekâlarınızı işlemeden ibaret değildir. Biz, sizin birtakım dersleri öğrenen zekâ makineleri olduğunuzu hiç düşünmedik. Şahsiyet ve halleriniz bizim hünerimizin gerçek eseridir. Bize, 'siz ne iş yapar, ne vazife görürsünüz' diye soranlar olursa onlara sonsuz bir sevinçle içimiz taşarak 'bizim vazifemiz karakter yapmaktır, şahsiyet yapmaktır' diye cevap vermede saadet buluruz." Öğretmen nitelikli toplumun inşacıdır. Birey olarak sorumluluklarının önemini idrak eden, bilgiyi

davranışa dönüştüren ve bireysel ahlakın toplumsal ahlakı oluşturduğu bir intizamlı çevrenin mebdai öğretmendir.

Sokrates, "İnsan, insan gölgesinde yetişir" diyor. Öğretmenlik yalnızca bir meslek değil, kişinin kendi kreatif yeteneklerini de katarak geliştirebileceği bir sanattır aynı zamanda. Öğretmenlik sanatı, incelikleri meşk ile edinilen ve yılların birbirine ulandığı bir süreçte meşk ile olgunlaşılabilir bir sanattır. Bu çerçevede usta-çırak ilişkisine yönelik bir gereksinim ortaya koyan ama aynı zamanda durağanlığı da reddeden bir sanattır.

Sınıfın Dışındaki Öğretmen Mehmet Akif İnan

1940'ta Urfa'da doğan, ilk gençlik çağlarından itibaren kendisini mücadelenin içerisinde bulan Mehmet Akif İnan, çok yönlü bir şahsiyettir. Mehmet Akif İnan, 60 yıllık ömrü boyunca meşgul olduğu uğraşı alanları itibarıyla tavsif edilecek olursa, şair, yazar, öğretmen, sendikacı, mütefekkir, yayıncı, hatip, aydın, sanatçı kelimeleriyle ifade edilebilecek çalışmalar içerisinde olmuştur. Mehmet Akif İnan, bütün bu unvanların ve uğraşların için fazlasıyla doldurmuş, hakkını vermiş ve her birinin icrasında ayrı ayrı büyük başarılar sergilemiştir.

Mehmet Akif İnan, 1960-1961 öğretim yılında Maraş Lisesi'nden mezun olmuş ve 1961 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yükseköğrenime başlamıştır. Çeşitli nedenlerle ara verdiği yükseköğrenimini Nuri Pakdil'in ısrar ve teşvikleriyle 1972 yılında tamamlamış, aynı yıl Uşak İmam-Ha-

tip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atanarak vefatına kadar sürdüreceği öğretmenlik mesleğine adım atmıştır.

Mehmet Akif İnan'ın 1972-2000 yılları arasında görev yaptığı okullar şunlardır:

01.12.1972-21.05.1975 : Uşak İmam-Hatip Lisesi

21.05.1975-11.05.1978 : Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü

11.05.1978-04.03.1980 : Ankara Demetevler Lisesi

04.03.1980-29.06-1984 : Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü

29.06-1984-02.04.1986 : Ankara Lisesi

03.04.1986-06.01.2000 : Ankara Fen Lisesi

Mehmet Akif İnan, alanının teorisini anlatan bir edebiyat öğretmeni değildir. Türkiye'de maalesef, edebiyat akademisyenlerinin ve edebiyat öğretmenlerinin büyük çoğunluğu yalnızca edebiyat ürünlerini tahlil ve tasnif eden bir meşguliyet içerisinde bulunmakta, özgün edebi eser üretmemektedir. Mehmet Akif İnan, kendi edebi anlayışı çerçevesinde şiir ve nesir olmak üzere eser vermiş üretken, aynı zamanda medeniyet değerleri bağlamında mesleğinin önemini farkında olarak mesleğinin çilesini çekmiş bir edebiyat öğretmendir.

1969 yılında kurucuları arasında yer aldığı Nuri Pakdil öncülüğünde çıkarılan Edebiyat dergisinde yazıları ve şiirleri yayımlanan Mehmet Akif İnan, öğretmenliğe başladığında belli bir çevrenin tanıdığı bir şair ve yazardır. 1960'lı yılların başlarından itibaren şiirleri ve yazıları yayımlanan Mehmet Akif

İnan, edebiyatın bizatihi kendisiyle meşgul olan bir edebiyat öğretmenidir. Edebiyatın yalnızca teorisini aktarmakla yetinmemiş, edebiyat teorisine ilişkin düşüncelerini ortaya koyan ve çeşitli edebi yaklaşımlara eleştiriler getiren yazılar da yayımlamıştır. Mehmet Akif İnan'ın 1972 yılında Edebiyat Dergisi Yayınları arasında yayımlanan ilk kitabı "Edebiyat ve Medeniyet Üzerine", bu çerçevedeki yazılardan müteşekkil bir kitaptır.

Mehmet Akif İnan'ın ikinci kitabı bir şiir kitabı olan Hicret'tir. Önemli ölçüde Edebiyat dergisinde yayımlanan şiirlerin yer aldığı Hicret 1975'te yine Edebiyat Dergisi Yayınları arasında yayımlanmıştır.

Mehmet Akif İnan, 1976 yılında Maveria dergisinin kurucuları arasında yer almıştır. 1976 yılından itibaren Maveria dergisinde yazı ve şiirler yayımlamış, ikinci nesir kitabı olan Din ve Uygurluk Maveria dergisinin yayınevi olan Akabe yayınları arasında çıkmıştır.

M e h m e t
Akif İnan,
1977'den itibaren Yeni Devir gazetesinde, 1985'ten itibaren Milli Gazete'de köşe yazarlığı yapmıştır. Mehmet Akif İnan'ın ikinci şiir kitabı Tenha Sözler 1991 yılında Yedi İklim yayınları arasında yayımlanmıştır.

Mehmet Akif İnan, 1977 yılında Oktay Çağlar'la birlikte Yeni Türk Edebiyatı adıyla bir ders kitabı da hazırlamıştır.

Sınıfın dışındaki öğretmen Mehmet Akif İnan, kendi alanıyla ilgili teorik bilgiyi yalnızca öğrencisine aktaran bir öğretmen değil, alanının teorik bilgisini pratiğe de dökmüş bir öğretmendir. Mehmet Akif İnan, eseri olan, tesiri olan bir öğretmendir.

Aksiyoner Öğretmen Mehmet Akif İnan

Mehmet Akif İnan, Yedi Güzel Adam'dan dışa dönük olanıdır. Yedi Güzel Adam içerisinde aksiyona ilişkin teorisini, düşüncelerini, hareket planında en fazla pratiğe dökmüş olanı Mehmet Akif İnan'dır. Mehmet Akif İnan, bir duygu ve düşünce adamı olarak şiir ve yazılarıyla ortaya koyduğu duruşu, bir hatip olarak kitleleri etkilemek ve yönlendirmek, bir sendika lideri olarak kurumsal bir bünye halinde inşa, sevk ve idare etmek suretiyle başka bir boyuta taşımıştır. Bu yönüyle Yedi Güzel Adam'ın diğer altısından farklıdır. Mehmet Akif İnan'ın Kurucu Genel Başkanlığına üstlendiği Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen; onun bir düşünce adamı olmanın ötesinde bizzat sahaya inerek düşüncesini örgüt çatısı altında somut varlığa dönüştürdüğünü ve eyleme döktüğünü göstermektedir.

Mehmet Akif İnan'ın sendikacılığı, öğretmenlik mesleğinin sorunlarına vakıf, bu sorunların çözümüne ilişkin duyarlılık taşıyan ve çözüme yönelik teklifler ortaya koyan farklı bir öğretmen profili taşıdığını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Eğitim-Bir-Sen, bürokratik bir organizasyon olarak değil bir öğretmen-

ler odası hareketi olarak doğmuştur. Eğitim-Bir-Sen'in kuruluşu sırasında sendikanın genel kurullarında ve çeşitli tanıtma toplantılarında konuşan Mehmet Akif İnan'ın içerikli konuşmaları, onun eğitimin ve eğitimcilerin sorunlarının çözümüne ilişkin kendi gözlem ve yaşanmışlıklarına dayanan bilgilere sahip bir öğretmen-sendikacı olduğunu göstermektedir.

1992-2000 yılları arasında Ankara Fen Lisesi Edebiyat Öğretmeni olarak fiilen derslere girmeyi sürdüren Mehmet Akif İnan, Eğitim-Bir-Sen Genel

Başkanlığı gibi ağır bir görevi, bir aydın sorumluluğu olarak görmüş, türlü fedakârlıklarla eğitime ve eğitimcilerle yönelik yerine getirilmesi zaruri bu görevi bihakkin yerine getirmiştir. Mehmet Akif İnan'ın bu yıllarında edebi üretim hususunda son derece kısır bir dönem geçirdiğini belirtmek gerekir.

Mehmet Akif İnan, şair, yazar ve öğretmen olmanın yanında bir iman ve aksiyon adamıydı. Mehmet Akif İnan, okuyan, yazan, düşünen, konuşan, eser veren, örgütleyen, eyleme geçen bir öğretmen olarak aradığımız ideal öğretmen profilini ortaya koymuştur.

Sınıfın İçindeki Öğretmen Mehmet Akif İnan

Mehmet Akif İnan, yazımızın girişinde ortaya konulan, Nurettin Topçu, Mehmet Kaplan, Osman Öztürk gibi büyük öğretmenlerin tarif ettiği öğretmen profiline uygun bir öğretmenlik serencamı sergilemiştir.

M e h m e t Akif İnan'ın öğretmenliğinin en başında sevgi ve şefkat gelmektedir. O öğrencilerini seven bir öğretmendir. Öğrenme eyleminin en güzel sevgi ortamında gerçekleştirilebileceğinin bilincindedir. Yakın arkadaşı Alaeddin Özdenören, Mehmet Akif İnan'ın öğretmenlik anlayışını ortaya koyan şu anekdotu nakletmektedir: "Yıl 1966. Maraş Lisesinde felsefe öğretmeniyim. Akif'ten mektup. Gerçek soyluluğun pazarlığa yanaşmayacağını bir kez daha öğreniyorum. Diyor ki: 'Çocukları sınıfta bırakma. Başımızdan geçenleri bilmiyor musun? Çocukları incitmemek için elinden geleni yap. Onları okumaya alıştı.' İçimde bir bolluk oluşuyor. Hem de ne bolluk. Çocukları okumaya sürüklüyorum. Okulun

kütüphanesine çekidüzen veriyorum. Çocuklar kütüphaneye alıyor. Beni seviyorlar. Çocuksu gözlerinin acı bakışlarını üzerimde hissediyorum. Osman Sarı, İsmail Kılıoğlu, Efendi Barutçu, Ali Doğan, Serpil Öksüz, Cafer ve diğerleri. (...)"¹

Mehmet Akif İnan'ın birlikte Milli Eğitim Bakanlığı Mektupla Öğretim Merkezi için Yeni Türk Edebiyatı ders kitabı hazırladıkları Oktay Çağlar, öğretmen Mehmet Akif İnan'a ilişkin değerlendirmelerinde, "Bence bir öğretmenin en iyi değerlendiricisi ve müfettişi öğrencileridir. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde birlikte çalışırken; onun öğrencilerinin kendisine gösterdikleri saygı ve sevgiyi çok yakından izledim. Akif'in öğretmenliği sınıflarla sınırlı kalmaz; koridorlarda, öğretmenler odasında, hatta çok zaman evinde devam ederdi. Öğrencileri çiçeğin bal özüne hücum eden arılar gibiydiler. O sert görünüşlü, ağırbaşlı insan, öğrencileriyle birlikteyken, âdeta bambaşka bir kişiliğe bürünürdü. Severdi öğrencilerini; onlar da onu severlerdi. Mesleğini ibadet eder gibi, kutsal bir görev gibi icra eden insanlardandı"² demektedir.

O k t a y Çağlar'ın değerlendirmesindeki son cümle, büyük bir öğretmen olan Nurettin Topçu'nun "40 yıl öğretmenlik

yaptım; mabede nasıl girdiysem sınıfa da öyle girdim" sözlerini hatırlatmaktadır. Mehmet Akif İnan için öğretmenlik medâr-ı mâîşet değil, peygamber mesleğini icra etmenin kudsiyetini taşıyan ulvi bir vazifedir.

Mehmet Akif İnan iz bırakan bir öğretmendir. Öğretmenliği yalnızca sınıfta icra edilen bir meslek olarak görmez, okulun dışında da öğrencile-

1. Alaeddin Özdenören, Unutulmuşluklar, İz Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 125-126

2. Oktay Çağlar, Öğretmen Mehmet Akif İnan [Mehmet Akif İnan Kitabı içinde], Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, İstanbul 2000, s. 132

riyle birlikte olacağı ortamlar oluşturarak sınıfta bıraktığı izleri daha da derinleştirir. Mehmet Akif İnan'ın öğretmenliğinin ilk yıllarında Uşak İmam Hatip Lisesinde öğrencisi olan ve daha sonra sendikacılıkta ve siyasette önemli başarılarla imza atan Hüseyin Tanrıverdi, bütün nahifliğiyle bir taşra kentinde, ideal öğretmen tipindeki bir öğretmenin ne demek olduğunu şöyle ifade etmektedir: "Mehmet Akif İnan hocam ile ilk tanışmam lise yıllarımda olmuştu. Uşak İmam Hatip Lisesinde yatılı olarak okumaya başladığımda benim edebiyat öğretmenimdi. Bir çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde ailesinden sonra ilk rol alacağı kişi şüphesiz onun eğitimini üstlenen öğretmenidir. O yıllarda bir Anadolu kasabasından çıkıp tek başına, hiç bilmediği, kimseyi tanımadığı bir okula giden bir çocuğun da tutunabileceği, kendini güvende duyabileceği tek

sığınak, sıcak, güler yüzlü ve ilgili bir öğretmendir. İşte benim için Akif İnan o kişiydi. Okul yıllarımda dış dünyayı tanıma heyecanı ile haylazlıkla ve vurdumduymaz bir tavırla günlerimiz geçerken o bizi ders kitapları dışındaki bir dünyayla tanıştırdı. Yatılı günlerimizin dışında hafta sonları evine davet ederek pazar kahvaltılarında sohbetler ettik. O sohbetler bizim için sanki bayramdı. Çünkü pansiyonda sabahları kurtlu tarhana içerken, hocamızın evinde börekler, çörekler ile kahvaltı yapıyorduk. Bu bizim için bulunmaz bir nimetti. Bu kahvaltılarda hocamız ödev olarak değil, okumamız için elimize kitaplar tutuşturdu, sonraki hafta da o kitaplardan sorular sorardı, ki okuyup okumadığımızı kontrol ederdi."³

Mehmet Akif İnan'ın Uşak İmam-Hatip Lisesi'nden öğrencisi olan ve ömür boyu Mehmet

Akif İnan'ın o ilk dokunuşunun etkisini üzerinde hissetmeyi sürdüren Yazar Arif Altunbaş, Mehmet Akif İnan'ın yön veren, akışı değiştiren öğretmenliğine işaret etmektedir:

"Uşak İmam Hatip Lisesi hayatımın en renkli, en hareketli, en verimli yıllarının geçtiği ömrümün ilk baharıdır. Ben dostluğu da düşmanlığı da, sevgiyi de nefreti de, eğriyi de doğruyu da, orada öğrendim.

İbrahim ve Nemrutla, Firavun ve Musayla orada tanıştım. Lat, Uzza ve Menatı ve onların çağdaş yansımalarını o küçücük yaşta orada gördüm. Hayatla ölüm arasındaki koşunun gayesini o okulda öğrenmeye başladım.

Birçok kıymetli bilgiyi birçok değerli hocalarımızdan öğrendik. Amabunlardan birisi vardıkiosırtındaki batının paslı bıçağıyla derse giren Büyükdoğu'nun cephesinin yiğit savaçısı Mehmet Akif İnan'dı.

Hayatımın akışı onun sırtındaki paslı bıçağın açtığı yaradan sızan kanı görünce değişti. Hayatımız milletin sırtındaki o kanı durdurmak için mücadele etmekle geçti.

Biz sevdayı, davayı, kavgayı ve Allah yolunda dimdik durmayı, ölünceye kadar bu yolda mücadelemeyi ondan öğrendik.

Nice hocalar gördük. Şüphesiz hepsinin üzerimizde hakkı vardır. Ama M. Akif İnan Hocamızın gönlümüzde ana kucağı gibi sıcacık, apayrı bir yeri vardı.

O bizim hocamızdı, birçoklarının da Akif ağabey-siydi. Onun Anadolu kıtası kadar büyük yüreğinde hepimize yetecek kadar ayrı köşk yer vardı."⁴

Eğitim-Bir-Sen'in kuruluşunda Mehmet Akif İnan'ın en yakınında bulunan, Eğitim-Bir-Sen'in

3. Hüseyin Tanrıverdi, Mehmet Akif İnan (12.07.1940-06.01.2000) [Bilge Sendikacı Mehmet Akif İnan Kitabı İçinde], Hazırlayan Hıdır Yıldırım, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2017, s. 129-1300

4. <http://www.haber7.com/yazarlar/arif-altunbas/973746-bir-akif-inan-hocamiz-vardi>

kurucuları arasında yer alan ve ilk genel sekreteri olan Gazi Eğitim Enstitüsü'nden öğrencisi Metin Selçuk, Mehmet Akif İnan'ın öğretmen davranışlarıyla ilgili kırk yıl öncesinden manzaralar aktarmaktadır.

"Hocam öğretme gayreti olmaksızın öğrenmeyi gerçekleştiren bir insandı. Dinleyen herkes duyduğu her cümlenin, her kavramın yeni olduğunu düşünürdü. Çünkü kavramların içini kendi tarzınca doldurur ve onları yeniden giydirdi. Hafızamıza değil idrakimize seslenirdi. O konuşurken sanki bir ırmak çağılırdı. Herhangi bir konudan bahsederken acaba şiir mi okuyor diye defalarca irkildiğimi hatırlarım. Geçmişten geleceğe taşıyan ve geleceği o an bize zapt-u rapt altına aldırın bir üslubu vardı. (...)

Hocam bilgiyi bir hediye gibi sunardı. Vefat edene kadar öğrencisi olduğum için mutlu, huzurlu ve kıvançlıyım. Eğitim Enstitüsü'ne ilk başladığımda bir gece yarısı eve giderken "Madem öğretmen olmaya karar verdin, Hz. Ali (R.A.)'nın şu sözünü hiç unutmayacaksın ve çocuklar, kendi çocukların da söz konusu olduğunda onları buldukları ("yaşayacakları") zamana göre yetiştireceksin" demişti. Geçen yıllarla birlikte gördüm ve şahit oldum ki, Hocamın öğretmenliğinin ve sendikal anlayışının temelinde bu kutlu öğretinin izleri çok belirgindi. Zamanın ruhu onun karanlıkları aydınlatmak için sunduğu bir mumdu adeta. Bir şey öğretirken huşu hissi uyandırır. Öğrencilerinin anı yaşaması için zamanı parmaklarında şekillendiriyordu adeta.

Hocamın öğretmenliğinde merkezden çevreye doğru hareket anlayışı vardı. Onun merkezi insandı. İnsanda olanı açığa çıkararak hitap ederdi öğrencisine. Ve onu dinleyen herkes kendisini Akif İnan çapında bir insan zannederdi. Karşısındaki büyük küçük herkese böyle yaklaşır, böyle davranırdı. Ondan hiç kimse korkmazdı ama herkes de çekinirdi. Sınıfa girdiğinde konuşmasını bekleten bir heyecan yaşattı öğrenciye. Bunu yıllar sonra bir lise öğren-

cisinden de duyduğumda Hoca hiç değişmemiş ve kendi iç heyecanını hala koruyor diye sevinmiştim. O, alanının hâkimiydi, bunu sözle asla ifade etmedi; ama bu alanda, bu öğretmenlik yaşamında "ben varım ve en iyilerden biri benim" düşüncesini hissettirirdi insana. Bununla birlikte mütevazılığın da kalesi gibiydi. Bunu o günlerde bir çocuk olan kızım bugün yaşıyormuş gibi hâlâ anlatır. Çünkü onunla bir çocuk gibi oynar ve konuşurdu. Başarılı ve sınıfta güçlü olmanın en kritik yanının alan hâkimiyeti olduğunu belirtirdi. Bunun yanı sıra iyi yapılan işin mutlaka görüleceğini, bu ülkeye ve bu millete döneceğini ifade ederdi. Öğretmen, çağının kültür, medeniyet ve sanatından nasibini alarak kendini yetiştirmiş olmalıdır anlayışına sahipti.⁵

Mehmet Akif İnan'ın Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrencisi olan ve 1995-2000 yılları arasında Mehmet Akif İnan'la birlikte Eğitim-Bir-Sen Genel Yönetim Kurulu'nda yer alarak Eğitim-Bir-Sen Genel Başkan Yardımcılığı görevini üstlenen Kamil Aydoğan, Mehmet Akif İnan'ın karizmatik bir öğretmen oluşunu örnekleyen bir anekdot anlatmaktadır.

"Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Ali Karaçalı, Arif Ay, Sabahattin Akgöl gibi arkadaşlarla aynı sınıftaydık ve Akif İnan da dersimize geliyordu.

Alâeddin Özdenören de bu yıllarda hocamız olmuştur.

O yıllarda yoğun bir sağcı solcu ayrımı ve herkesin keskin bir tarafı vardı.

Akif İnan kendine özgü bir insandı. Müslüman ve entelektüel duruşuyla, düşüncesini benimsemeyenlerin de saygı duyduğu, güncel tartışma ve olayların dışında ya da üstünde bir konumdaydı.

Akif İnan'ın dersleri, herkesin dikkat kesildiği, insanın yüreğine, duygularına hitap eden derslerdi. Onun derslerinde insanlar kendi dar dünyalarından

5. Metin Selçuk, Bilge Sendikacı Mehmet Akif İnan (Kitabı İçinde), Hazırlayan Hıdır Yıldırım, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2017, s. 173-174

çkar, dünyaya, hayata, olaylara duygu diliyle bakar-
dı.

*Herkes kendini özel, değerli ve önemli hissederci.
Kendinden olmayanları görmezden gelenler, Akif
İnan'a saygıda kusur etmezlerdi.*

*Akif İnan'ın öğretmenliği ayrı bir değerlendirme
konusu.*

Sadece bir anekdotu yazmalıyım:

*Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciyken Merhum
Alâeddin Özgür'le aynı evde kalıyorduk. Her birimiz
yurdun değişik kentlerinden gelmiştik.*

*Akşamları da çay içer, sohbet ederdik. Klasik öğ-
renci evi manzarası.*

*Bir akşam sohbet ederken konu Ankara'ya nasıl
geldiğimiz, niye geldiğimize geldi.*

*Herkes kendi hikâyesini anlatırken Alaeddin
Özgür'ün söyledikleri hepimizin dikkatini çekmişti.*

*Uşak İmam Hatip Lisesi'nde öğrenciyken, hocala-
rı Akif İnan kendi isteği ile Ankara'ya tayin olmuştu.*

*Akif İnan'dan ayrılmamak için daha lise yılların-
da olmalarına rağmen,*

Akif İnan'ın ardından Ankara'ya gelmişlerdi.

Alâeddin Özgür de bunlardan biriydi.⁶

Mehmet Akif İnan gerek öğretmenliğinde, gerek özel hayatında son derece şık giyinen bir kişidir. O, öğrencilerine önem verir, onların karşısına şık ve temiz kıyafetlerle çıkar. Ankara Fen Lisesi'nden öğrencisi Fatma Nur Hançer, Mehmet Akif İnan'ın öğretmenliğinin başında ortaya koyduğu öğretmen profilini mesleğinin sonuna kadar ısrarla sürdürdüğünü ve yılların onu yormadığını göstermektedir: *"Dersleri öğleden sonra 7. 8. saatlere rastlardı. Gece geç saatlere kadar ders çalışan çoğu arkadaşımız, günün verdiği yorgunlukla, ders sırasında uyuyakalırlardı. Hiçbir ikazda bulunmaz, sadece uyuyanın hasta olup olmadığını sorar, rahatsız olanları yurda gönderirdi. Uyuyan sıra arkadaşını dürterek uyandırmaya çalışan bir arkadaşımıza 'elleme uyusun' demişti. Hasta olmadığını, gece ders çalıştığını, 2,5 saat uyuyabildiğini öğrenince çok üzülmüştü. Çünkü sürekli ders çalışan, bir şeyler*

ezberleyen, sanattan, edebiyattan, musikiden anlamayan dünyalık insanlar olarak yetiştirildiğimizden bahseder bize çok acırdı. Derslerinde, motamot kitaba bağlı kalmazdı. Pek çok kararla bizi bilgilendirmeye çalışırdı. Ağdalı gazelleri, kasideleri, kendine has, kolayca anlayabileceğimiz bir üslupla yorumlardı. (...) "Sık sık 'Türkçe konuşamadığımız'dan bildiğimiz üç beş kelimeyi yanlış telaffuz ettiğimizden şikâyet ederdi. Şık giyinmeye özen gösterirdi. Öğretmenlikten başka pek çok önemli görevi olduğu, çok sık şehir dışına toplantılara gittiği halde derslere gelmemelik etmezdi (...)"⁷

Mehmet Akif İnan, 2000 yılının yaz aylarında Gazi Hastanesi'nde tedavi görmekte iken kendisini ziyarete gelen Ankara Fen Lisesi'nden öğrencilerinin ziyareti karşısında heyecanlanmış, adeta eli ayağına dolaşır vaziyette öğrencilerini en güzel şekilde karşılamının telaşına düşmüştür. Eğitim-Bir-Sen'in kurucularından Nurettin Sözen, bu ziyareti şöyle anlatmaktadır: *"Gazi Üniversitesi Hastanesi'nde Mehmet Akif İnan'ın yanında oturuyorduk. Ziyaretçilerin ardı arkası kesilmiyordu. 'Gelenler var' dediler. Bu gelenler farklıydı. İki kız, biri erkek üç öğrencisiydi. Ankara Fen Lisesi'nden, hocalarını ziyarete gelmişlerdi.*

Öğrencilerini karşısında gören Mehmet Akif İnan'ın hali birden değişti. Büyük bir enerji kazanmıştı sanki, dinçleşmişti.

Bizlere, 'Ahmet Bey, Nurettin Bey, Mehmet Beyciğim' diyen Mehmet Akif İnan öğrencilerine çok daha yakın ilgi gösteriyordu.

Hallerini, hatırlarını, diğer arkadaşlarını sorarken hep "güzellerim, şekerim, tatlım" diye hitap ediyordu.

Öğretmen Mehmet Akif İnan, işte buydu.⁸

Sınıfın içindeki Öğretmen Mehmet Akif İnan, müşfik, karizmatik, etkileyen, sürükleyen, ufuk açan bir öğretmendir. Öğrencileri arasında bürokraside, siyasette, sivil toplum alanında etkili görevler üstlenmiş, topluma yön vermiş çok sayıda kişi bulunmaktadır. Kısacası, Mehmet Akif İnan, iz bırakan, sıra dışı bir öğretmendir.

6. Kamil Aydoğan, Bilge Sendikacı Mehmet Akif İnan (Kitabı İçinde), Hazırlayan Hıdır Yıldırım, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2017, s. 279-280

7. Fatma Nur Hançer, Yedi İklim dergisi, S. 120, Mart 2000, s. 47

8. Nurettin Sezen, Tanıklığımla Eğitim-Bir ve Mehmet Akif İnan (1992-2000), Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2013, s. 141-142

Gelecek On Yılların Okul ve Öğretmen Profili

Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ
Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Giriş

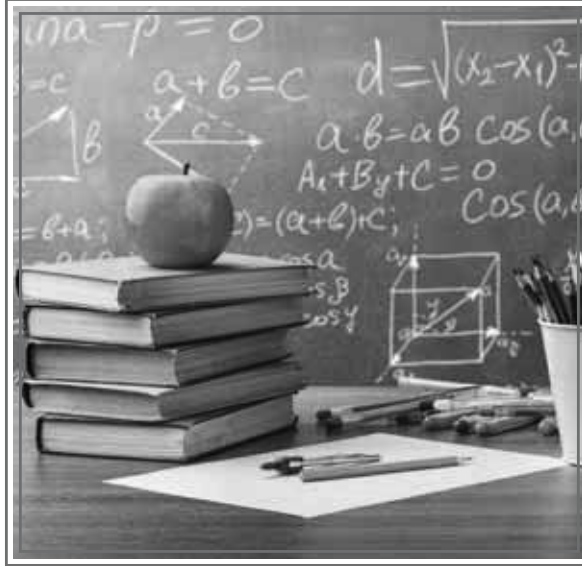
Son yüz boyunca bilim ve teknoloji ananın-da yaşanan gelişmelerin toplumlari ve toplumda varlığını sürdüren kurumları değişime zorladığına şahit olmaktadır. Toplumsal kurumlar içerisinde bu gelişmelerden en fazla nasibini alan kurum eğitim/okul olmuştur. Ziya Bursaliođlu¹, toplumda bulunan bütün kurumların, grupların ve bireylerin okula yönelik beklentileri olduğunu ve okulun bu beklentilerin hiçbirisini göz ardı edemeyeceğini ileri sürmektedir. Bu dengeyi korumak zorunda olan okuldan bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmek ve topluma yaymak görevini başarıyla yerine getirmesi, bundan da ötesi okulun ya da eğitimin bilimsel ve teknolojik gelişmelere liderlik etmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, çoğunlukla, akademik bilginin üretilmesi başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumları bünyesinde gerçekleşir. Ancak yirminci yüzyıldan itibaren okulun bilgi üretimine liderlik edemediğine tanık olmaktadır. Özellikle silah sektöründe kaydedilen gelişmeler akademik camianın dışında gerçekleşmektedir. Mevcut ha-

liyle okul, en iyimser görüşle bilim ve teknolojideki gelişmeleri takip ederek topluma ulaştırmasına yardım edebilmektedir.

Okulların yeniden bilimsel, teknolojik ve toplumsal liderlik görevini yerine getirebilmesi için tıpkı silah sektörü ya da diğer sektörler gibi öğrenen yapılar oluşturması kaçınılmaz görünmektedir. Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan kurumların büyük çoğunluğu kedilerini sanayi ötesi

topluma uygun olarak yeniden yapılandırılmalarına karşılık okulun bunu yapamadığına tanık olmaktadır. Sanayi Çağı okulu çocukların sırtına oldukça ağır bir yük yüklenmektedir. Çocuklar, küçücük bedenlerinin kaldıramayacağı ağırlıktaki içi kitap, defter, dergi, sözlük ve diğer araç-gereçle dolu çantalarını her gün evden okula, okuldan eve taşımaktadırlar. Özellikle ortaokul ve sonrasında,

birbirinden habersiz şekilde her bir öğretmen sadece kendi alanındaki bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırma amacını gütmekte, diğerlerinin yaptıkları-ettikleriyle ilgilenmemektedir. Anadili öğreten öğretmen yabancı dil öğreten öğretmen den habersizdir ve aralarında koordinasyon yoktur. Oysa ana dil öğretimi ile yabancı dil öğretimi-

1. Ziya Bursalioğlu (1991). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Pegem Yayınları, Ankara

nin koordineli bir şekilde yürütülmesi, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu birinden kopukluk ya da koordinasyonsuzluk, diğer öğretmenler arasında da süregitmektedir. Okullar, sadece öğrencilerin akademik başarılarını ölçüt olarak almakta ve onların duyuşsal yönünü tamamen ihmal etmektedir. Akademik başarı, okul açısından çok önem taşımasına rağmen yeterli değildir. Öğrencilerin iyi bir insan olma yolunda sahip olması gereken özellikleri kazanmasına da okulun öncelik etmesi beklenir. Bu bağlamda dürüstlük, güvenilirlik, açık sözlülük, yardımseverlik, toplum yararını gözetme, fedakârlık, inançlı olma, ahlaklı olma, başkanlarının haklarına saygılı olma, toplumsal ve bireysel hakların ihlali halinde meşru yollarla buna engel olmaya çalışma ve darbe gibi hukuk dışı girişimlere karşı direnme vb. değerlerin de eğitim sürecinde öğrencilere kazandırılması okulun temel görevleri arasında yer almaktadır. Ancak Sanayi Çağı toplumuna göre tasarlanan okul modeli bu değerleri kazandırmaktan uzaktır.

Mevcut Okullaşma Gerçeği

Önümüzdeki on yıllarda öğretmenlik yapacak mevcut öğretmenlerimizin ve öğretmen adaylarımızın bazı gerçeklerin farkında olmaları gerekmektedir². Bu gerçeklerin farkında olmadan etkili bir şekilde öğretmenlik yapmak imkânsız gibi görünmektedir. Bu gerçeklerden ilki, *bilgi hızındaki artıştır*. Bilgi artış hızının bir göstergesi olarak şu veriler dikkat çekicidir³. Kütüphane dernekleri her 14 yılda bir ikiye katlanıyor. İnternette doğrudan erişilebilen yüzeysel web'de 2,3 milyar belge var, bunlara her gün 7,3 milyon belge ekleniyor. Öğretmenlerin hızla üretilen bu bilgilerden hepsine ulaşması elbette beklenemez. Bunun yerine hangi bilginin kendisi ve öğrencileri için gerekli olduğu öğretmenin bilinç sahibi olması ve sürekli araştırma, inceleme ve öğrenme çabası içerisinde olması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

İkinci gerçek dünya çapında karşılıklı bağımlılıktır. Hiçbir toplum ya da ülke kendisini diğer top-

lumlardan izole ederek çağın gerektirdiği yaşam şartlarını oluşturamaz ve insan tipini yetiştiremez. Amerika Birleşik Devletleri, İsrail, Kanada, Japonya gibi ülkeler akademik/teorik alanda diğer toplumlara göre daha ileride iken Singapur, Güney Kore, Hong Kong, Çin, Finlandiya gibi ülkeler de teknolojik ilerlemelerde bunlardan geri kalmamakta hatta bazen diğer ülkelere daha ileri düzeyi yakalayabilmektedirler. Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun her toplum mutlaka diğerlerinin ürettiği bilgi, teknoloji ve yöntemlere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin en azından bir yabancı dilde başkaları ile iletişim kurabilme yeterliğine sahip olacak şekilde yetişmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte teknoloji okur-yazarlığı becerisi de öğrenciler için zorunlu hale gelmiş durumdadır.

Üçüncü gerçek ekonomik sıkıntılar ve sosyal belirsizliktir. Zengin ile yoksul arasındaki ekonomik uçurum hem uluslar hem de aileler düzeyinde giderek derinleşmektedir. Zengin uluslar ve devletler yoksullara göre kendi çocuklarına ve gençlerine daha iyi eğitim olanakları sunmaktadır. Okuldan beklenen ekonomik anlamda dezavantajlı aile çocuklarına bu dezavantajları giderecek fırsatlar sunmaktır. Diğer taraftan boşanmaların ivmesindeki artış sonucu hızla artmakta olan tek ebeveyn ile yaşayan çocuklar, göç sonucu dezavantajlı duruma düşen çocuklar, ana dilleri dışında bir dille eğitim alan çocuklar için ilave tedbirler alması okuldan beklenmektedir.

2. Peter Senge (2014). Öğrenen Okullar: Eğitimciler, Veliler ve Eğitimle İlgili Herkes İçin Bir Beşinci Disiplin Alan Kitabı. Çeviri Editörü: Münevver Çetin. Nobel Yayıncılık, Ankara.

3. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/bilgi-erisim-ve-Internet/sld002.htm>

Dördüncü gerçek teknolojik değişimdir. Günümüzde ilkokul ikinci sınıftan itibaren çocuklar akıllı cep telefonlarını kullanmaya ve internette web sitelerini açmaya alıştı. Yüzlerce ya da binlerce kilometre ötelerdeki insanlarla etkileşim yolu ile öğrenilenler okul öğrenmelerinin önüne geçti. Buna ayak uydurabilen öğretmenler, ödevlerini internet üzerinde gönderiyor ve topluyor, öğrencilere birbirlerinin ödevlerini eleştirme imkânı veriyor ve bilgi hırsızlığı yapıp yapılmadığını kontrol etmek amacıyla tarama motorlarını kullanıyor. Bunları yapamayan öğretmenler, öğrencilerinin öğrenme hızına yetişemiyor ve onların karşısında etkisiz kalıyorlar. Hatta küçük düşüyorlar. Öğrenciler artık kendi kendilerine okul, öğretmen, medya, hükümet ve birbirleri ile her türlü bilgi kaynağının meşru olarak sorgulanabileceğini öğreniyorlar.

Beşinci gerçek ise eğitim kalitesine dair hayal kırıklıklarıdır. Okullar kendilerinin neden olmadıkları birçok sorunu halletmekle yükümlüyken, kaliteli bir eğitim verme misyonlarında başarısız olmakta ve bu başarısızlık da yeni bir takım sorumluluklara yol açmaktadır. Ebeveynler çoğu çocuklarının almakta olduğu eğitimden memnun değildir. Öğretmenler, öğrencilere onların kaldıramayacağı miktarda ve sıklıkta ev ödevi vermekte ve öğrenciler kendi başlarını bu ödevleri yapmayı başaramadığı için çoğu zaman ebeveynler çocukla beraber ya da onun yerine ödevleri yapmaktadır. Üniversite eğitimi almakta olan öğrencilerin çoğu kendisini yazılı ya da sözlü olarak ifade edememektedir. İş dünyası mezun olan öğrencide istediği nitelikleri bulamamaktan yakınmaktadır.

Okulların bütün bu sorunlarla baş edebilmesi zor olmasına rağmen imkânsız değildir. Pozitivist paradigma ve Sanayi Çağı okulu bakış açısından kurtularak postpozitivist bir paradigma ile eğitim sürecine yaklaşmakla okullar bu sorunla başa çıkabilirler. Makalenin bundan sonraki bölümünde bu başlıklar tartışılmıştır.

Sanayi Çağı Okulunun Paradigması

Günümüz okulu Sanayi Çağı'nın pozitivist/akılcı paradigmasına göre yapılandırılmıştır. Bu paradigma temelde doğru aklın insani, tinsel ve doğal düzene uygulanması ile elde edilebileceğini var-

sayar. Bu bakış açısı, insanın kendisini geliştirmesinin Tanrı'nın tasarrufunda olmaktan ziyade, insan aklını kullanması yoluyla olacağını ileri sürmektedir. Sosyal bilimler ve fen bilimleri alanında bilimsel düşünme ve araştırmaya yol gösteren pozitivist paradigmanın temel özellikleri şunlardır.⁴

1. **Gerçeklik basittir.** Evren, kendi içinde tek düze, diğer sistemlerle etkileşimi olmayan, farklı farklı ve kendine özgü sistemlerin toplamından ibarettir. Bütün, parçaların toplamından ibarettir.

2. **Hiyerarşi, düzenin ilkesidir.** Sistemler, en basitten en karmaşığa kadar hiyerarşik bir sırada sınıflandırılabilir. Bu ilke, toplumsal sistemlerde kadınların, azınlıkların ve farklı ırktan olanların ikinci sınıf vatandaşlar olarak görülebileceği anlamında yorumlanabilir.

3. **Evren mekaniktir.** Evren saat gibi çalışan mekanik bir nesne ya da bir makinedir. Enerjisi bitinceye kadar belli bir düzende hareketini sürdürür.

4. **Gelecek ve yön bellidir.** Evren saat gibi çalıştığı için evrenin geleceği, en kesin bicycle, önceden kestirilebilir. İhtiyaç duyulan matematiksel modellerin oluşturulması ve yeterli hesaplama gücü ile herhangi bir sistemin davranışı kesinlikle önceden kestirilebilir.

5. **Nedensellik ilişkisi.** Newton'cu evrende parçalar arasında nedensellik ilişkisi bilindiği için bu ilişkinin sonuçlarını açıklamak da mümkündür.

6. **Değişim nicel ve birikimlidir.** Sistemler birikim yoluyla gelişirler, başka bir deyişle değişim sisteme yeni bir parça ekler.

7. **Nesnellik zorunludur.** Bilme, akıl yoluyla anlama ile mümkündür. Akıl yürütmenin ilkeleri ve süreçleri belirlenmiştir ve herkes bu ilkeleri ve süreçleri kullanarak bilinmeyen nesnel bir yaklaşımla anlama ve ölçme çabası içine girebilir.

Pozitivist paradigmanın varsayımlarına göre bilim yapmanın tek yolu akıllı kullanmaktır. Bu süreçte duygulara, değerlere, inançlara, metafiziğe ve vahiye yer yoktur. Bilim insanı bilimsel süreçlerde aklını ve duyu organlarını kullanarak bilmek istediği her şeyi öğrenme şansına sahiptir. Pozitivist

4. Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek (2006). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınevi, Ankara.

paradigma doğrultusunda tasarlanan Sanayi Çağı okulunun temel varsayımları da maddeci olmuştur.

Sanayi Çağının Okulunun Temel Varsayımları

Peter Senge⁵, Sanayi Çağı okulunun temel varsayımlarının günümüz gerçekliği ile örtüşmediğini, bunların yerine yeni varsayımların benimsenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Yazara göre sanayi çağı okulunun temel varsayımları şunlardır:

1. Okullar kontrolü elinde tutan uzmanlar tarafından işletilmektedir. Sanayi çağı yönetim modelleri, sistemi parçalara böler, uzmanlar türetir. Herkesin kendi payına düşeni yapması konusunda imkân sağlar ve başka birinin tüm sistemin işleyip işlemediğinden emin olmak için gerekeni yaptığını farz eder. Okullarda müdür, müdür yardımcısı, program geliştirme uzmanı, müfettiş ya da öğretmen olsun her bir çalışan kendi alanında uzmandır. Üst amirler, astların yapıp ettiklerini denetler. Böylece herkes uzman olduğu işi en iyi şekilde yapacaktır.

2. Bilgi, doğası gereği parçalara ayrılmıştır. Edebiyat, sanat, ve beşeri bilimler matematikten; matematik biyoloji ve yer biliminden; biyoloji ve yer bilimi de tarih, coğrafya ve psikolojiden ayrılır. Bu parçalanmış bilgi teorisi, gerçekliğe karşı sistem bakış açısına tezat oluşturmaktadır. Sistem bakış açısı, konu alanlarının birbirine bağımlı olduğunu kabul eder. Ancak Sanayi Çağı okulları bu görüşü kabul etmekte zorlanır ve bunun yerine öğrencilere hayattaki en önemli şeyin dar bilgi yığınları olduğunu aktarır.

3. Okullar 'gerçeği' konuşur. Sanayi okullarında öğrencilere 'gerçek' diye öğretilenler aslında

5. Peter Senge, adı geçen eser

sosyal olarak inşa edilmiş görüş ve yorumlardır. Öğrencilere tarihi olaylar adıyla öğretilen şeyler aslında tarihte neler olduğu ile ilgili kabul edilen hikâyelerden başka bir şey değildir. Bilimsel gerçekler olarak okutulanlar aslında faydalı olduğu kanıtlanan gerçeklik modelleridir. Öğrencilere aynı olgu üzerindeki farklı bakış açılarının karmaşıklığı değil, belirli bir problemi çözmek için tek doğru yolu öğretilir.

4. Öğrenme öncelikle bireyseldir ve rekabet, öğrenmeyi hızlandırır. Bilgi, öğretmenlerin sahip olduğu bir olgudur. Öğrencilerin bilgiyi öğretmenlerden alması gerekir. Bunun sonucu olarak öğrenme süreci bireyseldir. Fakat bu, tehlikeli bir basitleştirmedir. Örneğin 'yürümeyi öğrenmek'

yürüyen bir gruba dahil olmaktır. Dil öğrenmek, konuşarak anlaşılanlar toplumunun bir üyesi olmaktan öte bir şey değildir. Kısacası öğrenme hem bireysel hem de sosyal bir olgudur. Sanayi Çağı okulunda öğrenciler başkalarıyla rekabet etmek zorundadırlar. Rekabet her zaman kötü değildir. Başkalarıyla rekabet birçok yönden avantajlı olabilir. Ancak doğru eği-

tim, rekabetle birlikte işbirliği yapma becerisinin de öğrencilere kazandırılmasını gerektirir. İşbirliği yoluyla karşılaşılan problemlere çözüm yolu bulmak bireysel ve rekabetçi yaklaşımlara nazaran daha etkilidir.

Yeni Okulun Paradigması

Bilimsel alanda geliştirilen birçok teori Pozitivist paradigmanın temel varsayımlarının gerçekçi olmadığını ileri sürdü. Bu teoriler giderek kabul görmeye yaygınlaşmaya başladı. Bu teoriler birbirinden farklı olmasına rağmen aralarında birçok ortak yön bulunmaktadır. Yeni teorilerin meydana getirdiği bilimsel yaklaşım tarzına (paradigma)

pozitivist ötesi, akılcılık ötesi, modern ötesi, yapısalıcı ötesi, endüstriyel ötesi, kapitalizm ötesi, görgüçlülük ötesi vb. adlar verilmektedir. Biz bu makalede yeni paradigmaya Postpozitivist paradigma demeyi tercih ettik. Günümüz okulları, Sanayi Çağı'nın benimsediği Pozitivist paradigma yerine, Postpozitivist paradigmayı benimsemektedir. Yıldırım ve Şimşek⁶ bu yeni paradigmanın varsayımlarını aşağıdaki gibi tasvir etmektedirler.

1. **Gerçeklik karmaşıktır.** Değişkenlik, çeşitlilik ve karşılıklı etkileşim bütün sistem ve olguların doğal özelliğidir. Her sistem kendine özgü bir takım özellikler geliştirir.

2. **Heterarşi düzendir.** Sistemler, hiyerarşik ve piramitsel değil, aksine önceden kestirilemez karşılıklı sınırlılık, etkileşim ve hareketlerle belirlenen heterarşik düzendedirler.

3. **Evren holografiktir.** Evren, bileşenlerinin ayrıştırılıp tekrar tersi bir süreçle yerlerine yerleştirildiği mekanik bir yapı olarak anlaşılabilir; "her şey" birbiri ile ilintilidir, her parça bütünü bilgisini taşır.

4. **Gelecek ve yön belirsizdir.** Olasılıklar bilenebilir, ancak kesin sonuçlar kestirilemez. Geleceğin belirsizliği doğanın koşuludur.

5. **İlişkisel doğrusal değildir ve karşılıklı nedensellik vardır.** Bir sistemin parçaları arasındaki ilişkilerin yönü tam kestirilemez. Örneğin A'nın B'ye neden olması yerine belki A ve B karşılıklı etkileşerek birlikte evrimleşir ve değişirler.

6. **Değişim morfogenetiktir.** Düzen düzensizlikten doğabilir. Sistemler nicel değişimlerden çok nitel değişimi yansıtacak şekilde çeşitlilik, açıklık, karmaşıklık, karşılıklı nedensellik ve belirsizlik gösterirler.

7. **Gözlemci belli bir bakış açısına sahip katılımcıdır.** Gözlemci, gözlenenenden soyutlanmış ve uzak değildir. Nedensellikten ziyade bakış açısı vardır. Her gözlemcinin bakış açısı o ana kadar sahip olduğu deneyimleri tarafından belirlenir. Gözlemcinin deneyimleri kendisine özgü olduğu için ortak bir bakış açısından söz edilemez. Bir manzaraya bütün yönlerden bakamayız, o manzarayı sadece kendi bulunduğumuz noktadan görebili-

riz. Bunun için bakış açımız gerçekliğin tamamını yansıtmaktan uzaktır. Herhangi bir olguya ilişkin bütüncül anlayış ancak çoklu bakış açıları yoluyla elde edilebilir.

Postpozitivist paradigma tek bir doğrunun olmadığını iddia eder. Tek doğruya ve egemen düşünceye dayalı anlayış yerine özne merkezli, çoğulcu bir bakış açısına vurgu yapar. Bu paradigma, bilimin nesnel bilgi üretme süreci olmadığını, bilimsel sürecin dünyanın göreliliğini temel alan bir süreç olduğunu vurgular. Bu paradigmadan yola çıkarak çalışan bir araştırmacı, katı kurallar ve ilkeler ortaya koyan bağımsız genellemeler yapmak yerine, elde ettiğini genelleştirebilmek için araştırmanın yapıldığı ortamın özelliklerini temel alan benzer araştırmalara ilişkin önerilerde bulunabilir. Son olarak postmodern paradigma gerçeğin, bilginin ve doğrunun sosyal kurgular olduğunu iddia eder. Fen bilimlerinde kullanılan yöntemin sosyal bilimlerde uygulanmayacağını varsayar.

Postmodern Okulun Temel Varsayımları

Postmodern okul, Bilgi Çağı okulunun varsayımlarının ötesine geçer, bunların yerine yeni varsayımlarla hareket eder. Bu bakış açısına göre okul bir makineden daha çok yaşayan bir sistemdir. Peter Senge⁷, son yüz yıldaki bilimin her şeyin %99'undan fazlasının boşluk olduğunu ispat ettiğini, kalan %1'lik kısmın bile proton ve elektron gibi küçük parçacıklar değil, kendilerini o atom içindeki boşlukta gösterebilen elle tutulabilir özellikler olduğunu ifade etmektedir. Tıpkı Senge gibi Prof. Dr. Necmettin Erbakan⁸ atom içerisindeki boşluğu anlatırken şu tabirleri kullanmaktadır:

Peki, bu atom dediğimiz şey nasıl bir şeydir? Elektron mikroskopuyla gelip bunun içerisine girdiğimiz zaman, güneş ile dünya arasındaki çok büyük uzaklık gibi, atomdaki protonlar ile elektronlar arasında daha çok büyük bir boşluk olduğunu görüyoruz. Bunun manası şudur: Madde diye her tarafını dolu olarak gördüğümüz cismin içerisine girdiğimiz zaman gerçekten müthiş bir boşlukla karşılaşılıyor. Biz dolu zannediyoruz.

7. Adı geçen eser

8. Necmettin Erbakan, (2013). Davam. Milli Gazete Ankara temsilciliği.

6. Adı geçen eser

Halbuki bunun aslı dolu değil. Ya neymiş? Boşluk. Ama ne boşluğu? Efendim işte madde dediğimiz şeyin içerisinde bir elektron, bir nötron, bir de proton var. Çekirdek ile elektron arasında, dünya ile güneşin arasındaki boşluğun on misli daha büyük bir boşluk var.

“İnsani ölçütlere vurulduğunda bu “şey” yani madde bizim vücut olarak adlandırdığımız aslında görüldüğü kadar maddesel olmayan bir oluşumdur” diyor Peter Senge. Kendisinin varlığı bile şüpheli olan maddeyi esas alarak, gözleme ve ölçmeye dayalı olgusal bir yolla bilim yapmanın doğru olmayacağı ortadadır. Günümüz okulunun benimsediği ya da benimsemek zorunda kalacağı postpozitivist paradigma maddenin varlığından dahi şüphe duymaktadır. Okul, bir makine olmaktan yaşayan bir sistem, bir organizma olarak görülmektedir. Senge yaşayan bir sistem olarak okulun ve bu sistemin işletmecisi olan öğretmenlerin şu temel varsayımlara sahip olması gerektiğini ifade etmektedir:

- Okul, öğrenme merkezli olmaktan öğrenci merkezli olmaya doğru değişim göstermelidir.
- Okul, homojenliği değil, çoklu zekâları farklı öğrenme stillerini kapsayacak şekilde çeşitliliği desteklemelidir.
- Okul, bilgileri ezberlemek ve doğru cevaplar bulmak için çabalamaktan ziyade karşılıklı bağımlılık ve değişim dünyasını algılama esaslarına dayalı olmalıdır.
- Öğretmenler, eğitim sürecine dahil olan herkes tarafından kullanımda olan teoriler üzerinde düşünmelidir.
- Öğretmenler, çocuklar ve yetişkinler için farklı akademik konuların anlamlı öğrenme deneyimlerinden nasıl etkilendiğini keşfetmelidir.
- Öğretmenler, bir toplum olarak, okulu okul yapan öğretmenleri, öğrencileri ve ebeveynleri bir toplum olarak görmeye ve sağlıklı toplumlar inşa etmek için aileleri, arkadaşları ve farklı kurumları birbirine bağlayan sosyal ilişkiler ağlarına eğitimi yeniden entegre etmeye başlamalıdır.

Okulu canlı bir sistem olarak gördüğümüzde bütün yönetici ve öğretmenlerin sürekli olarak

öğrenmek zorunda oldukları bir okul tasarlama-ya başlamak zorunda kalacağız. Bu şekilde tasarlanan bir okul sürekli olarak gelişme durumunda olacaktır. Okulları yeniden tasarlamamızın yolu, yönetici ve öğretmenlerin hem bireysel hem de bir takımın üyesi olarak öğrenmelerini teşvik etme ve sağlamaktan geçiyor.

Sonuç

Okullar Sanayi Çağı'nın varsayımları ve pozitivist paradigmanın etkisiyle hareket eden kurumlar olmaktan çıkarılarak yeniden tasarlanmalıdır. Bu tasarımı gerçekleştirirken bilgi hızındaki artış, dünya çapında karşılıklı bağımlılık, ekonomik sıkıntılar, sosyal belirsizlik, teknolojideki hızlı değişim trendi, eğitimin kalitesine yönelik hayal kırıklıkları gözden uzak tutulmamalıdır. Bilginin hızına yetişebilmek çok zordur. Herhangi insanın dünyada üretilen bilginin tamamına vakıf olabilmesi tabii olarak mümkün değildir. Hangi bilginin eğitim süreci gerekli olduğu, nereden elde edilebileceği, bu bilginin mutlak bir gerçek olmayıp üreticisinin bakış açısını ve yorumunu yansıttığı bilinmelidir. Bu bilgi önce öğretmenler, ardından öğrenciler tarafından ya da iki taraf eş zamanlı olarak elde edilebilir. Ancak öğrencinin bu bilgiye öğretmen tarafından ulaşması da mümkündür. Bilgi artık dünya toplumları arasında gezen ortak bir meta haline gelmiştir. Bu nedenle bütün toplumlar karşılıklı olarak birbirlerine bağlı hale gelmiştir. Stratejik bilgilerin bazı devlet, şirket ya da bireyler tarafından gizli tutulması hali bu gerçeği ortadan kaldırmaz. Okul ve öğretmenler sosyal adaletsizlik ve kaynakların orantısız dağılımdan kaynaklanan eşitsizliklerle baş etmek zorundadırlar. Bunla birlikte diğer dezavantajlı öğrencilerin durumuna da çare bulmak önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojideki değişim hızını takip etmek ve öğrencilerin teknolojiyi doğru kullanma becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bütün bunlara bağlı olarak okulun var olma nedeni olan eğitimin kalitesini artırmak okulun en önemli görevleri arasında kendisini göstermektedir. Geleceğin öğretmen profili bütün bu güçlüklerle baş edebilecek bir öğretmeni yetiştirmeyi ve hizmet içerisinde yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Asım'ın Nesli Yolunda Bir Zaruri İhtiyaç: Öğretmen Akademisi ve Öğretmen Bilimleri Enstitüsü

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Giriş

Öğretmenlik mesleği mübarektir. Bu mesleğin mensupları da kuşkusuz ki, öğülmüş ve seçilmiş üstün insanlar olmak durumundadır. Dolayısıyla, öğreteceklerini öğretmeye başlamadan önce veya öğretirken, geçmeleri gereken çok önemli ve ayrıcalıklı eğitim öğretim süreçlerinin olması bir yandan zarurettir. Bunun içindir ki, "öğretmen akademileri" düşüncesinin çok önemseni, uygulama esnasında da değeri düşürülmeden, öğretmenler arasında ciddi bir yarış ve rekabete konu olacak derecede yüksekte kurgulanan bir yapı olarak ciddiye alınması gerekmektedir. Öğretmen Akademilerinin öğretmenlerin yaz tatili boyunca meşgul olacakları sıradan bir yer olarak değil, görevlerinde en üst basamaklara erişmeleri

ve bürokratik terfileri için şart olarak görülen bir süreç olarak değerlendirilmesi esas olmalıdır. Diğer yandan öğretmenlerimizin yaz tatillerini de değerlendirecek şekilde "Öğretmen Bilimleri Enstitütüleri" kurulmalıdır. Bu enstitülerde öğretmenlerimizin yüksek lisans ve doktora ders programları yaz tatillerini kapsayacak şekilde yapılmalıdır. Bu yazı kapsamında konu üzerinde detaylı düşünce ve önerilerimiz yer alacaktır.

Öğretmen Akademisi

Halihazırda İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde değişik alanlarda öğretmenlerimizin özellikle yaz tatillerini değerlendirmek, zenginleştirmek amaçlı "Öğretmen Akademileri" adı verilen ve daha çok kişisel gelişim konularıyla yüklü kısa süreli eğitim programları açılmaktadır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde İstanbul Üniversitesi, İstanbul Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü ile yapılan protokoller kapsamında "İstanbul Öğretmen Akademileri" adıyla yürütülen bu çalışma kapsamında "İstanbul Öğretmen Akademileri"; Sanat Akademisi, Müzik Akademisi, Bilim Akademisi (Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk-İslam Düşüncesi ve Bilimi Enstitüsü, Bilim Olimpiyatları Enstitüsü), Lisan Akademisi, Edebiyat Akademisi, Aktör Öğretmen Akademisi adıyla 6 akademi yer almaktadır (<http://akademi.istmem.com/>).

Öğretmen Akademisi adı altında açılan bu programların elbette ki öğretmenlerimize katkıları vardır. Ancak, bizim kastedtiğimiz Akademi, bu

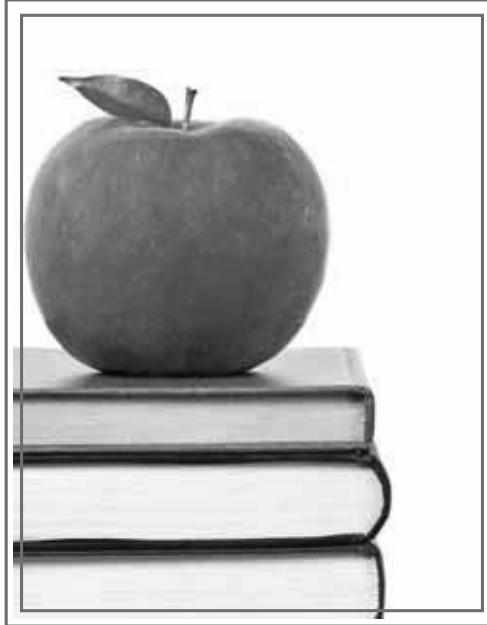

değildir. Tüm ülke tarihinde öğretmenlerimizi kapsayacak şekilde, yarışma ve yeterlik sınavları ile girilen ve belli bir formasyon kazanımını müteakip mezun olunan ve bu mezuniyetin neticesinde de terfi ve görevde yükselmeye konu olacak bir başarı hedeflenmelidir.

Bilindiği gibi, geçtiğimiz yıllarda Milli Güvenlik Akademisi vardı, asker ve sivil bürokrasiyi kaynaştırmak, ortadan üste doğru bürokrasiyi devlet ve millet menfaatleri doğrultusunda belirli noktalarda buluşturmak amaç ve hedefi ile önceleri yılda bir kez sonrasında yılda iki dönem olmak üzere "müdavim" kabul ederdi. Bu yapı ortadan kaldırıldı. Harp Akademileri içerisindeki bu yapının ortadan kaldırılmasının yararlı mı

olduğu, yoksa 15 Temmuz'a giden sürece katkı mı sağladığı gibi konular üzerinde bir değerlendirmeye gitmenin lazım olduğu kanaatindeyim. Ancak eğitim bürokrasisinden de müdavimlerin takip ettiği bu yapının aslında geçmişte "Enderun" benzeri bir düşüncenin küçük bir izdüşümü olarak tasarlandığını hatırlayarak ve hatırlatarak, mesleki yeterlik ve yükselme için; öğretmen bürokrasisinin daha verimli ve başarılı olabilmesi bakımından şu anki uygulamaların dışında doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçek bir Öğretmen Akademisi kurulması üzerine düşüncelerimi ifade etmek istiyorum.

Meslek adlarıyla akademilerin çok başarılı örnekleri bulunmaktadır. Bunların devam edenlerinden ilk hatırlanması gerekeni kuşkusuz ki "Türkiye Adalet Akademisi"dir. Hakim ve savcılık mesleğine intisap edeceklerin alındığı 15.06.1985 tarihli ve 18785 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile adli ve idari yargı hâkim ve savcı adaylarının yetiştirilmelerini sağlamak üzere Ankara'da Adalet Bakanlığına bağlı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim

Merkezi kurulmuştu. Avrupa Birliğine katılım sürecinde üye ülkelerdeki mevzuata ve uygulamalara uyumu sağlamak üzere, adalet alanında eğitim ve diğer bazı görevleri yerine getirecek bağımsız bir kurumun oluşturulması gündeme gelmiş ve 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu, 23.07.2003 tarihinde kabul edilmiştir. 4954 sayılı Kanunla tüzel kişiliğe sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan Türkiye Adalet Akademisi kurulmuştur.

Hâkimler, savcılar, noterler ve yardımcı personel ile talep halinde avukatların eğitimi, hukuk ve adalet ile ilgili konularda ilgili birimlere görüş bildirme, hukuk ve adli konular ile mesleki konular

hakkında danışmanlık hizmeti vermek, toplum ihtiyaçlarına uygun araştırma, inceleme ve yayın hizmetleri, adli, askeri yargı hakim - savcılar ile idari yargı hakimlerinin meslek öncesi eğitim ve stajları gibi konular bu akademinin görev ve ilgi alanları içerisinde. Keza Akademi, Misyonunu şu şekilde ifade etmektedir: "Adalet ve Hukuk alanını ilgilendiren gelişmeleri yakından takip etmek, Bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları ile özgün bilgi üretmek ve toplumla paylaşmak, İnsan haklarına ve hukuka uygun, adil ve hızlı yargılama beceri-

sinin kazandırılmasına yönelik eğitimler vermek, Ulusal ve uluslararası alanda projeler yapmak ve paydaşlar ile birlikte çözümler üretmek.", Vizyonunu: "Adalet ve Hukuk alanında model alınan eğitim ve araştırma kurumu olmak" ve hedeflerini de: "Türk ve İslam dünyasında ilişki kurulmadık ülke kalmaması, özellikle Ortadoğu ve Afrika'daki ülkelerle diyalog kurulması, İslam ülkelerinde görev yapan hâkim ve savcılara Türkiye'de uygulanan UYAP sisteminin aktarılması, Adalet Akademisi'nin yüksek lisans ve doktora eğitimi yaptırabilecek fonksiyona ulaştırılması, Hakim ve Cumhuriyet Savcılar ile adaylarının yabancı dil eğitimlerinin Akademi aracılığı ile sağlanması, Gö-

rev yapan tüm hakim ve Cumhuriyet savcılarının görev alanları ile ilgili uzmanlık eğitimi almaları, Mahkeme Başkanlığına ve Başsavcılığına atanacaklara, bu görevlerine başlamadan önce kişisel gelişim eğitimleri aldırılması" olarak belirlemiştir (<http://www.taa.gov.tr/sayfa/turkiye-adalet-akademisi-hakkinda/>).

Mesleki akademiler arasında yine başarı ile devam ettirilen bir diğer örnek ise bankaların kendi bünyelerinde mesleğe kabul ettikleri elemanlarını mesleki formasyon kazandırmak amacıyla aldıkları eğitim öğretim süreci olarak gerçekleştirdikleri Bankacılık Akademisi'dir.

Yani, şu anda uygulanmakta olan Öğretmen Akademileri adıyla sürdürülen faaliyetler, öğretmenlerimizin kişisel gelişimlerine, mesleki yeterliliklerine fayda sağlasa bile bu kısıtlı bir düzeyde kalabilmektedir. Bundan ziyade, gerçekten mesleğin Enderun'u niteliğinde bir yapının kurulmasının hedeflenmesi gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Sn. Yusuf Tekin'in geçtiğimiz günlerde bu konuda medyada yer bulan açıklamaları Öğretmen Akademisi konularında Bakanlığın önemli adımlar atacağını göstermekle birlikte, içerik itibarıyla zenginleştirilmeye ve daha kalıcı bir yaklaşım içinde tasarlanmaya muhtaç olduğunu göstermektedir: *"Bir aksilik olmazsa önümüzdeki eğitim öğretim yılından itibaren hizmet içi eğitim mekanizmasını, sürecini daha akademik biçimde planlayan, öncesinde öğretmen arkadaşlarımızın neye ihtiyaç duyduğunu tespit edecek ve ardından bu eğitim sürecini yönetecek bir öğretmen akademisi kavramı ve kurumu üzerinde çalışıyoruz. Önümüzdeki yıl, öğretmen akademileri çok farklı kategorilerde çok farklı isimlerle beraber kurum-sallaşmış olacak. Hizmet içi eğitimleri bu anlamda ciddi bir revizyondan geçirmiş olacağız."* Öğretmen akademilerinde, öğretmenlerin kendilerini geliştirmek istedikleri alanlara yönelik taleplerini karşılamaya dönük bir planlamanın yapılacağını ifade eden Tekin, «Bu bizim için iki yönlü bir süreç. Bazen biz öğretmenlerimizden faydalanıyoruz, bazen biz öğretmenlerimize yeni şeyler sunuyoruz.» dedi (<http://www.trthaber.com/haber/egitim/ogretmen-akademileri-aciliyor-319348.html>).

Buradan hareketle bizim Öğretmen Akademisi önerimiz şu şekilde olacaktır:

Mesleğe kabul edilen tüm öğretmenlerin altı aydan az olmamak üzere devam edecekleri bir mesleki oryantasyon eğitim programı düzenlemek. Bu program uzaktan eğitim biçiminde de olabilir. Uzaktan eğitime yönelik materyaller hazırlanır, merkezi sınavlarla ölçme ve değerlendirme gerçekleştirilebilir.

Kıdemli öğretmenler arasından yönetici sınıfa ayrılacaklar için altı ay veya bir yıldan az olmamak kaydıyla yarışma sınavı ile girilen bir kısmı örgün, bir kısmı uzaktan eğitim modeli ile gerçekleştirecek bir eğitim programı ve yine başarı sınavına dayalı bir ölçme ve değerlendirme yapacak bir oluşum.

Bunun dışında Akademinin üstleneceği diğer görevler de şu şekilde olabilir:

Öğretmenlik mesleğinin gelişimi ile ilgili çalışmalar yapmak, Ulusal ve uluslararası alanda mesleki gelişmeleri, eğitim metodolojileri ve teknolojilerini izlemek ve bu gelişmelere uygun eğitim programları hazırlamak, meslek mensuplarının yetiştirilmeleri, yetişmiş meslek mensuplarının gelişimi için ulusal ve uluslararası nitelikte kurs, seminer, sempozyum, çalıştay, vb. eğitim programları düzenlemek, üst düzey yöneticiler için mesleki iyi uygulamaların paylaşımı ve mesleki uygulamaların uluslararası standartlarda gelişimi için programlar hazırlayıp sunmak, Mesleki eğitim ve gelişim programları için kitap, dergi, bülten, kurs, seminer, el kitapları, eğitim broşür ve katalogları, vb. eğitim malzemeleri hazırlamak, sağlamak, Sürekli mesleki gelişim için web tabanlı, elektronik ortamda mesleki eğitim ve öğrenim programları geliştirmek ve düzenlemek, paket programlar hazırlamak, hazırlamak veya bunları dışarıdan sağlamak, bu amaçla kurslar, seminerler, konferanslar, sempozyumlar ve eğitim programları düzenlemek, Sürekli mesleki gelişimin düzenli izlenmesi amacıyla bilgi bankası oluşturmak, Akademinin etkili ve verimli bir şekilde çalışması için uzman personel, donanım, eğitim ortamı, vb. konularda gerekli organizasyonu yapmak, uzmanlık çalışma grupları oluşturmak, yönetmelik ve yönergeler hazırlamak, eğitimle ilgili her alanda ve konularda ilgili konularda ilgili mercilere ve kamuoyuna görüş bildirmek.

Öğretmen Bilimleri Enstitüsü

Öğretmenlerimizin akademik kariyer yapma konusunda dönemler içerisinde iş yüklerinden, derse girme sorumluluklarından kaynaklı sıkıntıları bulunmaktadır. Öğretmenlerimizin kendi alanlarında veya eğitim-öğretimle ilgili alanlarda yüksek lisans ve doktora derslerine devam edebilmeleri bir hayli güç, zahmetli, yıpratıcı olabilmektedir. Bunun içindir ki, seçilecek bir pilot üniversite üzerinden sadece öğretmenlere açık olacak şekilde yüksek lisans ve doktora programları uygulanmalıdır.

Yine bilindiği üzere, halihazırda faaliyetlerini sürdürmekte olan Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü benzeri, gerekirse yatılı faaliyet gösterecek bir "Öğretmen Bilimleri Enstitüsü" oluşturularak, öğretmenlerimizin ders dönemlerini yaz tatillerine denk gelecek şekilde tamamlatabilmelerine imkan sağlanmalıdır.

Bu vesile ile Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), hakkında çok kısa bir bilgi yararlı olacaktır. 1952 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Birleşmiş Milletler arasında imzalanan teknik yardım anlaşması çerçevesinde kurulan TODAİE, yalnızca ülkemizin değil, Türkiye'nin yakın coğrafyasını oluşturan Ortadoğu, Balkan ve Kafkas coğrafyasının saygın kamu yönetimi enstitüsü vasfını kazanmıştır. TODAİE yalnızca teorik bilginin verildiği bir akademik kurum değil, aynı zamanda bürokrasinin deneyim paylaşım merkezi olma hüviyetine sahiptir. TODAİE, kamu yönetimine yönelik olarak eğitim, araştırma ve yayın faaliyetleri ile ülkemizde ve Dünyada da bilinmektedir. Enstitü'nün yüksek lisans programları, Avrupa Kamu Yönetimi Akreditasyon Birliği tarafından akredite edilen Türkiye'deki tek yüksek lisans programıdır. Aynı biçimde Enstitü'nün altı dergisinden biri olan Amme İdaresi Dergisi, SSCI tarafından endekslenmektedir. Enstitü'nün araştırma faaliyetleri kamu yönetimine yön vericidir. TODAİE, günümüzde ülkemiz ve yakın coğrafyasının Modern Enderûn' u olma vasfını kazanmıştır. Bu doğrultuda, TODAİE 2015 yılı başında, Azerbaycan'da Devlet İdarecilik Akademisi ile birlikte Azerbaycan Kamu Bürokrasine yönelik olarak Kafkasya Kamu Yönetimi Araştırma ve Eğitim Merkezini hayata geçirmiştir. Enstitü, geçtiğimiz iki yıl içerisinde,

Türkçe Göç Yönetimi ve Afet Yönetimi yüksek lisans programları yanında İngilizce dilinde eğitim veren International Advanced Public Executive Master Programme (APEP) ve Political Science and Public Administration PhD. Programme'ı açmıştır. 2015-2016 Akademik yılında, 340'a yakın kamu görevlisi yüksek lisans ve doktora programlarına kayıt yaptırmış, bunlardan 40'ı 12 dost ve kardeş ülkedendir (<http://www.todaie.edu.tr/genel/sunus.php>).

Öğretmenlerimizin kendi mesleki bilgi ve birikimlerini akademik olarak en üst seviyeye çıkarmalarına imkan verecek olan bu kurumun sadece yaz aylarında faaliyet göstermesi ile dahi büyük bir verimlilik elde edilebilir ancak, kuşkusuz ki sadece yaz aylarına yönelik kalması başat önerimiz değildir. Yaz ayları önerimiz, öğretmenlerimizin vakitlerinin bu aylar itibarıyla daha müsait olmasından ve kendi mesleki faaliyetlerinin sekteye uğramaması arzusundandır.

Bu sistemin ilk başta maliyeti üzerine birtakım çekinceler ileri sürülebilir. Bununla birlikte sosyal sorumluluk projeleri kapsamında büyük özel teşebbüs kuruluşlarının özendirilmesi ile, kampanyalar yoluyla hızlı bir şekilde her yıl birkaç bine varan sayıda öğretmenin yüksek lisans ve doktora yapabilmesinin önü de açılır. Yine böyle bir enstitü ile özellikle kardeş coğrafyalardan da öğrenci kabulü mümkündür. Çok da yararlı olacağı kuşkusuzdur.

Elbette hemen her üniversitemizde Eğitim Bilimleri Enstitüleri başta olmak üzere, öğretmenlerimizin devam edebildiği pek çok yüksek lisans ve doktora programı bulunmasına rağmen böyle bir yeni yapılanmanın oluşturulmasının faydası üzerine tartışmalar ve itirazlar da olabilecektir. Tüm bunları göze alarak, TODAİE örneğinde olduğu gibi, her üniversitemizde yöneticilerimizin devam edebileceği pek çok yüksek lisans ve doktora programına rağmen böyle bir yapının oluşturulmasının sağladığı yararı doğru değerlendirmek ve adeta bir modern Enderun düşüncesiyle olaya yaklaşmak daha doğru olur düşüncesiyle hareket etmek lazımdır.

Öğretmenlik mesleği tüm diğer mesleklerden daha üstün nitelikleri gerektiren, zor ve kutsal bir

meslektir. Bu mesleğin mensuplarının yetiştirilmesi de, geliştirilmesi de çok daha özenli, sistemli yapıları kurmaya bizleri mecbur etmektedir.

Öğretmenlerimize diğer meslek mensuplarına sunulanlardan daha az ve aşağıda kendilerini mesleki bakımdan geliştirme imkânı sunamayız. Aksine, her meslek mensubunu yetiştiren öğretmenlerimize her şeyin en yükseğini, en büyük imkanları sunmak zorundayız.

Ülkemizde pek çok köklü üniversitemiz ve bunların çok sayıda yetkin akademisyen ve yöneticileri fazla uzun olmayacak bir dönem içinde "Öğretmen Bilimleri Enstitüsü"nü kurup, devamlılığını sağlama imkân ve kabiliyetine sahiptir.

Özellikle Araştırma Üniversiteleri kapsamı içerisinde yer almayan Üniversitelerimiz için bu, tam da bir fırsattır. Çok sayıda, nitelikli yüksek lisans ve doktora öğrencisi almak, bunları eğitim-öğretim camiamızın ihtiyaç duyacağı özelliklerle mücehhez kılmak noktasında bir yarış olacağı açıktır.

Milli Eğitim Bakanlığımızın da, mesleki örgütlerin de öğretmenlerimizin akademik ve mesleki gelişiminde çok önemli bir rol ve fonksiyon taşıyacak bu yapılara bir an önce kavuşabilmemiz için mücadele etmeleri yerinde ve yararlı olacaktır.

Sonuç

Öğretmenlerimiz için ne yapsak azdır. Ancak bu kutlu mesleğin mensuplarının Asım'ın neslini yetiştirmek gibi zorlu ve kutlu görevlerini ifa ederken kendilerini de her yönden daha mükemmel hale getirmek ve mesleklerinde en yüksek tatmini bulmak gibi bir fırsatlarının da olması lazımdır. Bunun içindir ki, öncelikle "Öğretmen Akademisi"nin işlevsel hale getirilmesi elzemdir. Adı Öğretmen Akademisi, içerik itibarıyla sayıları piyasada mebzul miktarda olan kişisel gelişim kurslarından farklı olmayan bir yapılanma ile öğretmenlerimize çok

da büyük fayda hasıl edemeyeceğimizi görmeliyiz. Öğretmen Akademisi'ni basit bir kişisel gelişim kursu olarak ele alırsak tarihi bir fırsatı daha kaçırmış oluruz. İçini doldurarak, sürekli daha da iyisini hedefleyerek bir yol almak gerekmektedir.

Öte yandan, Öğretmen Bilimleri Enstitüsü, öğretmenlerimizin yaz tatillerinde yüksek lisans ve doktora ders dönemlerini başarmaları bakımından eşsiz bir fırsat sunacaktır. Sadece yaz tatilleri ile de kısıtlı düşünmez daha geniş ve ufuklu bakarak tasarlırsak, dost ve kardeş coğrafyalardan da öğrenci takviyesi ile uluslararası saygınlığı olan bir kurum oluşturma fırsat ve imkânı yakalayabileceğimizi unutmamalıyız.

Milli Eğitim Bakanlığının bu iki önerimizi de gerçekleştirirken mutlaka ağırlığını koyması, ayrıca mesleki sivil toplum örgütleriyle dinamik bir ilişki içinde bulunması başarı için şarttır. Aceleyle getirilen, sadece isimleri kullanılarak, yapmış gibi yapılar oluşturulacak yapılar fayda yerine ilerde yapılabilecekleri de engelleyeceği ve kıymetsiz hale getireceği içindir ki, yapılmaya daha iyidir. Bu bakımdan mutlaka bu alanda artık çok köklü mazileri olan, birikimleri ile dünyada saygınlık kazanan Üniversitelerimizden de, akademisyenlerimizden de istifade edilmelidir.

Milli Eğitim Bürokrasimiz için de her iki kurumun adeta bir modern Enderun vazifesi göreceği, yüzlerce yıllık eğitim sorunlarının çözümünde aklın ve birikimlerimizin çok daha iyi bir şekilde devreye gireceği de hiç hatırdan çıkarılmamalıdır.

Kaynaklar

- <http://akademi.istmem.com/>
- <http://www.trthaber.com/haber/egitim/ogretmen-akademileri-aciliyor-319348.html>
- <http://www.taa.gov.tr/sayfa/turkiye-adalet-akademisi-hakkinda/>
- <http://www.todaie.edu.tr/genel/sunus.php>

Öğretmen Eğitiminde Model Önerisi: Okuryazar Öğretmen

Doç. Dr. Nail YILDIRIM
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Öğretmenlik mesleği insan odaklı ve insana hizmet vermesi bakımından önemli görülmektedir. Tarihe mal olmuş bir çok insanın öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri incelendiğinde ortak vurgunun; öğretmenlik mesleğinin insanlığa hizmet etme açısından değerinin ölçülemezliği ve öğretmenlik mesleğinin kritik bir öneme sahip olması üzerine yapılmış olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2016). Öğretmenlik mesleği özellikle insan yetiştirme konusunda büyük önem taşımaktadır. Öğretmen yetiştirme insan yetiştirme planlarının kalbi olarak görmektedir (Buts, ??, akt. Sönmez, 2007)

Öğretmen yetiştirme, adayların seçimi, hizmet öncesi eğitimi, uygulama dönemi ve bu dönemdeki izleme-değerlendirme çalışmaları, meslekte yetiştirme gibi konuları kapsamaktadır (Çelikten, Şanal, Yeni, 2005). Türkiye’de eğitim sisteminden sorumlu birim olan Milli Eğitim Bakanlığı ise öğretmen yeterliliklerini “Eğitime-Öğretme Yeterlilikleri”, “Genel Kültür Bilgi ve Becerileri” ve “Özel Alan Bilgi ve Becerileri” adı altında üç başlıkta toplamıştır (MEB, 2002). Ancak bu üç alanda öğretmen yetiştirme konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler alan bilgisi, eğitim nosyonu, eğitim psikolojisi, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme, özel eğitim gibi farklı alanlarda kendilerini yetersiz görebilmektedirler (Yıldırım, 2016). Benzer sorunlar, ulusal ve uluslararası araştırmalar tarafından da ortaya konulmaktadır (örn., Ekinci, 2010; Korkmaz ve diğerleri, 2004; 268; Veenman, 1984: 143; Seferoğ-

lu, 2004; Doğan, 2005; OECD, 2004; Akyüz, 2003; Özen, 2006; Üstüner ve diğerleri, 2009; Gelbal, Kelecioğlu, 2007; Demetriadis v.d., 2003; Akbaşlı, 2010; Gündüz ve Odabaşı, 2004; Erdem ve Akkoyunlu, 2002; Başaran, 2005).

Öğretmen yetiştirme sorunu genelde tüm ülkenin sorunu olduğu gibi özelde öğretmen yetiştiren kurumların da sorunu olmak durumundadır. Öğretmen yetiştiren kurumlar tarafından konuyla ilgili olarak yapılan kongre ve çalıştaylar nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda farkındalığı artırmaktadır. Örneğin, Eğitim Fakülteleri Dekanları Konseyi çalışma raporları (EFDEK, 2012) ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nin düzenlediği “Öğretmen Yetiştirmede Teori-Uygulama Çalıştayı, (2013)” gibi rapor ve çalıştaylarda öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen yetiştirmede niteliklerin artırılması hususunda farklı çalışmaların yapılması gerektiği önerilmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada nitelikli öğretmen yetiştirme konusunun öğretmen yetiştirme kurumları tarafından bir proje dâhilinde ele alınabileceği öne sürülmektedir ve öğretmen eğitiminde kaliteyi artırmak için her kurumun kendi ihtiyaçlarına yönelik bir öğretmen niteliklerini artırma modeli önerebileceği öne sürülmektedir. Bu çalışmada diğer öğretmen yetiştirme kurumlarına örnek olarak önerilen modelin amacı: Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırmak üzere “kuramı uygulamaya taşıyabilen okuryazar öğretmen” yetiştirebilmektir.

Bu çalışmada önerilen ‘öğretmen eğitiminde kaliteyi artırma’ (okuryazar öğretmen yetiştirme)

modeli Şekil 1'de gösterilmektedir. Bu model altı temel bileşenden oluşmaktadır:

1. Kavramsal ve düşünsel etkinlikler,
2. Sanatsal etkinlikler,
3. Öğretimde yeni düzenlemeler,
4. Öğretmenlik uygulamasında yeni düzenlemeler,
5. Eğiticilerin eğitimi,
6. Sanal takip.

Her bileşenin kendi içerisinde alt uygulama bileşenleri bulunmaktadır. Temel bileşenlerin ve uygulama alt bileşenlerinin amacı ve uygulama biçimleri aşağıda verilmektedir:

Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırmak üzere önerilen birinci bileşen; **1. Kavramsal ve düşünsel etkinliklerdir**. Bu alt bileşenin uygulanmasının amacı öğretmen adayı öğrencinin eğitim kavramına (nosyon) ilişkin düşünce üretebilmesi, eğitim disiplinine ilişkin paradigma geliştirmesidir. Bu amaca ulaşmak üzere iki çalışma (1.1, 1.2) planlanmıştır. Birincisi **1.1 Sistemik kitap okuma** uygulamasıdır. Bu uygulamada öğrenciler tarafından birinci sınıftan itibaren ders kitabı dışında eğitim içerikli olmak üzere her dönem beş kitap okunması amaçlanmaktadır. Okunan her bir kitap için ilişkilendirilen dersin finalinde bir açık uçlu soru ile kitap-ders ilişkisinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Böylece her dönemde beş olmak üzere toplamda sekiz dönemde (8x5=40) kırk kitap okunması sağlanabilecektir. Diğer bir uygulama **1.2 Eğitime ilişkin bir fikrim var** yarışmasıyla öğretmen adaylarının eğitimi düşünmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

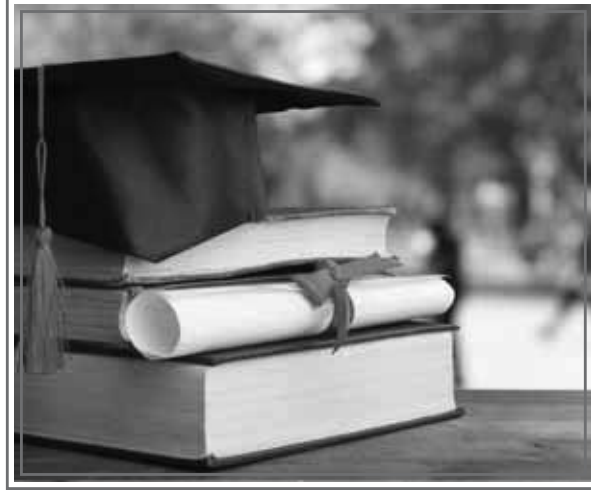
Önerilen ikinci bileşen; **2. Sanatsal çalışmalardır**. Bu alt bileşenin uygulanmasının amacı;

öğretmen adayı öğrencinin öğretmenlik sanatına ilişkin beceri kazanması, tutum geliştirmesi böylece mesleğe ilişkin davranış olarak kabul edilen öğretmenlik rolünün hakkını verebilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu amaçla üç çalışma (2.1, 2.2, 2.3) planlanmıştır: **2.1 eğitim içerikli belirlenen film izleme, 2.2 eğitim içerikli kısa film yarışmaları düzenleme, 2.3 eğitim içerikli sahne oyunları (skeç, tiyatro vb.) hazırlama ve sunma**. Bu amaçla birinci sınıftan itibaren tüm öğrencilerin sistematik olarak eğitim içerikli filmler (koro, ekim düşü, 3 idiot, her çocuk özeldir, black, ölü ozanlar derneği, patch adams, özgürlük yazarları günlüğü) izlemeleri sağlanacaktır. Öğrenciler ayrıca 2.2 eğitim içerikli kısa bir film çekme veya 2.3 eğitim içerikli bir sahne oyunundan birisini seçerek me-

zun olmadan önce bu uygulamaları gerçekleştireceklerdir.

Önerilen üçüncü bileşen **3. Öğretimde yeni düzenlemelerdir**. Bu bileşende önerilen uygulama **3.1. Öğretim ilke ve yöntemleri ders saatini seçmeli ders olarak çoğaltmaktır**. Bu uygulamanın amacı; bilgi ile öğretme arasında köprü durumda olan bu

ders saatinin halen üç saat olarak uygulanmasının yetersiz görülmesi düşüncesidir. Bu dersin seçmeli ders saatleri uygulama ağırlıklı 6 saat şeklinde çoğaltılması öğretmenlik becerisine katkıda bulunacaktır. Bu amaçla tüm programların öğretim programlarına seçmeli ders şeklinde uygulamalı öğretim yöntem ve teknikleri I ve uygulamalı öğretim yöntem ve teknikleri II adıyla iki ders eklenecektir. Bu derslerin toplamı 9 saate çıkacaktır. Bu dersler birbirini izleyen üç dönem (4. 5. 6. dönemler) şeklinde verilecektir. İlk dönemde (4. dönem) bu dersin teorisi, ikinci ve üçüncü dönemde (5. 6. dönemler) uygulaması verilecektir. Bu ders kapsamında fakülte bünyesinde eğitim programları ve öğretim anabilim dalı koordinatörlüğünde eğitici birimi belirlenecektir. Bu derslerin zorunlu ders

saati ve seçmeli ders saatleri oluşturulan eğitici birim tarafından yürütülecek ve dönem sonlarında rapor verilecektir.

Üçüncü bileşenin ikinci alt bileşeni; **3.2. Öğretim materyal hazırlama yarışması yapmaktır.** Bu uygulamanın amacı öğretimde materyalin önemini kavratmaktır. Bu amaçla her bir programda her bir öğrenci kendi materyallerini hazırlayacaklardır. İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile ortak değerlendirme komisyonları oluşturulacaktır. Belirlenen materyaller yakın üniversitelerin ilgili program materyalleri ile oluşturulacak ortak değerlendirme komisyonu tarafından dereceye giren materyallerin belirlenmesi yapılacaktır. Dereceye giren öğrenciler ders danışmanı ile birlikte ödüllendirilecektir.

Üçüncü bileşenin üçüncü alt bileşeni; **3.3. Uygulamalı sınıf yönetimi dersi (seçmeli ders olarak ekleme).** Bu uygulamanın amacı; öğretmenliğin asıl uygulama alanı olan bu ders saatinin halen iki saat ve teorik olarak uygulanmasının yetersiz görülmesi düşüncesidir. Bu dersin seçmeli ders saatleri uygulama ağırlıklı 2 saat şeklinde çoğaltılması öğretmenlik becerisine katkıda bulunacaktır. Bu amaçla tüm programların öğretim programlarına seçmeli ders şeklinde uygulamalı sınıf yönetimi dersi olarak 1 ders eklenecektir. Bu derslerin toplamı 4 saate çıkacaktır. Bu dersler birbirini izleyen iki dönem (5. 6. dönemler) şeklinde verilecektir. İlk dönemde (5. dönem) bu dersin teorisi, ikinci dönemde (6. dönem) uygulaması veri-

lecektir. Bu ders kapsamında fakülte bünyesinde eğitim yönetimi ve denetimi anabilim dalı koordinatörlüğünde eğitici birimi belirlenecektir. Bu derslerin zorunlu ders saati ve seçmeli ders saatleri oluşturulan eğitici birim tarafından yürütülecek ve dönem sonlarında rapor verilecektir.

Önerilen dördüncü bileşen; **4. Öğretmenlik uygulamasında yeni düzenlemelerdir.** Bu alt bileşenin uygulanmasının amacı öğretmen yetiştirmede kuram-uygulama bütünlüğünün sağlanmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaca ulaşmak üzere iki çalışma (4.1, 4.2) planlanmıştır. Birincisi **4.1. Mentor öğretmenlik uygulamasıdır.** Bu uygulama için İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yapılması önerilmektedir. Halen fakülte bünyesinde yürütülen öğretmen yetiştirme alanlarında öğrenci kontenjanı kadar il milli eğitimde görev yapan öğretmenlerden öğretmen adayı öğrencilerimize mentorluk yapacak gönüllü öğretmenler belirlenecektir. Belirlenen öğretmenlere eğitim fakültesi bünyesinde mentorluk eğitimi ve sertifikası verilecektir. Öğrencilerimiz ikinci sınıfın başında yani 3. dönemlerinde belirlenen öğretmenlerle bir araya getirilecek ve mentorluğun planlaması yapılacaktır. Öğretmen adayı öğrencilerimiz mezun olana kadar 3 yıl boyunca mentor öğretmenleriyle birlikte çalışmalar yapacak, derslerini izleyecek, materyal hazırlıklarını birlikte planlayacak ve 4. sınıfın son döneminde öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında yaptıkları çalışmalardan oluşan bir dosyayı ders danışmanına verecektir. Ders danışmanı bu dosyayı öğretmenlik uygulaması dersinin değerlendirmesinde kullanacaktır. Mentor öğretmene her yıl bir öğrenci eklenecektir. Toplamda 3 öğrenciyi geçmeyecektir. Mezun olan öğrencinin yerine yeni öğrenci mentorle çalışmak üzere eklenecektir. Öğretmenlik uygulamasında diğer bir çalışma **4.2 Akademik çalışma odaları uygulamasıdır.** Bu uygulama valilikler ile üniversiteler arasında imzalanan eğitim işbirliği protokolü çerçevesinde okullarda açılan akademik çalışma odalarının kullanılmasını öngörmektedir. Öğretmen adayı öğrencilerimizin öğretmenlik uygulamaları dersi kapsamında kendilerine belirlenen danışman hocalarının uygulama gününü uygulama okulunda rehber öğretmenle birlikte geçirmesi ve

öğrencinin gelişmesini 14 hafta boyunca haftada bir gün olmak üzere izlemesidir. Böylece kuram-uygulama bütünleşmesi kolaylaşacaktır.

Mentor öğretmenin hizmetleri, haftalık 2 ders saati ile ücretlendirilecektir (Mevzuata uygun olması halinde).

Önerilen beşinci bileşen **5. Eğiticilerin eğitimidir**. Bu amaçla fakülte bünyesinde gerçekleştirilen **5.1 akademik paylaşım seminerlerinin** temasını öğretmen yetiştirme olarak belirlemek ve her hafta bir paylaşımın gerçekleşmesini sağlamaktır. Bundaki amaç eğiticilerin kendilerini öğretmen yetiştirme konusunda güncellemelerine katkıda bulunmaktır.

Önerilen altıncı bileşen **6. Sanal takiptir**. Bu alt bileşenin amacı, uygulamaya geçen öğretmeni adaylık sürecinde ve bir öğretim yılında izleyerek sisteme uyumunda yardımda bulunmaktır. Bu amaçla **6.1. Sisteme atanan öğretmenin danışmanı tarafından 2 mesleki yıl izlenmesi alt bileşeni uygulanacaktır**. Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa yürütülecek çalışmada sisteme atanan öğretmenin akademik uygulama danışmanı tarafından 2 öğretim yılı sürecinde sanal takibinin yapılarak izlenmesi sağlanacaktır. Akademik danışmanı yılda bir kez de saha ziyaretinde bulunabilecektir. Bu konuda akademik danışmanın verdiği hizmetler mevzuata uygun olması halinde ücretlendirilecektir.

Modelin Uygulanmasına Yönelik Çalışma İlkeleri

Bu modelin işe koşulmasında aşağıdaki çalışma ilkelerinin takip edilmesi önerilmektedir:

1. Modelin uygulanması için Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Milli Eğitim Bakanlığı ile görüşmeler yapılarak gerekli izin ve onaylar alınacaktır.

2. Model için bir danışma birimi ve uygulama biriminin oluşturulması önerilmektedir. Buna göre danışma birimi Fakülte Yönetim Kurulu üyeleridir. Uygulama biriminin adı; Öğretmen Eğitiminde Kaliteyi Artırma Birimidir. Bu birimin üyeleri; Dekan ve Dekan Yardımcılarının koordinatörlüğünde her programdan görevli bir akademisyen, bir araş-

tırma görevlisi ve öğrenci sınıf danışmanlarından oluşmaktadır.

3. Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırma birimi, her öğretim yılı başında olmak üzere her ayın ilk Cuması olmak üzere yılda 10 toplantı yaparak süreci izleyecek ve öğretim yılı sonunda raporlar düzenleyecektir.

4. Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırma birimi projenin uygulama alt bileşenleri için kendi içerisinde alt gruplara ayrılacaktır. Buna göre birim içerisinde kitap okuma grubu, sanat grubu, öğretim uygulamaları grubu, öğretmenlik uygulama grubu, eğiticilerin eğitimi grubu ve sanal takip grubu bulunacaktır.

5. Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırma birimi, projede taraf olacak iç ve dış paydaşları belirleyerek proje hakkında bilgilendirme yapacaklardır.

6. Proje, yapılandırmacı yaklaşıma uygun, öğretmen adayı öğrencilerimizin aktif katılımıyla yürütülecektir.

7. Projenin uygulanması, ilgili tüm birimlerin (iç ve dış paydaşlar) görüş ve önerileri doğrultusunda esnek bir çalışma şeklinde yürütülecektir.

8. Proje kapsamında mezun öğrencilere yaptığı çalışmaları gösteren performans belgesi verilecektir.

9. Projenin değerlendirilmesi amacıyla mezun öğrencilerle görüşme, projeye katılmayan ve katılan öğretmen adayı öğrencilere yönelik tutum ölçekleri ve uygulamadan alınacak değerlendirme çalışmaları yapılacaktır.

10. Materyal yarışmaları, yakın illerdeki eğitim fakülteleri ile ortaklaşa planlanmaktadır. Bu amaçla ilgili fakültelerinin yönetim birimlerince de görüşmeler yapılacaktır.

11. Sanal takip çalışması Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa yürütülecektir. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı ile görüşmeler yapılarak onaylar alınacaktır.

12. Projeyi izlemek amacıyla programın bilgisayar yazılımı yapılacaktır. Hazırlanacak bu yazılım programı sayesinde proje izlenebilecek ve 8. dönem sonunda mezun olmaya hak kazanan öğrencilere performansları doğrultusunda yaptığı tüm

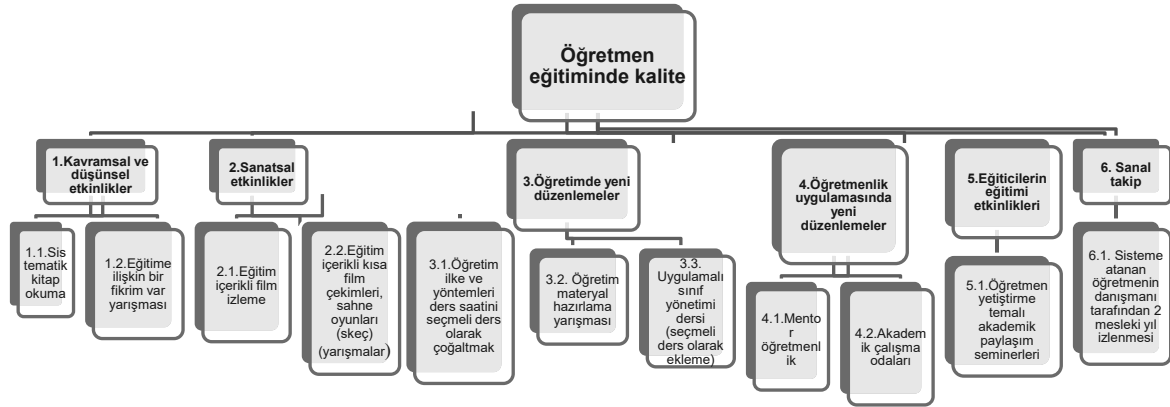
çalışmalar hakkında rapor (performans belgesi) verilebilecektir.

13. Mezun öğrencilerin istihdamını kolaylaştıracağı düşüncesiyle uygulanan proje özel okullara da tanıtılacaktır.

14. Proje kapsamında aşağıdaki başlıkta çalışmalar planlanmaktadır: Öğretmen aday öğrenci-

lerde kavramsal ve düşünsel duyarlılığın artırılması, öğretmenlik rolünü geliştirecek sanatsal çalışmalar, öğretimde yapılacak yeni düzenlemeler, uygulamada yeni düzenlemeler, eğitimcilerin (akademisyen) eğitimi, sanal takip. Bu çalışmalar Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Öğretmen Eğitiminde Kaliteyi Artırma Modeli

Şekil 1. Öğretmen eğitiminde kaliteyi artırma modeli tüm bileşenler çizelgesi

Kaynakça

- Akbaşlı, S. (2010). Öğretmen yeterlilikleri hakkında ilköğretim denetçilerin görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 13-36.
- Akyüz, Y. (2003). Osmanlıdan günümüze öğretmen istihdam ilke ve politikalarına eleştirel bir bakış. *Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamı Sempozyumu*. Ankara: Eğitim-Sen.165-188.
- Başaran, M. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, (3) 163-177.
- Çelikten, M., Şanal, M., Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2) 207-237.
- Demetriadis, S., Barbas, A., Molohides, A., Palaigeorgiou, G., Psillos, D., Vlahavas, I., Tsoukalas, I. Ve Pombortsis, A. (2003). "Cultures in negotiation: teachers' acceptance/resistance attitudes considering the infusion of technology into schools", *Computers & Education*, 41, (1) 19-37.
- Doğan, C. (2005). Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme politikaları ve sorunları. *Bilgi*, 35, 133-149
- EFDEK, (2012). Eğitim Fakülteleri Dekanları Konseyi, <https://cms.inonu.edu.tr/tr/cms/efdek> adresinden 30 Mayıs 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Ekinci A. (2010). Aday öğretmenlerin iş başında yetiştirilmesinde okul müdürlerinin rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 63-77. Işık, A., Çiltaş, A., Baş, F. (2010). Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmenlik Mesleği *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2010 14 (1): 53-62.
- Erdem, M. & Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi Okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri. *Journal Of Qafqaz University*, 9, 125- 132.
- Gelbal, S. Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 33: 135-145.

- Gündüz, Ş., Odabaşı, F. (2004). Bilgi çağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* 3 (1) 7-15.
- Korkmaz, İ., Saban, A. ve Akbaşlı, A. (2004). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlükler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 226-277.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (2002). Öğretmen yeterlilikleri. Ankara: Milli Eğitim.
- OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) (2004). Learning for tomorrow's world first results from PISA 2003. *The Learning Environment and the Organisation of Schooling*. Web:<http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/58/59/33918026.pdf> adresinden 13 Aralık 2004 tarihinde erişilmiştir.
- Öğretmen Yetiştirmede Teori-Uygulama Çalıştayı. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. 26 Kasım 2013. Tokat.
- Özen, R. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin hizmet içi eğitim programlarının etkilerine ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2),141-160.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sönmez, A. (2007). Türk öğretmen yetiştirme (öğretmen okulları) felsefesi. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*. (230-239).
- Üstüner, M. Demirtaş, H., Cömert, M. Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, (17) 1-16.
- Veenman, S. (1984). Perceived problems of beginning teachers. *Review of Educational Research*. 54 (2), 143-178.
- Yıldırım, N. (2016). Professional readiness level of candidate teachers: A qualitative evaluation. *Journal of Education and Training Studies*. 4 (3) 72-81.

Öğretmenin Kimliği

Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Dini İlimler Fak. Öğretim Üyesi

Giriş

Öğretmen (muallim), toplumun maddi ve manevi birikimlerini elde etmesi ve korumasında, birey ve toplumların manen ve madden gelişmesinde, kalkınmasında, milletin maddi ve manevi birikimlerini, ailevî, hukukî, ahlâkî, dinî, kültürel, sanatsal, estetik, dilsel, geleneksel, ekonomik, entelektüel, siyasal, eğitimsel, zamansal vd. donanımlarını koruması, geliştirmesi, zenginleştirmesi ve gelecek nesillere aktarmasında en birincil, en hayati toplumsal unsurdur.

Öğretmenlik, toplum mimarlığıdır. Öğretmen, toplum imarçısıdır. Öğretmenler, toplumun bugününü, yarınını, hatta geçmişini inşa eden, toplumun yaşanılır bir dünyada varlığını sürdürmesi için sürekli imar işinde bulunan mimarlardır. Milletler, öğretmenlerin yaptığı işlerle, bireyleri öğretmenlerin emanetinde, aydınlık görüşünde, sevgi ve merhamet çemberinde yetişmekle ayakta dururlar. Güçlü toplumlar, öğretmenlik mesleği ve öğretmenleri güçlü olan toplumlardır. İyi öğretmenler yetiştiren ve bireyleri iyi öğretmenler tarafından yetişen toplumlar, sağlam toplumlardır.

Öğretici ve eğitici olarak öğretmen, sağlıklı ve başarılı sosyalleşmede rol oynayan en önemli kişilerdendir. Öğretmen, ferdin topluma

karışmasında, toplumla kaynaşmasında, insan olarak ortaya çıkarken toplumdan bir şeyler alması ve topluma bir şeyler vermesinde hayati konumda olan bir kişiliktir. Öğretmen, kişinin toplumun inanç, kültür, değer, norm ve davranış kalıplarını öğrenmesi, içselleştirmesi ve dışsallaştırmasında *anahtar toplumsal aktörlerden* biridir.

Öğretmen, ferdin topluma sağlıklı bir şekilde katılmasında, fert ile toplum arasındaki diyalog ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulmasında en önemli öznelerdendir. Ferdin ailesinden aldığı insanî birikimlerini toplum sahnesinde daha güçlü bir şekilde korumasında belki de en önemli kişi, öğretmendir.

Öğretmen, fert ile toplumun birlikte hayatîyetlerini sürdürmesinde, bilhassa çocuk ve gencin sağlam bir şekilde yetişmesi ve böylece sağlıklı toplumun mütemadiyen kurulması, imarı, inşası, ikamesi ve idamesi için varlığı zorunlu bir şahsiyettir.

Öğretmen, ailede, fertte ve toplumda güzel ahlâkın hakim olmasında, değer ve erdemlerin toplumu kuşatmasında, fert ve toplumun bilgi ile, amel/eylem/hareket ile buluşması ve böylece kimliğini bulmasında en asli toplumsal varlıklardandır.

Bütün bunlardan dolayı öğretmenin kimliği hayati bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır: Öğretmen kimdir? Hangi nitelikler bir insanı öğretmen kılmaktadır? Öğretmeden bahsettiğimiz zaman, hangi sıfatlar akla gelmektedir? İyi, güzel, sağlıklı ve mutlu bir toplum tesis etmek ve gelecek nesillere böyle bir toplum emanet etmek istiyorsak, bu ve benzeri soruların cevabını bulmak için gayret göstermeliyiz.

Aydın İnsan Olarak Öğretmen

Öncelikle öğretmen aydın kimliğiyle varlık kazanan ve toplumsal hayatta güçlü bir şekilde vücut bulan bir öznedir. Aydın öğretmen, kendisinin, çevresinin, toplumun, öğrencilerinin yetişmesi, bilgi ve amel ile mücehhez olması için *sorumluluk* hisseden, sorumlu davranan, *duyarlı* bir kişiliktir. Öğretmen, aydın kimliğiyle gelenek ile yeniyi buluşturabilen, yeniye ve yeniliklere açık, çevresinde, toplumunda, okulunda, camisinde, şehrinde, mahallesinde, sokağında, evinde olanlara karşı duyarlı, sorgulayıcı nitelikleriyle öne çıkar.

Öğretmen *entelektüel*dir; açık görüşlüdür; yeni fikirlere açıktır; önyargılı hareket etmez; toplumun aydınlanmasında, açık fikirli/görüşlü olmasında, çeşitli zindanlara düşmemesinde aydın sıfatıyla mücadele eder.

Öğretmen, öğrencilerine doğru düşünmeyi, sorgulamayı, tahlil etmeyi, eleştirel düşünmeyi, bozucu değil, yapıcı olmayı öğretir; bu noktada onları eğitime tâbi tutar. Kapalılığa, bağnazlığa, fanatizme, dar görüşlülüğe, içten pazarlıklılığa, çıkarıcılığa karşı bir duruşu/vaziyet alışması olan öğretmen, öğrencilerine de bu özellikleri aktarmak için didir.

Öğretmen, aydındır; öğrencilerine, topluma, dünyaya, tabiata, tarihe, eşyaya, olanlara aydınlık zihni, ruhu, gönlü, iradesi ve aklıyla bakar. Öğrencilerine ve çevresine üretken aklıyla yaklaşır. Öğretmen aydın niteliğiyle toplumda edilgen bir pozisyonda değil, tersine etken, fail, aktif özne konumunda bulunan, bilgisi, görgüsü, tutumu, davranışı, fikri ve aklıyla mütemadiyen topluma bir şeyler kazandırmaya/vermeye çalışan ve toplumdan da kendini aynı bağlamda besleyecek unsurları alan bir kişidir.

Öğretmen aydın bir kimlik sahibi insan olarak toplumun imarına çalışan, toplumla hemdert olan, öğrencilerine düşkün, öğrencilerinin sorunlarına duyarlı, öğrencilerinin problemlerine cevap bulmaya, çözümler üretmeye çalışan, öğrencilerinin iyi yetişmesi için her türlü çabayı gösteren münevver bir insandır.

Öğretmen, mütemadiyen bilgiyle buluşan, okumaya asla ara vermeyen, zengin okumalar yapan, toplum içinde edilgen değil etken olan, topluma bilgi ve bilinciyle yön veren, öğrencilerini sürekli doğru bilgi ve bilinçle buluşturan aydınlık bir kişiliktir.

Velhasıl öğretmen aydın insandır.

Emanet İnsanı Olarak Öğretmen

Emanet toplumu, fert, grup ve kurumların, yöneten ve yönetilenlerin, emanet kurallarına riayet ettiği, emanetin gereğini yerine getirdiği, emaneti ehline verdiği, dolayısıyla emanete hiyanet etmediği toplumdur. Emanet ilkelerinin geçerli olduğu, emanet bilincinin yüksek olduğu toplumda emanetler ehline teslim edilir.

Esasen güven, toplumsal hayatta insanların birbirlerini emanet almaları ve emanet görmelelidir. Hayat bize emanettir. Hayatı sürdürmek, bu emanete güvenle sahip çıkarak olur. İşte söz konusu emanet bilincini kuşanmış bir toplum inşasında öğretmenin rolü büyüktür.

Öğretmen, öğretmenlik işini emanet bilinciyle yapan aydın insandır. Emanet, öğretmenin en ayırt edici niteliklerindedir. Öğretmen öğrencilerine ve topluma emanet bilinciyle yönelir, onları emanet olarak, kendisine yapılmış en değerli hazineler değerinde emanet olarak görür. Bundan dolayı da öğrencilerine gözü gibi, hatta daha da öte eğilir, onları sarıp sarmalar, korur, kollar. Öğretmen öğrencileri yetiştirmek ve topluma iade etmek üzere emanet olarak alan emin münevver insandır. Mütemadiyen öğrencileri emanet olarak alır, yetiştirir ve sonra emaneti sahibine tevdi eder.

Emaneti ehline vermek esastır, şarttır, zorunluluktur. Öğretmen eğitimde, öğretmede, yetiştirmede emanet ehlidir, emanete ehliyetlidir ve liyakat sahibidir. O sebeple kendisine verilen ema-

netin kıymetini bilir, onu geliştirerek, besleyerek, büyüterek, koruyarak tutar, vakti geldiğinde sahibine, topluma teslim eder.

Velhasıl öğretmen emanet insanıdır.

Güven İnsanı Olarak Öğretmen

Bugün bütün dünyada, bütün toplumlarda, bütün toplumsal ortamlarda, bütün toplumsal ilişkilerde bir güven sorunu olduğu açıktır. Güven sorununa bağlı olarak bir sevgi, saygı, samimiyet, özen, nezaket, dürüstlük, emanete sahip çıkma, sözünde durma, ahde vefa, özveri, medeniyet, hak-hukuka riayet ile ilgili ciddi sorunlar olduğu çok nettir. Çok bariz bir şekilde anlaşılıyor ki, insanlığın bir güven dünyası, güven toplumu inşa etmeye ihtiyacı bulunmaktadır. İşte öğretmen, bu ihtiyacın karşılanmasında en önemli aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çağdaş güvensizlik dünyasında insanlığın en acil ihtiyacı olan güvene kavuşması için güven/eminlik/emanet/doğruluk/güzel ahlak anlayışına başvurma zorunluluğu vardır. Emin/güvenilir insan olarak öğretmen, bu zorunlu ödevin yerine getirilmesinde çok önemli bir konuma sahiptir.

Öğretmenin olmazsa olmaz sıfatlarından biri, güvendir. Öğretmen güvenilir insandır, güven insanıdır. Öğretmen *emin* bir kişidir. Toplum ve öğrencileri öğretmene güvenle bakar, güvenilir insan olarak bakar. Bundan dolayı aileler, çocuklarını, gençlerini, bireylerini güvenle öğretmene teslim ederler, emanet ederler. Güven insanı olarak öğretmen, dürüstlük abidesidir. Yalana başvuramaz, yalanı öğretmez, yalanla yaşamaz. Söz ve eylemiyle, tutum ve davranışlarıyla öğrencilerine doğruluğu, dürüstlüğü, konuştuğunda doğru söylemeyi, söz verdiğinde yerine getirmeyi, emaneti yerine vermeyi öğretir. Yaptıkları ve söyledikleriyle tutarlı bir kişilik sahibi olan öğretmen, güvenilir insanın, emin kişinin nasıl olması gerektiğini bizzat kendinde göstermek suretiyle öğrencilerine öğretir, yaşatır.

Öğretmen, güven insanı olmak itibarıyla toplum içinde saygın bir kişidir. Emin insan olarak öğretmen, toplum bireylerinin güvenle, içtenlikle, rahatlıkla, gönülden, gönül rahatlığıyla, hiç tereddüt etmeden kendisine yaslanabildiği, en kıymetli

varlıkları olan çocuklarını kendisine emanet edebildiği dürüst kimliğiyle temayüz eder.

Velhasıl öğretmen güven insanıdır.

Hareket İnsanı Olarak Öğretmen

Öğretmen, aydın ve emin olmanın bir gereği olarak hareketli, hareket içinde, hareket ile olan bir insandır. *Hareket felsefesiyle*, "harekette bereket vardır." diye düşünerek *hareket* eder. Hareketin varoluşsal bir mesele olduğunun bilinciyle hareket eder, harekete geçer, hareketsizliğe savaş açar. Hareketin var olmak, hareketsizliğin yok olmak olduğunu bildiğinden hareket halinde yaşar, toplumu, öğrencilerini harekete geçirir. Amel, eylem, aksiyon, hareket, öğretmenin en ayırt edici, en kimliklendirici niteliklerinden biridir.

Öğretmen söylediklerini hareketleriyle ortaya koyar. Öğretmen, toplumda özne, fail, etken olmaklığıyla toplumu harekete geçirir. Öğretmen toplumun muharrik gücüdür. Öğrenciler ve toplum, öğretmende hep hareket görürler, dinamizm, yürüme, koşma, say u gayret görürler. Öğretmen, insanlar için bir şeyler yapmanın derdi içinde olduğundan hep koşar, bilgi almak ve öğretmek için koşar, toplumun problemlerini çözmek için koşar. Yardım için harekete geçer ve harekete geçirir.

Velhasıl öğretmen hareket insanıdır.

Toplum İnsanı Olarak Öğretmen

Öğretmen, sorumluluk sahibi bir aydın olarak toplum insanıdır. Toplumun hizmetindedir. Toplumu aydınlatmak, toplumun sorunlarının çözümüne koşmak, toplumun dertlerine karşı hep uyanık bir bilinçle sahip olmak ve öyle hareket etmek, öğretmenin ayrılmaz bir veçhesidir.

Öğretmen, bireysel, egosantrik, asosyal, içe-kapanık bir kişilik değildir. Tersine *topluma açık*, toplumda olan, toplumla olan, toplumda olanları takip eden, topluma karışan/katılan, bilgisi, görüşü, eylemi, hareketi, oturduğu kalkışıyla toplumla birlikte olan, toplumun bir parçası olan, toplumun tanıdığı bir insandır. O toplumu tanır, toplum da onu tanır.

Toplum insanı öğretmen, toplumda kardeşliğin egemen olması, barışın belirleyici olması, küs-

künlüklerin, hasetlerin, gıybetlerin, çekişmelerin, kötü meraklaşmaların, düşmanlıkların, kavgaların en aza indirilmesi için gayret gösterir. Bu çerçevede gördüğü olumsuzluklara karşı gücü yeterse eliyle, yetmezse diliyle, ona da gücü yetmezse, kalpten buğz ile mücadele eder.

Öğretmen, toplumda olanlara karşı sorumsuz, nemelazımcı, vurdumduymaz, duyarsız kalamaz. Tersine o toplum insanı olarak öğrencileriyle, komşularıyla, akrabasıyla, şehriyle, ülkesiyle yakından ilgilidir.

Velhasıl öğretmen toplum insanıdır.

Merhamet İnsanı Olarak Öğretmen

Merhamet, genel anlamda insan olmakla eşdeğerdir. İnsan olmak; merhametli olmayı, sevgi dolu olmayı, eşyaya ve özellikle canlılara ve insana karşı merhamet dolu olmayı gerektirir.

Merhamet, güven, dürüstlük, ahde vefa, emanete sahip çıkma ile birlikte emin öğretmenin güçlü olduğu, etkili bir varlık olarak vücut bulduğu güven toplumunda var olan en önemli değerlerdendir. Merhametin olmadığı bir yerde güvenden bahsetmek mümkün değildir. Merhametin olmadığı yerde olsa olsa, maddeye, çıkarıcıya dayalı geçici bir güvenden söz edilebilir. Merhamet, toplumda güveni, sağlıklı, samimi ilişkileri kuvvetlendirir. Sağlıklı toplum, merhametiyle öne çıkan toplumdur. Sağlıklı ve güvenli toplumda güçlü güven ortamı, insanlara, hayvanlara, bitkilere merhametle muamele edilmesini sağlar. Güvenilir birey ve güvenilir toplum, merhametli birey ve toplumdur. Güven toplumunda insanlar birbirlerine merhametli olmalarının bir göstergesi olarak yumuşak, hoşgörülü, sabırla, tahammülle, tebessümle, sevgiyle, saygıyla, selam ile yaklaşırlar; farklılıkları ayırmaya ve ayırtırmaya değil, tanışmaya vesile kılarlar.

Güvenin hakim olduğu merhamet toplumunun tesisinde en önemli kişi, belki de öğretmendir. Merhamet, öğretmen için çok anlamlı ve çok özellikli bir niteliktir. Öğretmenin merhamet konusunda *mazereti* olamaz. Merhamet, öğretmenin asli unsurudur. Öğretmen, merhametiyle öğretmenlik yapar, insanlara merhametle öğretir, insanları merhametle yetiştirir, eğitir. Merhamet, öğretmenin eğitim ve öğretimini layıkıyla yapabilmesinin zorunlu bir şartıdır. Öğretmen, *merhamet abidesidir*. Öğretmen merhametiyle öğrencileri sarıp sarmalar, sevgisini gösterir. Merhamet, öğretmenin bilgisini, birikimini, amelini, adab, usul ve erkânını öğrencilerine aktarmasının en asli yoludur. Bu açıdan merhametsiz bir eğitim ve öğretim, eğitim ve öğretim değildir. Merhametsiz bir öğretmen, öğretmen değildir. Merhametsiz insan öğretmen olamaz. Merhametsiz insan, katı kalbiyle kırıp döker, sevgileri köreltir, öğrencinin, çocuğun, gencin, yetişkinin sevgisini, gönlünü, aklını, zihnini, ruhunu, iç dünyasını ve dış dünyasını mahveder, tarumar eder. Sevgisiz ve merhametsiz öğretmenlik tahayyül edilemez.

Öğretmenlik demek, merhametli olmak demektir. Öğretmen demek merhamet sahibi insan demektir. Merhamet, öğretmenin öğrencilerine sevgiyle yaklaşmasını sağlayan büyük bir niteliktir, duygudur.

Merhamet duygusu olmadan öğretmenlik yapılamaz. Hem de öğretmende yüksek bir merhamet duygusu olmalıdır. Esasen öğretmen *merhamet ve sevgi eğitiminden* geçerek öğretmen olan kişidir.

Velhasıl öğretmen merhamet insanıdır.

Sabır İnsanı Olarak Öğretmen

Sabır, doğrudur, doğru sözde, doğru amelde, doğru duruşta devamlı olmak, ısrar etmek, direnmek, işte devamlılık, süreklilik anlamında öğretmenin asli özelliklerindedir. Öğretmenlik büyük

bir sabır ister. Öğretmen bütün işlerini sabırla, *sabır bilinciyle* yürütür.

Sebat etme, direnme, katlanma, kararlılık, devamlılık, dayanma anlamında sabır, toplumsal hayatta güvenin, samimiyetin, sağlıklı münasebetlerin, barışın bütün anlam içerikleriyle birlikte uygulamaya geçmesinde çok mühim bir niteliktir. Sağlam ve güçlü toplumda insanlar, birbirlerine sabır eder, her fırsatta birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye ederler. Güven toplumunun emin mensupları, olanlara, gelişmelere dayanır, tahammül gösterirler; istemedikleri durumlar karşısında dahi ahlaki ilkelerden, ahlâki duruştan vazgeçmez, güvene, emniyete, emanete, güvenilirliğe sarılmaktan, onu toplumda hakim kılmaya çalışmaktan geri durmazlar.

Sağlıklı toplum, sabır ile istikrarın egemen olduğu, değişim ve yenilenmenin dengeli gerçekleştiği bir ahnek ve uyum toplumdur. İşte böyle bir sağlıklı toplumun sabırla inşasında öğretmenlere büyük görevler düşer.

Öğretmen öğrencilerini sabırla eğitir. Onların yetişmesini sağlayabilmek için sabırlı olmak zordur. Sabır, öğretmenin öğrenciye merhametle yaklaşmasını sağlar. Sabır, öğretmenin öğrencisine sevgiyle, sükunetle, selamete, silm ile, barış ve güven ile eğitim vermesine olmazsa olmaz bir niteliktir, erdemdir. Sabır olmazsa öğretmen, öğrenciye karşı şiddete, yanlış yöntemlere yönelir. Öğretmenin şiddete, sertliğe, kabalığa, dayağa başvurmadan öğrencileri talim ve terbiyeye tâbi tutması, sabırla mümkündür.

Sabırsız kişi, öğretmen olamaz. Sabretmeyi bilmeyen, sabır eğitimi almamış kişi, öğretmenlik yapmaya kalkışırsa, öğrencilere şiddet uygular, darmadağın eder, kalplerini incitir, yaralar. Sabırsızlıkla hareket edilirse, eğitimden maksat hasıl olmaz, tam tersi şeyler olur.

Öğretmen, merhametle, hikmet ve güzel öğütlerle öğretir, tedris eder, eğitim verir. Bunun olması için de sabır gereklidir. Sabır, öğretmeni daima selamete eriştirir. Nitekim "sabrın sonu selamettir" denilir.

Velhasıl öğretmen sabır insanıdır.

Zaman İnsanı Olarak Öğretmen

Zaman, insanın en hayati kaynağı ve nimeti olsa gerektir. Gerçekte fertler, aileler, toplumlar, medeniyetler, kültürler, toplumsal varlıklar, örneğin aileler, dinî grup ve cemaatler, siyasal gruplar, ekonomik organizasyonlar, milletler, meslek grupları, hayatlarını, sosyal zaman veya sosyo-zamansal düzen içinde düzenlerler.

Her toplum, *kendi zamanını üreterek*, kendi zamanının içini doldurarak, kendi zamansal birikimini oluşturarak, kendi zamanında yaşayarak veya kendi zamanlarının hükmüne girerek ayakta kalır. Kendi zamanını üretmeyen, kendi zamansal evrenini meydana getirmeyen, kendi zamanını anlamlandırmayan, zamana mührünü vurmayan, zamana bigâne kalan bir toplum, başkalarının, başka toplum veya devletlerin zamanlarında yaşamaya mahkûm/düçar olur.

Zamanın bu özelliğini, insanlar için hayatiliğini, varoluşsallığını bilerek hareket eden, zaman bilincine sahip toplumlar, güçlü toplumlardır. Toplumun bu şekilde zaman bilincine sahip olmasında öğretmenin rolü çok büyüktür.

Öğretmen, öğretmen olmaklığıyla *zaman bilinciyle* hareket eder. Öğretmen, zamanında yaşayan, zamanın şartlarını bilen ve ona göre nasıl hareket edeceğini belirleyen, zamanına, çağına tanıklık eden, zamanın ruhunu bilen, zamanda yanlış giden şeylere karşı tedbir geliştiren, çözümler üreten bir insandır. Bu yönüyle öğretmen, *ibnu'l-vaktir*, yani zamanın çocuğudur. Fakat öğretmen aynı zamanda zamanının içini kendisi doldurmaya çalışan, doğru zamanda doğru hareket eden, zamanın ruhunu kendisi oluşturan, zaman ve mekân bilincine sahip olan, imanıyla, güzel amelleriyle, toplumda hakkı tavsiye etmesiyle ve sabrı öğütlemesiyle zamanın doğru oluşmasına, şekillenmesine katkı sunan bir zaman insanıdır. Bu yönüyle o, *ebu'l-vaktir*, yani zamanın babasıdır.

Öğretmen, zamanın toplumsal bir varlık olan insan için merkezi önemde olduğunu, günümüz toplumlarının en büyük problemlerinden birinin zaman olduğunu bilir. Kendi zamanını kaybeden toplumun hafızasını, dilini, görüşünü kaybedeceğini, kendini yenileyemeyeceğini, olaylar karşısında zayıf kalacağını çok iyi bilen kişidir. Öğretmen

bilir ki, kendi zamanını üretemeyen toplumlar, başka toplumlara ve başkalarının zamanlarına mahkûm olurlar. Bu nedenle öğretmen, toplumda kendi zamanını kendisi üretmeye çalışarak toplumun zaman bilincine katkıda bulunur, o noktada topluma rehberlik eder.

Velhasıl öğretmen zaman insanıdır.

Örnek İnsan Olarak Öğretmen

Öğretmen, yukarıda sayılan ve sayılmayan bütün güzel özellik ve sıfatlarıyla toplumda örnek bir insan, rol model bir kişiliktir. Değerleriyle, ahlâki ilke, tutum ve davranışlarıyla her zaman örnek bir insan olarak öğretmen, toplumda göz önünde bir insan olduğunu, insanların, öğrencilerin hep kendisine baktığını, hareketlerini izlediğini, ne konuştuğunu ve ne yaptığını takip ettiğini bilerek hareket eder. Örnek bir şahsiyet olarak öğretmen, eminlikte, emanette, güvende, dürüstlükte, güzel ahlâkta, aydın olmada, harekette, toplum insanı olmada, merhamette, sabırda, zamanda insanlara, bilhassa öğrencilerine örnek olan erdemli bir insandır.

Öğretmenin en önemli niteliği aslında söylem tutarlılığıdır. Öğretmenin söyledikleriyle yaptıkları uyudur. Öğretmen konuştuğunda doğru konuşur/söyler. Yaptığında doğru yapar. Söz verdiği yerde yerine getirir. Emanet aldığı sahibine iade eder. Öğretmen öğrencilerinin kendisinden etkileneceğini düşünerek davranışlarına dikkat eder. Öğrencileri yanlışa sürükleyecek söz ve davranışlardan uzak durur. Öğretmen toplumda *güzel örnekliliğiyle* temayüz eder.

Öğretmen örnekliliğiyle durum insanı değil, duruş insanı olduğunu gösterir. Duruş insanı olarak öğretmen, ilkeleriyle hareket eder, durum insanının yaptığı gibi duruma göre, konjonktüre göre hareket etmez. Öğretmen, olaylar ve olanlar karşısında öğretmen insan kimliğiyle nasıl davranması gerekiyorsa, öyle davranır.

Velhasıl öğretmen örnek insanıdır.

Sonuç

Netice itibariyle öğretmenin kimliğini belirleyen unsurlar arasında, aydın olma, emanet, gü-

ven, hareket/eylem, toplum, merhamet, sabır, zaman ve örneklilik başlıca maddelerdir. Bu unsurlara göre öğretmen:

Aydın insanıdır.

Emanet insanıdır.

Güven insanıdır.

Hareket insanıdır.

Toplum insanıdır.

Merhamet insanıdır.

Sabır insanıdır.

Zaman insanıdır.

Örnek insanıdır.

Kalite, değer, itibar, statü, beceri, yeterlilik, kimlik, vizyon ve misyon bakımından öğretmenlik mesleğinin geleceği, bu çalışmada denemede üzerinde durulan kimlik unsurlarına sahip öğretmenler yetiştirmek, öğretmenlerimizin kıymetini daha çok bilmek, onlara daha çok sahip çıkmak, onları taltif etmek şarttır.

Kaynaklar

- Adler, Alfred (1985). *İnsanı Tanıma Sanatı*. Çev. Ş. Başar. 4.bs. İstanbul: Dergah.
- Başgil, A. F. (1974). *Karakter Terbiyesi Üzerinde Küçük Etüd: Gençlerle Başbaşa*. 9. bs. İstanbul: Yağmur.
- Carrel, A. (1976). *İnsan Denen Meçhul*. Çev. R. Özdek. İstanbul: Yağmur.
- Faruki, İ. R. (2017). *Tevhid*. Çev. E. Okumuş. 2. bs. İstanbul: Mahya.
- Fromm, E. (1990). *Sağlıklı Toplum*. Çev. Y. Salman ve Z. Tanrısever. İstanbul: Payel.
- Güngör, E. (1995). *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*. İstanbul: Ötügen.
- İnan, M. A. (2009). *Mirası Kuşanmak*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen.
- Karakoç, S. (1987). *İnsanlığın Dirilişi*. 5. bs. İstanbul: Diriliş
- Karakoç, S. (2001). *Diriliş Neslinin Âmentüsü*. 8. bs. İstanbul: Diriliş
- Müftüoğlu, A. (1982). *Vakti Kuşanmak*. İstanbul: İnsan.
- Nasr, S. H. (1996). *İslâm İdealler ve Gerçekler*. Çev. A. Özel. İstanbul: İz.
- Okumuş, E. (2010). "Ahlak Eğitiminin Vazgeçilmezliği". *Diyanet Ay-lık Dergi* Sayı: 229, ss. 26-29.
- Okumuş, E. (2011). *Zamanın Toplumsal Gerçekliği*. İstanbul: Ark Kitapları
- Okumuş, E. (2014). *İmandan Ahlaka Yenilenme*. İstanbul: İnsan.
- Okumuş, E. (2017). *Güven Toplumu*. 2. bs. Ankara: Maarif Mektepleri.
- Şeriatî, A. (201). *Öze Dönüş*. Çev. E. Okumuş. Ankara: Fcr.
- Topçu, N. (1995). *İsyan Ahlâkı*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2005). *Ahlâk*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2008). *Ahlâk Nizamı*. 5. bs. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2015). *Türkiye'nin Maarif Dâvası*. 13. bs. İstanbul: Dergah.

Öğretmenliği Kıymetlendiren Değerler

Yakup YILDIZ
Eğitimci Yazar

Öğretmenlik ve Önemi

Eğitim ve öğretim etkinliğinin bileşenlerini oluşturan asli unsurların en önemlilerinden biri, hatta bir yönüyle en önemlisi, öğretmenlerdir. Çünkü öğretmenler eğitimin başlatıcısı, geliştiricisi ve uygulayıcılarıdır. Denebilir ki bir cümlede özne ne ise eğitim-öğretim faaliyetlerinde -öğrencileri de yetiştirmekte olan özne olarak kabul etmek şartıyla- öğretmen de odur. Öğretmenliğin söz konusu misyonu ilk insan olarak kabul ettiğimiz Hz. Âdem'in var olduğu günden beri genel anlamda değişmemiştir.

Bir yerde eğitimden bahsediliyorsa orada mutlaka öğretmen/öğretmenler vardır. Bu olgu aynı zamanda insanların olmazsa olmaz temel bir gereksinimidir de. Zamanın şartlarına göre öğretmenlerin görevleri ya da öğretmenlerden beklentiler farklılık gösterse de toplumların öğretmenlere olan ihtiyaçlarının seyrinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Denebilir ki insanlar yeryüzünde "değişim, gelişme, geliştirme" faaliyetlerinde buldukları müddetçe öğretmenlere duyulan ihtiyaç da varlığını korumaya devam edecektir.

Hayat durağanlık kabul etmediğine göre öğretmenlerden beklentiler de çağın ihtiyaçlarına ve insanların özel beklentilerine göre farklılık arz edecektir. Bahse konu farklılık Hz. Muhammed'in "İki günü bir geçen zarardadır." sözüyle anlam kazanan; Cervantes'in "Doğmakla meşgul olmayan, ölmekle meşguldür." sözüyle de bir başka açıdan vurgulanan "sürekli gelişim ve değişimin" tabii bir sonucudur. Bu arada "öğreticiliğin" öğretmenlik mesleğinin değişmeyen temel misyonlarından

biri olduğunu vurgulamamak ciddi bir eksiklik olacaktır.

Bu anlamda İnsanları "sıratı müstakime" davet eden peygamberlerin öğretmeni kuşkusuz Yüce Yararıdır. Bu yönüyle sınırları insanların akli tarafından idrak edilemeyen en büyük öğretmen şüphesiz Allah (C.C.)'tır. Bu cümleden olarak Hz. Muhammed (S.A.V.)'in öğretmenliği olmasaydı, Musab bin Umeyr o gencecik yaşında Medine'ye öğretmen olamayacaktı. Yine peygamberlerin öğretmenliği olmasaydı felah toplumlarının inşası mümkün olmayacaktı. Şeyh Edebalı olmasaydı, Osman Bey aynı Osman Bey olmayacaktı. Bu bağlamda denebilir ki Fatih'i Fatih yapan, Akşemseddin gibi bir hocaya öğrenci olmasıydı. İskender, hocası Aristo'ya; Aristo hocası Eflatun'a; Eflatun hocası Sokrates'e çok şey borçludur denebilir. Buna benzer örnekler tabiiyle çoğaltılabilir.

Bilindiği gibi İnsan öğretmensiz, toplum da rehbersiz olamaz. Bu yargımızı aydın, mütefekkir, yönetici, filozof ve bilge insanların öğretmenlikle ilgili olarak söyledikleri sözler doğrulamaktadır. Şöyle ki: II. Philip "Oğlum İskender Aristo gibi bir hocayla aynı devirde yaşadığı için her gün Tanrı'ya şükrediyorum." sözüyle öğretmenlik mesleğinin önemini gündeme getirmiştir. Ünlü düşünür John Locke "Çocuğunuza hayatı, onuru, erdemli olmayı, ilmin önemini ve sorumluluğu öğretecek bir öğretmen için gerekirse çocuğunuzu dünyanın öbür ucuna gönderin ve hiçbir masraftan kaçınmayın." sözüyle öğretmenlik mesleğinin kıymetli oluşunu dile getirmiştir.

Türkiye'nin Maarif Davası adlı başyapıtın yazarı Nurettin Topçu, öğretmenliğin önemini "Muallim-

lik sanatı, milletin çocuklarına feda olmasını bilmek- tir. Bu fedakârlık harpte kanını akıtmaktan daha de- ğerlidir.” sözüyle ifade etmiştir. Antik Yunan düşü- nürü Diyojen ise aynı düşünceyi “Yeryüzünde öğ- retmenlikten daha onurlu bir meslek tanımıyorum.” sözüyle vurgulamıştır. Yine eğitim tarihimizin önemli düşünürlerinden Satı Bey öğretmenlerle ilgili çarpıcı bir tespitte bulunur: “Bir ordu ki, harici ve maddi düşmanlara değil, dâhili ve manevi düş- manlara karşı savaş ile görevli! Bir ordu ki, düşman- ların en güçlü ve öldürücüsü olan cehaleti imha ile görevli! Milletlerin mukadderatı asıl orduları kadar, hatta ondan daha çok, bu manevi orduların güç ve faaliyetlerine bağlıdır. Bilge Kral Aliya İzzetbegoviç “Yeryüzünün öğretmeni olmak için gökyüzünün öğrencisi olmak lazımdır” diyerek öğretmenlik mesleğinin derinliği, şartları, arka planı, kapsamı ve kritikliğine dikkat çekmiştir.

Henüz 21 yaşındaki Fatih’in, İstanbul’a girer- ken hocası Akşemseddin’in arkasında yürümesi ve kendisine sunulan çiçekleri ona göndermesi; yine sert tabiatıyla tanınan Yavuz’un Mısır sefe- rinden dönerken, İbni Kemal’in atının ayağından sıçrayan çamur için “Bir bilginin atının ayağından sıçrayan çamurların bile kendisi için övünç kayna- ğı olduğunu” söyleyerek, o elbisenin ölümünden sonra sandukasının üzerine örtülmesinin isteme- si gibi örnekler öğretmenlere, ilim adamlarına ve bilginlere verilen önemi ortaya koymasından önemlidir.

Hakikatten oldukça anlamlı ve bir o kadarda düşündürücü olan yukarıdaki veciz sözler, aynı zamanda öğretmenliğin insan ve toplumların mu- kadderatı için önemini vurgulama açısından da son derece dikkate değerdir.

Ancak burada bir noktanın altını çizmekte fay- da görüyorum. Uğruna bu kadar anlamlı sözlerin sarf edildiği öğretmenlik mesleğini kıymetlen- diren sebepler nelerdir? Diye sorulursa acizane cevabım: Söz konusu mesleğe mensup olanların tahsil ettikleri ilimle amel etmeleri noktasında toplumda örneklik teşkil etmeleri, insanlık tarafın- dan kabul gören değerleri şahıslarında yaşatmalar- ı, yaşadıkları toplumda etki derecelerine göre bir- leştirici bir rol üstlenmeleri, toplumdaki problemleri çözmeye etkin olmaları, geleceğe dair vizyon tesis etmeleri, toplumu inşa etme noktasında nesil yetiştirmeleri ve gerek birey gerekse toplumların

kritik durumlarında rehberliklerine ihtiyaç duyula- cak kadar güven, bilgi ve feraset sahibi olmaları, olacaktır. Bugünkü öğretmenlerin sahip oldukları değerler açısından kendilerini yukarıdaki bilgiler ışığında “öz değerlendirmeye” tabi tutmaları cesur bir yaklaşım olacaktır. Şimdi öğretmenlere verilen değerlerin tarihsel süreç içerisinde toplumsal arka planına bakmaya çalışalım.

Öğretmenlik Mesleğine Verilen Değerin Arka Planı

Öğretmenler, tarihin her döneminde, insan yetiştirmek ve huzurlu bir toplumun tesisi için çalışmak gibi ulvi görevleri olduğu için, her de- virde -aynı dozda olmazsa da- genelde toplum tarafından değerli ve kıymetli bulunmuşlardır. Söz konusu kıymetin, sözlü olarak taltif etme nokta- sında, geçmişten günümüze kadar genel anlam- da değişmemiş olduğu söylenebilir. Ancak fiili- yatta adı geçen durumun toplumun öne çıkarıp, benimsediği değer yargılarına göre dalgalanma gösterdiği kabul gören bir düşüncedir. Örneğin insan yetiştirmeden kasıt “insanları hayata hazır- lama ve onlara kadim değerlere dayalı şahsiyet kazandırma” olarak kabul edildiği dönemlerde, eğitim-öğretimde moral değerleri esas alarak öğ- rencileri hayata hazırlayan ve bu bağlamda etki alanlarını okul sınırları dışına taşıyan öğretmenler değerli ve kıymetli görülmüşlerdir. Bu öğretmen- lerin takipçileri tarafından kabul görmeleri ve kıy- metli bulunuşları genelde kalıcı olmuştur. Ancak maddenin genel-geçer akçe olarak kabul edildiği devirlerde ise öğrencileri sınavlara hazırlamada etkin olan branşların öğretmenleri daha değerli ve kıymetli bulunmuşlardır. Ne var ki bunlara verilen kıymet genel olarak sınavların bitimine ya da sı- nav sonuçlarının açıklandığı zamana kadar etkin kaldığını söylemek isabetli bir değerlendirme olur diye düşünüyorum. Öyleyse fiiliyatta öğretmenle- re verilen değer, toplumun hayattan beklentileri, içselleştirilen değer yargıları ve eğitim sisteminin temelini oluşturan felsefeye göre değiştiği söyle- nebilir.

Yukarıda belirlenen duruma karşın sayıları az da olsa her dönemde üst düzeyde değer gören öğretmenler olagelmıştır. Gözlemlerim, söz konu- su öğretmenlerin güçlerini statülerinden almadık- ları yönündedir. Bu cümleden olarak söz konusu

öğretmenlerin takipçileri tarafından kabul görmeleri, onların mesleklerini icra etme noktasında 'kendiliğinden hareket etme'nin beraberinde getirdiği özgünlüklerinden ve mesleklerini icra etmedeki ustalıkları, bilgelikleri ile kadim değerlere olan bağlılıklarından kaynaklanmaktadır. Bunlara "milletin öğretmenleri" demek doğru bir yaklaşım olur diye düşünüyorum. Bu öğretmen profili her dönemde itibar görüyor olmakla birlikte günümüzde bu tarz öğretmenlere *ekmek, su* gibi ihtiyaç duyulduğunu dillendirmek mübalağa olmazsa gerekir. Çünkü yaşadığımız çağ 'devletin' değil, 'milletin' öğretmeni olmanın son derece önem kazandığı bir çağdır. Örneğin devlet sanatçılığın dan milletin sanatçılığına terfi edememiş olan sanatçılar ile milletin bağrından çıkmış sanatçıların toplum tarafından kabul görme dereceleri karşılaştırıldığında aralarında hatırı sayılır fark olduğu söylenebilir. Bu durum, öğretmenler için de geçerlidir. Şimdi milletin öğretmeni ve öğrencilerin gönüllerinin öğretmeni olma zamanıdır. Deyim yerinde ise eğitim-öğretim yolculuğunda öğrencilerin ve milletin nezdinde iz bırakanlar takipçileri tarafından üst düzeyde kıymet ve değer görmektedirler; öğretme ve öğrenme seyahatinde toz bırakanlar değil. Adı geçen öğretmenlerin en bariz özellikleri, öğrencilerini hem hayata hem de sınavlara hazırlamalarıdır. Aynı zamanda yetişkinlere de rehberlik yapmalarıdır. Ancak sistem içerisinde bu nitelikteki öğretmenlerin sayısının çok fazla olduğu söylenemez. Bu durum, öğretmenlerin *bizatihi kendilerinden* değil eğitim felsefemizden ve eğitim sistemimizden kaynaklanmaktadır. Denebilir ki öğretmen yetiştirme ve onları iş başında çalıştırma sistemimiz, böylesi öğretmenleri yetiştirmede maalesef yetersiz kalmaktadır. Öyleyse bu noktada eğitim felsefemizi ve eğitim sistemimizi gözden geçirmemiz gerekir. Aksi takdirde 'önder öğretmenlerin' yetişmesinin mümkün olmayacağı gibi öğretmenleri sadece 'övgüye dayalı kıymetlendirme yaklaşımı' şekli inandırıcılığını kaybedecektir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında öğretmenlerin toplumdaki statü ve konumunun seyrine bakıldığında insanların hayata dair beklentileri hususunda öğretmenlere yükledikleri misyona göre mesleğin anlam ve değer kazandığı söylenebilir. Diğer bir deyişle toplumun ya da insanların öğretmenlerden beklentisi ve öğretmenlere verdikleri

değer bir yönüyle hayata dair beklentileri ile yakından alakalıdır. Bu nedenle öğretmenler, insanların varoluşlarına yükledikleri misyonun gerektirdiği beklentileri karşıladığı ölçüde toplumsal statü ve değer kazandığı söylenebilir. Her toplumun dinamikleri, içselleştirdikleri misyon ve vizyonuna göre öğretmen profilini ortaya çıkarmaktadır. Tabii ki "kendiliğinden hareket eden" öğretmenler müstesna. Çünkü bu nitelikteki öğretmenler insanların ihtiyaçlarını karşılama yanında toplum inşa etme noktasında 'ihtiyaç oluşturan' öğretmenlerdir. Eğitim felsefemiz ve sistemimiz bu özellikteki öğretmenleri yetiştirmeye yönelik olmalıdır.

Ne Yapmalı

Ülkemizde, niyetleri ve amaçları farklı da olsa, toplumu oluşturan etkin katmanların tamamına yakını eğitim-öğretime dair başarılı çalışmalar sergilemediğimiz noktada hem fikirdirler. Şöyle ki: Türkiye'de hem toplum mühendisliğine soyunarlardan hem de kadim değerlerine bağlı olduğunu söyleyen kesimlerden eğitime dair çıkan ortak ses "hedeflenen sonuçlara ulaşamadık" şeklindedir. Bu tespitlerinin arka planında "öğretmen yetiştirme ve onları iş başında çalıştırmaya" dayalı etkin ve güncel bir yapımızın olmamasına dair bir gönderme vardır.

Yukarıda ifade edilen tespitler eğitim sistemimizin temelini oluşturan felsefi alt yapı ile eğitim sistemimizi güncellememiz gerektiği hususunda bizlere güçlü işaretler vermektedir. Aynı zamanda adı geçen sebeplerden dolayı donanımlı lider öğretmenler yetiştirmede gerçeği de toplumun önemli bir kısmı tarafından kabul gören bir yaklaşımdır.

Bunun yanında bir kısım yöneticiler, eğitim-öğretime dair işlerin eğitim iş görenleri tarafından doğru yapılmadığı iddiasıyla yola çıkıp, sıkı bir denetimle eğitim sorunlarının çözülebileceğini öne sürmektedirler. Hâlbuki esas sorun işin doğru yapılmamasında değil, doğru işlerin yapılmamasındadır. Örneğin araç-gereç islahı, eğitim ortamlarının güncellenmesi ve okul binalarının modernizasyonu gibi işlerin yapılması kaçınılmazdır. Bununla birlikte, hatta bundan önce, kadim değerleri öne çıkaran bir müfredat, şahsiyetli nesiller yetiştirmeyi amaç edinen bir eğitim anlayışı, ciddi bir öğretmen yetiştirme politikası ile eğitim

çalışanlarını iş başında çalıştırma ve performanslarını ilmi prensiplerle ölçmek için bir eğitim felsefesi geliştirilmesi ve bu felsefeye dayalı olarak bir eğitim sistemi kurmamız lazımdır. Fiiliyata baktığımızda öğretmen yetiştirme, onları iş başında etkili bir şekilde çalıştırma düzenini kurma ve eğitimde kadim değerlerimizi öne çıkarmayı esas alan bir eğitim anlayışını öne çıkarmadan önce, araç-geçerç modernizasyonu ile ilgilenildiği görülmektedir. Bu durum ebetteki gereklidir. Ancak ihtiyaç sıralaması açısından öncelikli değildir. Bu durum yol yapmadan ve sürücü yetiştirmeden önce araç üretmeye benzemektedir. Bu nedenle geçici tedbirler yerine kalıcı ve radikal kararların alınması ve yapılması gereken işleri doğru bir sıralamaya tabi tutarak gerçekleştirmek ya da eş zamanlı olarak yapmak gerekir.

Yakın tarihte son derece iyi niyetlerle eğitim-öğretim hizmetlerinden verim elde etmek için yapılan reformlardan beklenen sonuçların tam olarak alınmadığını gözlemlemekteyiz. Bu durumun nedenini hastalığın tam olarak teşhis edilmemesine bağlamak gerekir. Bu da eğitim felsefemiz ve eğitim sistemimizi çağın gerektirdiği şekilde ve milletimizin beklentilerine göre yeniden değerlendirip, yenilemek gerektiği sonucuna bizi götürmektedir. Bu hususta parçacı bir yaklaşımdan ziyade bütüncül bir anlayışla hareket edilmesi önem arz etmektedir.

Geliştirilecek eğitim sisteminde hedefler, isten-dik davranışlar, eğitimin içeriği, eğitim ortamları, araçlar, ölçme ve değerlendirme durumları eğitim felsefesine uygun olmalıdır. Eğitim sisteminde görev alacak yönetici, öğretmen ve yardımcı personel, esas alınan eğitim felsefesi hususunda duyarlı hale getirilmelidir. Özellikle sınıf zemininde öğrencilerle doğrudan temas kuran öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde yetiştirilmesi ile iş başında çalıştırma şekli en önemli değişim unsuru olarak ele alınmalıdır. Çünkü öğretmenler, bir eğitim projesinin en önemli ve en temel unsurudur. Başarı da başarısızlık da en temelde öğretmenlik yaklaşımına ve öğretmene atfedilen değere bağlıdır.

Bu nedenle öğretmen profili, statüsü, itibarı, yeterlilikleri, değerler ve beceriler geliştirilen eğitim felsefesi ve sisteminin ürünü olacak şekilde bir yapı tesis edilmelidir. Bu durum gerçekleştirilmeden öğretmenlerin sahip olması gereken değerleri, eğitim camiasının tamamına kazandırmak çok zor olur. Tecrübeler göstermektedir ki, mesleğini icra etme noktasında durumdan vazife çıkararak bir başka deyişle 'kendiliğinden hareket etme' yaklaşımıyla hareket eden öğretmenlerin sayısı çok fazla olamamaktadır.

Geliştirilen eğitim felsefesi, kendi değerlerini de süreç içerisinde üretecektir. Bu cümleden olarak söz konusu felsefe ve sistem aynı zamanda lider öğretmenlerin yetişmesini sağlayan mümbit bir tarla ve kadim değerlerine bağlı neslin yeşerip büyüdüğü verimli bir vadi olmalıdır. Örneğin herkesi kendisini geliştirmeye sevk eden bir ortamda nasıl ki üretmemek olumsuz manada dikkat çeken bir durum ise, iyi temellendirilmiş bir eğitim sistemi içerisinde de öğretmenlerin kendilerini sürekli geliştiren, değer üreten, farkındalık oluşturan ve toplum tarafından değer gören faaliyetlere imza atmaya istekli hissetmeleri gerekir. Aksi takdirde buldukları ortamlarda çalışma imkânlarını kaybetmeleri gerekir. Ayrıca öğretmenler hizmet verdikleri öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarına göre gerekli olan değerleri çağın gerektirdiği şartlar çerçevesinde içselleştirmek için de kendiliğinden hareket edeceklerdir. Kısacası geliştirilen felsefe ile tesis edilen sistem değer üretmeye ve öğretmenleri kendiliğinden hareket etmeye isteklendirmeli dahası zorunlu hale getirmelidir.

İslam eğitim felsefesinin dinamiklerine bir göz atacak olursak: İslam medeniyetinde eğitim-öğretime özel bir önem atfedilir. Zira Kur'an, daha ilk ayetinde "Oku" emriyle başlar. "Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu? (Zümer,9) diyerek bilme ve bilmenin önemine dikkat çeker. İslam peygamberi Hz. Muhammed, "İlim, Müslümanların yitik malıdır. Onu nerede bulursa almalıdır." (Tirmizi, ilim, 19-2688) sözleriyle ilim öğrenmeyi teşvik etmiş, "Ben ancak muallim bir peygamber olarak gönderildim." diyerek kendisini bir eğitimci ve sorumlu bir öğretmen olarak tanımlamıştır. Bu anlamda İslam tarihinde ilk eğitimci bizzat Hz. Peygamberin kendisi, ilk eğitim-öğretim kurumları ise mescid ve camilerdir.

İlmi, eğitimi, öğretimi ve rehberliği sorumluluğunda gören âlimler, mutlaka bir eğitim felsefesi ve bu doğrultuda kurulan sisteminin yetiştirdiği şahsiyetlerdir. Bu noktada İslam dini okumayı, eğitim anlayışının merkezine koymuş ve ilmin tahsili için yapılacak her türlü çalışmayı ibadet olarak kabul etmiştir. Edepli olmayı yetiştirecek neslin olmazsa olmaz niteliği olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda İslam eğitim sisteminde öne çıkarılan değerler, okumak, edep, öğretme-öğrenme, Allah'a kul olma, kul hakkı, topluma faydalı olma, şahsiyetli nesiller yetiştirme, hakikat bilinci, şükür, sürekli gelişim, hizmet etmeyi ibadet sayma, Salih amel, sevgi, özgün olma ve benzeri değerlerdir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında söylenebilir ki geleceğin öğretmenlerinin sahip olması beklenen değerler noktasının hayat bulabilmesi için öncelikli olarak eğitim felsefemizin güncellenmesi gereken yönleri güncellenip, çağın şartlarına göre bir eğitim sistemi kurulmalıdır. Gerisi kendiliğinden gelir diye düşünüyorum.

Dün, Bugün ve Yarın İçin Öğretmenlerin Sahip Olması Gereken Değerler

Bilindiği gibi değerler; duygu, düşünce ve davranış seçimlerimizin altında yatan inançlardır. Değerler, kendi aralarında bir inanç sistemi oluşturarak düşünce, duygu, davranış ve kararlarımıza yön verir, bize nasıl yaşayacağımızı, neyin anlamlı, neyin anlamsız olduğunu söyler. Bu cümleden hareketle değerler sistemi, bireyin düşünce ve duygularının zeminini oluşturur, denebilir. Örneğin söz vermenin zemininde dürüst olma değeri

varsa, verilen sözlere dayalı olarak yapılacak işlerin zamanı geldiğinde, yasalar kişiyi güvence altına alsa bile, içselleştirilen dürüstlük değeri insanı kendiliğinden harekete geçirir. İnsan ilişkilerinde kul hakkını (insan hakları) temel bir değer olarak esas alan kişi, toplumda yaşamını sürdürmeye çalışırken bir başkasının hürriyetinin başladığı yerde, onun dünyasındaki kul hakkına saygılı olma değeri devreye girip kişiyi frenler ve ona "başkasının hürriyetinin başladığı yerde benim hürriyetim biter" sözünü dedirtir.

Kısacası değerler, bizi doğru kabul ettiğimiz düşünce, duygu ve davranışlara yönlendirir. Bu inançlarla yaşamamız anlam kazanır. Değerlerimizi oluşturan inançlara ters düşersek içimizde bir anlamsızlık, bir boşluk oluşur. Bu nedenle öğrencilere örnek olma konumunda olan öğretmenlerin sahip olması gereken değerleri içselleştirip, kendi yaşamlarında davranış haline getirmeleri son derece önemlidir.

Gandi der ki:

Olumlu düşünün,

Çünkü düşünceleriniz, sözleriniz olur.

Sözleriniz olumlu olsun,

Çünkü sözleriniz, davranışlarınız olur.

Davranışlarınız olumlu olsun,

Çünkü davranışlarınız, alışkanlıklarınız olur.

Alışkanlıklarınız olumlu olsun,

Çünkü alışkanlıklarınız, değerleriniz olur.

Değerleriniz olumlu olsun,

Çünkü değerleriniz, kaderiniz olur.

Bir öğretmenin sahip olduğu değerlerin hedef kitlesi üzerinde ciddi etkiler yapacağı muhakkaktır. Dolayısıyla yaşadığı toplumun geleceğini kesinlikle etkiler. Şimdi öğretmenlerin sahip olması gerektiğine inandığımız değerlerden en önemlilerini sıralayalım.

***Hakikat bilinci, saygısı ve sevgisi:** Bir öğretmen için en temel değer, hakikat bilinci, sevgisi ve saygısıdır. Hakikat saygısı öğretmen hayatında çok farklı bir şekilde ortaya çıkar: Kendi benliğine saygı, öğrencisini birey olarak dikkate almak ve onun hakikatini anlamak. Yunus'un deyişiyle "Yaradılanı severim, Yaradan'dan ötürü" anlayışıyla öğrencisine yaklaşmak. Yani onu Allah'ın eseri olduğuna

inanarak sevmek. Bununla birlikte, anlatacağı konunun altında yatan gerçek hakikati anlamaya çalışmak. Ayrıca hakikat arayışı bilinci öğretmenlerin duygu dünyasında bitmeyen bir meşale olmalıdır. Bu değer öğretmenlerin kendilerini sürekli geliştirme ve sorumluluğundaki öğrencileri de bilinçli bir şekilde yetişmesi için daima zinde olmalarını sağlayan bitmez bir enerjidir. Hakikat arayışı sonlanamayan bir yolculuktur. Çünkü hakikat evrenseldir. Bireyin bilgisinin üstünde Allah'ın bilgisidir. Öğretmenler bu evrensel bilgiyi merak etmeli ve onu anlamaya çalışmalıdır. Hakikat saygısı öğretmenlerde sevgiye de dönüşmelidir. Böylece öğretmenlerin ruhu sürekli aydınlık kalır.

***Sorumluluk bilinci:** Varoluşuyla öğretmenlik yapan biri, sorumluluğunda bulunan işleri en mükemmel bir şekilde yerine getirmek için önceden kapsamlı bir şekilde hazırlık yapar. Bunun literatürdeki ismi 'Ders öncesinde hazırlık'tır. Söz konusu sorumluluk bilinci gereği öğretmen yapılan hazırlığa dayalı olarak sınıfında öğrencilerine ders vermeye kadar kendisini yük altında hisseder. Bu nedenle öğretmen ders öncesinde yüklüdür, denebilir. Planlama çerçevesinde dersini veren bir öğretmen hem dinlenmiş olur hem de yükünü boşaltmış olmanın getirmiş olduğu bir rahatlık yaşayarak işini sonlandırır ve akabinde sınıftan çıkar. Ancak sınıftan çıkması onun sorumluluğunu bitirmez. Çünkü o uzun yolun yolcusudur.

***İstekle gayret etmek:** Öğretmen gerek işine hazırlık yaparken gerekse de sınıfta öğrencileriyle ders işlerken istekli bir gayret içerisindedir. Çünkü iç dünyasında yeşeren hedefin oluşturduğu enerji, onu şevkle çalışmaya sevk eder. Kendisini işine adanmış bir öğretmenin bilincinde aynı zamanda güçlü bir inanç vardır. Bu nedenle gayreti heyecan vericidir. Çalışması ufuk açıcı ve motive edicidir.

***Sevgi:** Öğretmenlik mesleği bir sevgi ve muhabbet işidir, denebilir. Çünkü insanları sevmeyen biri öğretmenlik işini severek yapamaz. Öğretmenlerin yüreği insan sevgisiyle dolu olmalıdır. Bu sevgi aşkın (transedental) bir sevgi olmalıdır. Aksi takdirde söz konusu sevgi bütünlüğünü tamamlamayıp, sığ bir sevgi olur. Hâlbuki aşkın olan sevgi, insanı aynı zamanda Yardım'a götürür ve özgürleştirir. Bu şekilde yüreği sevgiyle dolu olan öğretmenin işini icra etmesi bir yönüyle yüreğindeki muhabbetin taşması şeklinde de açıklanabilir. Bu

durumda öğretmenin öğrencisine verdiği hizmet, sevgi temelli bir yaklaşımla gerçekleştiği için karşılığında çıkar yoktur. Doğru bir iş yapmanın huzuru ve mutluluğu vardır. Bu meyanda öğretmen-içindeki aşkın sevgiden dolayı- işini icra ederken öğrencisiyle birlikte hakikati arayan bir yolcudur da denebilir. Burada Hz. Muhamed(S.A.V.)'in "Sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız" sözünü zikretmek sevgi değerinin aşkınlığını anlamamızı daha da güçlendirecektir.

***Güven:** Hayatın akışı içerisinde belki de en fazla ihtiyaç duyulan değerlerden biri 'güven'dir. Güvenin olmadığı bir ortamda doğallık, gelişme, özgürlük, özgünlük, adalet ve muhabbet olmaz. Öğretmenler hem öğrencileri, hem meslektaşları, hem de sosyal çevrelerinde güvenilir insanlardır. Bu noktada kuşkuyla yer vermeyecek bir duruş sergilerler. Bu hususta Hz. Muhammed (S.A.V.)'in "Müslüman elinden ve dilinden emin olunan insandır" sözünü burada zikretmek konuyu derinlemesine anlamlandıracaktır.

***Hizmet etme bilinci:** Öğretmenler, kendisinin yetişmesinde başta ailesi olmak üzere toplumun da katkısının olduğunun bilincindedir. Bu nedenle yüreğinde yeşerip değer haline gelen sorumluluk ve ahde vefa bilinci gereği, verimli olduğu yaşlarda hem resmi işini icra etmede şevkle çalışır, hem de sosyal sorumluluk projelerinde görev alır. Bu nedenle öğretmen; hanesinde ev reisi, okulda eğitimci, sosyal hayatta sorumlu bir vatandaş ve insanlık âleminde ise üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmeye çalışan evrensel bir şahsiyettir. Aynı zamanda hakikati aramada bitmek bilmeyen bir yolun yolcusudur. Bundan dolayı hizmet etme bilincinden dolayı öğretmenlerin etki alanı sınıftan dünyaya doğru genişler. Ya da öyle olmalıdır.

***Şükür duygusu:** Öğretmen hayatın büyük bir mucize olduğunun fakındadır. Sağlıklı olması, hedeflediği mesleğe erişmesi, huzurlu bir aile içinde yaşıyor olması, öğrencileriyle her gün göz göze gelip etkileşimde bulunduğu için şükür duygusu içerisindedir. Bu teşekkür, yüzeysel anlamda insanlara şümüllü olarak da Allah'a dır.

***İç huzur:** Öğretmenin iç huzurunun temelinde sorumluluğu altında olan işleri en iyi bir şekilde yapmaya gayret etmiş olma bilinci vardır. Bu ne-

denle onun iç huzurunun önünde engeller varsa onlarla mücadele etme gayreti de vardır. Yaptığı hatalar, bitirmediği işler ve hayata geçiremediği sözleri varsa onları yerine getirir. Yoksa iç huzuru elde edemez. Öğretmen, her gün uyumadan önce, gün içerisinde yapılanları gözden geçirip huzur içerisinde yatabilen bir insan olmaya özen gösterir. İç huzurda mihenk nihai anlamda amir değil, Yüce Yaratıcı'dır.

***Denge:** Öğretmen, hayatın dört temel alanı olarak sıralayabileceğimiz varoluş, bilgi, eylem ve estetik alanlarında denge içerisinde olmaya özen gösterir. Ayrıca öğretmen insanların temel ihtiyaçları olarak sıralayabileceğimiz ekonomik gelir, ruh dünyası, aklını kullanma ve etki alanı içerisinde olan tüm işler arasında ahenk kurmaya gayret gösterir. Aksi takdirde hem kendisiyle hem de hedef kitlesiyle barışıklığı elde edemez. Çelişkiler dünyası hayatını anlam-sızlaştırır.

***Empati:** 'Başkasının gözüyle görmek' diye tanımlayabileceğimiz empati, öğretmenler için son derece önemli bir değerdir. Çünkü öğretmenlik mesleği insan insana iletişimin en fazla olduğu mesleklerden biridir. Sınıfta, koridor-da, kantinde, pansiyonda ve okul bahçesinde öğrencileriyle, öğretmenler odasında meslektaşlarıyla kazasız bir iletişim ve güçlü bir etkileşim için öğretmenlerin empatik düşünüp, hareket etmeleri son derece önemlidir. Empati, başkasının bakış tarzını anlamak için de önemlidir. Öğretmen, başta öğrencileri olmak üzere, tüm insanlarla olan etkileşiminde bu değeri canlı tutmaya dikkat eder. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.AV.) "Sana yapılmasını istemediğin şeyi, sen başkasına yapma" sözü insan ilişkilerinde empati, ahenk ve hakka saygının önemini sürekli gündemde tutma noktasında derin mesajlar içermektedir.

***Adil olmak:** Herkesin hak ettiğini alması olarak tanımlayabileceğimiz adalet olgusunu içselleştirmek, insanı güçlü kılan önemli bir değerdir. Zira gücünüzü adaletlinizden aldığınızda iç hu-

zurunuz dorukta olur. Haksız olanlara karşı mücadele ederken de doğal olarak kendinizi çok güçlü hissedersiniz. Bu bağlamda adil olmak, insanlara eşit davranmak anlamına gelmez. Eşit davranmak önemli ama önce hakkaniyetin sağlanmış olması koşuluyla. Bu duruma bir örnek verecek olursak: Diyelim ki ben herkesin eşit olduğuna inanan bir öğretmenim. Bu nedenle derse çalışsa da çalışmasa da tüm öğrencilere aynı notu veriyorsam, bu eşitlikçi bir yaklaşım olur ama kesinlikle adaletli bir tutum olmaz. Bu yaklaşımın sonunda öncelikle vicdanınız sizi yargılar, takipçileriniz ise açıktan olmazsa da için için sizleri eleştirir. Aynı zamanda öğrenciler üzerindeki etkinliğiniz de devam etmez. O bakımdan öğretmen, zaman ve enerji verdiği her öğrenciyle ilişkisini adil bir şekilde düzenlemeye çalışır. Gayret gösteren, iyi niyetle ilerle-

meye çalışan öğrencilere öncelik verir. Bu arada sadece sonuçları değil, süreçleri de esas alarak ölçme ve değerlendirme yapar. Öğretmen, tembel-çalışkan, yerli-yabancı, sosyal-a sosyal, zengin-fakir, Müslim-gayri müslim kısacası onunla iletişim halinde olan herkesin adaletinden şüphe etmediği bir insan olmalıdır.

***Dürüstlük:** 'Kişisel bütünlük içerisinde olmak' olarak tanımlanabilen dürüstlük, öğretmenlerin en önemli değerlerinden biridir. Yani öğretmenin niyeti, düşüncesi ve duygusu, davranışlarından kopuk değildir. Bu nedenle söylem ve eylemleri ahenk içerisinde. Dürüstlük, güvenilir olmak ve adil olmak öğretmenin dünyasında bütünleşerek bir şahsiyet oluşturur. Bu nedenle öğretmenin istikrarlı bir karakteri vardır. Bu değerle öğrencilere model olur. Duruşu ile öğrencileri eğitenler 'dürüstlük, adil olmak ve güvenilir olma' değerlerini şahsında toplamayı başarmış öğretmenlerdir.

***İşbirliği:** Öğretmen, okul topluluğunu oluşturan bileşenler ile işbirliği içerisinde hareket eder. Şöyle ki: Meslektaşlarıyla iş birliği içerisinde, bir ekip olarak çalışmaya gayret eder; öğrencileriyle iş birliği içerisinde öğrenme-öğretme faaliyetleri-

ni hayata geçirmeye çalışır. Okul idaresiyle ahenk içerisinde ve öğrenci velileriyle de eşgüdüm içerisinde olmaya özen gösterir. Dolayısıyla öğretmen görev yaptığı okulda önce 'ben' olup akabinde 'biz' bilincini hem yaşayan hem de yaşatmaya çalışandır. Bu cümleden hareketle iş birliği biz bilincinin vazgeçilmez bir sonucudur, denebilir.

***Hoşgörü:** Farklılıkları kendi doğal yapısı içerisinde görüp, bu durumu zenginlik olarak kabul etmektir, hoşgörü. Öğretmen öğrencileriyle temaslarında onların ırk, renk, doğum yerleri, inançları ve kişisel farklılıklarını zenginlik olarak görür. Onları asla etiketlemez. İradeleri dışındaki özelliklerini Allah'ın iradesinin bir tecellisi olarak görür. Çünkü Allah (C.C.) Kur'an-ı Kerimde "Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun delillerindedir. Şüphesiz bunda bilimler için elbette ibretler vardır"(Rum/22) buyurur. Bu bağlamda öğrencilerin bireysel tercihlerini ise saygı ile karşılar. Ancak okulda ya da sınıfında tüm öğrencilerin birlikte mutlu olarak yaşayabilecekleri "ortak değerler" tesis eder. Her öğrenciye "bu okul benim okulumdur" dedirtecek bir iklim oluşturmaya çalışır. Toplumdaki ahenk için kardeşlik ruhunun temelini okulda atar.

***Sabır:** İşlerin doğal mecrasında yürümesine imkân vermek' olarak tanımlayabileceğimiz sabır, bir öğretmenin öğrencilere tanıklık yapabilmesi için elzem olan bir değerdir. Bilindiği gibi günümüzde öğretmeden ziyade öğrenme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Artık okullarda öğrencilerin bilgiyi yapılandırarak elde etmesini esas alan yapılandırmacı öğrenme modeli esas alınmaktadır. Bu da, öğrenci merkezli bir eğitimin hayata geçirileceğinin/geçtiğinin işaretidir. Bu modelde öğretmenlerin öğrencilere tanıklık yapabilmesi için son derece sabırlı olması gerekir. Sadece bu durum için değil, öğrencileri tanımlamaktan ziyade tanıyabilmek için de onları sabırla dinlemeyi içselleştirmek gerekir.

***Kararlı olma:** Eğitimde verilen hizmetin istikrarı için belirlenen ilkelerin ruhundan sapmama' olarak tanımlayabileceğimiz kararlılık, eğitim kurumlarında öğrencilerin yeteneklerine uygun olarak yetişmeleri için ehemmiyet arz eder. Örneğin okuma alışkanlığını kazandırmaya yönelik olarak belirlenen plana uygun bir şekilde hareket etmede gösterilen tavizsizlik buna bir örnek olarak verilebilir. Şöyle ki: Sene başında her öğren-

cinin en az 20 Türk klasiğini okumasını planlayan bir öğretmen, haftanın belli saatinde kitap okuma etkinliğini kararlı bir şekilde sürdürürse öğrencilerde okuma işi bir alışkanlık haline alır. Bu nedenle öğretmen doğru davranışların öğrencilere kazandırılmasında kararlı olması gerekir.

***Kendiliğinden Harekete Geçme:** Öğretmen, sürekli kendini güncelleyen birisi olmalıdır. Deyim yerinde ise Sürekli Eğitim Merkezlerinde öğrencilik kaydını silmemelidir. Çünkü kendisini güncelleyemeyen öğretmen bir süre sonra durağanlaşır ve yaptığı işten zevk alamaz duruma gelir. Bu aslında bir yönüyle ölmek demektir. Bir düşünürün dediği gibi "Doğmakla meşgul olmayan, ölmekle meşgul olur." Bilindiği gibi kendisini belli kalıplar arasına almış olan öğretmenler, hiçbir işini talimatsız yapmazlar. Bu nedenle sürekli bir kurtarıcı ve emir veren birini beklerler. Halbuki 'Kendiliğinden harekete geçme' değerini içselleştirmiş olan öğretmenler, öğrencilerin ihtiyaç duydukları konularda onlara yardımcı olmayı, talimat beklemeden yaparlar. Hatta etkili olan eğitim yöneticilerini, talepleriyle harekete geçirirler. Çalışma noktasında durağanlık gösterenler için Dr. Ali Şeriatî'nin dediği gibi "ben sizi rahatsız etmeye geldim" dedirtmektedirler. Bu şekilde hareket etme, hayatı anlamlandırdığı gibi eğitimde fark yaratmak anlayışını da kurumsallaştırır, diye düşünüyorum.

Değerler konusundan bahsetmişken bu meydana bir konunun da altını çizmem gerekir: Bu makaleyi yazmaya çalışırken istifade ettiğim eserlerin sahiplerine "dürüst olma" değerinin bir gereği ve ilme hürmet etme bilincinin bize yüklediği sorumluluğa binaen teşekkür etmenin, bir borç olduğunu ifade etmek isterim. Bu makale, aynı zamanda eserlerinden istifade ettiğim yazarlarındır da demek emeğe saygı değerinin bir gereği olduğunu belirtmek isterim.

Kaynakça

1. Cüceloğlu, D. & Erdoğan, İ. Öğretmen Olmak, Final Yayınları, İstanbul, 2013
2. Yıldız, Y. *Nesil Yetiştiren Okul*, Karina Yayınları, Ankara, 2017
3. Gezer, İ. *Değişen Dünyada Eğitim*, Bilsam Yayınları, İstanbul, 2012
4. Akyüz, Y. *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Yayınları, Ankara, 2011
5. Açıkgoz, K.Ü. *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir, 2005
6. Gezer, İ. *Özgürlükçü Pedagoji*, Bilsam Yayınları, İstanbul, 2016
7. Kavaklı, A.E. *Bilge Öğretmen*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2015

Öğretmenin Önemi, Yeterlikleri, Statüsü ve Denetiminin Rolü

Zafer ÖZER
Konya Maarif Müfettişi

“Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum.” (Hz. Ali)

Temel Unsur Öğretmen

Sistemler, belli bir amaç için oluşturulan yapılar. Bir sistemi oluşturan unsurların her birinin o sistem için vazgeçilmez olduğu bilinmekle birlikte, bu unsurların içerisinde olmazsa olmaz değere sahip, sistemin eksenini oluşturan ana unsurlar vardır. Bir sistem için önem hiyerarşisi oluşturulduğunda, ilklere konulması gereken değerlerin niteliği, aynı zamanda o sistemin amacına ulaşma derecesinin de belirleyicisidir. Sistemin işleyişini sağlayan bazı unsurların ıskalanması ya da bunlarla ilgili kısmi hatalar yapılması durumlarında telafi edilebilme imkânı varken, sistemi oluşturan ana unsurlarda yapılan hataların telafisi ne yazık ki çok zor olmaktadır. Bundan dolayı, bir sistem için hayatiyet atfedilen unsurlarda, olabildiğince hata yapmamak, o sistemin amaçlarına uygun şekilde faaliyet yürütmesinin ve neticeye varmasının ön koşulu olarak değerlendirilmesi gerekir.

Örgütler, genel olarak dört temel unsur üzerine inşa edilirler. Kısaca bu unsurlar; amaç, yapı, süreç ve hava olarak adlandırılırlar. Her örgüt belli amaçları gerçekleştirmek üzere kurulur. Örgütlerin amaç-

ları belli değerler üzerine kuruludur. Amaçlar, değerler üzerinde şekillendirilir. Eğitim sistemimizin amaçları da belirli değerler üzerine inşa edilmiş olup, bu amaçlar toplumun kabul ettiği ulusal değerler ile evrensel değerlerin harmanlanmasıyla şekillenmiş; yasalarda ifade edilerek son şeklini almıştır. Bu noktada, Türk Eğitiminin genel amaçları 1739 sayılı Temel Eğitim kanununun 2. Maddesinde açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir.

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları kısaca; 1-Türk Milletinin bütün fertlerini ülkesi ve devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar, 2-dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler, 3-kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Görüleceği üzere, eğitimimizin amaçları yüksek iddialar taşımaktadır. Bu denli yüksek iddiaların hayatiyet bulabilmesi, eğitim sistemimizin bu iddiaları gerçeğe dönüştürebilecek nitelikte özellikler taşımasının sağlanması ve sistemin ana unsuru olan “öğretmen” faktö-

rüne gereken önemin verilmesiyle mümkün olabilecektir.

Örgütlerin yapı unsuru, amaçlanan hedeflere ulaşmak için oluşturulan düzenlemeler ve ilişkiler ağıdır. Yapı içinde kim hangi görevi hangi rol ve statüde yapacağını ifade eder. Rol, çalışandan beklenen davranışlardır. Statü ise role ilişkin olarak verilen değer olarak tanımlanabilir. Özellikle eğitim sistemimizde oluşturulan yapıya bağlı hiyerarşik statü, daha çok kişinin özel saygınlığından ziyade pozisyondan kaynaklanmasına rağmen; eğitim sisteminin ana unsurunu teşkil eden ve tamamen görevsel ve ontolojik bir değer biçilen öğretmenlik görevinin yeri apayrı bir öneme sahiptir. Öğretmenlik mesleğinin ayrıcalığı, kendi varoluşundan kaynaklanan özellikler taşıması nedeniyle.

Örgütlerin süreç boyutu, faaliyet aşamaları olarak tanımlanabilir. Yönetim literatüründe yönetim süreçleri; örgütlerin amaçlarını gerçekleştirebilmek için yönetim tarafından oluşturulan etkinlikler/aşamalar olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada yönetsel eylem olarak, "karar" aşaması yönetimin kalbi olarak görülmekte olup; kararın kimlerce ve nasıl verileceği örgütlerin amaçlarına ulaşması noktasında hayati öneme sahiptir. Örgütlerin hava boyutu ise, çalışanlar arasındaki tüm ilişki ağını tanımlar. Yine literatürde örgüt iklimi ve kültürü olarak tanımlanan bu kavramlar; özellikle eğitim sistemimizin en hayatiyet taşıyan boyutudur. Eğitimin amaçlarına ulaşabilmede problem yaşanması durumunda sorgulanması/sorulması gereken en mühim soru; sağlam ve sürdürülebilir bir örgüt kültürünün var olup olmadığı hususudur.

Kamu sektörü/kamu hizmeti içerisinde eğitim sektörünün diğer kamu hizmetlerinden farklılık arz eden birçok özelliğinin yanında; asıl farklılık olarak eğitim işinin merkezinde "insan" eğitiminin olması ve bu işin sağlıklı yürütülebilmesi için, "okul kültürünün" çok iyi oluşturulması gereğidir. Bu kültürün oluşumu elbette yönetsel bir karar ve uygulamalar olmakla beraber, eğitim işinde asıl rolü yüklenen, "öğretmen" faktörünün olduğu özellikle göz ardı edilmemesi gerekir.

Profesyonellik, Kutsallık ve Statü

Modern çağda üretim sistemlerinin değişimine bağlı olarak, tüm sektörlerde meslekler "profesyonel" bir mantıkla yürütülmeye başlandı. Bu

noktada tabii olarak öğretmenlik mesleği de profesyonel meslek kriterleri çerçevesinde yürütülmeye başlandı. Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde, profesyonel kelimesinin karşılığı "bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan kimse" olarak geçmektedir. Bu tanıma öğretmenlik mesleğinin niteliği olarak kullandığımızda, profesyonel öğretmenlik algımızda negatif bir anlam ihsas ettirmektedir; çünkü öğretmenlik çoğu zaman aşırı derecede özveri gerektiren "kutsal" bir meslek olarak görülmektedir. Profesyonel meslekler, uzmanlık alanı akademik bir çalışma ile belli standartlara endeksli, mesleğin icrası için periyodik sınavmalara tabi tutulan, denetlenen ve sürekli iyileştirme sürecinde olan, sosyal statüsü ve ekonomik geliri yüksek olan özellikleri taşırlar. Bu özelliklerden hareket edildiğinde, öğretmenlik mesleğinin de profesyonel bir meslek olduğu/olması gerektiği söylenebilir. Bu noktada profesyonel olma sürecinde bakanlığımızın öğretmen niteliğine dair belli standartları geliştirdiği görülmektedir. Tasarım olarak ifade edilen bu standartlarla, Millî Eğitim hedeflerinin desteklenmesine katkı sağlanması, ulusal iş birliği ve bilgi paylaşımını daha etkin olarak gerçekleştirilmesi, öğretmenlerin niteliği ve kalitesi için kıyaslama, karşılaştırma yapılabilecek bir yapı/sistem oluşturulması, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve kalitesi açısından toplumsal beklentilerde tutarlılık oluşturulması, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde esas alınacak açık, anlaşılır ve güvenilir bir kaynak oluşturulması, ulusal düzeyde profesyonel öğretmenlik seviyesinin tartışılmasında kullanılacak ortak terim ve tanımlamaları içeren bir dil birliğinin sağlanması, öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini tanımlayarak, toplum tarafından fark edilmesi ve toplumun gözünde statülerinin yükseltilmesinin sağlanması, öğrencilerin "öğrenmeyi öğrenmesi" için fırsatlar sağlanması, öğretmenlerin görevlerinin şeffaflaştırılarak veliler ve toplum için kalite güvencesinin oluşturulması (MEB) gibi pek çok amaç hedeflenmektedir.

Bu hedeflerden de anlaşılacağı üzere, Bakanlığımız, "öğretmenlik mesleğini" profesyonel bir meslek olarak tanımlamış; bu tanıma uygun olarak, öğretmenlik mesleğinin özellikle statü ve kalitesinin yükseltilmesini temel bir hedef olarak belirtmiştir.

Bunun yanında kadim medeniyetimizin temel referanslarını oluşturan ana kaynak ve pratik uygulamalara bakıldığında öğretmenlik mesleğinin

kutsiyeti gündeme gelmektedir. Profesyonellik tanımını daha çok işin teknik donanım ve metodolojisini oluştursa da temel görevi "insanı inşa" etme çabası olan öğretmenlik mesleğini salt profesyonellik ölçüleriyle sınırlamaya çalışmak (yapılan işin doğası gereği) insana dair bir şeylerin eksik kalacağı gerçeğiyle karşı karşıya kalınmasına neden olacaktır. Daha önce de belirtildiği üzere, eğitim örgütlerinin informal (doğal/insan ilişkileri) yönünün daha baskın olması ve durumun eğitim hedeflerine ulaşmada kritik önem taşıması nedeniyle öğretmenlik mesleğinin bu yönünün fazlaca işlenmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Aslında her insan hangi işi yaparsa yapsın, doğal/varoluşsal olarak öğretmenlik görevini yerine getirir. Yaşam içerisinde yanlış giden bir şeye müdahil olma, doğruyu arama ve insanları doğruya yönlendirme gibi bir misyonu icra etmeye çalışır. Öğretmenlik işini meslek edinen kişilerin kendilerinde zaten var olan yaşamı ve ilişkileri doğru noktada dizayn etme davranışları esasında bu mesleğin bir kutsiyeti olduğunun en belirgin göstergesidir. Peygamberlerin esas misyonu, insanlığa gerçeği, hakkı/hakikati öğretmektir. Peygamberler aracılığıyla insanlığa sunulan ilahi emirler aynı zamanda insanlara "iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak" şeklinde özetlenir ve bu emir herkese sorumluluk yükler. Herkese yüklenen ilahi sorumluluğun aynı zamanda profesyonel bir meslek olarak icra edilmeye çalışılması, öğretmenlik mesleğinin "kutsal" yönünün her daim hesaba katılması gerektiğinin de bir göstergesidir. Hz. Muhammed, kendisinin Allah tarafından bir muallim olarak gönderildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla tebliği boyunca Allah Resulünün uygulamalarının neredeyse tamamını, bir eğitim ve öğretim faaliyeti olarak değerlendirmek mümkündür.

Cemil Meriç, "Aydın olmak için önce insan olmak lâzım. İnsan mukaddesi olandır. İnsan hırlaşmaz, konuşur, maruz kalmaz, seçer. Aydın kendi kafasıyla düşünen, kendi gönlüyle hisseden kişi. Aydını aydın yapan; 'uyanık bir şuur, tetikte bir dikkat ve hakikatin bütününe kucaklamaya çalışan bir tecessüs," derken, insan olmanın ayrıcalığını kutsalla bağ kurmasına bağlamaktadır.

Öğretmenlik mesleğinin kutsiyetini daha net anlamak adına kadim geleneğimizde öğretmenlik mesleğini açık/duru bir şekilde betimleyen Nurettin Topçu'ya kulak vermek gerekir. Nurettin Topçu şunları söyler: "Muallim, gençlere bilmediklerini öğ-

reten bir nâkil (nakledici) değildir. Bu iş, kitabın işidir, bilmediklerimiz hep kütüphanelerde bulunmaktadır. Her sahada yalnız bilinmeyi bilmekle eski devrin scolastique tahsili elde edilir. Kitaplardaki örümcek kafamıza nakledilir. Ancak sınıfta okutacağı bilgilere sahip olan insanın yapabileceği iş ise bundan ileri gidemez. Bunun için kültürlü adam, kafaları işletmesini bilen adam lâzımdır." "Maarif demek muallim demektir. Milli Eğitim Bakanlığı sadece onu düzenleyici bir cihazdan başka bir şey değildir. Kitap, program, imtihan ve bütün öğretim meselelerini çözümleyecek olan bir milletin muallim ordusudur. Bu işlerin Bakanlık teşkilâtı tarafından tepeden idâresi muallimin ilmi ve fikri hürriyetinin inkârı, bu hürriyetin adeta köleleştirilmesidir. Descartes 'Hür olmayan düşünce düşünce değildir' der. Bu söze inanarak diyebiliriz ki, hür olmayan muallim, muallim değildir. Mahkûm edilmiş fikir ve irfandır. Fikir ve kültürün mahkûmiyeti en az vatan toprağının esaret altında kalması kadar acıklıdır," diyerek, öğretmenin vazgeçilmezliğini ve öğretmene verilmesi gereken değeri güzel bir şekilde ifade etmiştir.

Öğretmene verilmesi gereken statü aslında, mesleğin kendi doğasında olan kutsiyetle alakalı olmakla birlikte; bu kutsiyetin özellikle karar süreçlerinde olanlar ile diğer paydaşlar tarafından da yeniden ihya edilmesi gereğinin de farkında olunması sağlıklı bir gelecek için hayati bir gerekliliktir.

Öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyen sebeplerden biri de öğretmenlik mesleğinin sınırlı bir kariyer ilerlemesine izin vermesidir. Bu konuda bakanlığımız o günün şartlarında bir çözüm olarak öğretmenlik kariyer basamakları uygulamasını gündeme getirmişti. 13 Ağustos 2005 tarihli Resmi Gazete'de (25905 S. R.G.) yayımlanan ve öğretmenleri farklı kariyer basamaklarında sınıflandırmayı hedefleyen bu yönetmeliğe göre öğretmenler, aday öğretmen, öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen şeklinde ÖSYM tarafından yapılan sınavla, meslekteki başarı ve kıdem kıstasları da göz önünde bulundurularak kariyer basamaklarında sınıflandırılacaktı. Lakin, bu sınıflandırmayın öğretmenlere unvan ve kısmi bir maaş artışı dışında bir fayda sağlamaması, mesleki açıdan sağlayacağı rol ve avantajlar hususlarında netlik olmaması nedenleriyle bu uygulamanın devamı getirilemedi. Neticede, öğretmenin ilerlemesine imkân tanımayı amaçlayan kariyer basamakları uygulaması sonuca ulaşamamıştır. Bu uygulama-

da iki husus teknik olarak tartışmaya açılmalıdır. Öncelikle, öğretmen yeterliğinin bir kariyer sistemiyle basamaklandırılması doğru ve sonuç getiren bir uygulama mıdır? Böyle bir basamaklandırmanın doğruluğuna karar verilmesi halinde, bunu belirlemenin usulü nasıl olmalıdır? Sorularının açıklığı kavuşturulması gerekir.

Öğretmen Yeterlikleri

Günümüz dünyasında sosyal yapı tahminlerin ötesinde süratli bir şekilde değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik hem nicelik hem de nitelik olarak kendini göstermektedir. İleri teknolojinin şekillendirdiği sosyal ilişkiler, yaşam tarzları, bilginin sürekli kümülatif olarak artışı bilgiye erişimin kolaylığı ve sınırsız seçeneklerin olduğu bir dünyada, yaşanan gerçeklere uyum sağlama bir zorunluluk olarak insanlığın karşısına çıkmaktadır. Bu değişime bağlı olarak sosyal ilişkiler, eğitim, siyaset, ekonomi yani tüm alanlarda köklü değişimlere ayak uydurmak gibi bir problemle karşı karşıya kalmaktadır. Doğal olarak eğitim sistemleri de bu değişime uygun modeller geliştirmek zorunda kalmaktadır. Bu yönden bakıldığında eğitim işinin asıl yüklenicisi olan öğretmene, bu yükü taşıyabilecek yeterlikler kazandırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada bakanlığımız, 2006 yılından itibaren "öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri" kriterlerini hazırlayarak yayınlamış; devam eden süreçte bu alanla ilgili güncellemelerine devam etmiştir. Buradaki amaç, öğrencilerin çağın ihtiyacına göre donanımlı olmalarının sağlanması, öğretmenlik mesleğinin statüsünün iyileştirilmesine yardımcı olunması ve yeterliklerin yakından izlenip sonuçlarının etkili bir biçimde değerlendirilmesine imkân verilmesi şeklinde ifade edilmiştir.

Bakanlığımız, bu kapsamda çok paydaşlı çalıştaylarda ortaya çıkan görüşleri neticesinde: 1-Kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim, 2-Öğrenciyi tanıma, 3-Öğrenme ve öğretme süreci, 4-Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme, 5-Okul, aile ve toplum ilişkileri, 6-Program ve içerik bilgisi olarak, altı ana yeterlik alanı belirlenmiştir.

Bu yeterliklere 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergelerinden oluşan "Öğretmenlik Mesleki Genel yeterlikleri" belirlenmiştir. Bu süreç içerisinde global çerçevedeki düzenlemelerle birlikte eğitim alanındaki yeni gelişmeler ile eğitim sistemimizdeki yeniliklere uyum sağlayabilmek adına

Bakanlığımız Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini güncellemiştir. Yeterlik güncelleme çalışmaları sürecinde her bir öğretmenlik alanı için ayrı bir özel alan yeterliği belirlemek yerine, genel yeterliklere alan bilgisi ve alan eğitimi bilgisi yeterlikleri eklenmiş, böylece her bir öğretmenin kendi alanına ilişkin yeterliklerini de kapsayacak mahiyette bütünsel ve tek bir metin oluşturulmuştur. Bu kapsamda güncellenen Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri; "mesleki bilgi", "mesleki beceri", "tutum ve değerler" olmak üzere birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan 3 yeterlik alanı ile bunlar altında yer alan 11 yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşmaktadır. Söz konusu yeterlik alanları ve bu alanlar içerisinde yer alan genel yeterlikleri ana başlıklar şu şekilde belirlenmiştir.

1- Mesleki Bilgi: Bu yeterlik alanı, öğretmenin öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olması gereken alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi yeterliklerini kapsamaktadır.

Alan Bilgisi: Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.

Alan Eğitimi Bilgisi: Alanının öğretim programı ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir.

Mevzuat Bilgisi: Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.

2- Mesleki Beceri, Kapsam: Bu yeterlik alanı, öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalarıyla ilgili eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretme ve öğrenme sürecini yönetme ile izleme ve değerlendirme yeterliklerini kapsamaktadır.

Eğitim Öğretimi Planlama: Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.

Öğrenme Ortamları Oluşturma: Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.

Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme: Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.

Ölçme ve Değerlendirme: Ölçme ve değerlendirme, yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.

3-Tutum ve Değerler: Bu yeterlik alanı, öğretmenlik mesleği genel tutum ve değerlerini içeren, öğrenciye yaklaşım, millî, manevi, evrensel değerler, iletişim ve iş birliği ile kişisel ve mesleki gelişim yeterliklerini kapsamaktadır.

Öğrenciye Yaklaşım: Öğrencilerin gelişimini destekleyici tutum sergiler.

Millî, Manevi ve Evrensel Değerler: Millî, manevi ve evrensel değerleri gözetir.

İletişim ve İş Birliği: Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve iş birliği kurar.

Kişisel ve Meslekî Gelişim: Öz değerlendirme yaparak, kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalarına katılır.

Yeterlik alanları genel olarak değerlendirildiğinde; tasarım düzeyinde elbette mükemmel bir metin olarak belirlendiği görülmektedir. Asıl mesele ise söz konusu yeterliklere, bir sistem bütünlüğü içerisinde hangi usullerle ulaşılabileceği hususudur. Yaşanan tecrübeler gösterdi ki; yapısal değişim olarak gündeme alınıp hedef tasarım haline getirilen yenileşme çabalarının, eylem ve amaca ulaşma süreçlerinde ciddi problemler yaşanmaktadır. Bu problemlere yönetim süreçleri basamakları esas alınarak (özellikle değerlendirme/denetleme) bakılması sahici ve sonuca götürücü bir yaklaşım olacaktır.

Öğretmen yeterliklerinin kazanılma sürecinin ilk ayağını öğretmenlik mesleğinin tercihi oluşturmaktadır. Bu noktada isabetli bir yönlendirme sürecinin devrede olması gerekir. Akabinde öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği formasyon kazandırma yani hizmet öncesi (akademik) eğitim gelmektedir. İşin temelini oluşturan bu aşamaların nasıl olması gereği apayrı bir tartışma konusu olup; bu makalede daha çok mevcut sistem içerisindeki öğretmenlerin yeterliklerinin nasıl geliştirileceği bu noktada "sürekli gelişim/öğrenme" ilkesi çerçevesinde, özellikle "denetim" süreci olarak nelerin yapılabileceği üzerinde durulacaktır. Zira, eğitim işinde denetim faktörünün niteliği, eğitim hedeflerinde sonuca ulaşmada kritik öneme sahiptir.

Hedefe Ulaşmada Eğitim Denetiminin Rolü

Yukarıdaki açıklamalarda verilmeye çalışılan en kritik mesaj, eğitim sistemi olarak hedef oluş-

turma ve hedefe ulaşma aşamaları içerisinde hedef tasarım olarak mükemmel yakalarken, neticeye varma usullerinde problemlerin yaşandığı hususudur.

Yönetim süreçleri döngüsünde denetim süreci, örgütlerin amaçlarına ulaşmasında sonuca ulaşıp ulaşılmadığı ya da hangi kerteğe ulaşıldığının belirlenmesinden öte; sistemin varlığını devam ettirmesi ve daha etkin/isabetli kararların alınması için geribildirim sağlama noktasında gereklidir. Bundan dolayı, yönetim ve denetim fonksiyonel olarak birbirinin tamamlayıcısıdır. Bu noktada Eğitim kurumlarında yapılması gereken "denetim" faaliyeti ile diğer kamu kurumlarındaki denetim faaliyetinin nitelik olarak da farklı olduğunu söylemek gerekir. Daha önceden de ifade edildiği üzere, eğitim sistemleri/okullar, insan eğitiminin yapıldığı mekânlar olmasından dolayı, yapılan iş ile ilgili değişkenlerin karmaşık olması, neticeye ulaşma noktasında ölçülebilirlik özelliğinin daha zor olması ve eğitim işini yüklenen personelin moral/motivasyonlarının belli bir eşikte olması gerektiğinden dolayı, farklılık arz etmektedir. Bu farklılık, denetim sürecinin yapılan işin doğasına uygun şekilde dizayn edilmesini de zorunlu kılar.

Bürokratik yapılarda denetim faaliyeti, kabul edilen yönetim paradigması gereğince daha çok hiyerarşik bir yapıda inşa edilir. Denetim türleri içerisinde, uygunluk denetimi ağırlıklı uygulama olarak kabul edilen bu yöntem, daha çok yapılan işin önceden belirlenmiş tanımlara/kalıplara uygunluğu test edilir. Sürekli kontrol ve hata ekseninde yürütülen bu tür denetim çalışmalarının özellikle eğitim kurumlarında fayda üretmediği, sürekli gündeme gelmiştir. Günümüz dünyasında gittikçe karmaşık bir nitelik kazanan eğitim sistemi, öğretmenlik rolünü değiştirmektedir. Bundan dolayı öğretmenlerin sürekli bir gelişim içinde bulunması gerekir. Sürekli gelişim süreci aslında sürekli bir hizmet içi eğitim sürecinin de faal olması gerektiği anlamı taşır. Bu noktada denetim çalışması, hem eğitim faaliyetiyle ilgili durum saptama ve değerlendirme aşaması, hem de eğitim sürecinin geliştirilmesi için bir eğitim faaliyeti olarak görülmelidir. Becerilerin sürekli güncellenmesinin gerekli olduğu bir meslek ve çağda öğretmenlerin, eğitim öğretime ilişkin sorunların çözümünde, eğitimde verimliliğin artırılmasında, eğitimin amaçlara uygun olarak yürütülmesinde, rehberliğe ve motivasyona ihtiyaçları vardır.

Müfettişlik mesleğinin tarihsel gelişimine bakıldığında müfettişe ilk kez, yardım eden, yardımcı, yönelten, yönlendiren anlamına gelen "Muin" denildiği görülür. 1846 tarihinde Mekatib-i Umu-miye Nezareti kurulduktan sonra Sıbyan okulları ile Rüşdiye okullarını denetlemek üzere Muin'ler tayin edilmiştir. Modern denetim modellerine/ kavramlarına bakıldığında denetim faaliyetinin, daha çok bir yönlendirme, yardım etme ve danış-manlık hizmeti yapma olduğu rahatlıkla söylene-bilir.

Bu noktada öğretmen yeterliklerinin geliştiril-mesi aşamasında denetim faaliyeti, iş başında ye-tiştirme, rehberlik/yardım kısaca bir danışmanlık hizmeti olarak da görülmesi gerekir. Öğretmen-lere yapılması gereken yardımların sunulmasının belli bir uzmanlığı gerekli kılması ve bu işi yapacak denetim elamanlarının da alanının uzmanı kişi-ler olarak kabul edilme-si gerçeği yatmaktadır. Öğretmenlere sunula-cak profesyonel destek, öğretme ve öğrenme sürecinde iş birliği ola-naklarını artıracak geli-şimsel denetim anlayı-şına uygun olarak sunul-malıdır.

Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı durum tespiti olarak perfor-mans değerlendirme uygulamasını gündeme getirmiştir. Bakanlık, performans değerlendirme sistemiyle, öğret-menlerin görevindeki gayretinin, verimliliğinin, başarısının, bilgi ve beceri düzeyinin belirlenerek gerekli eğitim ihtiyacının tespitini ve buna yöne-lik tedbirlerin alınmasını hedeflenmektedir. Lakin, performans değerlendirme modelinde belirlenen hedeflere ulaşmak için bu işin doğru usullerle ya-pılması gerekir. Paydaşların (okul müdürü, veli, öğrenci, öğretmen, zümre öğretmeni) öğretmen-ler hakkındaki algılarını tespit etmek, performans değerlendirmedeki hedeflere ulaşmayı tek başı-na sağlamaz. Zira, değerlendirme işi teknik bilgi/ beceri gerektiren bir konudur. Paydaşların öğret-men ile ilgili bir değerlendirmede bulunabilmeleri için en azından asgari düzeyde eğitimin, okulun, sınıfın, branşın amaçları ve derslerin içeriği ile

yöntemler konusunda bilgilerinin olması gerekir. Zaten bakanlık da bu uygulamayı reel olarak uy-gulama gücünü nedeniyle devre dışı bırakmıştır.

Sonuç/Öneriler

Öğretmenlik profesyonel bir meslek olmalıdır. Bunun yanında bu mesleği icra edenlerin, öğ-retmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olduğu bilincinde olmaları gerekir. Öğretmenlik kendi ontolojik pozisyonundan dolayı kutsallıkla ilişki-lidir. Hayatı anlamlı kılan tüm değer yargılarının kazanılması ve sürdürülebilir olması bu mesleğin hakkıyla yapılmasına bağlıdır. Budan dolayı öğ-retmenlik mesleğinin hakkıyla yapılabilmesi için eğitim sistemi içerisindeki tüm bileşenlerin eşgü-düm içinde çalışması ve doğru kararların alınması gerekir. Öncelikle:

-Öğretmenliğin bir profesyonel meslek statüsüne kavuşması gerekir. Bunun için öğ-retmenlik mesleğinin tercih edilmesi sürecin-den başlanılarak, hiz-met öncesinde yetiştiril-mesi, mesleğe seçimi ve öğretmenin meslek içinde sürekli gelişimini sağlayacak işlevsel yapı-nın kurulması ve sürdür-ülmesi, bunu yaparken

kuramsal yönüyle birlikte pratik uygulamalara da yeterince önem verilmesi, alınan kararlarda tecrü-beyle birlikte bilimsel verilerin esas alınması gere-kir.

-Nitelikli öğretmenlerin sayısının artırılması kapsamında öğretmen olarak yetiştirileceklerin seçimine yönelik geliştirilen politikaların en önem-li ayağı potansiyel adayları öğretmenlik mesleğine doğru yönlendirecek uygulamalardır. Ülkemizde öğretmen olarak yetiştirilecekler, diğer bir deyiş-le eğitim fakültelerine girecek adaylar, merkezi ve çoktan seçmeli bir sınavla belirlenmekteydi. Son dönemlerde mülakat yöntemi gündeme geldi. Ancak, mülakat yöntemi, yöntemin gereğine uy-gun doğru tekniklerle uygulanmaması durumun-da telafisi olmayan hataları gündeme getirecektir. Özellikle öğretmen seçiminin olabildiğince nesnel

ve sonuç alıcı kriterler/ölçütlerle yapılması gerekir. Mülakat yöntemi doğru uygulandığı takdirde isabetli seçim sağlanabilir.

-Örneğin ana hatlarıyla iyi bir öğretmen seçimi mülakatında şu şekilde bir yol izlenebilir. Öncelikle personel/öğretmen seçimini yapacak komisyonun yeterliğinin üst düzeyde olması gerekir. Komisyonun seçim yapacak niteliklere alan/formasyon bilgisinin yanında insan/davranış/iletişim bilimlerinde de yetkin/yeterli olması, mülakatta uygulanan ölçme tekniklerinin (sorulacak sorular, ölçülecek özellikler vs.) alanında yine yetkin uzmanlarca önceden hazırlanması, daha nesnel olması açısından özellikle sorulacak soruların/ölçeklerin çok yönlü yeterlik alanlarını ölçebilecek nitelikleri taşıması, bu ölçme araçlarının kişinin kendini açmasına, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerinin ortaya çıkmasına fırsat verecek şekilde düzenlenmesi, adaya yeterli zamanın tanınması ve mülakat için belirlenen mekânın insan psikolojisini olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde düzenlenmesi gerekir.

-Öğretmen yeterliklerinin ölçülmesinde ve uygulanmasında performans göstergelerinin her şeyi kapsamı gibi bir anlayış, işin uygulanabilirliğini sekteye uğratacaktır. Bunun için, meslek açısından kritik unsurlara odaklanmak suretiyle uygulanabilir sayıda performans göstergesi oluşturulması daha isabetli olacaktır. Sayıca fazla maddeden oluşan bir performans göstergeleri listesi, uygulamada denetici ve yöneticilerin elinde bir kontrol listesi olmaktan öte bir fayda sağlamayacaktır. Bu noktada, performans göstergelerinin esnek, uygulanabilir, nesnel ve anlaşılabilir olmasına özen gösterilmesi gerekir. Teorik olarak iyi hazırlanmış bir performans göstergeleri listesi, uygulanabilir olmadığı sürece kazanım noktasında bir fayda sağlamayacaktır. Bakanlığın bu konuda daha uygulanabilir modelleri geliştirmesi gerekir.

-Kutsallık atfedilen mesleğin icra edilebilmesi tamamıyla yüksek moral ve motivasyon gerektirdiği için, eğitim politikaları ve uygulanacak reform çalışmalarında meşveret/şura(yönetişim) prensibi gereğince özellikle öğretmenlerin düşüncelerinin alınmasının yanında; sağlıklı ve etkili bir okul kültürü oluşturmak için yine ehliyet ve liyakat esas alınarak seçilen okul yöneticilerinin görevlendirilmesi gerekir. Zira iyi bir okul kültürü ve buna bağlı çalışma barışı iyi, bir yönetici sayesinde sağlanabilir.

Bununla beraber öğretmenin sosyal statüsü doğal olarak yükselecektir.

-Öğretmenliğin dinamik bir meslek olduğu gerçeğinden hareketle, bilimsel verilerle geliştirilen yeterlik alanlarının kazanılması noktasında akademik ve model örnekler üzerinde sürekli bir eğitim çalışmasının yapılması, bunun için alanda yetkin uzman, müfettiş ve akademisyenlerinin işe koşulması gerekir.

-Halen uygulanmakta olan denetim modeli, ihtiyaç odaklı olmaktan çok standart değerlendirme odaklıdır. Kurum ve kişiler hemen hemen aynı standart süre ve biçimde değerlendirilmektedir. Bu modeller özellikle eğitim sistemi için katma değer üreten modeller değildir. Performansa dayalı değerlendirme bir süreç işidir. Üstelik okul/sınıf ortamlarının insan ilişkileri ağırlıklı informal yapılar olmasından dolayı, süreci değerlendirebilecek işlevsel modellerin geliştirilmesi gerekir. Ancak, bu şartlarda istihdam edilen müfettiş sayısı ve müfettişe yüklenen roller (soruşturma/inceleme vs.) bu işi mümkün kılmamaktadır. Eğitim işinin doğasına uygun olmayan daha çok soruşturma/tahkikat rolleri zaten işin dokusunu bozmaktadır.

-Milli devlet kimliğiyle denetim görevinin özellikle eğitim hizmetinde oluşan amaçtan sapmaları tespit edip yasal olarak gereğinin yapılması görevi elbette olacaktır. Ancak, eğitim işinde esas uğraşı alan eğitimi hedeflerine yönelik olarak sürekli bir yenileşme içinde olabilmektir. Eğitim kurumlarındaki denetim faaliyetinin ekseni "sürekli gelişme ve öğrenme" teması üzerinde odaklanmalıdır.

-Öğretmeni iş başında yetiştirme sürecinin, sürekli yenilenme ve çağa uygun rolleri kazanma olarak görerek akademik çalışma/okumalarla birlikte model örnekler üzerinde durmak ve üçüncü göz olarak da işlevsel bir denetim yapısının kurulması gerekir.

-Sosyal ve mali haklar aynı zamanda statü göstergesidir. Öğretmenlik mesleğinin insan ve ülkelerin kaderinde hayati öneme sahip olması nedeniyle bu önemin gereğine uygun sosyal ve mali haklarda da iyileştirmelerin yapılması gerekir.

Son söz

"Yeryüzünde barışı sağlayacak sihirli değnek, analarla öğretmenlerin elindedir. Eğitim demek, vücutta ve ruhtaki güzelliği ve mükemmelliği son mertebesine kadar geliştirmek demektir." (Platon)

Öğretmen Atamaları ve Öğretmen Yetiştirme

Doç. Dr. Süleyman ELMACI
Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Düşünen, akleden, karşılaştıran, yorumlayan... bir varlık olarak insanın eğitimi varlığın başlangıcından bu tarafa farklı boyutlarda ve farklı enstrümanlarla da olsa tartışılmıştır.

Öğretmen, okul ve aile üçgeni üzerine bina edilen eğitimin, dönemlerine bağlı olarak bu üç dayanağın etkinlik oranı değişebilmektedir. Okul öncesi ve sonrasındaki eğitim sürecinden üniversite bitinceye kadar olan dilimde öğretmenin yeri ve önemi ise göz ardı edilemez başka ifadeyle her zaman tartışılmazdır. Sürecin baş aktörü olan öğretmenlerin yetiştirilmesi ise dünyanın başka ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de farklı aşama ve tartışmalardan sonra bu günkü şekline ulaşmıştır. Buna karşılık son şeklini almış veya zirveye ulaşmış bundan sonrası için yapılacak bir şey kalmamış ifadesinin düşünülmesi hem bilimin doğasına hem de insanın gelişme sürecine karşıt olan bir durumdur.

Çeşitli kurumsal ve yapısal değişikliklere bağlı olarak sürdürülen öğretmen yetiştirme zorluklarının yanında kalitenin istenilen düzeyi yakalayamaması daha da ileri bir düşünce şekliyle giderek kalitenin seviyesinde düşüşlerin olduğunun ifade edilmesi, bunun ortadan kaldırılması için ne-

ler yapılacağına sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Buradan hareketle orta öğretim düzeyinde Öğretmen Liselerinden, Eğitim Fakülteleri ve Pedagojik Formasyon Programlarının düzenlenmesine kadar birçok noktada çeşitli çalışmalar yapılmış uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı 09.06.2017 tarihinde "Öğretmen Strateji Belgesi" yayımlanmış, 26.07.2017 tarihinde ise güncellenmiştir. Burada üç temel amaç belirlenmiş, bunlara dönük

varılmak istenen noktalar ve bunlar için yapılacaklar paydaşlar da düşünülerek eylem planları ve gerçekleştirme süreçleri düzenlenmiştir.

Belirlenen üç temel amaç;

1. Yüksek nitelikli iyi yetişmiş ve mesleğe uygun bireylerin öğretmen olarak istihdamını sağlamak,

2. Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimini sürekli kılmak,

3. Öğretmenlik mesleğine yönelik algıyı iyileştirmek ve mesleğin statüsünü güçlendirmek ve bunlara dönük 25 eylem planı ile bunlar gerçekleştirilirken işbirliği yapılacak olan kurum ve kuruluşlar ile hangi yılda nelerin ele alınacağı düzenlenmiştir.

Belirtilen Öğretmen Yetiştirme Stratejisine ek olarak; lisans düzeyinden sonra, Eğitim Fakülte- lerinin öğretmen yetiştiren alanlarında lisansüstü (Yüksek Lisans ve Doktora) programlarından mezun olanların (gerekli görüldüğü veya ihtiyaç duyul- duğunda mülakat sınavındaki başarı derecelerine göre) öğretmen atamalarının yapılması.

Önerilen sistemin özellikleri

1- YÖK çerçeve yönetmeliği gereği olarak doktora programlarına kayıt yaptırabilmek için belli bir yabancı dil puanına (20 Nisan 2016 tarihli ve 29690 sayılı resmi gazete 16. madde) sahip olunması gerekmektedir. Yabancı dil bilgisini ölçme noktasında tartışmalar yapılsa da adaylar açısından belli düzeyde olanların kayıt yaptırması baş- kabir ifadeyle diğerlerinden farklı, olumlu özellik- leri olanların seçilmesi demektir.

2- Akademik başarıyı ölçmesi noktasında üze- rinde tartışma yapılsa da doktora programına ka- yıt yaptıracak adaylar ALES gibi bir sınavdan da (20 Nisan 2016 tarihli ve 29690 sayılı resmi gazete 16. madde) rakiplerine karşı belli bir başarı düze- yini yakalamak zorundadırlar. Aynı şekilde bu du- rum kayıt yaptıranın belli bir farklılığı olduğunun göstergesidir.

3- Ayrıca lisansüstü eğitim ve öğretimde lisans akademik ortalamasının belli oranda (senato ka- rarı ve üniversitelerin lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliklerine göre değişiklik gösterse de) kat- kısının olması çalışanın ödüllendirilmesi açısından adayları teşvik edecektir. Bu durum da daha başa- rılı, çalışkan adayların seçilmesi ve değerlendiril- mesi demektir.

4- Lisansüstü eğitime kayıt yaptıracaklar açı- sından bir başka eleme ve başarı düzeyi belirleme aracı olan mülakatlarda başarılı olmak vardır. Üze- rinde tartışmalar olsa da mülakat da aday seçme- de ve başarı derecesini belirlemede bir yöntemdir.

5- Lisans eğitimi ve öğretimi üzerine YL ve Dr. eğitimi alınırken minimum 2 (YL) + 4 (Dr.) = 6 yıl daha eğitim öğretim alınmış olacaktır. Bu, aynı za- manda eğitim öğretimde o alana odaklanması ve programların bunlara göre belki ek düzenlen- melerle yenilenmesi ile alanda daha nitelikli aday- lar yetişmiş olacaktır.

6- Hazırlanan YL ve Dr. tezleri ile alan literatü- ründen yoğun şekilde faydalanılmış olacağından öğretmen adaylarının kalifiye düzeyleri yükse- lecektir. Hazırlanan tezlerin 3 ve 5 kişilik jüriler önünde savunulması alana hakimiyet oluşması açısından ayrıca önem taşıyacaktır.

7- Atama teşviği nedeniyle günümüzde çok sıcak bakılmayan lisansüstü eğitimin cazibesi ar- tacak ve doğal bir rekabet ortamı oluşacak ve adayların daha başarılısını seçmek imkânı ortaya çıkacaktır.

8- Bu durumda Bakanlık üzerindeki yükün önemli bir kısmını üniversiteler üstlenmiş, ağırlık paylaşılmış olacaktır. Hizmet içi eğitim, düşünülen öğretmen akademisi gibi uygulamaların yapacağı görevlerin bir kısmının bu şekilde yerine getiril- mesi sağlanacaktır.

9- Atama aşamasında gerekli görülür, ihtiyaç hissedilirse, aşırı talep gerçekleşirse alan uzman- larından oluşacak bir komisyona mülakat yaptırı- labilir, başarı derecelerine göre de atamaları yapı- labilir.

10- Türkiye’de üniversite sayıları ve bunlarda bulunan lisansüstü eğitim-öğretim programları bu düşünülen sistemin başarıya ulaşması için lo- jistik destek sunabilecek kapasitededir.

Önerilen öğretmen yetiştirme şeklinin de- zavantajları;

Öncelikle eğitim öğretim sürecinin uzaması problemi gelmektedir. Lisans eğitimi ve öğretimi üzerine yaklaşık 6 yıl daha eklenmiş olacaktır.

Üzerinde durulması ve başarı oranının artması- nı sağlayacak noktalardan biri de üniversitelerde- ki lisansüstü eğitim programlarının ve ders içerik- lerinin düzenlenmesidir.

Lisansüstü eğitim ve öğretimi teşvik edecek özlük haklarıyla ilgili düzenlemelerde eksikliklerin olması. Yapılacak yasal değişikliklerle bu problem çözülebilir. Örneğin; Dr. programını bitirmiş öğ- retmen adaylarının göreve 3600 ek göstergeden başlatılmaları gibi.

Açıklanan olumlu yönleri ve dezavantajları göz önüne alındığında olumlu yönlerinin daha fazla olduğu ve öğretmen yetiştirilmesi ve atanmasına katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Bedeli Çanakkale’de Ödendi

Askerlik vazifesi yaparken vatan uğrunda şehadet mertebesine ermek veya gazi olmak her Türk için tabii bir şeydir. Ancak bu 45 şehit ve 150 gazinin durumu başkadır. Zira bunların istisnasız hepsi (1909 ve 1914 Askeri Mükellefiyet Kanunu gereğince) askerlik vazifesinden ya muaf ya da maksureli (tecilli) tutulmuş gençlerdir. Bu iki kanun sultani mektepleri talebe ve mezunları askerlik vazifesinden “maksureli” ettiği gibi, Balkan Harbi sırasında mer’i olan 1909 kanunu da üstelik bütün İstanbul halkını askerlik vazifesinden azade kılmaktadır. Bu şehit ve gazilerin hepsi 17-22 yaşındayken ve bir kısmı henüz mektebin lise ve orta kısmında, bir kısmıysa mezun ve İstanbul Darülfünunu veya Avrupa üniversitelerinde tahsildeyken, birbirleriyle yarış edercesine askerlik şubelerine koşmuşlar ve gönüllü olarak askere yazılmışlardı. Hatta içlerinden Irak Cephesi’nde şehit düşen 646 Celal İbrahim seferberliğin ilanıya beraber gecedin gidip askerlik şubesinin kapısında sabahlamış ve “1 Numaralı Gönüllü” yazılmak şerefini elde etmiştir.

Galatasaraylıların bu şüheda menkıbeleri arasında dünyada eşii bulunamayan bir tanesini (Mehmet Muzaffer’in Destanını) Gazeteci Ziyad Ebuzyia şöyle dile getiriyor:

Üç aylık bir talimden sonra Mehmet Muzaffer “zabit namzedi” olarak Çanakkale’de idi (Mart 1916). Müttefik İngiliz ve Fransız kuvvetleri, Çanakkale’de uğradıkları mağlubiyetlerden ve verdikleri yüzellibin zayıttan sonra Boğaz’ı aşamayacaklarını anlamışlar, 1915’in son haftasıyla 1916’nın ilk haftasında bütün hatları tahliye edip çıkıp gitmişlerdi.

Galatasaray Lisesi öğrencisi iken gönüllü Çanakkale cephesine giden zabit (subay) adayı Mehmet Muzaffer Bey’in alayının otomobillerine lastik satın almak için bir gecede (1916 yılı baharı) yaptığı sahte 100 liranın ön yüzü. Paranın altında “bedeli Çanakkale’de altın olarak ödenecektir” yazılıdır. Teğmenliğe yükselen bu vatansverimiz, 1917 yılında Gazze’de şehit düşmüştü.

Muzaffer Çanakkale’ye vardığında harp durmuştu. Zaman zaman İmroz ve Bozcaada’da üslenmiş düşman gemileri ve uçakları bombardımanda bulunuyorlarsa da 1915 Nisan’ında Aralık sonuna kadar sekiz ay süren kanlı boğuşmalarla kıyasla bu bombardımanlar” hiç mesabesindeydi. “Çanakkale’deki birliklerin büyük bir kısmı Kafkas, Irak, ve Filistin cephelerine sevk edeceklerdi. Hazırlanma ve noksanlarını ikmal emri aldılar. Muzaffer birliğinin alay karargâhında görevliydi. Alay’ın kamyon ve otomobil lastiği ile diğer bir takım malzemeye ihtiyacı vardı. Bunlar ise ancak İstanbul’dan sağlanabilirdi. O devirlerde bu gibi basit mubayaalar için arttırma yapmak ilanlarda bulunmak ne adetti, ne de bunlar için kaybedilecek vakit vardı. Her şey “itimat” ile yürürdü. Muzaffer açıkgozlü ve becerikli İstanbul çocuğu olduğundan Karargâh, gerekli malzemenin temin ve mubayaasına onu memur etti. İcab eden paranın kendisine itası içinde Erkan-ı Harbiye Riyaseti’ne hitaben yazılı bir tezkereyi eline verdiler.

O yıllarda İstanbul’da otomobil ve kamyon nadir rastlanan vasıtalarıydı. Bunların lastikleri de yok denecek kadar azdı ve karaborsaydı. Muzaffer aradı, uğraştı, nihayet Karaköy’de bir Yahudi’de istediklerini buldu. Fiyatlar pek fahişti, ama yapacak başka bir şey de yoktu. Anlaşmaya vardı. Lazım gelen parayı almak üzere Erkan-ı Harbiye’ye gitti. Elindeki tezkereyi tediye merciine havale ettiler. Muzaffer az sonra yaşlı bir kaymakam Yarbay’ın huzurundadır. Kaymakam uzatılan tezkereyi okudu. Karşısında “hazır ol”da duran ihtiyat zabıtine baktı. İsteyeceği paranın miktarını sormadan, “Ne alınacak” dedi “Oto kamyon lastiği” cevabı verilince bir an durdu. Sonra Muzaffer’e dik dik baktı:

“Bana bak oğlum! Ben askerin ayağına postal sırtına kaput alacak parayı bulamıyorum. Sen otomobil lastiğinden bahsediyorsun. Haydi yürü git, insanı günaha sokma para mara yok!...”

Muzaffer selamı çaktı dışarı çıktı. Harbiye Nezaretî’nin (bugünkü hukuk fakültesi binası) bahçesinden dışarıya ağır ağır yürürken ne yapacağını düşünüyordu. Malzemelere Alay’ın ihtiyacı vardı. Elindeki (Almanların verdiği) iki Mercedes-Benz kamyon ve iki binek arabası lastiksizdi. Diğer malzemeler de mutlaka lazımdı. Kendisi bulur alır diye görevlendirilmişti. Malzemeyi bulmuştu fakat para yoktu. Eli boş dönemezdi, bir çaresini bulmak lazımdı...

Muzaffer bunları düşünün düşünün Beyazıt Meydanı’na vardı, birden durdu. Kendi kendine gülmüştü aradığı çareyi bulmuştu.

Doğru tüccar Yahudi’nin yanına gitti:

“Paranın tediye muamelesi akşamüstü bitecek, ezandan sonra gelip malları alamam. Gece kaldıracak yerim yok. Yarın öğleden evvel vapur Çanakkale’ye kalkıyor, yetiştirmem lazım. Onun için sabah ezanında geleceğim malları mutlaka hazır edin...”

Tüccar “peki” dedi. Muzaffer tam ayrılırken ilave etti.

“Altın para vermiyorlar kağıt para verecekler” Yahudi yine “peki” dedi. Ertesi sabah Muzaffer Merkez Kumandanlığından sağladığı araba ve neferlerle ezan vakti Yahudi’nin kapısında. Ortalık henüz ışığıyordu. Tüccar malları hazırlamıştı. Hava gazı fenerinin yarım yamalık aydınlattığı loşlukta mallar arabaya yüklendi. Muzaffer bir yüzlük kaime (yüz liralık kağıt para) verdi.

Araba dörtlül Sirkeci’ye yollandı. Malzeme sat’a oradan du-bada bağlı gemiye aktarıldı. Az sonra da gemi Çanakkale yolunu tutmuştu.

Üç gün sonra Yahudi elindeki yüzlük kaimeyi bozdurmak üzere Osmanlı Bankası’na gitti. Bozmadılar zira elindeki para sahte idi.

Muzaffer, evrak-ı nakdiyelerin basımında kullanılan kağıtın aynıını Karaköy kırtasiyecilerinden tedarik etmiş bütün gece oturmuş çini mürekkebi ve boya ile gerçeğinden bir bakışta ayırt edilemeyecek nefasette taklit bir para yapmıştı. Tüccara verdiği ve yutturduğu para buydu. O devrin hakiki paralarının üzerindeki yazılar arasında bir de şu ibare bulunuyordu: “Bedeli Dersaadet”te altın olarak tesviye olunacaktır” Muzaffer yaptığı taklit paradaki bu ibareyi değiştirerek şöyle yazmıştı:

“Bedeli Çanakkale’de altın olarak tesviye olunacaktır.”

Onun burada altın dediği Çanakkale’de Mehmetçiğin akıttığı, altından daha kıymetli kanı idi.

Sahte paraya gelince...

Yahudi tüccar bunu mesele yapmadı. Yapmak mı istemedi, yapmaktan mı çekindi bilinemez. Ancak olay bütün İstanbul’da yayıldı. Dünyada emsali olmayan ve olmayacak olan bu hadise Şehzade Halim Efendi’nin kulağına kadar gitti. Şehzade hemen lalasını göndererek Yahudi tüccarı buldurdu. Yüzlük taklit evrak-ı nakdiyeyi bedelini altın olarak ödeyip aldı. Çok zarif sedef kakmalı, içi kadifeli bir mücevher çekmecesine yerleştirip, İstanbul polis okulundaki emniyet müzesine hediye etti. Bu emsalsiz parça müzede şeref mevkiinde muhafaza olundu.

Kaynak: <http://www.egitimhane.com/egitici-hikayeler-k206-15.html>

eğitimden bir kare **FOTOĞRAF YARISMASI**

www.ebsyarisma.org

ÖDÜLLER

1'İNCİYE
5.000,-

2'NCİYE
3.000,-

3'ÜNCÜYE
2.000,-

M.AKİF İNAN ÖZEL ÖDÜLÜ
1.500,-

SON BAŞVURU TARİHİ

10 NİSAN 2018

www.ebsyarisma.org
[egitimden1kare](https://twitter.com/egitimden1kare)
[egitimden1kare](https://www.facebook.com/egitimden1kare)

